פרשת כי תצא פּכּ Parashas Ki Seitzei

ּ בֵּי־תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל־אִיְבֶיךְ וּנְתְנוֹ יִצְּרֵי תִפּוֹק לַאֲנָחָא קְרָבָא על בַּצְלֵי דְּכָבָךְ וְיִמְסְרְנּוּן יְיָ יהוָה אֵלֹהֵיךְ בִּיָרֵךְ וְשַׁבֵיתַ שִׁבִיהוֹן: אֵלַהָרְ בִּירַרְ וְתִשְׁבֵּי שְׁבִיְהוֹן:

(י) בִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה. בְּמִלְחָמֶת הָרְשֹׁוּם הַבָּחוּב מְדֵבֵּר וספרי בְּטֶׁמֵת בְּשֶׁבִית אוּמוֹת "לא מְחַיֶּה בְּל נְשְׁמָה" ולעיל כ, טו): וְשֶׁבִית ריאו, [שַׁבִּמּלְחָמֵת אַרָן יִשַׂרָאַל אַין לוֹמַר וְשָׁבִית שִׁבִּיוֹ, שַׁבִּרִי כִבָּר שִׁבִּיוֹ, לַרְבּוֹת פִּגַעֵיִים שַׁבִּחוֹכָה, וְאַף עַל בִּי שֵׁהַן מִשְׁבַע אוּמוֹת ושִסו:

אור החיים –

[י] בִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל אֹיְבֶיךְ וגו׳. צָרִיךְ לָדַעַת, לָמָה הוּצְרַךְ לוֹמַר כָּל זֶה, שֶׁלֹא הָיָה צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁצֶּלָא בִּי תִּרֶאֶה בַּשִּׁבְיָה אֵשֶׁת וגו׳. וְעוֹד, אַחַר שֶׁאָמֵר ״בִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה״, לֹא הָיָה צָרִיךְ לוֹמֵר ״עַל איריר״

וְאוּלֵי, כִּי לְפִי שֶׁבָּא הַכָּתוּב לְהַתִּיר יְפַת תּוֹאֵר¹, שֶׁאֲסוּרָה שֶׁלֹא בִּשְׁעַת מִלְחָמָה², גַּם לְהַתִּיר קַּרְבֹי הַחֲזִירֵי (חולין יז.) וּשְׁאָר אִיסוּרִין, חָשׁ הַכָּתוּב שֶׁבִּיצִיאַת יִשְׂרָאֵל לַמִּלְחָמָה רַגְלֵיהֶם לְהָרַע יָרוּצוּ, כְּדֵי שְׁרָאֵל לִמִּלְחָמָה רָגְלֵיהֶם לְהָרַע יָרוּצוּ, לְהַנָּקְם שְׁיָהָנוּ מִדְּיסוּרְיּ. לָזֶה בָּא הַבָּתוּב וְהִתְנָה וְאָמֵר, ״בִּי תֵצֵא״, תִּהְיֶה יְצִיאָתְךְ ״לַמִּלְחָמָה״, לְהַנָּקְם מֵּיאוֹיְבֵים הִיּ שֶׁנָאִיךְ ה׳ אֶשְׁנָא וגו׳ לְאוֹיְבִים הָיוּ מֵי״, לְטַעַם זֶה תִּהָיֶה וְצִיאָתָךְּ:

— OR HACHAIM ELUCIDATED -

10. בּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל אֹיְבֶיף וגוי — WHEN YOU WILL GO OUT TO WAR AGAINST YOUR ENEMIES, AND HASHEM, YOUR GOD, WILL DELIVER HIM INTO YOUR HAND, AND YOU WILL CAPTURE HIS CAPTIVES.

say all this, שָּלֹא הָיָה אָרָה אָלָא בִּי הַרְאָה בַּשׁבְּיָה אָשֶׁר וּגּוי — when all it had to say to introduce this passage is: "When you will see among the captives a woman who is, etc.," This sentence would adequately convey that the Torah is speaking about a situation of war, since that is when people are captured. "הַּיָּה אָבֶּר "בִּי הַצָּא לְמּלְּחָמָה" — Furthermore, once it did say, for whatever reason, When you will go out to war, "עַל אִיְּבֶּיך לּוֹמֵר "עֵל אִיְבֶיך לּוֹמֵר "עֵל אִיָּבי סָטׁי סָטׁי שׁמִּר מַנְא hat tertainly did not have to say the words, against your enemies; obviously, war is waged against an enemy! The verse could simply have said, When you will go out to war and you see among the captives, etc.

Or HaChaim answers:

ואולי בי לפי שבא הכתוב להתיר יפת תואר Perhaps we may say that this verse is necessary because in this passage the Torah is coming to permit a yefas to'ar,[1] שאַסוּרָה שַלֹא בִּשָעַת מִלְחַמָה who is forbidden in circumstances other than wartime, גם להַתִּיר קַדְלִי בַּחָזירָי וּשָאַר אִיסוּרִין — and additionally, we find elsewhere (see Chullin 17a) that in wartime [the Torah] permits eating bacon and other prohibited [foods].[2] הבתוב שביציאת ישראל למלחמה — The Torah was therefore concerned that when the Jewish people go out to war, רגליהם להרע ירוצו כְּדֵי שֵׁיָהַנוּ מִדְּבַר אִיסוּר — they will enthusiastically go forth in battle for inappropriate reasons, is i.e., in order to enjoy the forbid**den things** that the Torah permitted. The Torah therefore came and – לוַה בַּא הַכַּתוּב וְהַתְנָה וְאָמֵר "בִּי תָצָא" תָהְיָה יָצִיאָתְךּ "לְּמֵּלְחָמָה" — When you will go out, your departure must stipulated, saying: be only for the purpose of war, היביה אויבי הי – i.e., in order to exact vengeance from your enemies, who are the enemies of Hashem. על דֵּרַךְ אוֹמְרוֹ ״הַלוֹא מִשְנָאִידָ ה׳ אָשָׁנָא וגו׳ לְאוֹיבִים הָיו The enemies of Hashem are called your enemies in accordance with that which it says (Tehillim 139:21-22): For indeed those who hate You, O HASHEM, I hate them ... they have become enemies שטעם זה ההיה יציאתך — Only for this purpose shall you go out to battle. Thus, the verse unto me.

^{1.} Literally, [one who is] beautiful of form, a reference to the captive woman who is the subject of this passage (taken from the description in the following verse).

^{2.} Or HaChaim discusses the reason for this below, v. 11 at note 11.

^{3.} Literally, their feet will run to evil; stylistic usage of Mishlei 1:16.

¹⁰ When you will go out to war against your enemies, and HASHEM, your God, will deliver him into your hand, and you will capture his captives;

אור החיים —

ּוְאָם תַּעֲשֶׂה כֵן, ״וּנְתָנוֹ ה׳ אֱלֹהֶיךּ בְּיָדֶךּ וְשָׁבִיתָ שְׁבְיוֹ״, וּמִזֶּה אַתָּה לָמֵד, שֶׁזוּּלַת כֵּן אָם תִּהְיֶה יְצִיאָתוֹ לְטַעָם אָחֵר, וְהַשַּעַם מוּבַן מִמֵּה שֵּׁאַמַר בַּעָנִין, אִינוֹ מוּבְטַח שֵׁיִּתְנַהוּ ה׳ בְּיָדוֹ:

□ **וְשָׁבִיתָ שִׁבְיוֹ.** מִצְנָה׳, פְּדֵי שֶׁלֹּא יֵרָאֶה בְּמְזַלְזֵל בְּמַתְּנַת מֶלֶךּ. אוֹ נִתְכַּנֵּון לֶאֱסוֹר יְפַת תּוֹאַר כָּל עוֹד שֶׁלֹא שָׁבוּ שִׁבְיוֹ, שֶׁלֹא יֹאמֵר אָדָם בִּיוָן שֶׁהוּתְרָה לִי אֶחְטְפֶנָּה וְאוֹלִיכֶנָּה וְאָבְעֶלֶנָה, תַּלְמוּד לוֹמֵר ״וְשָׁבִית שָׁלֹּךְ, אִם ״רָאִיתַ בַּשְּׁבְיָה וגו׳ ״: שָׁבִינֹה וֵגו׳ ״:

ָּוֹטַעַם אוֹמָרוֹ ״שָׁבִיוֹ״, וְלֹא אָמַר אוֹתוֹ, רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל (ספרי ריא) אַמְרוּ, שֵׁהַכָּתוּב מִדַבֵּר בִּמִלְחֵמֵת רְשׁוּת ּ

- OR HACHAIM ELUCIDATED -

is saying, בִּי חֵצֵא, when you go out to face the many aspects of war, your motivation should be purely spiritual: לַמִּלְחָמָה עַל אִיְבֶיך, to combat "your enemies," i.e., the enemies of Hashem.

Or HaChaim explains the rest of the verse following this approach:

רומה אינו מינית של היו" — The Torah then promises, If you do so, then, HASHEM, your God, will deliver him into your hand, and you will capture his captives. אַהָּהָר בְּיֵדֶר וְשְׁבִּית בַּן

This sentence contains a warning to the Jewish people, for from this assurance you may learn that if this does not occur, אם הַּיְהָיָה וְצִיאָתוֹ לְטַעֵם אָחֵר – meaning, if their motivation to go out to battle is for some other reason אָבְּיִבְּיִהְ בְּעִנְיִן – and that reason is understood from the permit of the yefas to'ar that is stated subsequently in the passage, that it is for the purpose of experiencing that which is usually forbidden — אֵינוֹ מוּבְטָח שֶׁיִבְּנַהוֹ הֹי בְּיִרוֹ מוֹבְטָח שִׁיִבְּנַהוֹ הֹי בְּיִרוֹ מוֹבְטָח שִׁיִּבְנַהוֹ הֹי בְּיִרוֹ deliver [the enemy] into their hand.

□ וְשָׁבִיתָ שְׁבִיוֹ — AND YOU WILL CAPTURE HIS CAPTIVES.

The beginning of the verse states that it is referring to a case where the Jewish people have vanquished the enemy, and in the following verse we will learn that there have been captives. Why, then, is it necessary to say the phrase, *and you will capture his captives?* Or HaChaim offers several lessons that the verse can be teaching with these words:

— This statement is not merely a description of events, but a mitzvah: The Torah is saying that in the event that you conquer an enemy, you should make sure to take the conquered nation captive, so that it should not seem as though you are spurning the gift במולול במתנת מלף — so that it should not seem as though you are spurning the או נתכוון לאסור יפת תואר כל עוד שלא of the King, Hashem, Who delivered the enemy into your hands. שבו שבו שבו — Alternatively, the intent of [the verse] is to forbid taking a yefas to'ar as long as [the Jewish people] did not yet take the captives of [the enemy]; שלא יאמר אדם כיון שהותרה לי אחטפנה that is, a person who sees a woman in enemy territory should not say to himself: Since [a yefas to'ar] is permitted to me, I may seize her from wherever she is, bring her to my dwelling, and have relations with her. "תַּלְמוּד לוֹמֵר "וְשָׁבִית שָׁבִיוֹ וְרָאִית בַּשְׁבְוָה" — [The verse] teaches us otherwise by saying, and you will capture his captives, and in the following verse, and you will see among the captives, etc.; " יַראָית בַּשָּׁבְיָה וגוי" שָּלְךָּ אָם "רָאָית בָשַׁבְּיָה וגוי" — this means that only after you capture her in battle and she becomes yours, then, if you will see among the captives a woman, etc., you may take her. Before this point, however, it is forbidden to have relations with her.

Or HaChaim discusses an additional nuance in this phrase:

יְטְעֵם אוֹמְרוֹ ״שִׁבְּיוֹ״ — As to why it says, and you will capture "his captives," וְטַעֵם אוֹמְרוֹ ״שִׁבְיוֹ״ — instead of saying simply, "and you will capture him," referring to the above-mentioned enemy, sead (Sifrei to the verse, cited by Rashi) that in this passage the Torah is discussing a non-mitzvah war, [5]

יא וְתֶחֶזֵי בְּשִׁבְיָא אִתְּתָא שַׁפִּירַת חֵזוּ	יְפַת־תְּׂאַר יְפַת־תְּׂאַר	אֵשֶׁת	בַּשִּׁבְיָּה	יא וְרָאִׁיתָ
	·"	רק ———		
:(:	ז איש (שס; קדושין כא	שֶׁת. אֲפִילוּ אֵטֶׁי	(יא) אֵלֶ	
	חיים	אור ה		
א תְחַיֶּה כָּל נְשָׁמָה״6:	וֹ (לעיל ב, טז) "ב	ָנִי, שֶׁנֶּאֱמַר וּ	לּוּ הוּא מֵהַכְּנַעֲ	וְדְקְדֵּק לוֹמַר ״שִׁבְיוֹ״, אֲפִי
ּתָ״ גָּמַר אוֹמֶר ״שִׁבְיוֹ״, פֵּירוּשׁ, מַה	ָז כְּשֶׁאָמַר ״וְשָׁבִי	׳ בְּיָבֶךְ״, לְזֶו	ר ״וּנְתָנוֹ ה׳ וגו	עוֹד יִרְצֶה, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַו
				שֶׁשָׁבוּי וְעוֹמֵד לְפָנֶיךְּ:

עוֹד רָמַז, שֶׁהַגַם שֶׁתִּהְיֶה אַתָּה בְּגֶדֶר ״שִׁבְיוֹ״, לְפִי עֵרֶךְ הַמִּשְׁתַּעֵר לְלוֹחֵם וְנִלְחָם, אַף עַל פִּי כֵן ״וְשֶׁבִיתָ״יּ״, וּמִזֶּה עֵינֶיךְ תָחֱזֶינָה כִּי ה׳ הוּא הַנּוֹתְנוֹ לְפָנֶיךְ, וְלֹא כֹּחֲךְ וְעוֹצֶם יָדְךְ עוֹשֶׂה חַיִליּ

"הְקְּבֶּקְ לּוֹמֵר "שְׁבְיוֹ" בּוֹ "לֹא תְחָיָה בּל וְשְׁבְּיוֹ — and that [the verse] was particular to say his captives, to say that the yefas to'ar is permitted even when [the captives] are Canaanite, a nation about whom it says (above, 20:16), you shall not allow any person to live. The term "his" captives refers not to your captive enemies, but to people from other nations whom your enemy had captured before this war; they are "his," i.e., your enemy's captives. [6]

Another reason for the use of the word שביו, his captives, instead of אותו, him:

A third approach:

עוד רְמַּו — [The verse] further alludes to the following idea: עָּדֶר ״שְׁבָּוֹי לְּפִּי עֵּרֶך ״שְׁבִּיך ״שְׁבִּיך ״שְׁבִּיך בְּפִּי עֵרֶך ״שְׁבִּיך — Even if the enemy is much more powerful than you, and based on the relative [strength] of the warring parties, you are effectively his captive, "אַף עַל פִּי בֵּן ״וְשְׁבִיתִּי — none-theless, If Hashem delivers him to you, you will be victorious and you will capture him. רוֹם בּיִבְּיִךְ בְּבָּיִךְ — This connects to the previous part of the verse (and HASHEM, your God, will deliver him into your hand), since it is through this miraculous victory of the weaker nation over the stronger nation that you will see clearly that it is Hashem Who is delivering [the enemy] to you, יְלֹא בֹחַךְ וְעוֹעֶם יִדְךְ עוֹשֶׁה חַוֹּל — and it is not your strength and the might of your hand that achieves victory. (8)

11. אָשֶׁת יְפַת תֹאֵר — AND YOU WILL SEE AMONG THE CAPTIVES A WOMAN WHO IS BEAUTIFUL OF FORM, AND YOU WILL DESIRE HER, YOU MAY TAKE TO YOURSELF FOR A WIFE.

Or HaChaim discusses the conflicting indications from the verse regarding whether the woman has to actually be beautiful in order to be permitted as a *yefas to'ar*:

יפַת תאָרי מַשְּמַע דַּוְקָא יְפַת תאָר – Now, from that which it says, beautiful of form, the

such as the original conquest of Eretz Yisrael from the seven Canaanite nations, or a war against Amalek. All other wars are אָלְחָמוֹת רְשׁוֹת, non-mitzvah wars.

6. By permitting the enemy's previous captives, the Torah teaches that you may take these captives regardless of which nation they came from. We thus learn that even if the *yefas to'ar* is from a nation from which

you would not be allowed to take captives in other circumstances (i.e., if she were captured in one of the Canaanite wars), in this case you may take her captive.

- 7. Accordingly, the phrase is interpreted as follows: and you will capture [him even if you should have been] his captive.
- 8. Stylistic usage of 8:17 above.

¹¹ and you will see among the captives a woman who is beautiful of form,

– אור החיים –

ּוּמֵאוֹמְרוֹ ״וְחָשַׁקְתָּ בָה״, דָּרְשׁוּ בְּסְפְּרִי (ריא) אֲפִילּוּ כְּעוּרָה, וְזֶה מִן הַתִּימַה, לָפָּה יֹאמֵר ״יְפַּת תּוֹאַר״ וְיִצְטָרֵךְ
לְרַבּוֹת כְּעוּרָה, וְחָיֶה לוֹ לוֹמַר וְרָאִיתָ אֵשֶׁת וְלֹא יִכְתּוֹב לֹא ״יְפַת תּוֹאַר״ וְלֹא ״וְחָשַׁקְתָּ״:
וּלְיֵשֵׁב הַבָּתוֹב, צָרִיךְ לְהָעִיר בָּעִנְיֵן, לְפָּה יְצֵו ה׳ כַּדְּבָרִים הָאֵלֶה לְטַמֵּא אָדָם עַצְמוֹ בְּבַת אֵל וֵכֶר¹¹,
וּבְפָרָט בְּעֵת מַעֲשֵׁה הַנֵּס, בְּמָלוֹם שֶׁצְרִיךְ לְהוֹסִיף טָהֱרָה וּדְבֵיקוּת בַּה׳, יַתִּיר לַעֲשׁוֹת מַעֲשֵׂה בִּיעוּר
הַשְּׁנְאוּי אֶצְלוֹ יִתְבָּרַךְ, וְזֶה יַפְעִיל הַרְחָקַת דְּבֵיקוּתֵנוּ בּוֹ יִתְבָּרַךְ, בִּשְׁלָמָא הַתָּרַת אֲכִילַת אִיסוּר מָצִינוּ לַרִּמְבֵּי וֹשְׁנִין טַעֵם אִם יִרְעבִיוּ, וְהוּא טַעַם נְכוֹן, אֲבָל מַעֲשֶׂה זֶה יְתַעֲבֶנּוּ עוֹשֵׁנִוּ עוֹשֵׁנִוּ

- OR HACHAIM ELUCIDATED -

implication is that one may take her only if she is beautiful. אָפִּלּוּ בְּחַבָּּר בְּּתִּיהָ בָּה" דְּרָשׁוּ בְּסִבְּרִי — However, from that which it says subsequently, and you will desire her, [the Sages] expound in Sifrei that as long as you desire her, she is permitted, even if she is unsightly. יְנָהָ בִּּחִ בְּעוּרָה — Now, this is perplexing: הְּתִּיבֶּה – Now, this is perplexing: לְּהָה יִּיְבָּת הַאָר" וְיִצְטֶרְךְּ לְרְבּוֹת בְעוּרָה — Why would [the verse] say beautiful of form, seemingly limiting the permit to this case, and then require a separate phrase to include even one who is unsightly? יְרָאִיתְ אֵשֶׁת — It should have said merely: "and you will see among the captives a woman," יִּהָהַ לּוֹ לִיבְּת הַוֹאַר" וְלֹא "יְהַחַשְׁקְהָ" — and omitted both the words beautiful of form and the words and you will desire her!

✓ THE DEEPER MEANING OF THE YEFAS TO'AR PASSAGE

Before answering this particular question, Or HaChaim embarks on a lengthy discussion of the spiritual foundations of our passage:

ולְמָה יְצָוּ הֹי בַּרְבִּרִים הָאֵלֶה לְטַמֵּא אָרָם עָצְמוֹ — In order to resolve the difficulty with this verse, we need to raise the following basic question concerning the topic of yefas to'ar: לְמָה יְצֵוּ הֹי בַּרְבִּרִים הָאֵלֶה לְטַמֵּא אָרָם עַצְמוֹ — Why would Hashem instruct us such things as written in this passage, allowing a person to defile himself with relations with an idolatress, the daughter of a foreign god? וּבִּבְּרִים בְּעֵת מַעֲשָׁה הַּנֵּם — Moreover, it is especially difficult to understand how, just when a miracle is being performed for the Jewish people granting them victory over their enemies, בְּמָלוֹם שֶצְּרִיךְּ לְהוֹסִיף טָהֶרָה — at which time one should be intensifying his purity and his attachment to Hashem, בְּכִילְוֹת בַּה — and this is an act that creates distance in our attachment to [Hashem], blessed be He!

In the previous verse (at note 2 above), Or HaChaim mentioned that there is also a permit to eat forbidden foods during a war in certain circumstances. Here, Or HaChaim differentiates between that permit and the one involving the *yefas to'ar*:

a war, בְּשֶׁלְמָא הַהְּרֵת אֲכִּילֵּת אִיסוּר — Now, we can understand the permit of eating forbidden [foods] during a war, מְצִינוּ לְרֵמְבִּ״ם זִ״ל שֶּנְּחֵן טַעֵּם אִם יִרְעֵב — for we find that Rambam, of blessed memory, gave a reason for the matter, saying (Hil. Melachim 8:1) that during battle one may eat such foods if he is hungry and cannot readily find anything else to eat; והוא טַעָם נָבוֹן — and that is indeed a valid explanation for why the Torah permits something that is ordinarily forbidden. אַבְל מַעֵּשֶׁה זֶה יְתַעֲבֶנוּ — But this act of taking a yefas to'ar is something which our Maker abhors, and there seems to be no compelling reason to permit it!

- 9. [For a Kabbalistic explanation of why the term "beautiful of form" is used to describe this woman, in contrast with the seemingly synonymous term פָּת מַרְאָה, beautiful of appearance, see Eitz HaDaas Tov (R' Chaim Vital) on this parashah. Or HaChaim's second approach below is based on that exposition.]
- 10. The verse states (Malachi 2:11): Yehudah has betrayed, and an abomination has been done in Israel
- and in Jerusalem. For Yehudah has defiled the holy [nation] of Hashem, which He loved, and has taken in marriage "the daughter of a foreign god." Or HaChaim uses this phrase to reference this verse, which conveys the impurity, betrayal, and idolatrousness of the severe sin of relations with an idolatress (see Or LaEinayim).
- 11. For discussion of the parameters of this halachah, see $Meorei\ HaChaim;$ cf. Ramban to 6:10 above.

ּוֹחֶשַׁקֹתַּ בָּה וָלָקַחָתַּ לָךָּ לְאָשָׁה: וְתִּפְרֵעִי בַהּ וְתִּסְבַהּ לֶּךְּ לְאָנְתּוּ

רש"ני

וְלָבָקחָתָּ לְךָּ לְאִשָּׁה. לֹא דִבְּרָה חוֹרָה אָלָּא בְּנֶגֶד יֶלֶר שֶׁבֶּאָמֵר אַמֶּרָיו "בִּי מִהְיֶיֶן לְאִישׁ וגו' " (פסוק טו), וְסוֹפּוֹ הָרֵע (קדושין שם), שֶׁאָס אֵין הקב"ה מַמִּירָהּ יָשֶּׂאָנָּה לְהוֹלִיד מִמֶּנָה בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה, לְכָךְּ נִסְמְרוּ פַּרְשִׁיּוֹח הַבְּלוּ בָּאִיפּוּר, אַבָּל אָס נִשְׂאָה סוֹפּוֹ לָהָיוֹת שׁוֹנְאָהּ (ספרי ריד),

אור החיים

וְרַבּוֹתֵינוּ זַ״ל אָמְרוּ (קידושין כא:): לא דִּבְּרָה תּוֹרָה אֶלֶא בְּנֶגֶד יֵצֶר הָרֶע. וּמִן הָרָאוּי הוּא לְהַבְנִיעוֹ וּלְאַבְּדוֹ מִלֶב עַם קוֹדֵשׁ, בַּוֹּמֵן הַהוּא אֵשָׁר מַלְבָּם בִּרֹאשָׁם לִהָּלַחֵם לַהֵּם:

אָבַן²וֹ יְסוֹד הַדָּבָר וְסוֹדוֹ הוּא, עַל פִּי דִּבְרֵיהֶם זַ״ל שֶׁאָמְרוּ (שער הפסוקים שמות א, ח), שֶׁבְּחֵטְא אָדָם הָראשׁוֹן נִשְׁבּוּ כַּמָּה נְשָׁמוֹת יְקָרוֹת בְּיֵד סִטְרָא אַחָרָא³וּ, וְהֵם נִשְׁמוֹת הַגֵּרִים⁴וּ, וְצֵא וּלְמַד כַּמָּה וְבַמָּה גְּדוֹלֵי עוֹלֶם בָּאִים מֵהָאוּמוֹת, וְרוּת הַמּוֹאֲבִיָּה תּוֹכִיח, וְכַמָּה גְּדוֹלֵי עוֹלֶם, שְׁמַעְיָה וְאַבְטַלְיוֹן (גיטין נזּ:) וְאוּנְקְלוֹס הגר (שם נוּ:), וכאלה רבּוֹת:

– OR HACHAIM ELUCIDATED –

In their discussion of the *yefas to'ar* passage, the Sages seem to address this problem:

לא בְּנֶגֶּד הַיִּרָשׁ - Now, our Sages, of blessed memory, say (Kiddushin 21b, cited by Rashi) בְּבֶּרָה תִּוֹרָה אֶלָא בְּנֶגֶּד הַּרָע — that the Torah stated this law only in recognition of the strength of the yetzer hara, for although it is indeed an offensive deed, if it would not be permitted (albeit with the restrictions and instructions set out here), the soldier would be unable to overcome his temptation and would take her anyway. אוֹרָ הָא בְּרוֹ מִלֶּב עֲם קּוֹרֶשׁ — However, it is difficult to understand this, for rather than allowing the soldier to yield to his yetzer hara, it would have been more fitting for the Torah to give instruction as to how to subdue it, so that [the yetzer hara] would be eliminated from the hearts of the holy people בַּוְמַן הַהוֹא אֲשֶׁר מֵלְכָּם בְּרֹאשָׁם לְהַלָּחֵם לֹהַלָּחֵם לֹה standing at their head to wage war on their behalf!

SOULS IN CAPTIVITY

Because of this question, Or HaChaim presents an entirely different approach to the passage of the *yefas to'ar*. [12] He begins by laying the foundation for his approach with a Kabbalistic concept discussed many times in this work:

אבן יְסוֹד הַדְּבַר וְסוֹדוֹ הוֹא עַל בִּי דְּבַרְיהֶם וַ״ל שֵאַמְרוּ However, the foundation of this subject and its inner meaning can be understood in accordance with the words of [the Sages], of blessed memory, who say (Shaar HaPesukim, Shemos 1:8) שַׁבְּחֵטָא אָדָם הָרָאשׁוֹן נִשְׁבּוּ כַּמָּה נִשָּׁמוֹת יִקְרוֹת בְּיֵד סְטָרָא אַחֵרָא — that through the sin of Adam HaRishon when he ate from the Eitz HaDaas, many precious souls were taken captive by the "other side," i.e., the force of impurity; [13] and these והם נשמות הגרים captive souls are the souls of the proselytes, who come down to the world initially as idolaters since they have been taken captive by the "other side," but who then rejoin the Jewish people, for they are in essence precious souls.[14] וצא וּלְמֵד כַּמָה וְכַמָּה גִּרוֹלֵי עוֹלָם בָּאִים מֵהָאוּמוֹת — You may learn just how precious these souls are from the fact that so many greats of the world come from the idolatrous חוביה תוביה – and Rus the Moavite is proof, וכמה גדולי עולם שמעיה ואבטליון as well as many other greats of the world who were either themselves proselytes or באוּנְקְלוֹט הַגַּר — as well as many other greats of the world who were either themselves proselytes or descended from proselytes, such as Shemayah and Avtalyon, who were descended from Sancheirev (Gittin 57b), and Onkelos the convert (ibid. 56b), באלה רבות — and many others like them.

and took a great number of these souls. These souls can join the Jewish people only when they are released from the clutches of the *kelipah*. When such a soul is sent to the world, it will gravitate to holiness of its own accord. These are the souls of idolaters who feel compelled to search for the truth and join the Jewish people (Or HaChaim to *Bereishis* 49:9 and elsewhere).

^{12.} The essence of this approach (with several differences) can be found in *Likkutei Torah* (by *R' Chaim Vital*) on our passage.

^{13.} See following note.

^{14.} Adam HaRishon encompassed all the holy souls that were destined to come down to the world. After he sinned, the *kelipah* (forces of impurity) gained power

and you will desire her, you may take to yourself for a wife.

- אור החיים	

עוֹד אֲגַלֶּה לְךָּ סוֹד אֶחָד, תִּמְצָא נְשָׁמָה טְהוֹרָה דְּבוּקָה בִּנְשָׁמָה טְמֵאָה, וְאֵין כֹּחַ בַּטְּחוֹרָה לְהַטוֹת הַטְּמֵאָה לְהֵטִיב, וְהִיא מוּנַחַת שָׁם עַד עֵת דְּרוֹר, וְצֵא וּלְמֵד כַּיוֹצֵא בָּוֶה מִנִּשְׁמַת רַבִּי חֲנִינָא בֶּן תְּרְדְיוֹן, שֶׁהָיְתָה דְּבוּקָה בִּשְׁכֶם בֶּן חֲמוֹר, כָּרָמוֹז בְּתֵיבַת ״רַחֲבַ״ת יָדִיִם״ (בראשית לד, כא) בָּאָמוּר בְּדְבְרֵי הַמְקוּבָּלִים (שער הפסוקים שם), וּמָצִינוּ שֶׁהַנֶּפֶשׁ הַלֵּזוֹ לֹא עֲשְׁתָה מִפְּעֻל טוֹב בִּשְׁכֶם, וְיָצְתָה בְּשֶׁדָבַק בְּדִינָה, מָצְאָה הַבָּשׁ מִינַה וְנִדְבָּקה בּוֹ, בְּאוֹמְרוֹ (שם פסוק ג) ״וַתִּדְבַּק נַפְשׁוֹ בְּדִינָה״¹ֹּוֹ, וּשְׁמוֹר לְּךְּ כָּלַל זֵה:

וְיֵשׁ נֶפֶשׁ קְדוֹשָׁה בֵּין הַקְלִּיפָּה, שֶׁבִּמְקוֹם שְׁכוּנָתָה תַּשֶּׁה לֵב הַשׁוֹכֶנֶת בְּתוֹכוֹ לְהֵטִיב, וִיגָרְשׁוּ חֵלֶק הָרִע אוֹ יְמַהְקוּהוּ, וְהֵם הַגֵּרִים הַמִּתְגַּיְירִים מִן הָאוּמוֹת מֵעַצְמָן, כְּרוּת הַמּוֹאֲבִיָּה וּכְנַעֲמָה, וּכְמוֹ שֶׁרָאִינוּ בְּעֵינֵינוּ גַּרִים שֶׁמֵעַצְמָם בָּאִים וּמִתְגַּיְיִרִים:

However, not in every case of a holy soul within an idolater does the idolater actually convert:

עוד אגלה לך סוד אחד — I will also reveal another secret to you: תמצא נשמה טהורה דבוקה בנשמה טמאה — and that is that at times you will find that a pure soul that was taken captive by the forces of evil is attached to an impure soul that comes down to the world in the body of an idolater, and the pure [soul] does not have the ability to influence the impure [soul] – and the pure [soul] יהיא מוּנַחַת שָׁם עַד עֵת דְּרוֹר — and it therefore remains there until the time comes to become good, וצא ולמר ביוצא בוה מנשמת רבי חנינא בן תרדיון — You may learn this idea from what occurred with the soul of R' Chanina ben Tradyon, שַהַּיָתָה דְּבוּקָה בָּשֶׁכֶם בָּן חָמוֹר — which was a pure soul that was attached to the impure soul of Shechem son of Chamor, בַּרָמוּז בִּתֵיבַת ״רַחֲבַ״ת יַדַיִּם״ באָמוּר בְּדְבֵּרִי הָמִקוּבְּלִים — as alluded to by the term rachavas (רְחֵבַת) yadayim (ample room) written in the passage of the incident with Shechem and Dinah (Bereishis 34:21). The word החב"ת is an acronym of the name of the Sage רֵ'בִּי חֵינִינָא בֵּין תִּירָדִיוֹן, as stated by the Kabbalists (Shaar HaPesukim ad loc.). אפבם של של של שלוג בשבם — Now, we find that this soul did not effect any positive result with Shechem himself, for he did not convert, and in fact remained a wicked person. בּשְׁרָבֶּק בְּרִינָה — Instead, [this holy soul] left the clutches of the kelipah when it became attached to Dinah through her association with Shechem, מצאה הַנְפַשׁ מִינָה וַנְרָבְקָה בּוּ — whereupon the holy soul within Shechem found its kind in the soul of Dinah and attached itself to it, thereby escaping from the *kelipah* and joining the holy nation, בּדְינָה״ בּדְינָה״ — as it says in regard to Shechem (ibid. v. 3): "His soul" became attached to Dinah. [15] ושמור לך כלל זה — Remember this principle.

Other times, however, the holy soul does prevail:

and sent into this world in the body of an idolater, שֶׁבְּמְּלִוֹם שְׁבוּנְתָּה תַּשֶׁה לֵב הַשּׁוֹבֶנֶת בְּתוֹכוֹ לְהָטִיב — that influences the heart of the person in whom it dwells to become good from its place in the idolater. וְינֵרְשׁוּ חֵלֶּךְ הָרֵע אוֹ יְמַתְּקוֹהוּ — And these souls banish the element of evil of that person from within them, or "sweeten it" and transform it to holiness. יְהַבּוֹלְיִרִים מִן הָאוֹמוֹת מֵעֵצְמִן — They are the proselytes who convert from among the idolatrous nations of their own accord, בְּרוֹת הַמוֹאֲבִייָה — such as Rus the Moavite and Naamah the Ammonite, wife of King Shlomo, וּכְּמִי שְׁמֵעֵצְמָּם בָּאִים וֹמִוְלַיִּרִים שְׁמַעֵצְמָם בָּאִים וֹמִוּלְיִרִים שׁׁרַאִינִינוּ בִּרִים שָׁמַעֵצְמָם בָּאִים וֹמִהְנִיִירִים — and as we see with our own eyes proselytes who come from other nations and convert of their own accord.

Or HaChaim adds one point of introduction before returning to our passage:

בִּי בַּתָּבְתִּי בַּמָּה פְּעָמִים — Now, I have already written many times (e.g., Vayikra 18:4) בִּי – that through performing an act of a mitzvah, יָתַלֶבֶשׁ בַּאָרָם אוֹר הַשְּׁבִינָה

15. "His soul" refers not to the soul of Shechem himself, but to the pure soul of R' Chanina ben Tradyon. Generations after it was freed from its con-

nection with Shechem, this soul came down to the world in the body of the righteous R' Chanina ben Tradyon.

וִינֶּרֵשׁ מִמֶּנוּ חֵלֶק הָרַע, בְּאוֹמְרוֹ (קהלת ח, ה) ״שׁוֹמֵר מִצְוָה לֹא זֵרַע דָּבָר רָע״¹٠, וּבִפְּרָט שְׁלוּחֵי מִצְוָה־יֹּ, וְעַיֵּיוְ מֵה שֶׁפִּירַשְׁתִּי בְּפָּרָשַׁת שְׁלַח לְךְּ (במרבר יג, כו), שֶׁשְּׁלוּחֵי מִצְוָה בִּשְׁעַת שְׁלִיחוּתָם, אֲפִילוּ מִיֵּצֶר הָרָע מִצְוָתָם מַצִּילָתָם, וֹּכְמוֹ כֵן הָעוֹסֵק בַּעֲבִירָה מִתְלַבָּשֶׁת בּוֹ רוּחַ הַטּוּמְאָה וּמְעַנֶּוֹתֶת דַּרְבּוֹ:

וְאַחֲבִי הוֹדִיעַ ה׳ אוֹתָנוּ אֶת כָּל זֹאת¹³, יָאִירוּ מַאַמְבֵי אֵל עֶלְיוֹן כַּשֶּׁמֶשׁ בַּצְהַרַיִם בְּמִצְוָה זוֹ, וְהִיא, לְפִי שֶׁהַקְּדִים ״כִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה וגו׳ ״, שֶׁיְצִיאָתוֹ הִיא לִדְבַר מִצְוָה כְּמוֹ שֶׁפֵּירַשְׁנוּ לְמַעְלָה (לעיל פּסוּק י)¹³, אָמַר עוֹד, אִם בָּאָה ״בַּשִּׁבְיָה״, פֵּירוּשׁ, בִּשְׁעַת שְׁבִיָה״, וּכְמוֹ שֶׁכֵּן דִּקְדֵּק רַמְבַּ״ם בְּפֶּרֶק ח׳ מֵהִלְכוֹת מְלָכִים (הֹלכה ג), כִּי בְּאוֹתָהּ שָׁעָה עוֹרֵנוּ עוֹסֵק בַּמִּצְוָה, אִם יִרְאָה ״אֵשֶׁת יְפַת תֹאַר״, פֵּירוּשׁ ״אֵשֶׁת״, סְמוּרְיֹיֹג (הֹלכה ג), כִּי בְּאוֹתָהּ שָׁעָה עוֹרֲנוּ עוֹסֵק בַּמִּצְוָה, אִם יִרְאֶה ״אֵשֶׁת יְפַת תֹאַר״, פֵּירוּשׁ ״אֲשֶׁת״,

- OR HACHAIM ELUCIDATED -

ריבור ממנות העל הירע — the light of the Shechinah envelops a person and banishes any impure aspect from within that person, בְּבֶּרְ רִע״ — as it says (Koheles 8:5), He who observes the commandment will know no evil. — בּבָּרְט שְׁלוּחֵי מִצְוָה מִצְוָה הֹא יַבִּע דְּבָּרְ רִע״ — This is especially true regarding those who are on a mitzvah mission, i.e., those who leave their own location to perform a mitzvah; [17] — see what I have written about this in Parashas Shelach Lecha (Bamidbar 13:26), שְׁשִׁלוּחֵי מִצְּיִלְ הַּיִּ שְׁלוּחֵי מִצְיִל הָּרָע מִצְוֹּחָם מַצִּילְתָם – that those who are on a mitzvah mission have a special protection while they are on their mission, for their mitzvah saves them not only from physical harm, but even from the yetzer hara. זּבְּמַבְּיַבְּיִה מִתְּלַבְּשֶׁת בּוֹ – The converse is likewise true: If one is engaged in sin, a spirit of impurity attaches itself to him and distorts his way, bringing spiritual harm upon him.

✓ THE BEAUTIFUL SOUL

Based on the above introductions, Or HaChaim now returns to our passage and explains:

אחתנו את בל זאת הודיע הידיע הידיע האחתנו את בל אחתנו את בל א - Now that Hashem has revealed to us all of this, $^{[18]}$ and keeping in יאירו מאַמרי אַל עליון בַּשְּמשׁ בַּצָהַריִם בִּמצוָה זוֹ — the statements of God, Most High, mind these ideas, in this mitzvah are illuminated to us like the noontime sun; — and [the explanation] of the "לפי שהקרים "בי תצא למלחמה וגוי — The soldier's encounter with the yefas to'ar is understood in light of the fact that [the Torah] prefaced its discussion by saying, When you will go out to war against "your enemies," ישיציאָתוֹ הִיא לְדְבֵר מִצְוָה כָּמוֹ שַׁפֵּירָשְׁנוּ לְמַעְלָה — indicating that [the soldier's] departure was for the matter of the mitzvah, i.e., the mitzvah of battling Hashem's enemies, as we explained above.[19] "אמר עוד אם באה שביה" — To further bring out this point, [the verse] says further: If [the vefas to'ar] comes your way among the captives, פירוש בשעת שביה הבמו שַבן דְּקְדֶק רַמִבְּ״ם בְּפֵרֵק ח׳ מֵהְלְכוֹת שָבן דְּקְדֶק רַמִבְּ״ם בְּפֵרֵק ח׳ meaning, that this halachah applies only if he sees her at the time of the capture itself, not if he sees her and desires her later, [20] as Rambam infers from this statement in Chapter 8 of Hilchos Melachim (§3). בּי בַּמִצְוָה שַעָה עוֹדֵנוּ עוֹסֶק בַּמִצְוָה — This is crucial for the halachah of the yefas to'ar, because at that time [the soldier] is still engaged in the mitzvah, of battle for Hashem, and therefore his desire is surely not a result of his yetzer hara, as will be further explained below.

What is the nature of this *yefas to'ar*, whom the soldier, in his holy state, sees among the captives? The Torah alludes to her true identity in this verse:

"אָשֶׁת יְפָת תֹאֲשֶׁת - The Torah says that **if,** at that time, **he sees** a woman (אֵשֶׁת) who is beautiful of form, he may take her. פּירוֹש "אַשֶּׁת" — Now, **the meaning of** "אַשֶּׁת" is woman of (or, wife of), as the ה suffix tells us that the word is **connected** to another word. [21]

^{16.} One who is involved in the performance of a mitzvah (*He who observes a mitzvah*) is automatically removed from any connection he may have with impurity or wickedness (*will know no evil*).

^{17.} Or LaEinayim; see also Meorei HaChaim.

^{18.} Stylistic paraphrase of Bereishis 41:39.

^{19.} After note 3.

^{20.} The words among the captives teach that a yefas to'ar is permitted only if the soldier set his eye upon her immediately upon taking her captive. However, if he initially took her to sell her or to keep her as a slave and only later desired her for a wife, she is forbidden to him (Rashi to Kiddushin 21b בשעת שביה).

^{21.} The unconnected form of the word would be "אָשָה,"

וְרַבּוֹתֵינוּ זַ״ל אָמְרוּ (מִידושׁין כאּ) אֵשֶׁת אִישׁ, וְדִבְרֵיהֶם אֱמֶת, אֶפֶּא שָׁאִם לְדִבְרֵיהֶם לְבַּר יְכַנֵּין, הָיָה לוֹ לֹמַר אֵשֶׁת אִישׁ, לֹא ״אֵשֶׁת יְפַת תֹּאַר״. אֶלֶּא בָּא לְהָעִיר, שֶׁבְּאֶמְצְעוּת הֱיוֹתוֹ עָסוּק בַּמִּצְנָה, יְגֵלֶּה ה׳ אֶת עִינִיוֹ לְהַבִּיר בְּגוֹיָה, שֶׁיֵשׁ בָּה ״יְפַת תֹאַר״, שֶׁהִיא נְשָׁמָה הַקְּרוֹשָׁה הַנְּקְרֵאת ״יְפַת תֹאַר״ (זוהר חדש נחּוּ), כִּי זוֹהַר נְשָׁמוֹת הַקְּרוֹשׁוֹת מוּפְלָא וְעָצוּם הוּא, וְזֹאת הָאִשֶּׁה קַנְתָה בָּה חֵלֶק זֶה הַטוֹב, וְלָזֶה קְרָאָה הַבָּתוֹּב ״אֲשָׁת יְפַת תֹאַר״²², וְהַבֶּרָתָה הִיא, עַל יְדֵי שֻׁאַתָּה רוֹאֶה שֶׁאַתָּה חוֹשׁק בָּה, בִּוְמֵן שָׁאַתָּה דְּכֹבְּין בְּשִׁקְרָבְּר טוֹב חָשַׁקְתָּנִיּ: וְדִקְּדֵּק לוֹמֵר ״בָה״ וְלֹא בְּאָמִיר, בָּי לֹא לָאִשָּׁה אַתָּה חוֹשׁק, אֶלֶּא לְמַה שֶׁ״בָה״ שֶׁהִיא ״יְפַת תֹאַר״, שֶׁהִיא חֵלֶק הַטוֹב, הַדּוֹמָה לַנֵּפֵשׁ הַטָּהוֹרָה:

- OR HACHAIM ELUCIDATED -

ורבותינו ו"ל אמרו אשת איש – Now, our Sages, of blessed memory, say (Kiddushin 21b, cited by Rashi) that the verse's use of this form teaches that the yefas to'ar is permitted even if she is the "wife of" another man; שמת — and their words are surely true. אַלַא שאָם לַדְבַרִיהָם לַבַד יְבַנִּין — הַנָה לו לוֹמֵר אֵשֶת אִישׁ לא However, if the intent of [the verse] was only to convey their teaching, "אַשֶּׁח יַפַּת האַר" — it should have said explicitly: "the wife of a man," instead of saying, "a woman of" beautiful of form. This, then, cannot be the only intent of this word. אלא בא להעיר שבאמצעות בְּמִצְוָה worse comes to convey that through [the soldier's] engagement in the mitzvah, יוָבֶּת תֹאָר״ — Hashem will open his eyes and enable him to discern about the idolatress that she has in her something that is beautiful of form, ראַת ייִפַּת תאַריי — namely, a captive holy soul, which is referred to as beautiful of הוא פופלא ועצום הוא — Holy souls are so called because form (Zohar Chadash 58b). the radiance of holy souls is wondrous and intense, as they are exceedingly beautiful. This woman whom the soldier has seen has within her this positive element, ילְנָה קַרְאָה הַבְּתוֹב ״אָשֶׁת יָפַת תאָר״ — and the verse therefore calls her a woman "of" [which is] beautiful of form, i.e., she has within her something beautiful. [22]

Or HaChaim turns to the following words of the verse, הָּחָשַׁקְּהָ, and you will desire her, further clarifying the spiritual nature of this attraction:

ן הַבָּרְתָה דְּבוֹק בַּשְּׁכִינָה (Such a soul] is identified by the fact that you notice that you desire her at the very time that you are attached to the Shechinah, רוֹאָה שָׁאַתִּה הַוֹיתְךְּ עְּסוֹק בִּשְׁלִיחוּת מִצְוָה בָּאָמוּת בְּאָמוּת בְּיִוֹתְךְּ עָסוֹק בִּשְׁלִיחוּת מִצְוָה בְּאָמוּת בְּאָמוּת בְּיִוֹתְךְּ עָסוֹק בַּשְׁלִיחוּת מִצְוָה בְּאָמוּת בְּאָמוּת בְּיִוֹתְךְּ עָסוֹק בַּשְׁלִיחוּת מִצְוָה בְּאָמוּת בְּאַמוּת בְּיִוֹתְךְּ עֲסוֹק בַּשְּלִיחוּת מִצְוָה בְּאַמוּת בּאַמוּת בּאָמוּת בּאָת בּאַת בּאָת בּאַת בּאָת בּאַת בּאָת בּאַת בּאַ

This resolves the contradiction noted above between the two statements of the verse (*beautiful of form*, which suggests that she is permitted only if she is beautiful; and *you will desire her*, which indicates that she is permitted regardless of how she appears as long as you desire her):

as in בָּת מַרְאָה אָתְּ, that you are a woman of beautiful appearance (Bereishis 12:11).

22. The words יְפַת האָר do not describe the woman herself, since in that case it should have said אָשָה יְפַת האָר, as noted earlier. Rather, the woman possesses a holy soul, called the yefas to'ar; she is thus the אָשָׁה, woman of, i.e., the woman who has a yefas to'ar.

With this approach, Or HaChaim completely reverses his original assumption about the yefas to'ar.

She is not an impure person to whom the soldier is at risk of succumbing. Rather, the *yefas to'ar* is a sublime soul that in ordinary circumstances one would not recognize; the soldier sees the shine of this soul only now because he is enveloped in the holiness of a mitzvah mission.

23. As Or HaChaim explained earlier, the *yetzer hara* cannot be the source of a desire that one feels at the time that he is surrounded by the holiness of a mitzvah.

אור החיים -

וּכְפִי זֶה הֲגֵם שֶׁבְּעוּרָה הָאִשָּׁה, בִּכְלַל הַהֶּתֵּר, כִּי אֵינוֹ חוֹזֵר ״יְפַת תּאַר״ לַגוֹלֶם הַנִּגְלֶה, כִּי אֵלָיו לֹא יִפֵשָׁף תַּאַנַת יִשְׂרָאֵל בִּמַצַב זָה בָּמוֹ שֵׁאָמֵרְנוּ:

וְאָמַר ״וְלָקַחְתָּ לְךָּ לְאִשָּׁה״, הַנֵּה בְּכָל מֵאֲמֶר הַמִּתְכַּנֶּה לָה, אָמַר הַכָּתוּב בִּלְשׁוֹן בִּינּוּי ״וַהֲבֵאתָה וגו׳ וְלָקַחְתָּ לְךָּ לְאִשָּׁה״, הַנֵּה בְּכָל מֵאֲמֶר הַמִּתְכַּנֶּה לָה, אָמַר הַבְּתוּב בְּלְשׁוֹן בִּינּוּי ״וַהֲבֵאתָה וֹגו׳ וְשְׁלַחְתָּה״²², וְכָאן אָמֵר ״וְלָקַחְתָּ״²². שִׁינָּה הַבְּתוּב לַהֲעִיךְךּ, שֶׁהַלְּקִיחָה הִיא בַּנֶּעְלָם, שֶׁיִּדְבַּק אִישׁ נָפֶשׁ הַקְּרֹאוֹת הָעִנְיָן יִהְיֶה לוֹ בָּה לְקִיחָה אַחֶרֶת, שֶׁיִּוְכֶּה בִּימְרַאַר, כִּי כְּשִׁיִּדְבַּק אִישׁ יִשְׂרָאֵל וְיִזְכֶּה בַּוֹ, בְּמוֹ שֶׁזְּכְתָה דִּינָה בַּת יִשְׂרָאֵל וְיִזְכֶּה בּוֹ, בְּמוֹ שֶׁזְּכְתָה דִּינָה בַּת יַעְלָב בְּנֶפֶשׁ קְדוֹשְׁה בִּפְגוֹעַ בָּה שְׁכֶם בֶּן חֲמוֹר²״:

וְהַנָּה, לְפִי שֶׁיֵשׁ שְׁתֵּי בְּחִינוֹת בִּדְבֵיקוּת הַקְּדוּשָׁה בַּקְלִיפָּה, כְּמוֹ שֶׁזָבַרְנוּ לְמַעְלָה, וְוֹאת הָאִשָּׁה

- OR HACHAIM ELUCIDATED -

הַהְּמִר הָּאִשָּׁה בּּכְּלֵל הַהֶּתִּר — Accordingly, we may understand that even if the woman is unsightly, she is included in the Torah's permission to take her, בִּי אֵינוֹ חוֹוֵר ״וְפָת תּאַר״ לַגּוֹלֶם — for the term beautiful of form does not refer to the visible body, בּי אֵלִיו לֹא יִמְשֵׁךְ תַּאֲוֹת – for the term beautiful of form does not refer to the visible body, בּי אֵלִיו לֹא יִמְשֵׁךְ תַּאֲוֹרְנוֹ – for the desire of a Jew would not be drawn to this physical beauty under such mitzvah circumstances, as we have stated above; rather, it refers to the holy soul within her, as explained.

Or HaChaim explains the final phrase in this verse according to this approach:

יולקחת לך לאשה" — It then says, you may take to yourself for a wife. הָנָה בְּכַל מַאָמֵר הַמִּתְכַּנָה - Now, in every other statement where it describes an action in reference to [the woman], "הַבָּלְשוֹן בִּינוֹי ״וָהַבָּאתָהּ וגו׳ וִשְּלַחָהּה. — the Torah uses the third person pronoun; e.g., you shall bring her ... and live with her ... then you shall send her. [24] וָכָאן אָמַר ״וִלָּקַחָתָּ״ — Here, however, it says, you may take, omitting the pronoun her. [25] שִׁינַה הַכַּתוּב לַהַעִירִךּ שֵׁהַלְקִיחַה הִיא בַּנַּעַלַם — The Torah changed the form for this word to convey that the act of taking mentioned here **refers** not to the woman herself ("her"), but primarily to **the hidden** element of good within the woman, namely, the holy soul. הַתְּעוֹת הָעָנָוַן יִהְיָה לוֹ בָּהּ לְקִיחָה אַחֱרֵת — The term and you may take, without specifying what he is taking, alludes to the fact that through this event he will have another "taking," i.e., he will be acquiring something else by taking her, יוַבֶּה בִּיפַת תוֹאַר — namely, he will acquire the holy soul referred to as beautiful of form. How does he "acquire" this soul? בְּשִׁידְבַּק אִישׁ יִשְׂרָאַל בָּאשָה שָבָה חֵלָק מַהַטוֹב — For when a Jewish man connects to a woman in whom there is an element of good, הבף יְקנָה מִקוֹמוֹ חֵלֶק הַטוֹב בַּיְשַׁרָאֵל וְיִוְבָּה בּוֹ — that element of good will immediately establish its residence within the Jew, who will thereby acquire it, בת יַעקב בְּנַבֶּשׁ קרוֹשָה בִּבְּגוֹעַ בָּה שָבֶם בֵּן חֲמוֹר — just as Dinah, daughter of Yaakov, acquired the holy soul of R' Chanina ben Tradyon when Shechem, son of Chamor, came into contact with her, as described above.[26]

As the following verses describe, after initially taking the *yefas to'ar* on the battlefield, the soldier must bring her to his house and have her wait there for thirty days with specific conditions. Or HaChaim explains why, after the soldier has already connected to this holy soul, the Torah mandates this thirty-day waiting period:

יוברנו לְמִעְלָה — Now, the thirty-day waiting period is necessary because there are two kinds of attachment that a holy soul can have with the *kelipah*, as we mentioned above, i.e., at times the holy soul that is attached to the idolater does not affect the idolater himself, and instead leaves the idolater with its first attachment to holiness; and other times the holy soul affects the soul of the idolater, bringing it entirely into the realm of holiness.

^{24.} The *hei* with the *dagesh* at the end of each of these words represents the word אוֹתָה, *her*, so הַּנְבְאתָה is like saying הַּנְבְאתָ and you shall bring "her," etc.

^{25.} The word מְּחָתֶּלְיִ does not have a dagesh hei at the end of the word; thus it means only, you may take.

^{26.} This can occur either by his removing that elevated portion from her soul, or by elevating the entire soul so that she is completely brought into holiness, as Or HaChaim continues below.

אֵין יָדוּעַ אִם חֵלֶּק הַדָּבוּק בָּה הוּא דָּבֶר הַיּוֹצֵא בִּדְבִיקָה רְאשׁוֹנָה כַּנִּזְּכֶּר, וְנְשְׁאֶרֶת הָאִשָּׁה חֲלוּטָה בְּחֵלֶק הָטוֹב, אָם חֵלֶּק הַטוֹב, אוֹ אֶפְשָׁר שֶׁכֻּלָּה נֶחְלְּטָה בַּחֵלֶק הַטוֹב, כְּרות וּכְנַצְמָה, לָזֶה יְצֵו ה׳ ״וַהָבֵאתָה הָרַע וְנִתְרוֹּקְנָה מֵחֵלֶק הָטוֹב, אוֹ אֶפְשָׁר שֶׁכֻּלָּה נֶחְלְּטָה בַּחֵלֶק הַטוֹב, אָם אָם הַיִּרְהִיק מִמֶּנוּוּ חֵלֶק דְּבֵיקוֹת בְּחִינַת הָרַע־ּיִ, וְאָז תִּבָּדֵק הָאִשָּׁה אַם לֹא יַחְפּוֹץ נְתְנֵּיְרָה, אִשְׁתוֹ זוֹ, וַהֲרֵי הִיא בְּרוּת וּכְנַצְמָה, וְהוּא אוֹמְרוֹ ״וְהָיָתָה לְךְּ לְאִשָּׁה״ אִם יַחְפּוֹץ, וְאִם לֹא יַחְפּוֹץ וְגוֹי, זָה לְךְּ הָאוֹת, כִּי חֵלֶק הַטוֹב שֶׁהָיָה בָּה, יָצָא עַל יְדִי מַצְשֶׁה הָרִאשׁוֹן וְנָחְלַק הָרַע:

וּלְצַד שֶׁיֵשׁ מָקוֹם שֶׁיִּתְאַנֶּה הָאָדָם לְאִשֶּׁה נָבְרִיָּה בְּדֶרֶךְ זְנוּת, כִּי לֹא אָמַרְנוּ שֶׁלֹא יִתְאַנֶּה לְנָבְרִיָּה אֶלָא אָם יֵשׁ בָּה נֶפֶשׁ קְדוֹשָׁה, דַּוְקָא בִּזְמַן שֶׁהוּא עָסוּק בִּדְבַר מִצְנָה כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ, מַה שֶׁאֵין כֵּן אַחֲרֵי כַן²⁸,

- OR HACHAIM ELUCIDATED -

The thirty-day waiting period allows the soldier to distinguish between these two kinds of attachments with regard to this particular woman:

" לְיָה בְּאתָה אַל תּוֹךְ בְּיַחֶךְ וגוי — Hashem therefore instructs the soldier: You shall bring her to the midst of your house, etc.; ייַרחיק ממנו הַלָּק דְּבֵיקות בְּחִינֶת הַרֶע — and he must remain separate from her during that time, because he must distance from himself any possible form of attachment to the portion of the *kelipah*.[27] וְאָז תִּבָּדֵק הָאִשָּה אַחַר שְׁלֹשִׁים — Then, after thirty days, the woman אם נתגיירה אשתו זו — If she converts, then she is fit to be his wife; shall be assessed: and it is evident that she is like Rus and Naamah, who were drawn to holiness by the ברוּת וּבנַעַמַה holy soul within them. יָחָפּוּץ — This is the meaning of that which [the verse] states (v. 13), thereafter you may come to her and live with her, and she shall be a wife to you, meaning, if [the soldier] still desires her he should make her his wife. וָאָם לא יַחָפּוץ וגו׳ זָה לְּךְּ — But, the Torah continues (v. 14), if he does not desire her, then that is your evidence הַטוֹב שָׁהָהָב בָּהּ נַצָּא עַל יְדֵי מַעֲשָה הָראשון וְנַחְלַּק הָרַע- that the good portion within her departed from her through the initial event, and the part of the kelipah was separated from it and remained within her. He no longer desires her as he previously did, because the holiness has departed from her.

The soldier's desire at that point is a reliable indicator of the status of the woman because of the halachos that applied to her during the thirty-day waiting period:

לפַּבר וְּנוּת בְּדֶרְךְּ וְנוּת בּעָרָרְה בְּדֶרְךְ וְנוּת — Now, there is a possibility that a person will desire an idolatress immorally, and not because of a holy soul that may be residing within her, בי לא אָמַרְנוּ שָלא יִתְאַנֶּה לְנְבְריַה אָלְא אִם יֵשׁ בָּה נֶבֶּשׁ קְרוֹשָׁה — for we did not say it as a general rule that a person will desire an idolatress only because of a holy soul that she has within her, דְּלָבְא בִּוְמֵן — for this is only true when he is engaged in a mitzvah mission, as we have written above, מַה שָׁבִּי בְּן אַחֲרֵי בַּן — but this is not the case afterward, when he already returned from the battle. At that time, it is possible that he will simply desire her for her physical beauty. [28]

soul within her, it is possible that that soul already departed from her the first time he associated with her. As to why he still desires her now, perhaps it is because now that he is no longer engaged in a mitzvah he is no longer protected against the *yetzer hara*, and he has developed a new desire for the idolatress herself.

^{27.} Or Bahir. Since her ultimate status is unknown, and she may remain completely attached to the *kelipah*, he must maintain his separation from her throughout this time until her status can be determined.

^{28.} Therefore, even though his initial desire for the yefas to'ar at the time of the battle was for the holy

לֶזֶה צִינָה ה׳ ״וְגִלְּחָה אֶת רֹאשָׁהּ וְעִשְׁתָה אֶת צִפֶּרְנֶיהָ^{מּ} וגו׳ ״, וְכָל הַדְּבָרִים הַמְנַוְּוֹלִים אֶת הִאשָׁהּ וְעִשְׁתָה אֶת צִפֶּרְנֶיהָ^{מּ} וגו׳ ״, וְכָל הַדְּבָרִים הַמְנַּוְּוֹלִים אֶת הִאשָׁהּ^₀, לְהָסִיר הַּאַרָה הַטִּבְעִית. וְאָם נִתְגַּיִירָה וְחָפֵץ בָּהּ, זֶה לְּךְ הָאוֹת כִּי נִתְמַתְּקָה וְנָחְלֵט מִמֶּנָּה חֵלֶק הָרַע, וְלָזֶה הָיְתָה לוֹ לְאשָׁה. וְאָם לֹא יַחְפּוֹץ בָּהּ, דְּקְדֵּק לוֹמֵר ״בְּהּ״, לְהָעִיר כִּי הַחֵפֶץ הוּא בְּמַה שְׁ״בָּה״, שֶׁהוּא חֵלֶק הַטוֹב: וְאוֹמְרוֹ ״וְשִׁלַחְתָּה לְנַפְשָׁה״ דְּקְדֵּק לוֹמֵר ״לְנַפְשָׁה״נֹ, לָתֵת טַעֵם לָמָּה יְשַׁלְּחָנָה וְלֹא יִמְבְּנָה וְנִהְנָה מְנָה וֹ הִיּמּ, וְאָמֵר הַטַּעַם הוּא ״לְנַפְשָׁה״, פֵּירוּשׁ, בְּשְׁבִיל נַפְשָׁה שְׁהִיא מִבְּלַל הַשִּׁבְיָה שְׁנָתֵן לוֹ ה׳³נְ, וְאָמֵר הַטַּעַם הוּא ״לְנַפְשָׁה״, פֵּירוּשׁ, בְּשְׁבִיל נַפְשָׁה שְׁהִיא יִפְבָּלוֹ הַשְּבָיה מִמֵּנָּה מִמֵּנָה:

אוֹ עַל זֶה הַדֶּרֶךְ, ״לְנַפְשָׁה״, פֵּירוּשׁ, הַטְּמֵאָה שֶׁל הַגוֹיָה, לִשְׁלוֹל כִּי נֶפֶשׁ יְפַת תּוֹאַר הַטְּהוֹרָה כְּבָר זָכִיתָ בַּה, וָלֹא נַשָּׁאַר בַּה אַלָּא נַפָשׁ הַגוֹיַה:

OR HACHAIM ELUCIDATED -

י אַנָּרְנֵיהָ וּגוֹ " Hashem therefore commanded: She shall shave לְיָה בְּיוֹרָה אַת ראשָה וְעָשְׁתָה אַת צְּפָּרְנֵיהָ וּגוֹי " *her head and make her nails* (i.e., let her nails grow), ^[29] **etc.,** הָאָשָׁה הָאָשָׁה — **and** do all the other things listed there that make the woman repulsive to him (e.g., removing her beautiful clothing, weeping for her parents in the soldier's house), וואן הַ הָּטְבְעִית — in order **to remove** any natural desire for the woman herself, which is not on account of the holy soul that is within her. בָּה וְחָבֶּץ בָּה [th, after making herself repulsive for thirty days, she converts and [the soldier] הַרַע מִמֵּנָה חֲלֵק הָרַע בּי נִתְמַתְּקָה וְנֵחְלֵט מִמֵּנָה חֲלֵק הַרַע — that is your proof that she has in fact become completely spiritually "sweetened" by the holy soul, and the portion of [the kelipah] has been permanently removed from her, and it is this spirituality that the soldier still desires. Therefore, the Torah says, she may be a wife to him, as it says (ibid.): thereafter ... בָּה – But if he does not desire her, as the verse states (v. 14: she shall be a wife to you. בָּה אָם לֹא חַפַּצְתַּ בַּה, But it shall be that if you do not desire her), then you know that she has been left "בָּהֵיק לומָר - Here too, [the verse] is particular to say בְּהָרֶק לומָר - Here too, [the verse] יבָּהיי (literally, in devoid of any holiness. הוא בְּמַה שֵׁ״בָּה״ — to convey that the desire that is being her), rather than אוֹתָהּ, her, discussed here is not for the woman herself, whom the man will surely not desire now because of her physical state, but for what is in her, שהוא חֶלֶק הַטוֹב — which is the element of good, the holy soul. Since that desire no longer exists, it is a sign that the holy soul is no longer there.

The manner in which the undesired woman is released reflects the spiritual ordeal that she experienced, as the verse alludes to in v. 14:

"אַנְפְּשָה" יִּלְנִפְּשָה" יִּלְנִפְּשָה" יִּלְנִפְּשָה לְנִפְּשָה יִּלְנִפְּשָה it was particular to say the additional word יִּלְנִפְּשָה (literally, for her soul), although it is apparently unnecessary, הוֹ הַּדְּבֶּיִה מִדְּמֶיה בּיִּבְּיָה מִּבְּבָּיִה וְיִשְלְחָנָה וְלֹא יִמְבְּרָנָה וְיִבְּלָה מִדְּמֶיה בּיִּבְּיִה מִּבְּיִל הְשִׁבְּיִה מִּבְּיִל הַשְּבְּיִה מִּבְּיִל הַשְּבְּיִה שִּנְתוֹ לוֹ הי in order to provide a reason for why he must simply send her off and not sell her and profit from the money he would receive in exchange for her; יוֹ שְּבְּיִה שְּנְהֵן לוֹ הִי בּיִון שָּהִיא מִבְּלֵּל הַשְּבְיָה שֻּנְהַן לוֹ הִי בּיִון שָּהִיא מִבְּלֵל הַשְּבְיָה שְּנָהַן לוֹ הִי בּיִין שָּהִיא מִבְּלֵל הַשְּבְיָה שְּנָהוֹן לוֹ הִי בּיִּעָם הוּא "לְבַּפְשָׁה" — [The verse] therefore says that the reason for this is, for her soul, בְּיִרִישׁ בְּיִבְּיִם הוּא "לְבִּפְשָׁה" — בְּיִרוֹשׁ בְּשְּבִיל נַבְּשָׁה שָּבִּת הוֹאַר שָּבָּת הוֹאַר שָּבְּת הוֹאַר שָּבִיל נַבְּשָׁה שָּבִיל נַבְּשָׁה שָּבִיל נַבְּשָּׁה שָּבִּת הוֹאַר שְּבָּת בּתְחִילִּה — meaning, because of her holy soul, that is referred to as beautiful of form, which [the verse] alluded to earlier. אַרָּהָה — That is, since [the soldier] benefited from her by extracting this holy soul from within her and acquiring it for himself, it is not right for him to further benefit from her by selling her as a slave.

A similar approach, but which interprets the words אָלַחְתָּה לְנַפְּשָׁה as, send her off "with" her soul: מְּלַבְּשָׁה as, send her off "with" her soul: אין מָל זָה הַדֶּרֶךְ — Alternatively, it may be explained as follows: אין מַל זָה הַדֶּרֶךְ — You shall send her with her soul, meaning, send her off with the impure soul of the idolatress that remains within her; לְשְלוֹל בִּי נֶבֶּשׁ יְפַת תּוֹאַר הַשְּהוֹרָה בְּכָר וְבִיתְ בָּה this word excludes another soul, and teaches that you have already acquired the pure yefas to'ar soul from her, וְלֹא נִשְּאַר בָּה אֶלָא נֶבֶּשׁ — and all that is left in her is the soul of the idolatress.

^{29.} Rashi.

send her off (Or Bahir).

^{30.} See Rashi.

^{32.} See Or HaChaim to previous verse, after note 4.

^{31.} The verse could have simply said וְשִׁלַחְתָּה, you shall

וְאוֹמְרוֹ ״וּמָכֹר לֹא תִמְכְּרֶנָּה״, כִּי ה׳ חָפֵץ שֶׁלֹא יִנְהֲגוּ יִשְׂרָאֵל עִם בְּחִינַת הָרַע בְּדֶרֶךְ זָה, עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ ״אֲשֶׁר הִבִּיתָ רָדָפוּ״ (תהלים סט, כז), שֶׁרוֹחַ הַקּוֹדֶשׁ מְתְרַעֶּמֶת עַל הָאוּמוֹת שֶׁאַחַר שֶׁרוֹאִים יִשְׂרָאֵל מוּבִּים רוֹדְפִים אוֹתָם כֹּּ, וְזוֹ כַּיוֹצֵא בָּה, שֻׁאַחַר שֶׁהוֹצִיא בּוֹלְעָה מִפִּיהָּיּי, לֹא יַהָנֶה עוֹד מִכַּסְפָּה:

ְוָגָמֵר אוֹמֶר ״תַּחַת אֲשֶׁר עִנִּיתָה״, פֵּירוּשׁ, אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מִמֶּנָּה עוֹשְׁרָה וְטוּכָה שֶׁהִיא יְפַת תוֹאַר, וְעָשִׂיתָ אוֹתָה עְנִיָּה, עָשִׂיתָ אוֹתָה מְעוּנָּה, עָשִׂיתָ אוֹתָה שְׁכוּרָה ְנִיּה יְעִיר עוֹד עַל דְּבָרֵינוּ, כִּי הֲיִתָּבֵן בְּעוֹלֶם שִׁרְהַבְּעוֹנְה, עָשִׂיתָ אוֹתָה, וַהֲלֹא אָמְרוּ וַ״ל (גיטין לח.): חֲבִיבָה עֲלֵיהֶם בְּהֶמְתָּן שֶׁל שָׁל יִשְׁרָאֵל יוֹתֵר מִנְּשׁוֹתֵיהֶם וּנְשׁוֹתֵיהֶם יוֹתֵר מֵהֶם (ראה תוספות ע״ז כה: ד״ה איכא בינייהו) וּכְּ וּמְה עִינוּי הוּא זֶה לַגוֹיָה, אֻלַּא חַבַּוַנָּה הִיא עִינוּי הַנֵּעְלַם שֵׁהוּא שַׁלֵל קְרוֹשׁ מִמֵּנָה:

- OR HACHAIM ELUCIDATED -

According to this approach, why should the soldier not sell her?

אַמְבֶּרָנְ הֵּהְ "אָמָכֶר לֹּא תִמְּבְּרָנְהָ" —And that which it says subsequently, But you may not sell her for money, בי ה' הָפֵּץ שֶׁלֹא יִנְהָגוּ יִשְׁרָאֵל עִם בְּחִינַת הָרַע בְּרֶרָךְ זֶה — is because it is Hashem's desire that the Jewish people not behave even toward a woman who belongs to the portion of the kelipah, in such a manner by benefiting from her sale after having taken her. "אֲשֶׁר הְבִּיּרֶ רְדָפוּ" — This is along the lines of the statement (Tehillim 69:27), For the one whom You smote they persecuted, שְּלוּחָה — in which the Holy Spirit accuses the nations that upon seeing that the Jewish people are stricken, instead of pitying them, they persecute them further.
שְׁבְּחֵל שֶׁבּוֹלְ שֶׁה מִבְּיִם בְּוֹנְ שֵׁר שֶׁבּוֹלְ שֶׁה מִבְּיִם בּוֹרְ שָׁרוֹנִיא בָּה — In which the Holy Spirit accuses שְׁבַּחַר שֶׁבּוֹלְ שֶׁה מִבְּיִם בּוֹרְ שֵׁר שֶׁבּוֹלְ שָׁה מִבְּיִבָּים בּוֹלְ בָּה עִּרְ בַּבְּרָ בַּוֹרְ שַׁרוֹנְיִא בְּהַ בַּיֹרְ שֵׁרוֹנִיא בָּה — This woman is in a similar situation; שְׁבַּחָב שְׁהוֹנְיִא בָּה Ur מִבַּסְפָּה בּוֹלְ שָׁה מִבְּיִיךָ לֹא יִהָנָה עוֹר מִבַּסְפָּה — for after extracting the holy soul from within her, it is not proper to benefit from her any more by selling her into servitude for money.

The final phrase of the verse, תַּחֶת אֲשֶׁר עִנִּיתָה, means simply, [You shall not enslave her] because you have afflicted her. Or HaChaim notes that according to this approach, the phrase has a broader meaning: דְּנָמֵר אוֹמֵר "תַּחָת אֲשֶׁר עַנִּיתָה" פֵּירוּש — The meaning of the concluding statement of the verse, because you have afflicted her, is as follows: יפַת תוֹאַר You shall אַשֶּׁר הוֹצָאתָ מְמֵנָה עוֹשְׁרָה וְטוּכָה שֶׁהִיא יִפַּת תוֹאַר — You shall not enslave her because you extracted her wealth and her bounty from her, the yefas to'ar soul, בעורה עשות אותה מעונה עשות אותה ענויה אותה ענויה אותה עשות אותה עשות אותה עשות אותה עבורה — and you have made her destitute, afflicted, and דוה יעיר עוד על דְּבְרֵינוּ — This is further indication of the truth of our approach, הוּאָה הוּא מְעַנֶּה אוֹתָה — for it cannot mean simply that she was afflicted, for is there any possibility that a Jewish man who cohabits with an idolatress is afflicting her? יותר מנשותיהם - Why, [the Sages], of blessed memory, say של יותר מנשותיהם - Why, [the Sages], of blessed memory, say (Gittin 38a): [Idolaters] prefer the animal of a Jew to their own wives; מָהֶם יוֹתֶר מֶהֶם - and they prefer [Jewish] women even more than that (see Tosafos to Avodah Zarah 25b בינייהו (איכא בינייהו 36l). (ד״ה איכא By the same token, an idolatress would prefer a Jewish man to an idolater. ומה עינוי הוא זה לגויה — What affliction is there, then, to the idolatress if the Jewish soldier cohabits with her? הוא שַׁלַל קרוש מִמְנַה — Rather, when the verse says, because you have afflicted her, its intent is the hidden affliction and destitution that he caused her, for he deprived her of the holy **[soul]** that had previously been residing within her.

✓ AN ALLEGORICAL EXPLANATION:

THE BATTLE TO RECLAIM ONE'S SOUL FROM THE YETZER HARA

Or HaChaim turns to an allegorical approach to the entire passage, in which he addresses many

^{33.} See Or HaChaim to Bereishis 8:7.

^{34.} Literally, removing from her mouth what she has swallowed; stylistic usage of Yirmiyah 51:44.

^{35.} The word עני, poverty, and עני is related to the terms עניי, poverty, and אנוי affliction. Or HaChaim interprets it to mean both: "You have rendered her destitute" and "you have afflicted her." [His third expression, "darkened," is not

a literal translation of אָנִיתָּה, but describes the effect of his actions; see *Meorei Or* for further discussion.]

^{36.} Elucidation of this line follows Segulas Moshe in his first approach. For discussion of the inner meaning of this concept, see Tosafos, Avodah Zarah 25b, ב"ה איכא בינייהו; see also Chida in Pesach Einayim ad loc.

וּבְדֶרֶךְרִינּ רֶמֶז, תִּתְבָּאֵר הַפָּּרָשָׁה עַל זֶה הַדֶּרֶךְ, הִנֵּה כָּל בִּנְיַן הָעוֹלֶם וְקִיּוּמוֹ, תָּלוּי בְּמַצְשֵׁה עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אָם יֵטִיבוּ דַּרְבֵיהֶם הָעוֹלֶם קַיָּים, וְיִשְׁמְחוּ הַשְּׁמֵיִם וְתָגֵל הָאָרֶץ (ע״פּ תהלים צו, יא)³³, גַּם ה׳ אֱלֹהֵינוּ יִשְׂמַח וְיָגֵל בָּנוּ, וְיוֹשֶׁר דַּרְבָּם שֶׁל יִשְׂרָאֵל תָּלוּי בְּנִצְחוֹן יֵצֶר הָרָע:

וּבָא® הַכָּתוּב לְהָעִיר הָאָדָם, כִּי בִּיצִיאָתוֹ מֵעוֹלֶם הָעֶלְיוֹן לָבֹא לָעוֹלֶם הַזֶּה, יִהְיֶה מוּכֶן לַמִּלְחָמָה, כִּי לֹא יַחְשׁוֹב שָׁאֵין צָרִיךְ תִּגְבּוֹרֶת לְנִצְחוֹן זָה, אֶלֶּא אַדְרַבָּא לָזוֹ יִקְרָא מִלְחָמָה, עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרְם (אבות ד, א) אֵיזֶהוּ גָּבּוֹר הַכּּוֹבֵשׁ אֶת יִצְרוֹ, שֶׁאֵין גְבוּרָה גְּדוֹלָה מִזּוֹ, וְלָזֶה אָמֵר ״לַמִּלְחָמָה״ בְּפַתָּ״ח תַּחַת הֹלמ״ד^{04,19}:

- OR HACHAIM ELUCIDATED

of the points raised in the previous two verses: [37] Or HaChaim begins with a general introduction highlighting the critical importance of each person's battle against his *yetzer hara* for the entire world:

Eollowing the approach of remez, the passage may be explained as follows: הַנְּהַרְ הָמֶוֹ הָּלְּאֵר הַפְּרְשָׁה עַל זָה הַהָּרֶךְ — It is well-known that the entire structure and continued existence of the world are dependent on the actions of the Jewish people: אָם יֵטִיבוּ דַּרְבֵּיהֶם הְעוֹלְם קְיִים וְיִשְׁמְחוּ הַשְּׁמִים וְתְגֵּל הָאָרֶץ — If they act properly, the world endures and fulfills the purpose of its existence; this ideal condition is described with the words of the verse (Tehillim 96:11): The heavens are glad and the earth rejoices.

בו הי אֱלֹהֵינוּ יִשְּׁמַח וְיָגֵל — What is more, when we act properly, Hashem, our God, will also be glad and rejoice with us. — בְּנוֹשֶׁר דַּרְבָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל הָּלוֹי בְּנְבִיקּחוֹן יֵצֶר הָרְע — And the proper conduct of the Jewish people, which is the basis for the continued thriving of the entire world, is contingent upon their being victorious against the yetzer hara, which constantly seeks to drive them to sin.

The first verse in our passage begins by describing the intensity of the battle against the *yetzer hara*:

🍛 V. 10: בִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל איְבֶיךּ וּנְתָנוֹ ה' אֱלֹדֶיךּ בְּיָדֶךְ וְשָׁבִיתָ שִׁבְיוֹ When you will go out to war against your enemies, and Hashem, your God, will deliver him into your hand, and you will capture his captives:[39]

בִּי בִּיצִיאָתוֹ מֵעוֹלָם הַעָּלִיוֹן לָבֹא לָעוֹלָם הָזֶה — The Torah comes to urge a person בִּי בִּיצִיאָתוֹ מֵעוֹלָם הָעָליוֹן לָבֹא לָעוֹלָם הָזֶה — that when he leaves the Upper World to come to this world, he should יָהֵיֶה מוּכָן לַמְּלְחָמָה — he **be prepared for battle** against his *yetzer hara*. בָּי לֹא יַחְשׁוֹב שֶׁאֵין צָרִיךְ תִגְבּוֹרֵת לְנָצָחוֹן זֵה — That is, he should not think that while "real" battles require great strength, he does not need any special **strength to be victorious** in **this** battle with the *yetzer hara*. אַלָּא אַדְרַבָּא לָזוֹ יִקְרֵא מִלְחַמָה — On the contrary! This, even more than physical warfare, is accurately called a battle, for it requires greater effort than physical warfare. על דֶרֶךְ אוֹמְרָם אֵיוָהוּ גָבּוֹר הַכּוֹבֵשׁ אֵת יִצְרוּ — This is in accordance with that which [the Sages] say (Avos 4:1): Who is mighty? He who conquers his yetzer hara; for in fact, there is no mightier feat than this. The verse should thus be interpreted as follows: בָּי תֶצָא לַמְלּחֲמָה, When you will go out [from the Upper World, be prepared] for war. עַחָת הַלְּמֵ״ר For this reason it says: ״לָמֶלּחָמָה״ בְּבַּתִּ״ח הַחָת הַלְמֵ״ר with a *patach* under the letter *lamed*, which means "the" war; [40] to convey that this is "the" true war. [41]

With the next words of the verse, the Torah further clarifies the nature of this battle:

^{37.} This approach, too, is found essentially in *Likkutei Torah* to our passage. Many of the ideas stated here can also be found in *Zohar Chadash* on our passage (58b).

^{38.} Or LaEinayim.

^{39.} Our translation of the cited verses in this passage follows Or HaChaim's allegorical interpretation, and in some instances departs from the *Chumash* translation above.

^{40.} The patach vowelization of the lamed is the place of the הַיִּא הַיְּדִיעָה (definite article, i.e., the word the); it thus means for "the" war.

^{41.} This is reminiscent of the incident recounted in *Chovos HaLevavos* (Shaar Yichud HaMaaseh, Ch. 5), in which a pious person met soldiers returning from the battlefield and said to them, "You are coming now from the small battle. Now prepare yourself for the great battle — the battle with the yetzer hara."

אור החוות

וְאוֹמְרוֹ ״עַל אֹיְבֶיךּ״, בָּא לְהָעִיר כִּי לֹא מִלְחָמָה זוֹ בְּגִבּוֹר הַלּוֹחֵם לְלְבּוֹד עִיר, וּבְשֶׁיָּקוּץ בַּמִּלְחָמָה יִפְנֶה וְיֵלֵךְ לְעַצְמוֹ, אֶלֶא בְּאָדָם הַלּוֹחֵם עם אוֹיְבוֹ שָׁאִם יִתְרַשֵּׁל יָקוּם עָלָיו וְהִבָּהוּ, כְּמוֹ כֵן אִם יִתְרַשֵּׁל הָאָדָם מִלְּלְחוֹם אֶת הָאוֹיֵב, יָקוּם עָלָיו וִיאַבְּדֵהוּ מִן הָעוֹלָם, וּמַבְטִיחוֹ הַבָּתוּב, שֶׁהֲגַם שֶׁתַּקִיף הוּא הַיֵּצֶר מִכּּחַ הָאֵינוֹשִׁי, אַף עַל פִּי כֵן יִתְּנֵהוּ ה׳ בְּיָדוֹ²⁴:

וְאוֹמְרוֹ ״וְשָׁבִיתָ שִׁבְיוֹ״, דִּקְדֵּק לוֹמַר ״שִׁבְיוֹ״ וְלֹא אוֹתוֹ, שֶׁאֵין בּוֹ מַמָּשׁ בְּעַצְמוֹ, וְהֶעְדֵּרוֹ הוּא הַמְקוּנֶה, אֶלֶא ״שִׁבְיוֹ״, פֵּירוּשׁ, מַה שֶּׁשָּׁבָה הוּא מִבְּחִינַת הַטּוֹב מִמְךְ וּמִכֵּיוֹצֵא בְּךְ, בְּפִיתּוּיוֹ וּבְנִצְחוֹנוֹ, שֶׁכַּמָּה נְשָׁמוֹת מֵעֵם בָּנֵי יִשְׂרָאֵל שָׁבוּיוֹת בָּיַדוֹ²³:

ָןאוֹמְרוֹ ״וָרָאִיתָ בַּשִּׁבְיָה אֵשֶׁת יְפַת תּאַר״, אָמֵר ״אֵשֶׁת״ סָמוּךְ, פֵּירוּשׁ, נִשְׁמַת אָדָם⁴4, כִּי אֵין הס״מ⁵4 שׁוֹלֵט

- OR HACHAIM ELUCIDATED -

"אומרו "עַל איביף" — By saying, against your enemies, בָּא לְהַעִיר כִּי לֹא מִלְחַמָה זוֹ כָּגָבּוֹר הַלּוֹחֵם לְלְבּוֹד עִיר — [the verse] conveys that this war against the yetzer hara is not like one in which a warrior goes on the offensive, and fights to conquer a different city, וכשיקוץ במלחמה יפנה וילך לעצמו — where, if he should become weary of the battle, he can just turn and leave. אַלא בַאַרָם הַלוֹחָם עם אויבוּ — Rather, this battle is like one in which a person battles his mortal enemy who comes to attack him, שאם יתרשל יקום עליו והבהוי — where, if he will relax even for a moment, [the enemy] will rise up against him and strike him dead. במוֹ כָן אִם יָתְרַשֶּׁל הָאַרָם מְלֹלְחוֹם אֶת הָאוֹיֵב — Similarly, if a person will neglect the battle against the yetzer hara, his spiritual enemy, יקום עליו ויאבּרהוּ מן העוֹלם — it will rise up against him and destroy him completely. דמבטיחו הַבְּתוֹב — The verse then assures him that if he recognizes this, HASHEM, your God, will deliver him into your hand, שָׁהַגָּם שָׁתַּקִיף הוא הַיָּצֶר מְבוּחָ הַאָּינוּשִי — for although the yetzer hara is stronger than the human power to resist him, אף עַל פִּי כֵן יִתְנָהוּ ה׳ בְּיָדוֹ — Hashem will nonetheless deliver him into his hand.[42]

In saying, and you will capture his captives, [the verse] was particular to say, his captives, and not, "and you will capture him" (as noted earlier), "שָאַרִן בּוֹ מַרָּשׁ בְּעַצְּמוּ — for there is nothing substantial about the yetzer hara himself that is worth capturing; וְּשְׁבֵּרוֹ הוֹא הַקְּרְנָה — on the contrary, the objective is for him to be eliminated entirely. Since we do not wish to remain with any remnant of the yetzer hara, it would be inappropriate to say, and you will capture "him." What, then, is the meaning of the statement, you will capture his captives? — Rather, the verse is referring to capturing his captives, meaning what [the yetzer hara] has previously captured, אַלָּא "שְׁבְּרִוֹנִ הַשִּׁבְּ בְּבְּרִוֹנִי בְּרָבְּ בְּבִּי וְשִׁרְבִּ בְּבִי וְשִׁרְבֵּ בְּבְּ בְּבִי וְשִׁרְבִּ בְּבִי וְשִׁרְבֵּ בְּבִי וְשִׁרְבֵּ בְּבִי וְשִׁרְבִּ בְּבִי וְשִׁרְבִּ בְּבִי וִשְׁרָבִ בְּבִי וְשִׁרְבִּ בְּבִי וְשִׁרְבִּ בְּבִי וְשִׁרְבִּ בְּבִי וְשִׁרְבִּ בְּבִּ בְּבִי וְשִׁרְבִּ בְּבִּ בְּבִי וְשְׁרָבִי בְּבִּ בְּבִי וְשִׁרְבֵּ בְּבִי וְשִׁרְבִּ בְּבִי וְשִׁרְבֵּ בְּבִי וְשְׁרָבִי בְּבִי וְשִׁרְבֵּ בְּבִי וְשִׁרְבִּ בְּבִי וְשְׁרָבִ בְּבִי וְשִׁרְבִּ בְּבִי וְשִׁרְבִּ בְּבִי וְשְׁרָבִי בְבִי וְשְׁרָבִי בּבְּי וְשִׁרְבִּ בְּבִי וְשִׁרְבִּ בְּבִי וְשִׁרְבֵּל בְּבִי וְשְׁרָבִי בְּבִי וְשִׁרְבֵּל בְּבִי וְשִׁרְבֵּ בְּבִי וְשְׁרָבִּ בְּבִי וְשִׁרְבִּ בְּבִי וְשִׁרְבֵּ בְּבִי וְשְׁרָב בְּבִי וְשְׁרָב בְּבִי וְשִׁרְבּע בּבְּי וִשְּרָב בְּעִב וּ בְּבִי וְשִׁרְבּע בּבְּר hara] due to their sins. (43) By vanquishing the yetzer hara, one redeems his soul from the forces of evil and brings it back to holiness.

The verse then goes on to describe a person's encounters with the beauty of his own soul, and his desire to bring it back to its holy state, as v. 11 states:

יפּת אָשֶׁר וְחָשַׁקְתָּ בָהּ וְלָקַחְתָּ לְךְּ לְאִשָּׁה: 11: אַנְאָר וְחָשַׁקְתָּ בָהּ וְלָקַחְתָּ לְךְּ לְאִשָּׁה and you will see among the captives a woman who is beautiful of form, and you shall desire her, you shall take to yourself for a wife:

"אָמֶר יְּפָת הַאָּריִ בְּשֶׁבְיְה אָשֶׁת יְפַת תֹאַרי — When it says, and you will see among the captives a woman who is beautiful of form, אָמֶר "אָשֶר" — it uses the term אָמֶר , with a n suffix, indicating that it is connected to a different word (as noted earlier); פּירוּשׁ נִשְׁמֵת אָרָם — this means: "the soul of a person." — בּי אִין הס״מ שׁוֹלֵט בַּנֶּפֶשׁ עַר שֶׁהֵרֵר מַטָּה וְתְּבָּנֵס בָּאָרָם — The Torah refers here specifically to the soul "of a person," for the Satan cannot dominate a soul until it descends onto the earth

^{42.} As the Gemara says (*Succah* 52b), A person's *yetzer hara* daily threatens to overpower him . . . and if not for the help of the Holy One, blessed is He, he would be unable to withstand it.

^{43.} Or LaEinayim.

^{44.} When the soul is in Heaven, unattached to a person, it is called simply אַשָּׁה, a woman (as Or HaChaim will

note below). After it comes down to earth and becomes part of a person, it is nyw, the woman of, since she is the soul of this person. This "connected" form of the word conveys the close connection that the soul has to the body.

^{45.} The acronym מיס is a reference to the Satan (see Devarim Rabbah 11:10).

יב וָהַבֵאתָה אֶל־תְּוֹךְ בֵּיתֶךְ וְגִלְּחָה אֶת־רֹאשָׁה יבוְהָעֵלְנַהּ לְגוֹ בִיתָרְ וּתְנַלַּח יָת רִישַׁה

ּ וְהַנֶּפֶשׁ תִּקָרֵא אִשָּׁה (תיקוני זוהר כב:)47,	ָּוֹקְחָה בַּשֶּׁבִי ⁴⁶ ,	ונו הוא ל	ָאָדָם, מִנְּ	וְתִכָּנֵס בְּ	רֵד מַטָּה	עַר שֶׁתֵּ	<u>د</u> ۣڎ۪ <i>ڥ؈</i>
בַּמַעֲשִׂים הָרָעִים, וּכְשֶׁיְנוּצַח הַיֵּצֶר אָז	לָא שֶׁמִּתְנַוֶּלֶת	מְאוֹד, אֶ	יַפָּה עַר	כִּי הַנֶּפֶשׁ	ַתֹאַר״,	לָזוֹ ״יְפַח	ּוְקָרָא י
		:היא	ה נְעִימָה:	ה יָפָה וּמַ	ַנְפְשׁוֹ מַוּ	דָאָדָם נ	יַשְׂבִיל

- אור החיים

וְאָמַר ״וְחָשַׁקְתָּ בָה״, פֵּירוּשׁ, אָז הַחֵשֶׁק שֶׁהָיָה לוֹ בְּדִבְרֵי הַיֵּצֶר וּבְפִיתּוּיוֹ, יַלְבִּישֵׁם בָּהּ לְתַקֵּן לָהּ הַמּוּשַׂבַּלוֹת, וְעוֹלֵם הַקָּיִים שַׁבָּלוֹ טוֹב*:

וְאוֹמְרוֹ ״וַהֲבֵאתָהּ אֶל תּוֹךְ בֵּיתֶךְ״, לְפִי שֶׁעַל יְדֵי פִּיתוּי הָרַע מִתְרַחֶקֶת הַנֶּפֶשׁ מִהַגוּף, וְשׁוֹבֵן חֵלֶק רַע

— OR HACHAIM ELUCIDATED

הוא לוקחה בשבי — from whom [the yetzer hara] may then take below and enters a person, [the soul] captive when he sins. [46] הַנְפֵשׁ תִּקְרֵא אִשָּה — The soul by itself is called "a woman" (Tikkunei Zohar 22b).[47] Thus, "a woman in captivity" refers to a soul that has become part of a person and become subject to the influence of the Satan. And since only souls that are attached to a person can be taken in this way, it is described as אָשֶׁת, the woman of [a person]. וקרא לזו ״יפת תאר״ — [The verse] describes this soul as beautiful of form, even though it is discussing a soul that has fallen into the hands of the Satan, בי הַנְפַשׁ יָפַה עַד מָאור אָלָא שָמְתְנוַלֶּת בַּמַעֲשִים הַרְעִים — for the soul is inherently exceedingly beautiful, and it becomes repulsive only as a result of the evil deeds that the person וּכְשַׁיִנוּצַח הַיָּצֵר — When the yetzer hara is vanquished, however, אַז יַשְּׂבִיל הָאָדָם בְּנַפְשׁוֹ מַה יפה ומה נעומה היא — then the person will be able to discern how beautiful and sweet his soul is. Our verse is thus speaking of one who recognizes the inherent beauty of his own soul, and, seeing that it has been taken into captivity by the yetzer hara, wishes to free it from the clutches of the Satan and bring it back to holiness.

The verse now instructs the person what he must do in order to redeem his soul:

— It then says, and you shall desire her and you shall take to yourself for a wife.

— The meaning of the phrase, and you shall desire her, is that then, after vanquishing his spiritual enemy, one must take that desire which he had until now for the words and enticements of the yetzer hara

— יְלְבִישֶׁם בָּה לְחֵקּן לָה הַמּוּשְּׁבְּלוֹת וְעוֹלָם הַקּיִים שֶׁבְלוֹ טוֹב — and direct them toward her, i.e., his desires should now center around the soul and its needs; he should yearn to rectify its spiritual ideals by embarking on the teshuvah process, and in that way to secure his portion in the everlasting World that is entirely good. [48]

What shall a person who wants to rectify his soul do? The verse continues:

🗠 V. 12: וָהַבַאתָהּ אֶת צִפָּרְנֶיה, אֶת רֹאשָׁהּ וְעָשְׂתָה אֶת צִפָּרְנֶיה, You shall bring her to the midst of your house; she shall shave her head and make her nails:

"וְאוֹמְרוֹ "וַהַבּאתָה אֶל תּוֹךְ בֵּיתֶּךְ — The [verse's] statement, You shall bring her to the midst of your house, can be understood based on the following: לְפִי שָׁעַל יְבִי פִּיתּוּי הָרֵע מִתְרַחֶקֶת הַנֶּפֶשׁ מִהַגּוּף — As a result of allowing oneself to be enticed by the yetzer hara and falling into sin, the soul becomes distanced from the body הַשְּׁבְּקוֹמָה — and an element of impurity resides in the body

46. When the soul is in Heaven it is too elevated for the Satan to touch it. Only once it has descended to earth and becomes part of a human being can the Satan have an effect on it and "take it captive" (see *Or LaEinayim*).

47. In many ways the relationship of the body to the soul is like that of a husband to a wife; see *Or LaEinayim* for discussion.

48. As Or HaChaim pointed out in the previous

approach (at note 23), the literal meaning of $\eta \eta \eta \eta \eta \eta \eta \eta$; is, you shall desire "in" her. In the context of this approach Or HaChaim explains it to mean that the person must remove his desires from the yetzer hara and place them into the improvement of his soul.

The final clause of the verse, and take her to yourself for a wife, means that you shall connect to your soul like a husband to a wife. The following verses go on to describe how this is accomplished.

¹² You shall bring her to the midst of your house; she shall shave her head

– אור החיים –

בִּמְקוֹמָהּ, בְּדֶרֶךְ אוֹמְרוֹ ״טֹרֵף נַפְשׁוֹ בְּאַפּוֹ״ (איוב יח, ד)⁴, וְהַגּוּף יָקֶרֵא בַּיִּת, עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם (תענית יא.) מִי מֵעִיד בָּאָדָם קוֹרוֹת בֵּיתוֹ, שֶׁהוּא הַגּוּף (ראה זהר ח״ג רעה.), וּכְשֶׁנּוֹצֵחַ יִצְרוֹ, יָבִיא נַפְשׁוֹ לְתוֹךְ בֵּיתוֹ, וְיִקְרֵא ״בַּעַל נֵפָשׁ״ (משלי כג, ב)⁵.

וְלִהְיוֹת שֶׁהַנֶּפֶשׁ שֶׁקֶנָה מָקוֹם טָמֵא, צָרִיךְ לְנַקּוֹתָהּ מִתַּחֲלוּאֵי הָרַע הַנִּדְבָּק בָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת שְׁעֵר הָרֹאשׁ (זוהר ח״ג מח:)¹⁵, וְהוּא אוֹמְרוֹ ״וְגִלְּחָה אֶת רֹאשָׁה״, גַּם בְּחִינַת הַקְּלִיפָּה הָרְמוּזָה בְּצִפֶּרְנָיִם (זוהר ח״ג עט.), אַמַר בְּנָגַדָּה ״וִעַשָּׁתַה אָת צִפַּרְנֵיהַ״ לִשׁוֹן תִּיקוּוְ²⁵ּ:

– OR HACHAIM ELUCIDATED —

in its place, "ישָר אַרָּרָךְ אוֹמְרוֹ "שׁרָרּ אַרָּרָךְ אוֹמְרוֹ "שׁרָרּ וּשׁוֹל בְּאָרָר "שׁרָר וּשׁר בּיִּר בּיִר וֹישׁר בּיִר בּיִר וֹישׁר בּירוֹ בּירוֹ שְׁרוֹית בִּירוֹ שְׁהוֹית בִּירוֹ בּיִר בְּשְׁרִים בְּירוֹית בַּירוֹ בְּיִר וְבִּירִ בְּיִרוֹים בְּירוֹ בְּיִרוֹים בְּירוֹ בּיִר בְּשְׁרוֹיְבְי בְירוֹ בְּיִרוֹים בְּירוֹ בְּיִר וֹיִבְיִי בְּרוֹים בְּירוֹים בּירוֹ בּיִר וֹיִבְיִי בְּרוֹים בְּיִרוֹים בְּירוֹים בּירוֹ בּירוֹים בּירוֹ בּיִר וֹיִבְיִי בְּרוֹים בְּירוֹים בּירוֹ בּיִר וְבָּשׁר לְּתוֹך בָּירוֹ לְּתִרְ בָּירוֹ בְּיִרוֹים בְּעִרוֹים בְיִבְיִי בְּרִוֹים בְּיִרוֹים בּירוֹים בּיִים בּירוֹים בּיִים בּירוֹים בּירוֹים בּירוֹים בּירוֹים בּירוֹים בּירוֹים בּירוֹים בּיִים בּירוֹים בּירוֹים בּיִים בּיוֹים בּיִים בּיִים בּיִים בּיִים בּיִים בּיוֹים בּייִים בּיִים בּיוֹים בּייִים בּיוֹים בּיוֹים בּייִים בּיוֹים בּייִים בּיוֹים בּייִים בּייִים בּיוֹים בּייִים בּיוֹים בּייִים בּיים בּייִים בּיים בּיים בּיים בּיים בּיים בּיים בּיים בּייִים בּייִים בְּיים בְּיִים בְּיִים בְּיִים בְּיִים בְּיִים בְּיִים בְּיִים בְּיִ

The verse then describes in more detail what a person must do to rectify his soul:

אַמָּא שֶׁקְּנָה מָּקּוֹם טָמֵא — Now, since the soul that [the person] has acquired anew was held in captivity in an impure place, i.e., it was affected by the yetzer hara and the sins that the person has done, בְּרִיךְ לְנַקּוֹתָה מְתַּחֲלוֹאֵי הָרֵע הַנִּדְבָּק בָּה — he must cleanse it of the effects of the evil diseases of sin that have become attached to it there; שְׁתִּר הְּרִאשׁ — this outgrowth of evil is represented by the spiritual element mentioned in the verse as "the hair of the head." וְּלִּלְחָה אֶת רֹאשָׁה" — This is what the verse alludes to when it says, she shall shave her head, that is, the soul shall rid itself of the impurity that has become a part of it. אַמַר בְּנְנִיבָּה הָרְמוֹנָה בְּצַבְּרְנִים — n addition, regarding the element of the kelipah alluded to by the "nails" (Zohar, Vol. III 79a), it says, ווֹנְיִלְיִהְ לְשׁוֹן תִּיִּקוֹן "— and she shall make her nails, with the word in this context as an expression meaning repair. [52]

- 49. The *Zohar* (Vol. II 182a) interprets this verse as a reference to one who allows his anger to escalate beyond its proper bounds, which allows his soul to be torn from him, and an impure spirit to take its place. Or HaChaim applies this idea more generally to one who succumbs to any sin (see *Meorei HaChaim*).
- 50. This phrase, from *Mishlei* 23:2, refers to one who is spiritually accomplished and avoids evil (*Metzudas David* ad loc.). Or HaChaim explains that the root meaning of this title is that he is the "master of his soul," since he has brought his soul back into his "house," achieving a proper relationship with it; see further, Or HaChaim to *Vayikra* 4:2 and 22:12 and below, 31:1.
- 51. The source for this concept is Zohar, Vol. III 48b; see following note.
- 52. See Rashi to Bereishis 1:7.

The hair and nails represent different aspects of the *kelipah*, both of which are discussed by the *Zohar*. Or *LaEinayim* suggests that the impurity represented

by "the hair" that must be "cut off" is that which comes from engaging in that which is prohibited. Such impurity must be "cut off," by immediately stopping any such activity in the future. In contrast, the *kelipah* represented by the "nails" refers to improper indulgence in activities that are technically permitted, but which one had been using in ways that are spiritually detrimental. Regarding this, however, the proper approach is not to simply cut off any contact with that which is permitted, but rather to channel his actions properly, using them for mitzvah purposes (see *Shulchan Aruch, Orach Chaim* §231). Thus, with regard to this *kelipah* the verse prescribes "repairing" them.

[Regarding whether the basic meaning of the verse means to cut the nails or let them grow, see Yevamos 48a, Rashi and Ramban here, Mizrachi and Gur Aryeh to Rashi, Bereishis 1:7; see also Or Bahir and Or LaEinayim as it pertains to Or HaChaim's interpretation here.]

וּתְרַבִּי יָת טוּפְרָנָהָא: יג וְתָעְדֵּי יָת כְּסוּת שִׁבְיַה מִנַּה וְתֵיתַב וְיָת אָמֵה יְרַח יוֹמִין וּבָתַר בָּן מִיעוּל לְוָתָה וְתִבְעֵלנַּה וֹתְדֵי לָךְ לְאַנְתוּ: יד וִיהֵי אִם לָא תִתְּרָעֵי בַה וְתִפְּטְרְנַהּ לָצִם תִתְּרָעֵי בַה וְתִפְּטְרְנַהּ לִצְם תִתְּרָעֵי בַּה וְתִפְּטְרְנַהּ יג וְעֵשְׂתָה אֶת־צִפְּרְנֵיהָ: וְהֵסִּירָה אֶת־שִּׁמְלֵּת שׁבְיָה מֵעָלֶּיהָ וְיֵשְׁבָה בְּבִיתֶּךְ וּבֵּרְתָּה אֶת־ אָבִיהָ וְאֶת־אִמֶּה יֶרָח יָמִים וְאַחַר בִּׁן תִּבְוֹא יר אֵלֶּיהָ וּבְעַלְהָּה וְהֵיְתָה לְךָּ לְאִשָּׁה: וְהִיָּה אִם־לְא חַפְצִתָּ בָּה וִשִׁלַּחִתָּה לְנַפִּשָּׁה וּמַכְר לְא־תִמְכְּרֵנְה

"בח

בּבְּכִיִּיסָהּ רוֹטְּה בְּנְּוּלָהּ בְּדֵי שְׁמְּחְנֵּלֶה עָלִיו (בוס): וּבְבְּתְה אֶת אָבִיהָ. כָּל כַּוְּדְ לָמָה, בְּדִי שְׁמְּחְנֵּלֶת בַּת יִּלְרָחֵל שְׁמָקּה וְזוֹ עֵּמְעֵוּלֶת (בוס): (יד) וְהָיָה אָם לֹא חָפַצְתָּת בָּהּ. הַכָּפִתוּב מְבַשֶּׁרְךְּ שְׁמּוֹפְךְּ לָּלְלֹחוֹמָה

(יב) וְעֶשְׁתָה אֶת צִּפְּרְנֵיהָ. מְּגַדְּלֶס כְּדֵי טֻׁמְּסְנֵּוּל (ספרי רב: יבמות מח.): (יג) וְהַסִירָה אֶת שְׁמְלַת שְׁבְיָה. לְפִי טְׁהָס נָחִיס, טָהַבּוֹיִיס בְּנוֹמֵיהֶס מִתְּקְשְׁטוֹת בַּמִּלְחָתָה בִּשְׁבִיל לְהַיִּס נָחִיס עִמָּהֶס (ספרי ריג): וְיְשְׁבָה בְּבֵיתֶך. בַּבַּיִּת לְהַרִיס עִמָּהֶס (ספרי ריג): וְיְשְׁבָה בְּבֵיתֶך. בַּבַּיִּת טְמָקְל בָּה יוֹנֵח וְנְתַקַל בָּה, רוֹחָה שְׁמִשְׁמֵּמִ בּוֹ, נְכָנָס וְנְתָקַל בָּה יוֹנֵח וְנְתַקַל בָּה, רוֹחָה

אור החיים -

וְתָסִיר מַסְנֵה הַטּוּמְאָה הַמִּתְכַּסָּה בָּהּ הַנֶּפֶשׁ מֵרוּחַ הַטּוּמְאָה, וְהוּא אוֹמְרוֹ ״וְהֵסִירָה אֶת שִׁמְלַת שִׁבְיָהּ מֵעֶלֶיהָ״, פֵּירוּשׁ, שֶׁקֶנְתָה מִשְׁבִּיָּתָה בְּמָקוֹם טָמֵא®, וְזֶה יִהְיֶה עַל יְדֵי מֵירוּק הַחֲטָאִים, וְדַרְבֵי הַתְּשׁוּבָה, וַהַכַּנַת הַדֵּעַת מוּל אֵלהֵי יִשְׂרָאֵל בַּרוּך הוּא:

ּוְיִבְחַר מְקוֹם מוֹשָׁב לָהּ, בַּיִת הַמְיוּחָד לְיִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא בֵּית הַמִּדְרָשׁ, וְהוּא אוֹמְרוֹ ״וְיָשְׁבָה בְּבֵיתֶךְ״. וְתִתְוַדֵּה בִּבִכִי עַל אֲשֶׁר מַעַלָּה בָּאָבִיה וְאִמָּהּ, וְעַל פְּרֵידָתָה מֵהֵם, ״אַבִיהַ״ זֵה הַקַּדוֹשׁ בַּרוֹךְ הוּא,

– OR HACHAIM ELUCIDATED -

The next verse describes the completion of the *teshuvah* process:

עם ע. 13: הְנַשְּׁבָּוֹא אֵלֶיהָ וְיָשְׁבָּה בְּבֵיתֶךּ וּבְּכִיתָה אֶת אָבִיהָ וְאֶת אִמָּה יֶרֵח יָמִים וְאַחַר כֵּן תָּבוֹא אֵלֶיה וְיָשְׁבָּה בְּבֵיתֶךּ וּבְּכִיתָה אֶת אָבִיהְ וְאֶת אִמָּה יֶרֶח יָמִים וְאַחַר כֵּן תָּבוֹא אֵלֶיה וְהָיְתָה לְךְּ לְאִשָּׁה אָלִיה וּקָרְתָה וְהָיְתָה לְךְּ לְאִשָּׁה shall remove the garment of her captivity from upon herself and sit in your house and she shall weep for her father and her mother for a full month; thereafter you may come to her and live with her, and she shall be a wife to you:

The process of repentance:

לָּה (the soul), וְּבְחֵר מְּקוֹם מוֹשֶׁב לְּה — The verse states that [the person] shall choose a proper dwelling place for [the soul], בֵּית הַמִּיוֹחָד לְּיִשְׂרָאֵל שֶׁהוֹא בֵּית הַמִּדְרָש — and that is the house which is designated for the Jewish people, namely, the beis midrash (study hall); "בְּבֶּיתֶרְי — that is what it means when it says, and she shall sit (or: dwell) in "your" house; the beis midrash is referred to as "your" house because it is the designated home of the Jewish people. וְּתְבָּיָה בְּבְיִי עַל אֲשֶׁר מְעֵלְהְּ מֵהֶּה מֵהֶּה [The soul] shall then confess, amid weeping, for having betrayed its father and mother and separated itself from them, as the verse continues, and she shall weep for her father and her mother. "אביה" וה הקרוש ברוך הוא — "אביה" ברוך הוא — "אביה" שברוך הוא

53. When the soul is affected by sin, it is described as a person who is wearing filthy garments; when the person repents we say that he has removed the filthy garments and clothed himself once again in clean ones

(see Zechariah 3:3-4; Zohar, Vol. III 174b-175a). Our verse refers to the filthy garments of sin as garments of captivity, since they result from the soul's captivity by the forces of evil (see Likhutei Torah to our passage).

and make her nails. ¹³ She shall remove the garment of her captivity from upon herself and sit in your house and she shall weep for her father and her mother for a full month; thereafter you may come to her and live with her, and she shall be a wife to you. ¹⁴ But it shall be that if you do not desire her, then you shall send her on her own, but you may not sell her

– אור החיים –

״אָמָה״ הִיא בְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל (ברכות לה:) 54, ״יֶרַח יָמִים״ זֶה שִׁיעוּר הַמַּסְפִּיק לַשָּׁב. אוֹ יִרְמוֹז, לַחוֹדֶשׁ הַמְיוּחָר לְתִשׁוּבַה שֲׁהוּא חוֹדֵשׁ אֵלוּלּכּ:

״וְאַחַר בֵּן תָּבוֹא אֵלֶיהָ״, בֵּירוּשׁ, אַתָּה תִּבָּנֵס לֵיהָנוֹת מֵאוֹרָהּ, בְּסוֹד אוֹמְרוֹ ״נֶפֶשׁ עָמֵל עָמְלָה לוֹ״ (משלי טז, כו), וּתְסַיְּיעֵהוּ לַעֲמוֹד בַּדֶּרֶךְ הַנָּאוֹת. וְתָקָרֵא אַתָּה בְּעֶלֶיהָ, שֶׁהִקְנֵיתָ אוֹתָהּ בְּכֹחַ מַעֲשֶׂיךְ, וְהוּא אוֹמְרוֹ ״וֹהָיְתָה לְךְ ״וֹנְעַמוֹד בָּהּ, וְהוּא אוֹמְרוֹ ״וְהָיְתָה לְךְ לֹחֲזוֹר לְגוּפְךְ, וְתַעֲמוֹד בָּהּ, וְהוּא אוֹמְרוֹ ״וְהָיְתָה לְךְ לֹאשׁה״⁵:

— OR HACHAIM ELUCIDATED -

is He; אָמָה״ היא בְּנֶטֶת יִשְׂרָאֵל — and her mother refers to the Assembly of Israel, the nation of Israel (Berachos 35b). [54] ייֶבֶה יָמִים״ וְה שִׁיעוּר הַמַּסְפִּיק לַשְׁב — This shall continue for a full month, for that is a sufficient amount of time for one who repents to confess his sins. אוֹ יִרְמוֹי לְחוֹרֶשׁ בְּלוֹּל — Alternatively, it alludes to the one month in the year that is designated for repentance, the month of Elul, when the soul confesses its sins and prepares itself for teshuvah. [55]

After attending to the needs of his soul, the soul in return shines its light upon the person:

"וְאַחַר כֵּן תָבוֹא אֱלֵיהִ" — The verse concludes: Thereafter you may come to her, פירוש אתה תכנס ליהנות שאורה — meaning that you will now begin to benefit from [the soul's] light, בַּסוֹד אוֹמְרוֹ ״נֵפֵשׁ עָמֵל י אַמִּלְהְ שׁ in accordance with the inner meaning of that which it says (Mishlei 16:26): The soul of one who toils will toil for him; i.e., if one toils to perfect his soul, the soul will toil for him by shining התסייעהו לעמור בדרך הנאות — and [his soul] will assist him in remaining on its light upon him; the proper path. - Ine verse goes on to say that you will then be called the "husband" of [your soul], קעשיך – for you will have "acquired" it through the power of your good deeds. יוּבְעַלְתָּה" — That is what it means when it says, and you shall live with her (or and you shall be her husband). גַם לִיוֹם הַתְּחַיָּה תְּהַיָּה מִיוּחָדָת לָךְ לַחֲזוֹר לְגוּפָּךְ וְתַעְמוֹד בּה — Likewise, at the time of Techiyas HaMeisim (the Resurrection of the Dead), [the soul] that you have perfected will be designated specifically for you, to return to your body, and you will rise to יוָהָיָתָה לְּךְּ לְאָשָה״ — That is what it means when it says, and she shall be a wife to you; i.e., the soul will return to you in the future. [56]

The final verse of this passage discusses one who does not commit completely to improving his soul. The verse instructs him as to his minimal requirements:

עּנִיתָה אָשֶׁר עִנִּיתָה אָשֶׁר עִנִּיתָה לְגַפְּשָׁה וְשָׁלֵּחְתָּה לְגַפְּשָׁה וְשָׁלַחְתָּה לְגַפְּשָׁה וְשָׁלֵחְתָּה לְגַפְּשָׁה וְמָכֹר לֹא תִמְבְּרֶנָה בַּבָּשֶׁף לֹא תִמְבְרֶנָה בַּבְּשֶׁף לֹא תִמְבְרֶנָה בַּבְּשֶׁף לֹא חַחָת. But it shall be that if you do not desire her, then you shall send her on her own, but you may not sell her for money; you shall not enslave her, because you have afflicted her:

- 54. Hashem is the soul's "Father," since He created it and gave it life. The Jewish people as a whole is described as the soul's mother (see *Berachos* 35b, 54a); see *Or LaEinayim* for further discussion.
- 55. In the month of Elul, Moshe ascended Mount Sinai to receive the Second *Luchos*, and during that time he beseeched Hashem to forgive the Jewish people completely for the sin of the Golden Calf (*Zohar Chadash* 58b; see *Ramban* to 10:11 above). The Jewish people,
- too, engaged in fasting and repentance during that time. From that time on, the month of Elul was designated as a time of special Divine favor and repentance (see *Tanna DeVei Eliyahu Zuta* Ch. 4; *Chayei Adam* 138:1).
- 56. The seeming redundancy (and you shall be her husband, and she shall be a wife to you) teaches that not only will you be called the "husband" of the soul in this world, but it will also be called your "wife" after Techiyas HaMeisim (Or Bahir).

בְּכַסְפָּא לָא תָתָגַר בַּה חֲלַף דִּי עִנִּיתַה: טוּ אֲבִי תְהֶוְיָן לְגָבָר תַּרְתִּין נְשִׁין חֲדָא רְיַלְיַדָן לַה בְּנִין רְחֶמְתָּא וִילִידָן לַה בְּנִין רְחֶמְתָּא וּשְׂנִיאָתַא וִיהִי בְּרָא בוּכַרָא וּשְׂנִיאָתַא וִיהִי בְּרָא בוּכַרָא בַּכֶּסֶף לְא־תִּתְעַמֵּר בָּהּ תַּחַת אֲשֶׁר יי עִנִּיתָהּ: פִּי־תִהְיֶּין לְאִׁישׁ שְׁתֵּי נָשִּׁים הַאַחַת אֲהוּבָה וְהָאַחַת שְׂנוּאָה וְיֵלְדוּ־לְוּ בָנִּים הָאֲהוּבָה וְהַשְׂנוּאָה וְהָיֵה הַבֵּן הַבְּכָר

- רש"י –

לא תתעשמר בָה. לא תִּשְׁמַמֹּשׁ בָּה (שם), בּלְשׁוֹן פַּרְסִי קוֹרִין לְעַבְדוּת וְשִׁימוּשׁ טִימְרָאָה. מִיסוֹדוֹ שֶׁל רַבִּי משֶׁה הַדַּרְשָׁן לָמִדְתִּי כֵן:

- אור החיים

וְחָזֵר הַכָּתוּב לְצַוּוֹת עַל הַנֶּפֶשׁ, שֶׁאִם הָאִישׁ לֹא נָטָה לְבּוֹ לְקַוּוֹת לְהֵטִיב לְנַפְשׁוֹ וּלְהִתְעַצֵם לְהָאִיר לְהּ בָּעוֹלֶם הָעֶלְיוֹן, עַל כָּל פָּנִים יִזְּהֵר שֶׁלֹא יָרִיעַ לָהּ, בְּדֶרֶךְ שֻׁאָמַר שְׁלֹמֹה (קהלת יב, ז) ״וְהָרוּחַ הָּשׁוּב אֶל הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר נְתָנָה״, וְדָרְשׁוּ בְּמַסֶּכֶת שַׁבָּת (קנב:) הְּנָה לוֹ כְּמוֹ שֶׁנְתָנָה לְּדְּיֹ, וְהוּא אוֹמְרוֹ ״אִם לֹא חָפַצְהָ בָּה וְשַׁלַחְתָּה לְנַפְשָׁה״, פֵּירוּשׁ, שֶׁלֹא תִּמְסְרֶנָּה בְּיַר שַׁבַּאי, אֶלֶא בַּת חוֹרִין וְאֵין עַלֶיהָ יַד מוֹשֵׁל:

אוֹ יִרְצֶּה, עַל דֶּרֶךְ מַה שֶׁאָמְרוּ בַּזּוֹהַר (ח״ג סז.) בַּפָּסוּק ״נַפְשִׁי אִוּיתִךְּ בַּלַיְלָה״ (ישעיה כו, ט), שֶׁעַל הַשְּׁכִינָה הוּא אוֹמֵר ״נַפְשִׁי״⁵, וְהוּא מַה שֶּׁרָמֵז בְּאוֹמְרוֹ ״וְשִׁלַּחְתָּהּ לְנַפְשָׁהּ״, שֶׁהִיא הַשְּׁכִינָה שֶׁתַחֲזוֹר לַמַקוֹם שֵׁיַצִתָה מִמֵנוּ:

וְאוֹמְרוֹ ״וֹמַכֹר לֹא תָמִבְּרָנַה וגו׳ ״, עַל דֵּרֶךְ מַה שֶׁדַּרְשׁוּ בְּסֵבֶּר הַזּוֹהַר (ח״ב צז.) בַּפַּסוּק ״לִעָם נַכְרִי לֹא

OR HACHAIM ELUCIDATED -

The verse then goes on to command a person further regarding [his] – וְחָוֵר הַבְּתוֹב לְצַוֹּוֹת עַל הַנְבַּשׁ שאם הָאיש לא נָטָה לְבוּ לְקַוּוֹת לְהֵטִיב לְנַפְשוֹ — saying that if the person's heart is not inclined to aspire to benefit his soul, and to strive to illuminate it — and to strive are ולהתעצם להאיר לה in the Upper World, עַל בָּל פָּנִים יוָהַר שֶׁלֹא וָרֵיעַ לָה — he shall at least take care not to harm it. דרַרָּדְ שָאמָר שַׁלֹמה ייוָהַרוּחַ תָּשׁוּב אַל הָאַלֹהִים אַשֶּׁר נַתְנָהיי — This is in accordance with that which King Shlomo said (Koheles 12:7), and the spirit shall return to God Who gave it, ודרשו במסכת שבת תנה לה במו שַּנְתְנַה לְּךְ — which [our Sages] expound in Maseches Shabbos (152b) to mean: Give it back to [Hashem] the way He gave it to you, pure and unsullied by sin. [57] הוא אומָרוֹ ״אָם לא חָפַצְהַ בָּה וְשַׁלַחָהָה This, then, is the verse's intent with the statement, But it shall be that if you do not desire her, then you shall send her on her own; בירוש שַלא הַמְסְרַנָה בְיַד שַבַּאי — meaning, that even if you do not desire to perfect your soul, do not deliver it into the hand of the captor, i.e., do not deliver it to the Satan by your actions; שֶׁלָא בַּת חוֹרִין וְאֵין עָלֵיהָ יַר מוֹשֵׁל — but send her on her own, i.e., let it remain free, without allowing the hand of a foreign ruler, i.e., the Satan, to prevail over it.

אינתך בּלּיִלְהֹי — Alternatively, its meaning is in accordance with that which [the Sages] say in the Zohar (Vol. III 67a) about the verse (Yeshayah 26:9), My soul desired You during the night, שַׁלַ הַשְּׁכִינָה הוֹא אוֹמֵר ייַנְפְּשִׁיי — that the term my soul refers to the Shechinah. הוֹא בְּשִׁרִי שְׁהִיא הַשְׁכִינָה הוֹא הַשְּׁכִינָה הוֹא הוֹמָר - This, then, is what [the verse] is alluding to when it says, then you shall send her ייִלְּבִּשְׁהִי (literally, to her soul), referring to the Shechinah; שְׁנִצְתָה מְמָנוּ שְׁיָצְתָה מְמָנוּ — the verse means that if you do not desire to perfect your soul, then at the very least see to it that you do not defile it with sin, so that it can return to the place from which it left, i.e., to the Shechinah, thus fulfilling the above-cited instruction: Give it back the way He gave it to you.

Or HaChaim explains the conclusion of the verse following this approach:

רבּהַר לא תִמְּבְרָנָה וגו׳ ״ עַל דֶּרֶךְ מֵה שֶּׁדָּרְשׁוּ בְּסֵפֶּר הַזּוֹהַר — That which it says, but you may not sell her, etc., may be understood in accordance with what [the Sages] expound in the Book of the Zohar (Vol. II 97a) בַּפְּטוֹק ״לְעַם נָבְרִי לֹא יִמְשׁל לְמָבְרָה״ — on the verse (Shemos 21:8), He shall not

^{57.} See Or HaChaim to *Shemos* 3:5, where he discusses the concept that a person's primary responsibility is not to allow his soul to be sullied by sin.

^{58.} The Zohar points out that the literal meaning of

is: "I" desired You, so that the verse reads: My soul, I desired You during the night. According to this interpretation, the Jewish people call the Shechinah "My soul."

for money; you shall not enslave her, because you have afflicted her.

15 If a man will have two wives, one beloved and one hated, and they bear him sons, the beloved one and the hated one, and the firstborn son

אור החיים –

יִמְשֹׁל לְמָבְרָה״ (שמות כא, ח). וְאוֹמְרוֹ ״בַּבֶּסֶף״, לְפִי שֶׁיֹאמֵר אָדָם אֵיךּ יִמְשׁוֹל אָדָם בְּנַפְשׁוֹ לְמוֹבְרָהּ, לָזֶה אָמֵר ״בַּבָּסֶף״ לְשׁוֹן כּוֹסֶף, כִּי בְּאֶמְצָעוּת תַּאֲנַת וְכוֹסֶף לִבּוֹת בְּנֵי אָדָם, יִמְכְּרוּ אֶת נַפְשָׁם בְּיַד אוֹיֵב, וְרְמַזְנוּ מִזֶּה בַּפְּסוּק ״אֶת כַּסְפָּךְ לֹא תָתֵּן לוֹ בִּנֵשֶׁךְ וגו׳ ״ (ויקרא כה, לו)⁵⁵:

וְאוֹמְרוֹ ״לֹא תִתְעַמֵּר״, כְּמוֹ שֶׁתִּרְגֵּם אוּנְקְלוֹס לָא תִתָּגַר, פֵּירוּשׁ, לֹא הְגָרֶה בָּהּ מְחַבְּלִים הַמִּתְגָּרִים בַּנֵּפֵשׁ הַחוֹטֵאת®. ״תַּחַת אֲשֶׁר עִנִּיתָה״, כִּי הַחֵטָא יִקְרֵא בִּעֵרֶך הַנֵּפֵשׁ, עִינוּי:

[טוֹ] וְהָיָה הַבֵּן הַבְּכֹר וֹגוֹ׳. אָמַר הַכָּתוּב בְּדֶרֶךְ וַדָּאִית, עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (בראשית כט, לא) ״וַיַּרְא ה׳ כִּי שִׁנוּאַה לֵאָה״, כִּי ה׳ יִרְאָה בִּנִשְׁבֵּרִי לֵב לְסוֹמְכַם¹6:

- OR HACHAIM ELUCIDATED —

rule to sell her to a strange man. The Zohar explains this to mean that one should take care not to deliver one's soul, by means of his sins, to the destructive angels. When our verse says, you may not sell *her*, it, too, refers to delivering the soul to the destructive angels due to your sins. יאומרו ״בַּכַּסֶף״ — As for that which it says, but you may not sell her "for money" (בַּכַּקָר), the meaning is as follows: שואמר אַדָם אַיר ימשול אָדָם בָּנְפְשוּ למוכְרָה — Because one might say: How can a person rule over his soul and have the power to sell it? The soul is a spiritual entity! What power does a person have to deliver it to the destructive angels? בּוֹסֵף" לְשׁוֹן בּוֹסֵף — To explain this [the verse] says ״קבַּסֶף, interpreted here as **an expression of** desire (כּוֹסֶף (כּוֹסֶף לָבוֹת בָּנֵי אָרָם – for by means of the sinful desire and craving of people's hearts, יִמְכָּרוֹ אֵת נַפְּשָׁם בְּיַד אוֹיֵב — they can indeed sell their soul into the hand of an enemy, for through the sins they commit out of desire, they cause their soul to be ruled by the power of impurity. וָרַמַזְנוּ מַזָּה בַּפָּסוּק ״אֵת כַּסִפְּךָ לֹא תַתֵּן לוֹ בְּנֵשֶׁךְ ש - עבין - We have alluded to this interpretation of the term בָּטֶר on the verse (Vayikra 25:37): Do not give him your money (בַּסְפַּך) for interest, etc. [59]

בְּמוֹ שָּהְרְגֵּם אוּנְקְלוֹט לָא תְּתָעֲמִר״ — As for that which it says, You shall not enslave her, בְּילֹא תְתָעֵמִר — וְאֹמְרוֹ יִלֹא תְתָעֵמִר — it may be interpreted as Onkelos translates it, ייִלָּא תִתְּנֶרים ייִלְא תִתְּנֶרים — it may be interpreted as Onkelos translates it, ייִלָּא תִתְּנֶרים — it may be interpreted as Onkelos translates it, ייִלָּא תִתְּנֶרים — it may be interpreted as Onkelos translates it, ייִלָּא תִתְּנֶרים — enaming: Do not incite (תְּנֶרֶה) against [your soul] the destructive angels who provoke the sinning soul. [60] יתְּנֶרָה — The verse concludes, because you have afflicted her, meaning that the provocation of destructive angels will indeed occur as a result of sin, בִּי הַחָנֶא עִינוי — for a sin is considered an affliction from the perspective of the soul. The verse is thus saying that although you may desire sin, and sins may even bring you physical pleasure, you should know that they are actually afflictions for the soul, and the result will be to incite destructive angels to rule over it.

15. והיה הבן הבכר וגוי — AND THE FIRSTBORN SON WILL BE THE HATED ONE'S.

אַמר הַבְּתוּב בְּדֶרֶךְ וַדְּאִית — The reason the verse says as a certainty that in this situation the hated wife will have the firstborn, instead of saying, "if the firstborn will be the hated one's," על דֶּרֶךְ אוֹמְרוּ — may be understood in accordance with that which it says (Bereishis 29:31), HASHEM saw that Leah was unloved, so He opened her womb; but Rachel remained barren. Just as that verse relates that it was because Leah was unloved that Hashem granted her children before Rachel, בּי ה' יִרְאֶה בְּנִשְבְּרֵי לֵב לְּטוֹמְרָם — here, too, where one wife is beloved and the other hated, the verse informs us that Hashem will support the hated one and grant her children first, because Hashem gives special attention to the brokenhearted and supports them. [61]

^{59.} Or HaChaim explained in that verse that it alludes to one who follows his desires (ξρφς) and thereby diminishes his soul; see there further.

^{60.} The simple meaning of *Onkelos'* translation is as *Ramban* explains it: "you shall not do business with her,"

i.e., you shall not sell her. Or HaChaim, however, sees an allusion in the word הְּנֶּרָה סוֹ תִּתְּנֵה, incite (Meorei Or). 61. As the verse states (Tehillim 34:19): קרוב ה' לְנִשְׁבֵּרִי HASHEM is close to the brokenhearted, and those crushed in spirit, He saves.

לְשְׁנִיאֲתָא: זוּ וִיהֵי בְּיוֹמָא דְיַחְסֵן לְבְנוֹהִי יָת דִּי יְהֵי לֵהּ לֵית לֵהּ רְשׁוּ לְבַבֶּרָא יָת בִּר רְחָמְתָּא עַל אַפֵּי בַר שְׁנִיאֲתָא פוּכְרָא: זוּ אֲרֵי יָת בּוּכְרָא בַר שְׁנִיאֲתָא יַפְרַשׁ לְמִתַּן לֵהּ תַּרְתִּין חֲלָקִין בְּכֹל דִּי יִשְׁתְּכַח לָה אֲרֵי הוּא רִישׁ תָּקְפָּהּ לֵהּ חַוְיָא בְּבֵרוּתָא:יח אֲרֵי יְהֵילֹגְבַר בַּר סַטֵּי וּמָרֵי לִיתוֹהִי מִקּבָּל יַ לַשְּׂנִיאָה: וְהָיָָה בְּיוֹם הַנְחִילְוֹ אֶת־בָּנְיוּ אֵת אֲשֶׁר־
יִהְיֶה לְוֹ לְא יוּכַׁל לְבַבֵּר אֶת־בֶּן־הָאֲהוּבָּה עַל־פְּגִי
י בֶן־הַשְּׁנוּאָה הַבְּכְר: כִּי אֶת־הַבְּכֹר בֶּן־הַשְּׁנוּאָה
יַבְּיר לֶתֶת לוֹ פִּי שְׁנַיִם בְּכִל אֲשֶׁר־יִפְּצָא לְוֹ כִּי־
יִּבְּיר לֻתֶת אֹנוֹ לְוֹ מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה:
בִּי־
יִהְנֵּוּ לְאִישׁ בַּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה אֵינֵנוּ שׁמֵׁעַ
יִהְיֶה לְאִישׁ בַּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה אֵינֵנוּ שׁמֵּעַ

_ י"ב־

(יז) פִּי שְׁנַיִם. כְּנֶגֶד שְׁנֵי חַחִים (שם ריז): בְּבֹל אֲשֶׁר יִמְּצֵא מִיתַּת הָאָב כְּבְּמוּחְזָק (שם; בכורות נב.): (יח) סוֹרֵר. סֶר מְן לוֹ. מִבָּלוְ שָׁאַיִן הַבְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנֵיִם בָּרָאוּי לָבֹא לְאַחַר הַדֶּרֶךְ: וּמוֹרֶה. מְסָרֵב בְּדְבָרֵי אָבִיוֹ, לְשׁוֹן "מַמְרִים" (לעיל ט, ז):

אור החיים

[טז] הַנְּחִילוֹ אֶת בָּנָיו אֵת אֲשֶׁר וֹגוֹ׳. וְלֹא אָמֵר בְּיוֹם הַנְחִילוֹ אֵת אֲשֶׁר יִהְיֶה לוֹ אֶת בְּנַיוּ®, לְהַסְמִיךְ הֵיבַת ״הַנְחִילוֹ״ לְמַאֲמַר ״אֶת בָּנָיו״, לְרְמוֹז סְבָרַת חֲכָמִים שֶׁאָמְרוּ (בבא בתרא קל.), שֶׁיָכוֹל הָאָב לְהַנְחִיל לְבֵן אָחַד מִבַּנִיו יוֹתֵר מִמֵּה שֵׁנוֹגֵע לוֹ בָפִי הַחַלוּקָה®:

ם לֹא יוּכַל לְבַבֶּר וֹגוֹ׳. וְאָם בִּבֶּר עוֹבֵר בְּלָאוּ ּ, וּבָזֶה יִתְיַשֵּׁב מַה שֶּׁהִקְשׁוּ הַתּוֹסָפוֹת שָׁם (עמוד ב) בד״ה תַּלמוּד לוֹמֵר לִסְבַרָת רַבְּנַןַכֹּי:

- OR HACHAIM ELUCIDATED -

16. 'בְּנְיוֹ אֶת בָּנָיוֹ אֵת בְּנְיוֹ אֵת בְּנְיוֹ אֵת בְּרָיוֹ — THEN IT SHALL BE ON THE DAY THAT HE BEQUEATHS TO HIS SONS WHATEVER WILL BE HIS.

עלי אָמָר בְּיִוֹם הַנְּחִילוֹ אֵת אֲשֶׁר יְהְיָה לוֹ אֶת בְּנִיז — We must understand why [the verse] does not say "on the day that he bequeaths whatever will be his to his sons," which would be the simpler form of this statement. "הַּנְּחִילוֹ" לְמֵאֲמֵר "אָת בְּנִיז" — The Torah does this in order to place the term that he bequeaths immediately after the statement to his sons, לְרְמוֹז סְבֶּרַת חֲבָמִים שָׁאָמְרוֹ — to allude to the opinion of the Sages (Bava Basra 130a) who say שְּׁבְּנֵת חֲבָמִים שְׁנְּבִל לְבֵן אֶחָד מְבָּנִי הַחֲלוּקָה — that a father may bequeath to one of his sons more than he would have otherwise received based on an equal partition of the estate. By putting the words his sons immediately after the words that he bequeaths, the Torah conveys that a man has the power to bequeath directly to his sons as he wishes. [63]

בבר וגו׳ □ THEN IT SHALL BE THAT ON THE DAY THAT HE BEQUEATHS TO HIS SONS WHATEVER WILL BE HIS, HE CANNOT GIVE THE RIGHT OF THE FIRSTBORN TO THE SON OF THE BELOVED ONE AHEAD OF THE SON OF THE HATED ONE, THE FIRSTBORN.

— The verse teaches that if [the father] did attempt to give the right of the firstborn to another son, even though his change does not take effect, he transgresses a prohibition. [64] וְבָוֹה יִתְּלִשֶׁב מָה שֻׁהַקְשׁוּ הַתּוֹסְפוֹת שֶׁם בר״ה תַּלְמוֹר לוֹמֵר לְסָבֵרת רַבְּנוֹן — This interpretation resolves

62. It would be more logical to place that which he is bequeathing (*whatever will be his*) to the act of bequeathing (*on the day that he bequeaths*), instead of interrupting the sentence with the words "to his sons."

63. The way a person's estate is divided among his heirs is set out by the Torah in *Bamidbar* 27:8-11 and in our passage. When there are a number of sons, the estate is divided equally between them, except for the firstborn, who takes a double portion. There are differing opinions among the Sages regarding whether a person can dictate that the inheritance of his estate *not* follow the Torah's division. [All agree that he may not

deprive the firstborn of his double portion, as our passage teaches; the question is about other changes, such as giving one son more than an equal share and another less.] Or HaChaim explains here that the wording of our verse can be understood as a support for the opinion of those Sages who maintain that a man *can* apportion his estate as he wishes. See Or HaChaim's following discussion for further elaboration of the position of these Sages.

64. One may have read this verse as simply denying the legality of the father depriving the firstborn of his double portion, in which case the verse would have taught

will be the hated one's; ¹⁶ then it shall be that on the day that he bequeaths to his sons whatever will be his, he cannot give the right of the firstborn to the son of the beloved one ahead of the son of the hated one, the firstborn. ¹⁷ Rather, he must recognize the firstborn, the son of the hated one, to give him the double portion in all that is found with him; for he is his initial vigor, to him is the right of the firstborn.

¹⁸ If a man will have a wayward and rebellious son, who does not listen

ַנִיח (יוֹם אַינָנּוּ שְׁמָע. צָרִיךְ לָדַעַת אוֹמְרוֹ ״אֵינֶנּוּ״, שֶׁהָיָה לוֹ לוֹמֵר אֵינוֹ שׁוֹמֵע. צָרִיךְ לָדַעַת אוֹמְרוֹ ״אֵינֶנּוּ״, שֶׁהָיָה לוֹ לוֹמֵר אֵינוֹ שׁוֹמֵע.
ָןאוּלַי שֶׁבָּא לְהָעִיר, כִּי כְּשֶׁאָדָם מַמְלִיךְ בְּתוֹכוֹ יֵצֶר הָרָע, נִשְׁלְלָה מִמֶּנוּ הַיִּדִיעָה וְהַשְּׁמִיעָה מֵהַנָּאֱמָר
ָאַלָיו, כִּי הַנֵּצֶר עוֹמֵד עַל מַפְתַּחַ הַלֵּב, וּמוֹנֵעַ הַדְּבָרִים מֵהַגִּיעַ אֶל הַנָּפֶשׁ, כִּי הַם יְחַיְיבוּהוּ לָצֵאת מִשָּׁם.
OR HACHAIM ELUCIDATED
the question raised by Tosafos in Bava Basra there (130b), in the comment beginning, "Talmud
lomar," regarding the opinion of the Sages who maintain that one cannot apportion his estate in his

אור החוות

18. בּי יִהְיֶה לְאִישׁ וגו׳ אֵינֶנוּ שׁמֵעַ — IF A MAN WILL HAVE A WAYWARD AND REBELLIOUS SON, WHO DOES NOT LISTEN TO THE VOICE OF HIS FATHER AND THE VOICE OF HIS MOTHER...

The literal meaning of the words אֵינֶנוּ שׁמֵע is, he is not [someone who] listens. Or HaChaim wonders at this unusual usage:

"אָינָנּוּ אוֹמְר אַבּיר אָרִיךְּ לְדַעַת אוֹמְר "אַינְנּוּי — We need to understand why it says אָינָנּוּ, אַינּוּ, אַינּוּ, אַינּוּ אוֹמִיע — when it should have said the simpler, אָינוּ, "who does not" listen. יְאָאַרְם מַמְלִיךְּ בְּתוֹכוֹ יֵצֶר הָרָע — Perhaps it is coming to convey the following idea: שְבָּא לְהָעִיר — Perhaps it is coming to convey the following idea: שְבָּא לְהָעִיר — Perhaps it is coming to convey the following idea: שְבָּא לְהָעִיר בְּתוֹכוֹ יֵצֶר הָרָע — If a person "crowns" the yetzer hara over himself, giving it authority and allowing it to dictate all his actions, יִשְּיִבְּים מַמְּנִיעָה הְּדָּעְמִיעָה מִהְנָּאֲמָר אָלִיוּ – he loses the ability to understand or even hear any rebuke that is said to him. בּי הַנְּבֶּע שִׁ הַלְּב וּמוֹנֵעַ הַּדְּבָרִים מֵהְגִּיע אֶל הַנְּפֶּש — Because as the final authority over this person, the yetzer hara stands at the "gateway to the heart" and prevents the words of reproof from reaching the soul. בּי הַם יְחִיִּיבוּהוּ לְצֵאת מִשְׁם — Furthermore, it must do this, because it knows that if this person allows words of rebuke entry into his heart, [this rebuke] will force [the yetzer hara] to leave, and it will lose its influence over the person.

only that if the father instructs that the firstborn not receive his portion, his instruction is disregarded. Or HaChaim explains that although this is certainly true, the verse contains another teaching as well; namely, that it is *forbidden* for the father to attempt this. If he does, even though his attempt is ineffective, he violates this Torah prohibition.

lifetime.[65]

[It should be noted that this interpretation is based on Ramban's view of this mitzvah (see Ramban's glosses at end of Sefer HaMitzvos, List of Prohibitions Omitted by Rambam §12). It also follows Targum Onkelos' rendering of the words אַריבל לְבַבֶּר (literally, he cannot give the right of the firstborn), as אַר יִּבל הוא is not permitted, indicating that it is prohibited to do so. For further discussion, see Sefer HaChinuch, end of Mitzvah 400.]

65. In Or HaChaim's previous discussion, he mentioned the disagreement among the Sages as to whether or not a person has the power to dictate an unequal division of his estate (although all agree that one cannot take away the double portion from the firstborn). The *Tosafos* cited by Or HaChaim here asks the following question: According to the Sages who maintain that one does *not* have this power, why did the Torah have to specify that one cannot take away the double portion of the firstborn? Why, a father is in any case unable to change the inheritance of *any* son!

In his comment to this verse, Or HaChaim answers this question. Or HaChaim states that this verse is not simply a legal limitation stating that a father *cannot* take away the firstborn's portion (which would indeed be unnecessary); rather, our verse teaches a novel law: that it is forbidden for a father to attempt to do so, and if he does make this attempt, he violates this Torah prohibition. Therefore, even according to the Sages who maintain that a father cannot make any changes to his estate, the verse is necessary to teach that when he attempts to make this change with regard to the firstborn's portion, he violates a Torah prohibition.

לְמֵימֵר אֲבוּהִי וּלְמימר אמה ומלפן יתה ולא מקבל מנהון: יט וַנַחֵדוּן בָּה אַבוּהִי וָאִמֵּה וַנַפּּקוּן יַתָה לַקַרַם סַבֵּי קַרְתָּה וְלְתָרַע בֵּית דִּין אַתְרֵה: כּוְיֵימִרוּן לְסַבֵּי קַרְתֵּה בְּנַנָא דֵין סַטֵי וּמַרֵי לֵיתוֹהִי מִקבֵּל לְמִימִרַנָּא זַלֵּל בִּסָר וְסַבִּי חמר: כא וירגמנה כל אנשי קרתה

בקול אביו ובקול אמו ויסרו אתו ולא ישמע יט אליהם: ותפשו בו אביו ואמו והוציאו אתו ַל־זִקנֵי עִירָוֹ וְאֵל־שַער מִקְמִוֹ: וְאָמִרוּ אֵל־ בּ אֵל־זִקנֵי עִירְוֹ וְאֵל־שַער זָקְנֵי עִירוֹ בְּנֵנוּ זֵה סוֹרֵר וּמֹרֶה אֵינֵנוּ שֹׁמֵעַ בא בַּקֹלֵנוּ זוֹלֵל וִסֹבֵא: וּרְגַּמָהוּ כָּל־אַנִשֵּׁי עִירְוֹ

וִיִּסְרוֹ אֹתוֹ. מַתְרִין בּוֹ בַּבְּנִי שַׁלַבָּה וּמַלָּקִין אוֹתוֹ (סנהדרין - סנהדרין שם). ובן סוֹרֶר וֹמוֹרָה נַהַרְג עַל שָׁם סוֹפּוֹ, הַגְּיעָה תורה לסוף דַעַתוֹ, סוף שַמְכֵלָה ממון אביו, ומבַקש לימודו בַּבָּר וְיִבְּפָה הַצִּי לוֹג יֵין, בַצַּאַמֶר "זוֹלֶל וְסִבָּא" (פסוק כ), וַצַּאַמַר - וְאִיטוֹ מוֹצַאֿ, וְטוֹמֶד בְּפַרָבֶׁת דְּרָכִים וְמָלַסְטֵּס הַבְּרִיוֹת. אָמֶרָה "אל תהי בסבאי יין בזללי בשר למו" ומשלי כג, כ; ספרי ריט; - סורה: ימות זפאי ואל ימות חייב וספרי רכ; סנהדרין טב:):

טא.). בון סובר ומובה אינו חַיִּיב עַד שִיגְנוֹב, וְיאכל פַּרְטֵימֵר

אור החיים

וָהָמְשַׁלְתִּי הַדַּבָּר, לְמֵלֵךְ שָׁהָיוּ שׁוֹעַרַיו גַּנַבִּים וְלְסְטִים, וְהַבָּאִים לְקִבּוֹל לְפְנֵי הַמֵּלֵךְ מֵהֶם, הַיִּתַּכֶן שָׁהַשׁוֹעֵרִים הַהֵם יוֹצִיאוּ לַהֵם רְשׁוּת לִּיכַּנֶס לְחַיִּיבַם לַמֵּלֶךְ, כְּמוֹ כֵן הַדַּבַר הַזָּה:

וָהוּא אוֹמָרוֹ ״בִּי יָהָיֶה לְאִישׁ וגו׳ אֵינֶנּוּ שׁמֶעַ וגו׳ ״, פֵּירוּשׁ, מוּשְׁלֵל הוּא בְּעֵרֶךְ הַשְּׁמִיעַה 66, בִּי לֹא יַגִּיעוּהוּ הַדְּבַרִים מִצַד הַמּוֹנֶעָ, הַיּוֹשֶׁב עַל מִפְתַּחֵי הַלֶּב כִּאוֹמְרַם זַ״ל (ברכות סא.):

עַם שַׁהוּצַרֶךְ לְהַוְּכִּיר ״אָבִיו״, וְלֹא הִסְפִּיק לוֹמֵר בְּקוֹלוֹ, וְחוֹזֵר לְאָבִיו בְּקוֹל אָבוֹי עַעַם שַׁהוּצַרֶךְ לְהַוְכִּיר ״אָבִיו״, וְלֹא הִסְפִּיק לוֹמֵר בְּקוֹלוֹ, וְחוֹזֵר לְאָבִיו

— OR HACHAIM ELUCIDATED –

יהמשלתי הדבר למלך שהיו שועריו גובים ולסטים — I have compared this powerful position of the yetzer hara to the case of a king whose gatekeepers were thieves and robbers. Such thieves are הַם הַמֵּלֵךְ מַהַם — for if people would come to complain to the impossible to remove king about them, שַהַשּוֹעֵרִים לָּמֵלֵךְ — would those same gatekeepers ever allow them to enter the king's presence to incriminate them before the king?! בּמוֹ כֵּן הַדְּבָר הְוָה — So it is in this case: When one allows the yetzer hara control over his heart, it will make sure that words of reproof do not penetrate.

This idea is conveyed by the unusual wording of this verse:

" יבי יהיה לאיש וגו׳ איננו שמע וגו׳ — This is the meaning of [the verse's] statement: If a man will have a wayward and rebellious son, who "is not one" who listens to the voice of his father and השמיעה בערך הַשְּׁמִיעָה — The meaning of the term אֵינֵנוּ is that the the voice of his mother: person himself completely lacks the capability of hearing it, [66] בִּי לֹא יַגִּיעוּהוּ הַדְּבָרִים מִצַּד הַמּוֹנֵעַ היושב על מפתחי הלב — for the words will not touch him due to [the yetzer hara], which sits at the gateway of the heart, and prevents rebuke from entering; as [the Sages], of באומרם ו"ל blessed memory, stated (Berachos 61a): The evil inclination resembles a fly, and sits between the two gateways of the heart, etc.

□ בקול אביו ובקול אמו — IF A MAN WILL HAVE A WAYWARD AND REBELLIOUS SON, WHO DOES NOT LISTEN TO THE VOICE OF HIS FATHER AND THE VOICE OF HIS MOTHER.

Or HaChaim addresses a seeming redundancy in the verse:

שַעם שַהוּצְרַךְ לְּהַוֹּכִיר ״אָבִיו״ — We must understand the reason [the verse] had to mention his בּסְמוּך – and it did not suffice with saying, ולא הְסְבִּיק לוֹמֵר בְּקוֹלוֹ וְחוֹוֶר לְאַבִיוֹ שֻאַמֵּר בְּסְמוּךְ "to his voice," which would clearly refer back to his father, the man mentioned just above.

^{66.} Whereas the words "אינו שומע," he does not listen, would mean simply that he does not listen; "אינני" implies that he is a person who *cannot* listen.

to the voice of his father and the voice of his mother, and they discipline him, but he does not listen to them; ¹⁹ then his father and mother shall grasp him and take him out to the elders of his city and the gate of his place. ²⁰ They shall say to the elders of his city, "This son of ours is wayward and rebellious; he does not listen to our voice; he is a glutton and a drunkard." ²¹ All the men of his city shall pelt him

– אור החיים –

שֶׁאָמֵר בְּסָמוּךְ. הֵעִיר הַבָּתוּב, כִּי בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה לְיוֹלְדָיו, יְסוֹבְבֵהוּ כֵן הֱיוֹתוֹ מוֹרֵד בְּאָבִיו וְאִמּוֹ, שֶׁהֵם הַקַּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא (שם לה:) וּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (משלי א, ח) ״שְׁמַע בְּנִי מוּסֵר אָבִיךְ וְאֵל תִּטֹשׁ תּוֹרַת אָמֶךְ״״״, כִּי לְפִי שֶׁיּוֹלְדָיו חוֹשְׂבִים שִׁבְטָם מִּבְנִיהֶם, וּמַנִּיחִים אוֹתָם לַעֲשׁוֹת הַטוֹב וְהַיָּשֶׁר בְּעֵינֵיהֶם, זָה יִסוֹבֵב שֻׁנֵּם בַּהֵם יִמְרוֹד:

ְוָנֶה שִׁיעוּר הַבָּתוּב ״בִּי יִהְיֶה לְאִישׁ וגו׳ ״, דַע שֶׁ״אֵינֶנּוּ שׁמֵעַ בְּקוֹל״ הַקְּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, וְלָנֶה הֲגַם שָׁיִּסְרוּהוּ ״לֹא יִשְׁמֵע אֲלֵיהֶם״, פֵּירוּשׁ, מִלְּבַד שֶׁלֹא יְקַבֵּל לַחֲזוֹר מֵעֲבֵירוֹת שֶׁבֵּינוֹ וּבִין הַמָּקוֹם, עוֹד לוֹ שַׁ״לֹא יִשְׁמַע אֵלֵיהֵם״:

- OR HACHAIM ELUCIDATED -

על הָנֶילָ יִי וֹמְנְבְבּהוּ בֵּי בֵּן סוֹרֵר וֹמוֹרֶה לְּיוֹלְדִיוֹ יְסוֹבְבֵּהוּ בֵּן בֹּי בֹּן סוֹרֵר וֹמוֹרָה לְיוֹלְדִיו יְסוֹבְבֵּהוּ בֵּן בֹּי מוֹרָד מוֹרֵד — his initial rebellion against his spiritual father and mother, בְּאָבִיוּ וְאָמוּ — namely, his spiritual Father, Who is the Holy One, blessed is He, and his spiritual mother, who is the Assembly of Israel (Berachos 35b). על בָּרֶךְ אוֹמְרוֹ "שְׁמֵע בְּנִי מוֹסֶר אָבִיךְ וְאַל תִּטֹש — When he rebels against the Torah, he is rebelling against both his "Father" and "mother," as it says (Mishlei 1:8), Hear, my child, the discipline of your father, and do not forsake the teaching of your mother. [67] בּי לְפִי שִׁיוֹלְדִיו חוֹשְׁכִים שִׁבְּטִים מִבְּנִיהֶם — The cause of the son's rebellion against his actual parents is his father's reaction to his prior rebellion against the Torah, for since his parents "spare the rod" from their children and fail to discipline them when they transgress the Torah, בוֹלְנְיִיוֹ חִוֹבְּב שְׁנֵּם בְּתָבׁי שְׁנִּבְ שְׁנִים בְּתָם בְּתָבֹי שְׁנִם בְּתָם יִמִּבָּר שְׁנֵם בְּתָם בְּתִים בֹּתָם — the result will be that [the son] will eventually rebel against [the parents] as well.

This explains why the verse repeats the word אָבִיו, his father:

דוה שיעור הַכְּתוֹב — This, then, is the meaning of the verse: ייבִּי יִהְיֵה לְאִישׁ וגו׳ " — If a man will have a wayward and rebellious son, i.e., a son who rebels against his parents, דע שַ״אֵינֵנוּ שׁמֵע בִּקוֹל״ הקרוש ברוך הוא וכנסת ישראל — know that this occurred because his parents did nothing to stop him earlier when he was someone who does not listen to the voice of his Father, referring to the Holy One, blessed is He, and the voice of his mother, referring to the Assembly of Israel. ולזה הגם שיסרוהו "לא "שָׁמֵע אַלְיהָם" — Therefore, the verse continues, even though, later, after he rebels against the parents themselves, **they** do **discipline him** for his behavior, **he does not listen to them**; פֵּירוּשׁ מִלְבַד שֵׁלֹא יִקַבֵּל meaning, not only does he not accept upon himself to repent from his sins between himself and Hashem, which his parents have previously ignored, עור לו ש״לא ישמע האליקם — he also does not listen to "them" — he pays no attention to his parents when they discipline him for rebelling against them. Had they disciplined him when he first began to transgress the Torah, when they still had an influence over him, he would have continued to listen to them and not rebelled against them later.

67. This verse refers to the teachings of the Torah as "the discipline of your Father," Hashem, and the laws enacted by the Sages of Israel, the leaders of the nation, as

"the teaching of your mother" (Rashi to Mishlei loc. cit.). 68. Citation of Mishlei 13:24, referring to one who is negligent in rebuking his son. בָּאַבְנַיַּא וִימוּת וּתְפַּלֵּי עַבֶּד דביש מבינה וכל ישראל יִשִּׁמְעוּן וִיִּדְחַלוּן: כב וַאַבִי יִהֵי בגבר חובת דין דקטול ויתקטל וָתִצְלוֹב יַתֵהּ עַל צְלִיבַא:

בַאַבַנִים וַמֶּת וּבַעַרָתַ הַרֵע מִקּרַבֵּךּ וְכַל־ בב ישראל ישמעו ויראו: וָכִי־יֵהְיֵה בִאִּישׁ שני ַחָטָא מִשְׁפַּט־מָוֶת וְהוּמֶת וְתָלֵיתָ אֹתְוֹ עַל־עֵץ:

שַׁיַנְא לַמַרבּוּת רָעָה וְיַעֲבּוֹר עַבִּירוֹת וְיַמְחַיֵּיב מִיתָה בְּבִית דִּין (מנחומה ה): וְתַלִּיתַ אתוֹ עַל עֵץ. רַבּוֹמֵינוּ הַמְרוּ: כַּל הַנְּסְקָלִין (סנהדרין מה:):

(בא) ובל ישראל ישמעו ויראו. מכּחן שַנְּריך הַכְרוַה בּבֵית דִין, פּלוֹנִי נִסְקַל עַל שָׁהַיָּה בַּן סוֹרֵר ומוֹרֶה וסנהדרין פט): (בב) ובי יהיה באיש חטא משפט מות. סמיכות (תלין, שנאמר "כי קללת אלהים פלוי", והמברך ה' בסקילה הַפּּרָשִיוֹת מַגִּיד שַחְס חָסִים עַלַיו חָבִיו אוֹ אמו [נ"ה: ואמו]. סוף

[כב] וְכִי יָהָיֶה בָאִישׁ חֶטָא וֹגוֹ׳. סַמֶּךְ פַּרָשָׁה זוֹ לְשֵׁלְפַנֵיהַ, לְפִי שָׁה׳ מְסַלְסֵל סֶרֵר תִּיקוּוְ הַאַדָּם. בַּתְּחִילֵּה הָעִירוֹ עַל עַצְמוֹ, כִּמוֹ שֶׁפֶּירֲשְׁתִּי בָּרֶמֵז פַּרֲשַׁת כִּי תֶצֵא (לעיל פסוק יא). אַחַר כַּךְ הֵעִיר הַאַב עַל הַבֶּן, כְּמוֹ שַׁרַמִּזנוּ בַּפָּסוּק ״בִּי יִהְיֵה לְאִישׁ בֵּן סוֹרֵר וגו׳ ״ (לעיל פסוק יח). וְבַאן הֵעִיר עַל חַבְמֵי הַדּוֹר, לְפִקוֹחַ עַיִן עַל עוֹשֵׁי עַוַל, וָהוֹא אוֹמָרוֹ ״וְכִי יָהָיָה בָאִישׁ חָטָא משׁפַּט מָוַת״, וְנַשְׁאַר עוֹמֶד בְּמַרְדּוֹ, וְלֹא חֲזַר בְּתְשׁוּבַה עָד שֶׁמֵּת בָּחֵטָאוֹ, וְהוּא אוֹמָרוֹ ״וָהוּמַת״, וְתַלָּה ה׳ חֵסָרוֹנוֹ עַל הַחַכַּם, כָּאוֹמָרוֹ ״וְתַלִּיתַ אֹתוֹ עַל עֵץ״,

— OR HACHAIM ELUCIDATED -

22. וכי יהיה באיש חטא וגוי – IF A MAN SHALL HAVE COMMITTED A SIN WHOSE JUDGMENT IS DEATH, HE SHALL BE PUT TO DEATH, AND YOU SHALL HANG HIM ON A GALLOWS.

Or HaChaim interprets this passage allegorically, and shows how it is a direct continuation of the previous passages:

שַר פַּרָשָה זוּ לִּשֵּלְבַּנֵיהָ — We may understand why [the Torah] set this passage immediately after the previous one, הַאָּדָם הַיּקוּן הָאָדָם — for in these passages Hashem is beautifully arranging the steps for a person's improvement. בתחילה העירו על עצמו כמו שפירשתי ברמו פרשת בּי תַּצֵא — First, He taught [a person] about how he should improve himself, as I explained (above, v. 11) in the allegorical approach to the first passage in this parashah, beginning with the words, When you will go out (i.e., the passage of the yefas to'ar). [69] אַחַר כַּךְ הַעִיר הַאָב עַל הַבֵּּן — He then taught about a father regarding the necessity to discipline [his] son, במוֹ שׁרמונוֹ בפטוּק ״בּי יהוה " לאיש בן סורר וגוי – as we indicated previously, in the verse (above, v. 18), If a man will have a עול עושי עול באון הַרוֹר לפְקוֹחַ עֵין על עוֹשֵׁי עול — And here, in our wayward and rebellious son. passage, [Hashem] taught the wise men of the generation that they must attend to those who act **corruptly**, and correct their actions before it is too late.

Or HaChaim explains how our passage conveys this idea: [70]

תות" (וְכִי יְהַיֶּה בְאִישׁ חֵטָא מִשְׁפַּט מְוַת" — This, then, is what the verse is alluding to when it says, If a man shall have committed a sin deserving of death, referring to one who committed sins for which the Heavenly Court judged him deserving of death. ונשאר עומד במרדו ולא חזר בתשובה ער שָׁמַת בְּחָטָאו — The verse states that if a man commits such sins and he remained in his rebellious state, and failed to repent until he died on account of his sin — "והוא אומרו "והומת" that is what the verse means when it says, and he is put to death, meaning, the Heavenly Court, after seeing that he did not repent, caused him to die on account of his sins. ותלה ה' חסרונו על — When this occurs, Hashem holds the sage of that generation responsible for the loss of [the sinner], "נְאַמְרוֹ "וְחָלִיתָ אתוֹ עֵל עֵץ" — as it says, you shall ascribe his [death] to a tree; [71]

69. In his second approach to that passage (beginning at note 37), Or HaChaim explains that the Torah describes how a person brings his soul back from impurity, returning it to a state of righteousness and holiness. 70. The translation of the verses of our passage in this elucidation does not follow the literal translation of the words (as they appear in the Chumash translation), but rather Or HaChaim's remez approach.

71. הַּלְיֵה, literally, hanging, can refer conceptually to one thing that is dependent upon, or caused by, another. Thus, the word וְתַלִּית, and you shall hang him, can also mean, you shall ascribe it.

with stones and he shall die; and you shall remove the evil from your midst; and all Israel shall hear and they shall fear.

²² If a man shall have committed a sin whose judgment is death, he shall be put to death, and you shall hang him on a gallows.

— אור החיים —

זֶה הֶחָכָם, עֵץ עוֹשֶׁה פְּרִי²י, שֶׁהוּא יִטוֹל עוֹנְשׁוֹ, כִּי ה׳ צִינָהוּ לְהוֹכִיחַ וְלַחֲזוֹר וּלְהוֹכִיחַ עַד הַכָּאָה (ערכין טוּ), וּכְמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ בְּפָּרָשַׁת קְדֹשִׁים (ויקרא יט, יז)³³, וּכְשֶׁהוּא הֶעְלִים עִינוֹ מֵאִישׁ זֶה עַד שֶׁמֵת, מִתְחַיֵּיב בּוֹ: וְאוֹמְרוֹ¹⁵ ״לֹא תָלִין וגו׳ ״, בָּא לְצַוּוֹת לַהֲמוֹן הָעָם שֶׁלֹא יְהַרְהֵרוּ אַחַר הֶּחָכָם, עַל דְּרֶךְ אוֹמְרוֹ (ראה ברכות יט.) אם רָאִיתָ תַּלְמִיד חָכָם שֶׁעָבַר עֲבִירָה בַּיוֹם אַל הְּהַרְהֵר אַחֲרָיו בַּלַיְלָה שֶׁמֶּא⁵ עָשָׂה הְשׁוּבָה, וְהוּא אוֹמְרוֹ ״לֹא תָלִין נִבְלָתוֹ״⁵, כִּי הַחֵטְא יִקְּרֵא גַּם כֵּן נְבִילָה, וְהוּא אוֹמְרוֹ ״לֹא תָלִין נִבְלָתוֹ״⁵, כִּי הַחֵטְא יִקְּרֵא גַּם כֵּן נְבִילָה,

— OR HACHAIM ELUCIDATED -

בי ה' ציוָהוּ לְהוֹכִית וְלַחֲוֹר וּלְהוֹכִית עֵך שַׁרְבָּא הוֹ שֶּבְּרִים עִר עוֹשָׁה בְּּרִי — The Torah teaches that [the sage] will receive his due punishment for the sinner's death, שֶּהוֹא יִטוֹל עוֹנְשׁוֹ — The Torah teaches that [the sage] will receive his due punishment for the sinner's death, בְּי הֹי צִינְהוּ לְהוֹכִית ְ וְלַחֲוֹר וּלְהוֹכִית עַד הַבָּאָה וּבְמוֹ שֶּבָּתְבְנוֹ בְּפֶּרְשַׁת — for Hashem has instructed him to rebuke sinners again and again in necessary, even until the point that he will be struck by the sinner for his rebuke (see Arachin 16b), as we have written in Parashas Kedoshim (Vayikra 19:17).

When he ignores the sins of this person until the point where [the sinner] died for it, [the sage] is held liable for what happened to him.

While this verse ascribes the responsibility for the sinner's death to the sages of that generation, the following verse warns the rest of the people not to allow this to lessen their reverence for the sages: [74] " אומרו "לא חלין וגוי " — By saying, his body shall not remain for the night on the tree, בּהָרָם אַחָר הַהוּלָּא יָהַרהֵרוּ אַחַר הַחָּכָם — [the Torah] comes to instruct the rest of the nation not to think ill of the sages. עַל דֵּרֵךְ אוֹמְרוֹ אָם רָאִיתָ תַּלְמִיד חָכָם שֵׁעָבַר עֲבֵירָה בַּיּוֹם — This may be understood in accordance with that which it says (see Berachos 19a): If you have seen a Torah scholar commit a transgression during the day, אַל תַהַרָהֵר אַחַרָיו בַּלַיִלָה שָׁמַא עַשָּה — do not think ill of him during the night,[75] for perhaps he repented; בּוַרָאי עִשָּה הְשׁוּבָה — and [the Gemara] there immediately amends it to mean that he certainly repented, for it is inconceivable that a Torah scholar would remain for any length of time with-יוהוא אומרו "לא תָלין נִבְּלָתוּ" — This is the meaning of [the verse's] statement, His body (neveilah) shall not remain for the night on the tree; the term neveilah, his body, refers קבילָה בַּן נְבֵילָה — for a sin is also called a neveilah.[76] לא תהרהר אחריו to the sin,

72. Righteous Torah scholars are often compared to fruit-bearing trees; see *Tikkunei Zohar* §6; *Rashi* to *Bamidbar* 13:20 and Or HaChaim to *Vayikra* 19:23 (see related sources in *Meorei HaChaim*). See also *Or LaEinayim*, who suggests one reason for this comparison.

73. Or HaChaim writes there that the obligation to rebuke sinners rests primarily on Torah scholars. Here, Or HaChaim notes that the sage must extend himself without regard for his own honor; only at the point that the sinner is ready to strike him is the sage exempt from giving further rebuke (see *Beur Halachah* 608:2).

[This should not be taken to mean that rebuke may be given in an antagonistic manner. Or HaChaim to Devarim 11:22 highlights the dual nature of admonishment, which requires authority of the one who can offer such rebuke, but it must also be administered "with sweet words of love and affection" (see further. Arachin 16b). Or HaChaim notes here only that the extent of the obligation is such that one must sacrifice his own honor and comfort, rebuking again and again, to the point that the sinner could conceivably strike him out of anger.]

74. See *Tikkunei Zohar* 141b, which interprets the verse in a similar manner.

75. In our version of the Gemara, the day and night are reversed: If you have seen... during the night, do not think badly of him during the day. Or HaChaim follows a version of this statement found in Tanna DeVei Eliyahu Rabbah, Ch. 3 (see Or Yakar and Meorei HaChaim).

76. The term נְּבֶּלֶּה (outrage) is used below, 22:21, and elsewhere (e.g., Yirmiyah 16:18) as a description of sin. See also Or HaChaim to Vayikra 6:2, where Or HaChaim expounds upon a similar comparison.

בּג לָא תְבִית נְבִלְתַּהּ עַל צְלִיבָּא אֲבִי מִקְבַּר תִּקְבְּרְנֵהּ בְּיוֹמָא הַהוּא אֲבִי עַל דְּחָב קָדְם יְיָ אִצְטְלַב וְלָא תְטָאֵב לָךְ אַחֲסָנָא: א לָא תָחֲזֵי יָת תוֹרָא דְאָחוּךְ אוֹ יַת אִמְרַה דְטָעָן וְתִתְּכְּבֵשׁ מִנְּהוֹן אַתָבָא תַתִיבִנּוּן לֹאָחוּךְ: בּג לְא־תָלִּין נִבְלָתׁוֹ עַל־הָעֵׁץ כִּי־קָבְוֹר תִּקְבְּרֶנוּ בִּיִּוֹם הַהֹּוֹּא כִּי־קּלְלַת אֱלֹהָים תָּלְוּי וְלָא תְטַמֵּא אֶת־אַדְמֶתְּךְּ אֲשֶׁר יהוָה בב א אֱלֹהֶיךְ נֹתֵן לְךָּ נַחֲלֶה: לְא־ תִרְאָה אֶת־שׁׁוֹר אֲחִיךְ אְוֹ אֶת־שִׁיוֹ נִדְּחִים וְהִתְעַלַּמְתָּ מֵהֶם הָשֵׁב תְּשִׁיבֶם לְאָחִיךְ:

י"בר

לְשוֹן "הָקֵל וְזִלְזּוּל", כְּמוֹ "וְהוּא הְלְלֵנִי הְלֶלָה נִמְרֶטָת" (מלכים־א ב, מו: מו) וְהְהְעַלַמְהָ. פּוֹבִשׁ עֵין בְּחִילּוּ חֵׁינוֹ רוֹחֲהוּ: לֹא תִרְאָה וֹהְתְעַלַמְהָ. לֹא תִרְאָה אוֹתוֹ שֶׁמְתְעַלֵּם מִמֶּנוּ, זֶהוּ פְשׁוּטוֹ. וְרַבּוֹתֵינוּ חַבְּרֹתְינוּ בְּמַתִים שַׁחָתָה מִחָעַלָּם וכו' (ספרי רכב; בבא מליטא ל.):

(כג) בִּי קְּלְבַת אֱלֹהִים תָּלוּי. זְלְזוּלוֹ שֵׁל מֶלֶךְ הוּא, שֶׁאָרָס טָשׁוּי בִּדְמוּת דְּיוֹקְנוֹ וְיִשְׁרָאֵל הֵס בָּנִיו. מָשָׁל לִשְנֵי אַחִים מְּחֹמִים שָׁהִי דֹוִמִין זָה לָזֶה, אָחָד נַטֲשָׁה שַׁר וְאָחָד נִקפַם לְלְסְטִיּוּת וְנְתְלָה, כֵּל הַרוֹאַה חֹוֹתוֹ חוֹמֵר הַשֵּׁר מָּלוִי (שם מו:). כַּל קְלָלָה שַׁבְּמִּקְרָח

- אור החיים

לֹא תְּהַרְהֵר אַחֲרָיו בַּלַיְלָה שֶׁהוּא זְמַן לִינָה אַחַת^{זד}, ״עַל הָעֵץ״ שֶׁהוּא תַּלְמִיד חָכָם³٠, ״בִּי קָבוֹר תִּקְבְּרֶנוּ״ לְאוֹתוֹ חֵטְא מֵעַל הָעֵץ ״בִּיוֹם הַהוּא״ עַצְמוֹ, וְהַשַּעֵם⁵ ״בִּי קּלְלַת אֱלֹהִים״, שֶׁאִם אֵינְךּ עוֹשֶׁה כֵן, אַתָּה מָחַלֵּל שֵׁם שַׁמֵים, וּכָאִילוּ אַתָּה נוֹגֵעַ בָּכִבוֹדוֹ יִתְבַּרָךְ:

וְגָמֵר אוֹמֶר ״וְלֹא תְטַמֵּא אֶת אַדְמָתְךְּ״, יִתְבָּאֵר עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם זַ״ל (שבת קיט:), לא חָרְבָה יִרוּשַׁלַיִם אֵלַא עַל שֶׁהַיוּ מִבְזִּים בַּה תַּלְמִיד חַכַם, שֵׁנֵּאֵמַר (דברי הימים־ב לו, טז) ״וַיִּהִיוּ מֵלְעָבִים וגו׳ ״,

- OR HACHAIM ELUCIDATED -

בּלִילָה שְׁהוֹא זְּמֵן לִינָה אַחָּה — The verse is saying that although during the day of the sinner's death the sage may have been responsible, but you shall not think ill of him that night, which is "the time of one overnight." — The verse states that one should not leave this sin upon "the tree," i.e., ascribing the sin to the sage, for by that time he has surely repented. "פּי — The verse continues: Rather, you shall surely bury it — i.e., you shall remove the blame for that sin from upon the "tree" — on that very day.

"בּי בְּלֵלֵת אֱלֹהִים — The reason, the verse continues, is, for an ascribed [sin] is an insult of God; יְבִילִּם הַּנְּלֵי שִׁבְּלֵי שֵׁבְּלֵי שֵׁבְּלֵי שֵׁבְּלֵי שֵבְּלֵי שֵׁבְּלַת אֲלַהִים - The reason, the verse continues, is, for an ascribed [sin] that if you do not do so, but continue to attribute the sin to the sage, you thereby desecrate the Name of Heaven, and it is as though you are infringing on the honor of [Hashem], blessed be He.

Or HaChaim explains the end of the verse following this approach:

קבְּתִר אוֹמֶר ייִלְא הְטַמֵּא אָת אַדְּמְהְרָיִּ — [The verse] concludes its statement by saying, and you shall not contaminate your Land, which HASHEM, your God, gives you as an inheritance. יִּתְבָּאֵר עַל דֶּרֶךְ

This may be explained in accordance with what [the Sages], of blessed memory, say (Shabbos 119b): לא הַרְבָּה יְרוּשָׁלִים אֶלָא עַל שֶׁהָיוּ מְבַּוּים בָּהּ הַּלְמִיד חָבָם — Yerushalayim was destroyed only because they demeaned Torah scholars in it, ייִיוּהְיוּ מֵלְעבִים וּגוי ייִ — as it says as a reason for the destruction of Yerushalayim (II Divrei HaYamim 36:16), But they insulted the messengers of

77. לא תִּלִּין means do not leave overnight. The verse alludes here to the fact that although the sin occurred during the day, you should not leave it in your mind for even one night as the responsibility of the sage. Or HaChaim's expression, "the time of one overnight" reflects the fact that the word לִינָה at times refers to staying over many nights, and at other times to just one night (see, for example, Rashi to Bereishis 24:23). Or HaChaim uses this phrase to convey that one should

not harbor ill thoughts against the sage for even one night; see following note.

78. Accordingly, the clause should be interpreted as follows: His sin shall not remain [in your mind] as the sage's responsibility for [even one] night.

79. According to this exposition, the word תָּלוּי (literally, hanging), refers to the ascribed sin, just as earlier, the word תְּלִיתְ alluded to ascribing the sin (see above, note 71).

²³ His body shall not remain for the night on the gallows, rather, you shall surely bury him on that day, for a hanging person is an insult of God, and you shall not contaminate your Land, which HASHEM, your God, gives you as an inheritance.

22

¹ You shall not see the ox of your brother or his sheep or goat straying, and hide yourself from them; you shall surely return them to your brother.

- אור החיים

וְלָזֶה צִינָה ה׳ שֶׁלֹּא יְסוֹבְבוּ בְּבִיזּוּי תַּלְמִיד חָבָם, טוּמְאַת הָאָרֶץ, בְּבִיאַת גּוֹיִם בְּנַחֲלַת ה׳ וִיטַמְּאוּהָ: בב [א] לֹא תִּרְאֶה אֶת שׁוֹר וֹגוֹ׳. פָּרָשָׁה זוֹ בָּאָה לִרְמוֹז בִּפְרָטוּת, חִיוּב הַתּוֹכָחוֹת שֶׁצְרִיכִין בְּנֵי אֵל חַי¹ צַדִּיקִי עוֹלָם, לַצְשׁוֹת לְעַם ה׳, וְהֵן אֵלֶה צַדִּיקִים, יִקְּרְאוּ לְצַד מַעֲלָתָם אַחִים, בְּמוֹ שֶׁהַעִירוֹתִיךְ (ויקרא יט, יז), שֵׁבִּינוּי זָה שָׁהוּא מַדְרָגֵה הַיּוֹתֶר מִעוּלָה שַׁבְּכַל בִּינוּיִים, אֲשֶׁר יִתְכַּנוּ בַּהַם יִחִידִי עַם:

וְאוֹתָם צִינָה ה׳ כִּי ״תִרְאֶה אֶת שׁוֹר״, אֵלֶה הֵם בְּנֵי אָדָם שֶׁנְמְשְׁלוּ כַּבְּהֵמוֹת, וְהֵם צֹאן קֶדָשִׁים (ע״פּ יחזקאל לו, לח), וְלָזֶה קְרָאָם שׁוֹר וְשֵׂה ״אָחִיךְ״ שֶׁהוּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְיִחֵס לוֹ שֵׁם זֶה, לְהָעִיר אֶל מִי מִקְדוֹשֵׁיו הוּא מִצַנֵּוה, שֲהֵם הַצַּדִּיקִים, כִּמוֹ שֵׁכַּתַבִנוּ:

– OR HACHAIM ELUCIDATED –

God, etc. יְלְנֶה דִּיִּהָם טוּמְאַת הָאָרֶץ — Thus, Hashem instructs the Jewish people in our verse not to bring about the contamination of the Land through the sin of degrading a Torah scholar, by ascribing to him a sin for which he has surely repented; בְּבִיאַת גּוֹיִם בְּנַחֲלֵת הֹי — for if they do so, Yerushalayim will be destroyed and the Land will be contaminated through having idolaters enter the inheritance of Hashem and contaminate it.

22

1. לא תראה את שור וגו' – YOU SHALL NOT SEE THE OX, ETC.

Or HaChaim explained the previous passage as an allegorical teaching regarding the responsibility of the sages of each generation to reprove sinners and correct their actions. Here, Or HaChaim continues this theme:

דוּה בְּפְרְטוּת חִיוּב בְּתּוֹכְחוֹת — This passage comes to allude, in more detail, to the obligation of rebuke שְצְרִיכִּין בְּנֵי אֵל חֵי צַדִּיקִי עוֹלָם לַעֲשׁוֹת לְעֵם ה׳ — that the children of the Living God, the righteous of the world, must fulfill toward the nation of Hashem.

Or HaChaim begins by identifying "your brother," and "his ox, sheep, or goat" in this first part of the verse (You shall not see the ox of your brother or his sheep or goat straying, and hide yourself from them): והָן אֵלָה יַצְרִּאוּ לְצָד מַעַלְתָם אַחִים - Now, these righteous people, due to their lofty level, are called "brothers" of Hashem, as it were, במו שַהַעירוֹתִיךְ שַבְּינוּי זָה — as I have informed you elsewhere (Vayikra 19:17) that this title of "brother" to Hashem שָהוא מַדְרֵגָה הַיּוֹתֶר מִעוּלָה שַׁבְּכַל בִּינוּיִים י אַשֶּר יְתַבָּנוּ בָּהָם יְחִידֵי עָם — is the highest level of all titles by which only the most outstanding of the "ואוֹתָם צִיוָּה ה' בִּי "תַרְאָה אֶת שׁוֹר" — It is to those righteous people that Hashem **commanded** in our verse, saying that **if** you see the ox of your Brother, i.e., if you, the righteous, see His "ox," "sheep," or "goat" straying, etc. Who does the verse refer to with the metaphor of these animals? This refers to those people who are likened to animals on account שְלָה הָם בְּנִי אַרָם שְׁנִמְשְׁלוּ כַּבְּהָמוֹת of their physicality and lack of spiritual awareness, הָה צאן קרשים — but who are called "holy sheep" of Hashem (see Yechezkel 36:38) since they are still part of Hashem's nation. ולזה קראם שור ושה ״אחיף״ שהוא הַקְּדוֹשׁ בַּרוּךְ הוא — That is why it calls them the ox and sheep of your Brother, which refers וְיָחֵס לוֹ שֵׁם זֵה לְהָעִיר אֵל מִי מִקְרוֹשָׁיו הוּא מְצַוֵּוה — [The verse] refers to to the Holy One, blessed is He. [Hashem] by this title "Brother," to convey which of His holy ones He is instructing in this verse, שְהַם הַצַּדִּיקים כְּמוֹ שֶׁבָּתַבְנוּ — namely, the outstanding righteous, who are called brothers of Hashem, as we have written above.

^{1.} Stylistic usage of Hoshea 2:1.

בּ וְאִם לָּא קָרֵב אֲחוּךְ לְנָתָךְ וְלָא יְדַעַתְּ לֵה וְתַבְנְשׁנֵּה לְגוֹ בֵיתָךְ וִיהֵי עִפֵּךְ עֵד דִּיִתִבָּע אֲחוּךְ יָתָהּ

ָוְאָם־לֹא קָרָוֹב אָחֶיךָ אֵלֶיךְ וְלְא יְדַעְתֻּוֹ וַאֲסַפְּתוֹ אַלֹ־תִּוֹךָ בֵּיתֶּךָ וָחַיֵּה עִמָּרָּ עֵד דְּרָשׁ אֲחִיךְּ אֹתׁוֹ

יבי"י.
בר בר עד דְרשׁ אָחִידְ. וְכִי חַטֵעֶלֶה בִּלְבָבְדְ שָׁיִפְּגַהוּ לוֹ קוֹדֶם שִׁיִּדְרְשׁהוּ, אָלָּח דְּרְשׁהוּ שָׁלֹח יְהֵח רַמַּחי וספרי רכג; בבח מליטא כה:):
אור החיים —

וְאוֹמְרוֹ ״נְדָּחִים״, עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (לעיל ד, יט) ״וְנַדַּחְתָּ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם וגו׳ ״, שֶׁהָעוֹבֵר פִּי ה׳ יִּקֶּרֵא נִידָּח, וִיצַו ה׳ לְבַל יִתְעַלֵּם, אֶלֶּא יְשִׁיבֵם לְאָחִיו הוּא אֱלֹהֵי עוֹלָם. וְכַפַל לוֹמַר ״הָשֵׁב תְּשִׁיבֵם״, נָתְכַּוַוֹן, כִּי מִתְּחִילָּה יְשִׁיבֵם לְדֶרֶךְ הַטוֹב, וּבָוָה יִתְקָרְבוּ אֶל אֲבִיהֶם שָׁבַּשָּׁמֵיִם, וְהוּא אוֹמְרוֹ ״תְשִׁיבֵם״ אֶל ״אָחִיךּ״:

ּ וְאוֹמְרוֹ ״וְאָם לֹא קֶרוֹב אָחִיף וגו׳ ״, בָּזֶה הֵעִיר, כִּי הוּא מְדַבֵּר עַל זְמַן גָּלוּת הָאַחֲרוֹן כִּי לֹא קָרוֹב, כְּדֶרֶר אוֹמְרוֹ (במדבר כד, יז) ״אֲשׁוּרֶנוּ וְלֹא קָרוֹב״. עוֹד לוֹ, ״וְלֹא יְדַעְתוֹ״ שָׁנִּסְתַּם הַקַּץ, וְאֵין יוֹדֵעַ מָתֵי קֵץ הַפְּלָאוֹת״,

OR HACHAIM ELUCIDATED —

In what state do the righteous find these holy "sheep" of Hashem, the spiritually ignorant members of Hashem's nation?

" אַנְהָחָתְּ וְהְשְׁתַּחְוִיתְ לְּהֶם וְגוּ [The verse's] statement that the animals are found straying is understood in accordance with that which it says regarding the sin of idolatry (above, 4:19), and you will be drawn "astray" and bow to them, etc., שְׁהָעוֹבֵר פִּי הֹי יִקְרֵא נִיּדָּח which we see that one who transgresses the Word of Hashem is referred to as "having gone astray." ויצו הֹי לְבַל יִהְעַלֶּם — With this mitzvah, Hashem instructs the righteous not to hide himself from those of the nation who have gone astray, and not to ignore their sins.

What shall the righteous do? The verse concludes: you shall surely return them to your brother:

אָלָא יְשׁיבֶם לְאָחִיו הוּא אֱלֹהֵי עוֹלָם — He shall not ignore them, but rather return them to his "Brother," the God of the world, by showing them the proper way.

אַלָּא יְשׁיבֶם לְּמָב לְּמִב יְּיָשֶׁב בְּשִׁב בְּשִׁב בְּשִׁב בְּשִׁב בְּשִׁב בְּשִׁב בְּשִׁב בְּשִׁב בְּשִׁב בּשְׁב בּשְב בּשְׁב בּי

Verse 2 describes a situation where returning the lost object is not immediately possible: If your brother is not near you and you do not know him, then gather it inside your house, and it shall remain with you until your brother inquires after it, and you return it to him. Continuing his allegorical approach, Or HaChaim interprets this verse as describing the great challenge of returning people to Hashem in these later generations of exile:

" אַקרוֹב אָחִיךּ וגוי — We may interpret [the verse's] statement, If your brother is not near you, etc., as follows: בָּי לֹא קָרוֹב בְּי הוֹא מְדַבֵּר עַל זְמַן נָּלוֹת הָאַחֶרוֹן — With this description [the Torah] conveys that it is speaking of the period of the present and final exile, בִּי לֹא קָרוֹב — for it is the longest of exiles, and therefore described as one whose end is "not near," as [the verse] says about Mashiach (Bamidbar 24:17): I shall look at him, but it is not near. עוֹר לוֹ יִיְלֹא יְדַעְתוֹי שֶׁנְּסְתֵּם הַקְּץ וְאֵין יוֹרֵע מְתִי כְּץ הַפְּלָאוֹת — Furthermore, our verse continues to describe the exile by saying "and you do not know him"; this means that not only is the exile long, but its end is also hidden from us, for no one knows when the concealed end is. [2]

^{2.} Stylistic usage of *Daniel* 12:6. Regarding other extle first *Beis HaMikdash*, the length of the exile and the time of redemption were revealed to the prophets.

² If your brother is not near you and you do not know him, then gather it inside your house, and it shall remain with you until your brother inquires after it,

אור החיים –

ְּזֶגִם יְסוֹבֵב הַרְחָקַת הַלְּבָבוֹת מֵהָאֱמוּנָה, וּנְטוּיֵי רֶגֶלּ, בַּאֲשֶׁר עֵינִינוּ רוֹאוֹת בַּדּוֹרוֹת הַלָּלוּ. עִם כָּל זֶה יְצֵו ה׳ ״וְאֶסַפְתוֹ אֶל תּוֹךְ בֵּיתֶךְ״, זֶה בֵּית הַמִּדְרָשׁ, וִילַמְּדָהוּ אוֹרְחוֹת חַיִּים וְדֶרֶךְ יִשְׁכּוֹן אוֹרּ, לְבַל יִטֶּה מִנִּי אוֹרַח, יְצִאַפְפְתוֹ אֶל תּוֹךְ בַּמְחֲשָׁבוֹת וּטְעָנוֹת כּוֹזְבוֹת, כִּי אוֹר תּוֹרָה תַּצִילֵהוּ, וְזֶה יִהְיֶה עֵד שֻׁיִתְרַצֶּה ה׳ וְיִדְרְשׁהוּ׳, וְנֶה יִמְצָאֵהוּ אוֹיְבוֹ בְּמָחֲשָׁבוֹת וּטְעָנוֹת כּוֹזְבוֹת, כִּי אוֹר תּוֹרָה תַּצִילֵהוּ עָלִיו הַכָּתוֹּב בְּאִילוּ הוּא מְשִׁיבוֹ מִנִּי אוֹבֵד: וְהוּא אוֹמְרוֹ ״עָד דְּרשׁ אָחִיךְ אֹתוֹ וַהְשָׁבֵתוֹ לוֹ״, פֵּירוּשׁ, מֵעֲלֶה עָלְיִו הַכָּתוֹּב בְּאִילוּ הוּא מְשִׁיבוֹ מִנִּי אוֹבֶר: אוֹ יִרְצָה, שֶׁצְרִרוְ הָחָכָם לְהִשְׁתַּדֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכֹחַ הַתּוֹרָה וְהַמּוּסָר, עַד יוֹם פְּקוּדָּה שִׁיִּרוֹשׁ ה׳ אוֹיְרָה הַתְּלָבוֹ בָּלְהַעְבָּתוֹ לוֹ״, שֻׁאָם יִמְעָדוּ (קְהלת יב, ז), וְדְקְבֵּק לוֹמֵר ״וַהַשָּׁבֹתוֹ לוֹ״, שֶׁאִם יִמְעָדוּ (קְּהֹלת יב, ז), וְדְקְבֵּק לוֹמֵר ״וַהַשָּׁבֹתוֹ לוֹ״, שֶׁאִם יִמְעָדוּ (קְרּלתִים תִּשֹׁבֹתוֹ לוֹ״, שָׁאִם יִמְעָדוּ (קּהלת יב, ז), וְדְקְבֵּק לוֹמֵר ״וֹנְהַשָּבֹתוֹ לוֹ״, שָׁאִם יִמְעָדוּ (קְרֹה בִּי מִי בְּרִים בְּתְּבְּרִים בְּשִׁבֹתוֹ לוֹ״, וֹאָב בִּי יִשְׁרָבוֹים מִי מְנִיבוֹים בּּרִים בְּרוֹים תָּשׁבֹּתוֹ לוֹיִי, בְּיִבְים בֹּים בִּיּבוֹים בּיִּים בּיִים בְּבְּבִים בֹּתְיִבּים בְּיִּבְיּבְּים בְּיִבְּרוֹים בְּיִבּים בְּבִייִים בְּבִיּבְים בְּבִיּבְים בְּעִבּוֹים בּיִבְים בְּיִיבְּרוֹים בְּיִבְּיִים בְּיִבְּיִים בְּיִבְּיִבְּיִים בְּיִים בְּבִייִים בְּיִבְּים בּיִבְים בְּבְיבִים בְּיִבְים בְיִים בְּבְּבְים בְּיבּים בּיִים בְּיבּים בְּעְבָּים בְּעִיבְּים בָּיוֹים בְּיבְּים בְּיבּים בְּיּבְיבְייִים בְּיבְּיבְּים בְּבִיבְּים בְּיבְיבִּים בְּיבְּים בְּבְּיבְיִישְׁרְבְיּבְיבְיוֹים בְּיוּבְיבְּים בְּיבְיים בְּבְּיבְים בְּיבְּיִים בְּיִים בְּבְּיוֹים בְּיוֹים בְּיוֹים בְּיוֹים בְּיִים בְּעִרוּים בְּבִּיבְים בְּיבְּיבְים בְּיבְיבְּים בְּעְיבְים בְּיבְּים בְּיבְיוֹים בְּיִים בְּיבְים בְּבְּים בְּיבְיוֹים בְּיוֹם בְּיוֹיבְים בְּיִים בְּיוֹים

– OR HACHAIM ELUCIDATED -

to be distanced from their faith in Hashem, and causes their feet to slip, [3] i.e., they are in danger of turning away from the Torah entirely, בְּאָשֶׁר עֵינֵינוּ רוֹאוֹת בַּדּוֹרוֹת הַלְּלוֹּל — as we see ourselves in these generations. In times such as these, the task of returning those who have gone astray is particularly challenging.

עם כָּל זֶה יְצֵּו ה׳ ״וְאָסַפְּתוֹ אֶל תּוֹךְ בֵּיתֶךְ״ זֶה בֵּית הַמּוְרְשׁ — But despite all these challenges, Hashem instructs the righteous person: gather him inside your house; "your house" refers to the beis medrash, [4] אור הוא וְדֶרְךְ יִשְׁכּוֹן אוֹר — and there he shall teach him Torah so that he may learn the proper ways to live and the path that will lead to a life illuminated with the light of Hashem. לְּבַל — The penitent studies Torah so that he will not stray from the proper Torah way, and so his enemy, the yetzer hara, will not be able to encounter him with false ideas and arguments, בי אוֹר תּוֹרָה תַּצִּילָהוּ — for the light of the Torah will save him. [6]

The verse continues that you should do this, until your brother inquires after it, and you return it to him:

This process, of the sage continually helping the penitent to return to Hashem, will continue until Hashem will favor [the penitent] and seek him out, providing him with the strength to continue on his own; [7] ייַקר אָרוֹץ אָרוֹץ הַרוֹץ אַרוֹץ הַרוֹץ אַרוֹץ הַרְּעָשׁהוּ — and that is what the verse means when it says, and it shall remain with you until your Brother inquires after it, i.e., the Jew whom you are returning to Torah shall remain with you, the righteous person, until Hashem seeks him out and guides him on the right path. ייַרְשִׁרֵּתוֹ לוֹץ פַּרְרוֹץ הַרְאָלִי הַבְּתוֹב בְּאִילוֹ הוּא מְשִׁיבוֹ מִנִּי אוֹבֶר — The concluding words of the verse, and you return it to him, mean, מַעֵּלְה עָלָיוֹ הַבְּתוֹב בְּאִילוֹ הוּא מְשִׁיבוֹ מִנִּי אוֹבֶר — that through all the actions that the righteous person did, the Torah considers it as though he brought back [this Jew] from destruction.

Another explanation of the words, until your brother inquires after it, and you return it to him:

אוֹ יְרְצֶה — Alternatively, it means to say אָבְּרִיךְ הָּתּוֹרָה וְהָמִּוֹסֶר — אוֹ יִרְצֶה — that the sage must continuously exert effort to inspire each of these Jews through the power of Torah study and admonishment ער יוֹם פְּקוּדָה שִּיִּרְרוֹשׁ הֹי נִשְּמָתוֹ — until the day of reckoning when Hashem will seek [that person's] soul (until your Brother inquires after it). וְאָל הִים״ — Then, having served Hashem until the end of his life, the spirit will return to God (Koheles 12:7). יוֹדְ שָׁבְּתוֹ לוֹמֵר ״וַבְּשֶׁבְתוֹ לוֹמֵר ״וַבְּשֶׁבְתוֹ לוֹמֵר ״וַבְּשֶׁבְתוֹ לוֹמֵר ״וֹבָה שָׁבְּתוֹ לִימִר ״וֹבָה שָׁבַתוֹ לוֹמִי שִׁרִּוֹלִינ — That is why [our verse] was particular to say, and you return it to him, meaning, it is your responsibility to see to it that the soul returns to Hashem;

^{3.} Stylistic usage of Tehillim 73:2.

 $^{4.\} As$ Or HaChaim expounded similarly above, Ch. 21, after note 53.

^{5.} Literally, the path where light dwells; stylistic usage of *Iyov* 38:19.

^{6.} Torah knowledge enables a person to counter the

yetzer hara's arguments and false ideas. Furthermore, the spiritual power of studying Torah inherently brings people close to Hashem and atones for even the most severe of sins (see *Eichah Rabbah*, *Pesichta* §2; *Yerushalmi Chagigah* 1:7; see Or HaChaim above, 8:19-20).

^{7.} See Or Bahir.

וְתָתִיכִנָּה לַה: גּ וְכֵן תַּעְבֵּה לַחָמֶרֵה וְכֵן תַּעְבָּד לִכְסוּתָה דִּי תֵיבִר מִנָּה וְתַשְׁכָּחוּךְ לֵית לָךְ רְשׁוּ לְאִתְכַּשְּׁכְּחוּךְ אוֹ תוֹרֵה רָמֶן בְּאָרְחִוּךְ אוֹ תוֹרֵה רָמָן בְּאָרְחָא וֹתִתְּבָּשׁ מִנְּהוֹן אַקָּמָא תִקִים וֹתִתְבָּשׁ מִנְּהוֹן אַקַמָא תִקִים ג וָהָשֶׁבֹתְוֹ לְּוֹ: וְבֵּן תַּעֲשֶׂה לַחֲמֹרוֹ וְבֵּן תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְלָתוֹ וְבֵּן תַּעֲשֶׂה לְכָל־אֲבֵדָת אָחֶיךְּ אֲשֶׁר־תֹּאבָד מִמֶּנוּ וּמְצָאתֶהּ לְא תוּכֵל לְא־תִרְאֶה אֶת־חֲמֹוֹר אָחִיךְ אָוֹ שׁוֹרוֹ נְפְלֵים בַּדֶּרֶךְ וְהִתְעַלַּמְתָּ מֵהֶם הָקֵם הָקָם תָּקִים שׁוֹרוֹ נְפְלֵים בַּדֶּרֶךְ וְהִתְעַלַּמְתָּ מֵהֶם הָקֵם הָקָם תָּקִים

רן"י -

וַהָשַׁבֹתוֹ לוֹ. שֶׁפְּהַא בּוֹ הַשָּׁבָה, שָׁנֹּא יאַכֵל בְּבֵּימְךְ כְּדֵי דָמָיוּ וְיֹאַכֵל, וְשָׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה וְאוֹכֵל יִמְּכֵר (בבא מישא שם): (ג) לא אַקְרָבּיבָ מִנְּנָּר. מָבָּאוֹ אָמְרָוּ: כָּל דָּבָר שָׁטוֹשֶׁה וְאוֹכֵל יַעֲשֶׂה תוּבַל לְהָתְעַבַּם. לְכְבּוֹשׁ עֵינְךְ כְּאִינֹּוּ אַיִּרְךְ רוֹאָה אוֹמוֹ:

אור החיים

(ע״פ תהלים יח, לז), לא תַּשׁוּב הַנְּפֵשׁ אֵל הַאֲלֹהִים, וְתֵלֶךְ לַחַרַפוֹת⁸:

וְאוֹמְרוֹ ״וְבֵן תַּצְשֶׁה״, לְפִּי שֶׁיֵשׁ בְּאָמְצָעוּת הָאָדֶם שְׁלֹשֶׁה דְּבָרִים: הָאָחָד, הַרְכָּבַת הַגּוּף. שַׁנִי, חֵלֶק הָרוּחָנִי שֶׁבָּאָדָם. שְׁלִישִׁי, חֵלֶק הַתּוֹרָה הַמְאוֹרֶשֶׁת לְכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאַלּº. פְּנֶגֶד הַרְכָּבַת הַגּוּף, אָמַר ״בֵן תַּצְשֶׂה לַחֲמֹרוֹ״¹. בְּנֶגֶד חֵלֶק הָרוּחָנִי, אָמַר ״בֵן תַּצְשֶׂה לְשִׂמְלָתוֹ״¹¹, כִּי בְּחִינָה זוֹ תִּקְרֵא שִׁמְלָה, בְּאוֹמְרָם בִּמַפֶּבַת שַׁבַּת (קִנבּי), מַשֵּׁל לִמֵלָךְ שֵׁחַלֵּק בְּגִדִי מַלְכוֹת²¹. וּכְנֵגֵד חֵלֶק הַתּוֹרָה, אָמַר ״וְבֵן תַּצְשָׂה לְכַל אֲבַדַת

— OR HACHAIM ELUCIDATED -

לא הָשׁוּב הַנֶּפֶשׁ אֶל הָאֱלֹהִים וְחֵלֵךְ לַחֲרָפּוּת — for if he does not remain steadfast, and at some point his feet slip from the proper path, the soul will not return to God, but will go to eternal shame. [8]

V. 3 concludes this passage of returning lost objects with the following general statement: So shall you do for his donkey, so shall you do for his garment, and so shall you do for any lost article of your brother that may become lost from him and you find it; you shall not hide yourself. Or HaChaim explains that with these three examples — (1) his donkey; (2) his garment; (3) any lost article — the verse describes in detail the obligation to return to Hashem those who have gone astray:

יוְכֵן תְּעֲשֶׁה״ — As for that which it says, So shall you do, etc., לפִי שֵיֵשׁ בִּאֵמְצָעוּת הָאַדָם שִׁלשָׁה — it is because there are three facets to [every] Jewish person: One האחד הרכבת הגוף is the physical aspect, i.e., his body; שְׁנַאָּרָם — the second is the spiritual element of the person; שלישי חלק התורה המאורשת לכל אחד מישראל — and the third is the portion of the Torah which is "betrothed" to every Jew. [9] Our verse urges the righteous to bring each of these three facets of a Jew back to Hashem. בּנגֵד הַרְכָּבַת הַגוּף אָמַר ״בֵן תַּעֲשֶה לַחַמרו״ — Corresponding to the physical aspect, it says, So shall you do for his donkey, i.e., you shall return his physicality to בּנגֵר חֲלֵק הָרוֹחָנִי אָמַר ״בֵן תַּעֲשֵה לְשִׁמְלָתוּ״ — Corresponding to the spiritual element, it says, so shall you do for his garment, i.e., you shall return his soul to Hashem.[11] בּמַשְּבֶת שַּבָּת שַמְלָה בְּאוֹמֵרָם בְּמַשְּבָת שַבָּת — This is an apt expression for the spiritual aspect of a person because this element is referred to as a "garment," as [the Sages] say in Maseches Shabbos (152b): The placing of the soul into the human body is analogous to a king — The placing of the soul into the human body is analogous to a king who distributed royal garments to his servants, etc. [12] ובנגר חלק התורה אַמַר ״ובן תַעשה לכל אַברַת

- 8. Allusion to Daniel 12:2, regarding the fate of the righteous and the wicked at the end of days: Many ... will awaken: these [the righteous] for everlasting life and these [the wicked] for shame ...
- 9. See *Pesachim* 49b. Every Jew has an individual share in the Torah, which he received at Mount Sinai. The idea that the Torah is betrothed to every Jewish person is a reference to this personal connection that each person has with the Torah (Or HaChaim to *Bamidbar* 24:7); see further below, at note 14 and note 18.
- 10. The word חַמוֹר, donkey, is a metaphor for physicality

(from the word חומר). See following note.

- 11. Hashem instructs the righteous to guide their fellow Jews to serve Hashem both in their physical activities and in their spiritual endeavors. *Or LaEinayim* explains that the people who have a difficult time serving Hashem with mitzvos have to have their spirituality returned to Hashem; those who find that while they willingly perform mitzvos, but they do not engage in their physical, mundane activities for the sake of Hashem, have to have their "physicality" returned to Hashem.
- 12. Or HaChaim further elaborates on why the term

and you return it to him. ³ So shall you do for his donkey, so shall you do for his garment, and so shall you do for any lost article of your brother that may become lost from him and you find it; you shall not hide yourself.

⁴ You shall not see the donkey of your brother or his ox falling on the road and hide yourself from them; you shall surely stand them up, with him.

– אור החיים –

אָחִיךּ״, וּקְרָאָה הַכָּתוּב אֲבַדָה, כְּמוֹ שֶׁרָמֵז רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחַאי (קירושין ב:), מְשָׁל לְמִי שֶׁנֶּאֶבְדָה לוֹ אֲבַדְה מִי מְחַזֵּר עַל מִי וכו²¹, כִּי חֵלֶּק הָעוֹלֶה לְאִישׁ זֶה, הִנֵּה הוּא אָבוּר מֵהָעוֹלֶם, כֵּיוָן שֶׁאֵין זוּלְתוֹ יָכוֹל לְהַשִּׁיגוֹ, בָּאָמוּר בְּדִבְרֵי הַמְקוּבָּלִים (חסר לאברהם מעין ב נהר כא)¹¹, וּבְאֶמְצָעוּת הֲשָׁבָתוֹ בִּתְשׁוּבָה, הִנֵּה הוּא מוֹצֵא אוֹתַה:

וְאָמַר עוֹד ״לֹא תִרְאָה אֶת חֲמוֹר אָחִיךּ וגו׳ ״, נִתְבַּוַון בָּזֶה, שֶׁלֹא יֹאמַר הַצַּדִּיק, שֶׁלֹא נִצְטַוָּה אֶלָּא עַל אִישׁ שֶׁנִּידַּח בַּעֲבֵירוֹת אֲבָל יֶשְׁנוֹ בְּהֶשֶׁב, אֲבָל אִם נָפַל וְהִרְבָּה לְהַרְשִׁיעַ, הֲלַנּוֹפְלִים תְּקוּמָה, וְאָבְדָה תִּקְוָה

— OR HACHAIM ELUCIDATED -

"קּחִיקּ" — Corresponding to the person's portion of the Torah, it says, and so shall you do for any "lost article" of your brother. יְּבֶּרָהְ הַּבְּּחִוּבְ אֲבֶרָה בְּמוֹ שֶׁרָמִוֹ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֵּר יוֹחָאי — The verse refers to [one's portion of Torah] as a lost article, as R' Shimon bar Yochai alluded to when he said (Kiddushin 2b) — that when a man and woman get married, it is analogous to a man who lost a possession. Who searches after whom? The owner of the lost possession searches after his possession. Who searches after whom? The owner of the lost possession searches after his possession. Who searches after whom? The owner of the significant to describe one's portion of Torah, which is compared to one's betrothed, as a "lost article," for the portion of Torah designated for this person is lost from the entire world until he discovers it, בִּיְבְּבְיִרִי הַמְּקוּבְּלִים — since no one other than he can discover it and reveal it in this world, as stated in the words of the Kabbalists (Chesed LeAvraham 2:21). [14] — בּיִבְּבְרֵי הַמְּשִּבְּתוֹ הַשְּבָּבְתוֹ הַתְּשִׁבְּתוֹ הַשְּבָּבְתוֹ בַּתְשׁוּבָּה הַנָּה הַנְּתִּשְׁבָּר הַנְּשְׁבָּבְתִי בַּתְשִׁבְּתִי בְּתַשׁבָּר הַנְּתְשׁבָּבְתִי בַּתְשׁבָּבְתִי בַּתְשׁבָּבְתִי בַתְּשֹׁבְּת הַנְיִי בְּתַשׁבָּב הַנְשׁבְּבְתִי בַּתְשׁבָּבְתִי בַתְּשֹׁבְּת בּרְבָתִי בַּתְשׁבָּב הַנְּבְּתִי בְּתִּשְׁבָּב הַנְּתְשׁבָּב בּתְשׁבְּבְתִּב בְּתְשׁבְּבְּתִי בַּתְשִׁבְּב בְּתִּבְּתְשִׁבְּב בּתְבְּבְתִי בַּתְשְׁבָּב בּתְבְּתִב בְּתִבְּבְתִי בַּתְשִׁבְּב בְּתִבּבְתִי בְּתְשׁבְּב בְּתִבְּבְּתִי בְּתְּבְּבְּתִי בְּתְּבְּבְּתִי בְּתְּבְּבְּתִבְּבְּתִּבְּתְּבְּבְּתִּבְּבְּתִבְּתְּבְּבְּתְּבְּבְּתְּבְּבְּתְּבְּבְּבְּתִּבְּתְּבְּבְּבְּתִּבְּבְּבְּבְּבְּבְּבְּתְבִּבְּתְבִּבְּבְּבְּבְּתְבִּבְּבְּבְּבְּבְב

Verse 4 seems to be discussing an entirely new situation: You shall not see the donkey of your brother or his ox falling on the road and hide yourself from them; you shall surely stand them up, with him. Or HaChaim, however, continues the theme of the previous passage, and explains that with this verse the Torah is further clarifying the extent of one's responsibility to a fallen Jew:

" וְאַמֵּר עוֹר "לֹא תִרְאָה אֶת חֲמוֹר אָחִיךְ וֹגוּ" (The Torah) says further: You shall not see the donkey of your brother, etc. בְּתְבַּנִּון בָּנֶה שֶׁלֹא יִאמֵר הַצִּבִּיךִ שֶּלֹא יִאמֵר הַצִּבִּירוֹת — [The Torah] means with this statement to teach that a righteous person should not think that he is only commanded to bring other Jews back to the Torah when it is one who has been led astray into occasional transgression, אַבָּל יֵשְנוֹ בְּהָשֶׁב — but he has not abandoned the Torah entirely and so he is merely in need of being returned to complete observance, for this is the person described in the previous passage regarding returning the lost object. אַבָּל אִם נְבַּל וְהַרְבָּה לְהַרְשִׁיעַ — However, if [the sinner] fell completely, and acted exceedingly wicked, having stopped observing the Torah at all, then, הַלְנוֹפְלִים הַקְּנָהָה הָקְנָה הָקָּרָה הָקָרָה הָקָרָה הָקָרָה הַקְּרָה הַקְּרָה הַקְּרָה הַקְּרָה הַקְּרָה הַקְּרָה הַקְרָה הַקְּרָה הַקְּרָה הַקְּרָה הַקְּרָה הַקְרָה הַקְּרָה הַקְּרָה הַקְרָה הַקְּרָה הַקְרָה הַקְרָה הַקְרָה הַקְרָה הַקְרָה הַקְרָה הַקְרָה הַקְּרָה הַקְרָה הַקּרָה הַקּרָה הַקּרָה הַקּרָה הַקּרָה הַקּרָה הַקּרָה הַקּרָה הַקּרָה הַשְּרָה הַקּרָה הַבּרָּרָה הַקּרָה הַקּרָה הַקּרָה הַקּרָה הַקּרָה הַקּרָה הַקּרָה הַקּרָה הַקּרָה הַקְרָב הַּקְרָה הַּבְּרָה הַעְּרָה הַבְּרָה הַקּרָה הַּבְּרָה הַּבְּרָה הַקּרָה הַּבְּרָה הַבְּרָה הַּבְּרָה הַבְּרָה הַקּרָה הַבְּרָה הַּבְּרָה הַּבְּרָה הַּבְּרָה הַּבְּרָה הַבְּרָה הַּבְּרָה הַּבְּרָה הַּבְּרָה הַּבְּרָה הַּבְּרָה הַּבְּרָה הַּבְּרָה הַּבְּרָה הַבְּרָה הַּבְּרָה הַבְּבְּרָה הַּבְּבְּרָה הַּבְּבְּבְּיָה הַבְּבְּבָּר הַּבְּרָה הַבְּבְּרָה הַבְּבְּרָה הַרְבְּבְּרָה הַבְּבְ

garment is a fitting metaphor for the soul in his work *Cheifetz Hashem* to that Gemara.

13. R' Shimon bar Yochai uses this analogy to explain why the Torah characterizes the man as the active partner in the *kiddushin* process in the verse (*Devarim* 22:13), when a man shall take a woman. R' Shimon explains that the wife is the "lost possession" of the husband (since the first woman was created from the body of Adam) and just as the owner searches after his lost possession and his possession does not

search after him, so too man searches for his wife. Or HaChaim notes that "a lost article" is therefore a fitting metaphor for one's portion of Torah, since that portion is compared to one's betrothed wife (see above, note 9).

14. Just as every Jew received the Torah at Mount Sinai with his own distinct understanding, so too throughout all generations, every Jew has a unique share in the Torah that he, and only he, can bring to light. This is his soul's personal portion in Torah.

שלישי

עמַה: ה לָא יָהֵי תִקוּון זֵין דִּגְבַר על אִתִּתָא וִלָּא יִתַקֵּן גִּבַר בָּתִקוּנֵי אָתִּתָא אֲרֵי מִרַחַק קָדָם יְיָ אֱלָהָרְ כָּל עָבֵד אִלֵין: ואַרי יִעָרַע קנָּא דִצְפְּרָא קַדַמַך בִּאָרִחָא בִּכָל אִילַן אוֹ עַל אַרעַא אָפִרחִין או בַעין וָאָמַא רָבֶעַא עַל אֱפְרֹחִין אוֹ עַל בֵּעִין לָא תִסַב אָמָא עַל בְּנַיַא: ז שַׁלַחַא תִשַּׁלַח יַת אָמַא וְיַת בְּנַיַּא תְּסֶב לָךְ בִּדִיל דְּיֵיטַב לָךְ וְתוֹרִיךְ יוֹמִין: חַ אֲרֵי תִבְנֵי בֵּיתָא חַדְתָּא וְתַעְבֵּד תְּיָקָא לְאִגְּרָךְ וְלָא תְשַׁוִּי חוֹבַת דִּין דִּקְטוֹל בַּבֵיתָךְ אַרֵי יִפֵּל דְּנָפֵל מִנָּה: ט לָא תִזְרַע כַּרְמָךְ עֵרוּבִין דִּילִמַא תְסְתַּאַב דְּמְעַת זַרְעַא דִי תִזְרַע וַעֲלַלַת כַּרְמַא: י לַא וּבַחַמַרַא בתורא תַרְדֵּי תלבש יא לא בַתַרַא: שַעַטְגַוַא עַמַר וִכְתַן מִחְבַּר בַּחַרָא: יב כָּרָסִפְּדִין תַּעִבֵּד לַך עַל אַרבּע כַּנִפֵי כִסוּתַר דִי תִכַסֵי בַה: יג אַרֵי יִסַב גִּבַר אָתִתַא וְיֵעוּל לְוַתַה וְיִסְנְנַה: ּ עִמְּוֹ: לֹא־יִהְיֶה כְלִי־גֶּבֶר עַל־אִשָּׁה וְלְא־ יִלְבַּשׁ גֶּבֶר שִּׁמְלַת אִשֶּׁה כֵּי תְוֹעֲבֶת יהוָה אֵלֹהֵיךְ כַּל־עִשָּׁה אֱלֵה:

י בְּיִלְּהָ שַּלְּרָת בְּקוֹר בְּיָּרֶךְ בְּּכְלּ־עֵץ אֵפְרֹחִים אוֹ עַל־הַבָּיִים וְהָאָם רֹבֶּצֶת עַל־הָאָבֶץ אֶפְרֹחִים אוֹ עַל־הַבֵּיצִים וְהָאָם רֹבֶּצֶת עַל־הָאָבֶץ אֶפְרֹחִים אוֹ עַל־הַבֵּיצִים וְהָאָם תַּלָּדְ הְשָׁלַח הְשָׁלַח הְאָם עַל־הַבָּנִים: שַׁלְּח הְאָם וְלִּהְיִם הָּבָּים: שַׁלְח הְשָׁלַח אֶת־הָבָּנִים הִּקַח־לֶךְ לְמַעַן יִיטַב לֶּךְ וְתְּאֲרַכְהָ יָמִים: בְּיִת חָלָש וְתְשִׁית מַעֲעֶקה לְגַגֶּךְ וְלְא־תָשִׁים דָּמִים בְּבִית חָלָש וְעְשִׂית מַעֲעֶקה לְגַגֶּךְ וְלְא־תָשְׁים דָּמִים בְּבִיתְּךְ בִּיּלְּאַ הְבָּנִים הַּנְעֲשָׁית בְּנְיִתְּ בְּלְאָיִם לֹא תִלְבַּשׁ הַמְּלֵּאָה הַנָּבְים תִּעֲשָׁר תִּוְלָע בְּנְמְךָ בִּלְּאָת וּלִבּיִּאָת הַבּנְמְר וּפִשְׁתִים לֹא תִלְבַּשׁ שַׁעַטְבוֹּז צָמֶר וּפִשְׁתִים לֹא תִלְבַשׁ שְׁעַטְבוֹּז צָמֶר וּפִשְׁתִים בִּיתְבְשָׁר וְבִּשְׁתִים בְּמִים בִּעְעֲשָׁה־לֵּךְ עַל־אַרְבַּעִים בִּיתְעָשָׁה־לֵּךְ עַל־אַרְבַּעִים בִּיִּעְשָׁה־לֵּךְ עַל־אַרְבַּעִים בִּיתְבָשָּה־לֵּךְ עַל־אַרְבַּעִים בְּעִשְׁה־לֵּךְ עַל־אַרְבַּעִים בִּינְעשָׁה־לֵּךְ עַל־אַרְבַּעִים בִּינְעשָׁה־לָּךְ עַל־אַרְבַּעִים בִּינְעַשָּׁה־לָּךְ עַל־אַרְבַּעִים בִּנְעשָׁה־לָּךְ עַלּבִים בִּנְעשָׁה־לְּבְּעִבּים בִּיִבְּעִים בִּינְעשָּה־לְּרָ עַל־אַרְבַּעִים בִּבְּעִים בְּעִשְׁבִּים בִּנְעשָּׁה־לָּךְ עַל־אַרְבַּעִּים בִּיִבְּעִים בְּעְשָּבִים בִּיִבְּעִים בְּעִים בִּבְּעִּים בִּיִבְּבָּוֹים בִּעְיִים בְּבָּבְּיִים בִּבְּבָּוֹת בְּסִוּתְּךָּ אֲשָׁר הְּכַשְּרֹב בְּבָּנִבְּיוֹת בְּסְוֹתְךְבָּ אֲשָׁר הְּבַשְּּבֹּיוֹת בְּסְוֹתְבָּים בִּנְבְּעִים בְּעְבְּעִים בְּבְבִּית בְּיִבּוֹת בְּיִבְּיֹב בְּיִים בְּבְּבְּיִים בְּיִבְּיִים בְּבְּבְּיוֹב בְּיִים בְּבְּבְּיִים בְּיִבּבְים בְּיִבּבּים בְּיוֹב בְּבְּבְיּים בִּיּבְים בְּבְבּיוֹת בְּיּבְים בִּיּבְבְּיוֹת בְּים בְּיוֹב בְּבְּבְּיוֹת בְּים בְּבְבּבּית בְּיבְים בְּיבְבּים בְּיוֹים בְּיוֹב בּיל בּבְּים בְּיבְּים בְּיבְּים בְּבְּבְיוֹם בְּיבְּבְּים בְּיבְּים בְּבְּבְּים בְּיבְּבְּים בְּבְּעוֹים בְּבְּיבְּים בְּבְּים בְּיבְּים בְּיבְּים בְּיִבּים בְּיִבְּים בְּיבְּבְּים בְּיבְּיבּים בְּיבְּבְּים בְּיבְּים בְּיבְּים בְּיבְּים בְּיבְּבְּים בּיבְּים בְּיבּים בְּיבְּים בְּיב

אשה

י"בה

ובא

אליה

ושנאה:

(ד) הָקֶם תָּקִים. זוֹ טְּטִינָה, לְהַטְעִין מָשְּׁחֹוֹ שָׁנְפַל מִטְלִיו (בּבֹחֹ מֹיטח לבּג): עְמוֹ . עִס בְּעָלִיו. חֲבֶל חֹס הָלַךְּ וְיָשָׁב לוֹ וְחָמֵר לוֹ: הוֹחִיל וְעֵלֶיךְ מִּלְוֹה חִס בְּעָלִי. חֲבֶל חֹס הָלַךְ וְיָשָׁב לוֹ וְחָמֵר לוֹ: הוֹחִיל וְעֵלֶיךְ מִּלְוֹה חִס בְּעִי לְהַעְעִין מְעוֹן, פְּטוּר (זס): (ה) לֹא יִהְיָה בְּלִי גֶבֶר עַל אִשָּה. שְׁמְבֹּח רֹמָה לְחִישׁ כְּדִי עָט: וְלֹא יִקְבַשׁ גָבֶר שִׁמְלַת אִשָּה. לֵילְךְ (ספרי רכו; מיר נְט: וְלֹא יִלְבַשׁ גֶבֶר שִׁמְלַת אִשָּה. לֵילֵךְ לִישָׁב בֵּין הַלָּטִכּי לוֹיף וְסֵבר שָׁבְּל אִשָּה. לֵּעֹךְ בְּעָבְירָה וְלָלָת בִּין הַבְּעָבִית חִלָּה וְלַלְי (בִּיִּב בִּין הַבְּעָבִית. לֹח חְסְכָּה תוֹיְה חָלֶּלְ לְבִּוּשׁ הַבְּר וֹנִיב בְּיִן לְמְעוֹ בְּיִם וֹבְּבוּת: בִּין הַבְּבָרְיה. בְּכִין לְמְוֹלְי לְבוּשֹׁ הַבְּר וֹנִיב לְנְי וְעִבּר לִלְּת וְלִים וְבִּל בְּעִר לְמְוֹח הָאֵם. בְּעוֹיְה חֻלָּל לְבוּשֹׁ הַבְּר וֹנִים בְּלְּר וֹנִים בְּלְּר וְבַחְבָּב, מְיִכִים, קְל וְחִמֶּב לְּךְ וֹבְּלְבִים: בְּיִת חְרָשׁ בְּבִי חִרָשׁ בְּלְר וֹנִים בְּלְר וְבְּיִם לְלִים מְלֵּוֹם הְעִּל הְבָּלְבִים בְּלְבִים בְּלְנִים שְׁל מִילְוֹם הְעוֹל בְּבָּל וְיִשְׁב בְּלְּ וְלְים מְבִילְ הְבָּל מִעְלְים הְעוֹל מְבִב, חִבְישׁ בְּלְבִים מִבְּל בְּלִים בְּבִין בְּלְבִים מִילְם בְּעִל לְיִם בְּעִילְהְם הְּבִיל בְבִּים לִבְּים בְּבִים לִבְּיִם בְּלְים בְּבִים לִינִים בְּבִים לִבְּיִם בְּבִים מִיבְּים מִלְּבְּיב בְּבִים מִיבְּים מִּלְבְיִם מִּילְבְיִם מִּלְבִים מִּיְלְבָּים מִּלְבִים מִבְּים מִּלְבִים מִבְּים מִּלְים בְּוֹים בְּבִים לְּבִים לִיבְּים מִּילְבָּים מִּילְים מִילְים מִיבּים מִיבְּים מִילְבִים בּיִים מְּיִבְים מִּבְּים בְּים מִּיבְּים בְּיבּים בּים בּיבּים בְּיבּים בְּיבִים בְּיִים בְּיִים בְּיבּים בְּיבִּים בְּיבִּים בְּיבּים בְּיבּים בְּיבּים בְּיבִים בְּיבּים בְּיבּים בְּיבּים בְּיבּים בּיוֹים בְּיִים בְּיבּים בְּיבְּים בְּיבְּים בְּיבּים בְּיבְים בְּיבּים בְּיִים בְּיִב בְּים בְּיִים בְּיבְים בְּבְּים בְּבְּים בְּיבְּים בְּיבְים בְּיבְים בְּיִים בְּיבְּים בְּבִּים בְּבִים בְּבִים בְּיבְים בְּיִים בְּיִים בְּיבְּים בְּיִבְּבְים בְּבְּים בְּבְיּים בְּיִים בְּיִבְּיִם

איש

- אור החיים

ממנו, לא כן הוא, אַלא לא תַראַהו וַתְתַעַלָם:

OR HACHAIM ELUCIDATED

m for can people who fall to such an extent rise again?! Surely all hope is lost for him! This case, where the person has fallen away from Torah observance entirely, is the subject of this verse describing the animals of "your Brother," Hashem, "fallen on the road," without the ability to rise. לא שׁרָאָהוּ וְתִהְעַלֵּם

With this verse the Torah informs us that it is not so; the righteous are

⁵Male garb shall not be on a woman, and a man shall not wear a woman's garment, for anyone who does so is an abomination of HASHEM.

⁶ If a bird's nest happens to be before you on the road, on any tree or on the ground — young birds or eggs — and the mother is roosting on the young birds or the eggs, you shall not take the mother with the young. ⁷ You shall surely send away the mother and take the young for yourself, so that it will be good for you and you will prolong your days.

⁸ If you build a new house, you shall make a fence for your roof, so that you will not place blood in your house if a fallen one falls from it.

⁹ You shall not sow your vineyard with a mixture, lest the growth of the seed that you plant and the produce of the vineyard become forbidden.

¹⁰ You shall not plow with an ox and a donkey together. ¹¹ You shall not wear combined fibers, wool and linen together.

¹² You shall make for yourself twisted threads on the four corners of your garment with which you cover yourself.

¹³ If a man marries a wife and comes to her and hates her,

– אור החיים –

וְצָרִיךְ לְהָקִים ״עִמּוֹ״, דְּקְדֵּק לוֹמַר דַּוְקָא אִם הוּא מְסַיֵּיעַ בַּדָּבָר שֶׁרוֹצֶה לָשׁוּב, אֲבָל אִם הוּא נוֹפֵל וְאֵינוֹ הָפֵץ בַּהָקָמָתְךְּ פָּטוּר אַתָּה¹ּ, שָׁזֶּה נִכְנָס בְּגֶרָר לֵץ, וּכְתִיב (משלי ט, ח) ״אַל תּוֹכַח לֵץ פָּן יִשְׂנָאֶךָ״:

[יג] בִּי אִישׁ אִשָּׁה וֹגוֹ׳. דְבַּרָה מּוֹרָה בָּנֵי אַדָם גַּם בְּנֵי אִישׁ אִשָּׁה וֹגוֹ׳. דְבַּרָה מּוֹרָה בָּנֵי אַדָם גַּם בְּנֵי אִישׁ אִשְׁה וֹגוֹ׳. דְבַּרָה מּוֹרָה בְּנֵי אַדָם גַּם בְּנֵי אִישׁי

— OR HACHAIM ELUCIDATED

not exempt from helping him; **rather**, the Torah warns the righteous: **Do not see [the fallen Jew] and hide yourself** from him; do not ignore his need or deny his ability to return to Hashem.

The Torah, however, adds one condition:

"דְּבֶּרִיךְ לְּחָמֵי עַבְּרָרְ לְּחָמִר "עָבּוֹי — The verse states that you must stand him up "with him." מְבֵּיִיעַ בַּרָבָר שֶׁרוֹצְה לְשׁוּב — [The Torah] was particular to say "with him," indicating that this obligation exists only if [the sinner] himself contributes to his rehabilitation because he wishes to repent. In this case you are obligated to raise him up with him, i.e., assist him in his efforts as much as you can. However, if he falls and does not even wish for you to raise him up, you are exempt from admonishing him. [15] שְׁנָּדֶר לֵיִלְ בְּנֶדְר לֵיִךְ — This is because such a person is classified as a scoffer, for he mocks man's most basic obligation toward Hashem, וּבְּתִירִב — and of such a person it is written (Mishlei 9:8): Do not rebuke a scoffer, lest he hate you.

13. בי יַקַח אִישׁ אשָה וגוי — IF A MAN MARRIES A WIFE AND COMES TO HER AND HATES HER, ETC.

✓ THE FALSE CLAIM OF THOSE WHO NEGLECT TORAH STUDY

Or HaChaim explains the entire passage (vv. 13-22) allegorically: [16]

דַּבֶּרָה תּוֹרָה בְּנֵגָּר בְּנֵי אָרָם גָּם בְּנֵי אִישׁ אֲשֶׁר חוֹזְרִים בְּנֵיהָם מָן הַתּוֹרָה — The Torah is speaking in this passage

15. This interpretation is a reflection of the plain meaning of the verse as well. *Rashi* explains that this verse obligates one to pick up the fallen animal only in the case that the owner of the animal helps with the process.

16. Our translation of the verses cited in this passage follows Or HaChaim's allegorical approach, and does not always conform to the literal meaning found in the *Chumash* translation.

יר וִישׁוּי לַה תַּסְקוֹפֵי מִלִּין וְיַפֵּק עֲלַה שׁוּם בִּישׁ וְיֵימֵר יָת אִתְּתָא הָדָא נְסָבִית וְעַלִּית לְנָתָהּ וְלָא אַשְׁכָּחִית לַה בְּתוּלִין: טוּ וְיַסַב אֲבוּהָא דְעוּלֶמְתָּא וְאִמַּה וְיַפְּקוּן יַת בְתוּלִי עוּלְמִתַּא לְקַדָם סַבֵּי יַת בְתוּלִי עוּלְמִתַּא לְקַדָם סַבֵּי יר וְשָׂם לָהֹ עֲלִילָת דְּבָרִים וְהוֹצֵא עָלֶיהָ שֵׁם רֵע וְאָמֵר אֶת־הָאִשֶּׁה הַוֹּאת לָלַחְתִּי וְאֶקְרֵב אֵלֶּיהָ הנער כ׳ן טו וְלְא־מָצָאתִי לֶה בְּתוּלִים: וְלָקֵח אֲבִי °הַנַּעֲרָה? הנער כ׳ן וּאָמֶה וְהוֹצִיאוּ אֶת־בִּתוּלֵי °הַנַּעֵרָה אֵל־זִקְנֵי?

י"בס

שָׁחֵין אוֹמֵר דָּבָר אֶלֶּא בִּפְנֵי בַּעֵל דִּין (שֹס): (שוּ) אֲבִי הַבַּעֲרָה וְאִמָּה. מִי שָׁגְּדְלוּ גְּדּוֹלִיס הָרָעִיס יִקְבַּזּוּ עָלֶיהָ (שֹס):

(יד) וְשָּׁם לָהּ עֲלִילֹת דְּבָרִים. עֲבֵירָה גוֹרֶרֶת עֲבֵירָה וֹחְבוֹת ד, בו. עָבַר עַל "לֹח תְּלְּרָח" (ויקרה יט, יז) סוֹפוֹ לְבֹח לִידֵי לָשׁוֹן הָרָע (ספרי רלה): אֶת הָאִשָּׁה הַזֹּאת. מִפְּחֹן

אור החיים

הַתּוֹרָה, כְּאוֹמְרָם כִּי הַיּוֹם קָצָר לְמַה שֶׁצָּרִיךְ לְהִשְׁתַּדֵּל עַל הַמִּחְיָה, וַעֲלֵיהֶם אָמַר הַכָּתוּב ״בִּי יִקְּח אִישׁ אַשָּׁה״, זֹאת הַתּוֹרָה הַמְאוֹרָשָׁה³¹, ״וּבָא אַלֶּיהָ״, שֶׁבְּכִר זְרְחָה עֲלֵיהֶם אוֹרָה שֶׁל תּוֹרָה בְּהַר סִינִי וְקְבְּלוּ הַלּוֹחוֹת, ״וּשְׁגַּה״, פֵּירוּשׁ, שָׁאֵין לִבָּם חָפֵץ לָתֵת לָה עוֹנָתָה כַּמִשְׁפָט⁴¹, וּכְשֶׁבָּא מוֹכִיחַ לְדַבֵּר אֵלָיו לָמְה הַמְּאַס אֵשֶׁת נְעוּרִים, מֵשִׁיב כִּי אֵין הַתּוֹרָה זָנָה וּמְפַרְנֶסֶת וְהוּא צָרִיךְ לְמִחְיָה, גַּם אֵינוֹ רוֹאֶה סִימַן בְּרָכָה מִּמְאַס אֵשֶׁת נְעוּרִים, מֵשִׁיב כִּי אֵין הַתּוֹרָה זְנָה וּמְפַרְנֶסֶת וְהוּא צָרִיךְ לְמִחְיָה, גַּם אֵינוֹ רוֹאֶה סִימַן בְּרָכָה מִאֶּמְצָעוֹת לִימוּדָה, הֲגַם כִּי יַצְסוֹק בָּה אֵין נִפְתָּחין לוֹ שַׁצְרֵי פַּרְנָסָה טוֹבָה״, וְאַדְּרַבָּא, רוֹאֶה כִּי כַּלְעִיקָר שֵׁרְנַיִים שֵׁרְחֵקוּהָ וְאֵינַם חוֹשְׁבִים בָּה כַּל עִיקָר, בַּתִּיהֵם מִלְאִים כַּל טוֹב־יִּי:

- OR HACHAIM ELUCIDATED -

about the many people [בּקוֹם בִּי הַיּוֹם קַצְר לְמֵה שֶׁצְרוֹף לְמָה שֶׁצְרוֹף — saying that the day is too short to spend any of it studying Torah, since there is not enough time for the necessary work to earn a livelihood. "וֹשְׁלֵיהָם אָמֵר הַבְּתוֹב "בִּי יִקּח אִישׁ אִשָּה — Regarding them, the verse says: If a man marries a wife; this refers to the Torah, which is betrothed to every Jew; [בּבּוֹל מִינִי וְקְבָּלוֹ מִינִי וְקְבָּלוֹ מִינִי וְקְבָּלוֹ מִינִי וְקְבָּלוֹ – and he comes to her, meaning, they are not strangers to the Torah, for the light of the Torah already shone upon them at Mount Sinai, and they accepted the Luchos together with the rest of the Jewish people. יוֹשְׁנֵאָה " בַּירוֹשׁ שָׁאֵין לָבָּם חָבֵּץ לָתָת לָה עוֹנְתָה בַּמִשְׁבָּט — But, the verse concludes, instead of loving "his wife," the Torah, he hates her, meaning, they do not desire to allot the required time in the day for studying [Torah]. [19]

The following verse describes the complaint of this man about the Torah: and he makes a wanton accusation against her, spreading a bad name against her, and he says, "I married this woman, and I came near to her but I did not find signs of besulim on her." Or HaChaim first explains the cause of the ill will this person has toward the Torah:

אַשָּת נְעוּרִים אַשָּת נְעוּרִים — When an admonisher comes to speak to [this person], saying: "Why do you despise the Torah, the wife of your youth?," מְשִׁיב בִּי אֵין הַתּוֹרָה זְנָה וּנְשִּבְרָנֶסֶת — he answers that the Torah does not feed and sustain a person, and he needs to earn a livelihood, which leaves him no time to study Torah. בַּם אֵינוֹ רוֹאָה סִימֵן בְּרָכָה מֵאָמְצְעוֹת לִימוֹרָה — Additionally, he says that he does not see any indication of material blessing as a result of studying it, הַבְּט בִּי נְעְסוֹק בָּה אֵין נִבְּתָחִין לוֹ שַׁעֲרֵי בַּרְנָסָה טוֹבָה — for even when he does engage in it, the Heavenly gates of plentiful sustenance do not open for him. [20] וְאַרָּים חוֹשְׁבִים בָּה בָּל עִיקָר — On the contrary, he sees that all the people who have distanced [the Torah] from themselves and do not think about it at all, בְּתִיהֶם מְלֵאִים בָּל טוֹב — their homes, and not the homes of those who study Torah, are filled with everything good. [21]

^{17.} Stylistic usage of Tehillim 49:2.

^{18.} See above, at note 9.

^{19.} The term עּוֹנְתָּה literally, her time, is the same term used to describe the time that a man is obligated to allot for his marital relationship (see note 27 below). Or HaChaim uses this expression in keeping with the

analogy of a man who hates his wife and no longer wishes to be with her.

^{20.} He claims that the Torah neither provides him with direct sustenance, nor brings blessing to the financial endeavors of those who study it (*Meorei Or*).

^{21.} Stylistic usage of 6:11 above.

¹⁴ and he makes a wanton accusation against her, spreading a bad name against her, and he says, "I married this woman, and I came near to her and I did not find signs of virginity on her." ¹⁵ Then the father of the girl and her mother should take and bring proofs of the girl's virginity to the elders

– אור החיים –

וְהוּא אוֹמְרוֹ ״וְשֶׂם לָהּ עֲלִילֹת דְּבָרִים וְהוֹצִא עָלֶיהָ שֵׁם רָע״, בְּאוֹמְרוֹ ״אֶת הָאִשֶּׁה הַזֹּאת לָקַחְתִּי״, פֵּירוּשׁ, שָׁאֵינוֹ כּוֹפֵר בְּלִיקּוּחֶיהָ, אֶלֶּא שָׁאוֹמֵר ״וָאֶקְרֵב אֵלֶיהָ וְלֹא מָצָאתִי לָהּ בְּתוּלִים״, פֵּירוּשׁ, לְשׁוֹן חוֹזַק²², בִּי עוֹסְקֵיהַ סַבִּיב יַחֲנוּ, לִדְפּוֹק עַל דַּלְתֵי אֲחָרִים לְמִצוֹא טֵרְף:

מוֹדִיעַ הַפָּתוּב, כִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא הַנּקְרָא ״אֲבִי הַנַּעֲרָה״ וּכְנֶסֶת יִשְׂרָאל®, יִתְבְּעוּ עֶלְבּוֹנָהּ שֶׁל תּוֹרָה לִפְנֵי בֵּית דִּין הַגָּדוֹל, וְהוּא אוֹמְרוֹ ״וְלָקָח אֲבִי הַנַּעֲרָ וְאִפָּה וְהוֹצִיאוּ אֶת בְּתוּלֵי הַנַּעֲרָה״, רָמֵז חוֹנֶק וַצְלִיָּיה וְהַשָּׁגוֹת רָמוֹת יוּשְׂגוּ בְּאָמְצָעוּתָהּ², וְיִתְבְּעוּ עֶלְבּוֹנָהּ בְּבִית דִין, כְּאוֹמְרוֹ ״הַשָּׁעְרָה״⁵, וְהוּא מַה שָׁאָמְרוּ בַּזּוֹהַר (ח״ג פּ.), כִּי עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְתְבּוֹעַ עֶלְבּוֹנָהּ שֶׁל תּוֹרָה, וּכְאוֹמְרָם בַּמִּשְׁנָה (אבות ו, ב) אוֹי לָהֶם לַבְּרִיּוֹת מֵעַלְבּוֹנָה שֵׁל תּוֹרָה:

OR HACHAIM ELUCIDATED -

רייש, עלִיה שׁם לָה עַלִילֹת דְּבְרִים וְהוֹצְא עָלֶיהָ שֵׁם רְע״ — That is what [our verse] means when it says, and he makes a wanton accusation against her, spreading a bad name against her, בְּאוֹמְרוֹ "אֶת הָאִשָּה בּירוֹשׁ שָׁאֵינוֹ בּוֹפֵר בְּלִיקוֹחֶיה — by saying: "I married this woman," meaning that he does not deny having married her, i.e., he does not deny that as part of the Jewish people he has a relationship to the Torah, "יָאֶקְרַב אֵלֶיהְ וְלֹא מָצְאִתִי לָּה בְּתוּלִים" — but says: "and I came near to her and I did not find signs of besulim on her." בְּירוֹשׁ לְשׁוֹן דּוֹוֶלֶ — בּירוֹשׁ לְשׁוֹן דּוֹוֶלֶ — The term besulim here is interpreted as an expression of strength. בי עוֹסְקְיהָ סָבִיב וַחֲנוֹ לֹרְפּוֹק עֵל דַלְתֵי אֲחֵרִים לֹמְצוֹא טֶרֶף — The Torah, according to his claim, does not provide financial stability, as evidenced by the fact that those who engage in it must constantly travel to knock on the doors of others to find food.

בּס V. 15: וְלָקַח אֲבִי הַנַּעֲרָה אֶל־זִקְנֵי הָעִיר הַשְּׁעְרָה, Then the father of the girl and her mother should take and bring proofs of the girl's besulim to the elders of the city, to the gate:

"מודיע הַכּתוֹב כִּי הַקְדוֹשׁ בַּרוֹךְ הוֹא שָׁהוֹא הַנַּקְרָא "אַבי הַנַּעָרָה" — The Torah tells us that the Holy One, blessed is He, Who is called the Father of the girl (the Torah), ובנסת ישראל — and the Assembly of Israel, i.e., the Jewish people, which is called her mother, [23] יתבעו עלבונה של תורה לפני בית דין will demand justice for the affront to the Torah before the Great Heavenly Court. אומרוֹ ״וּלָקָח אָבִי הַנַּעַרָה וְאָמָה וְהוֹצִיאוּ אֶת בְּתוּלִי הַנַּעַרָה — That is what the verse means when it says, Then the father of the girl and her mother should take and bring proofs of the girl's besulim, רמות יושגו באמצעותה – for Hashem will demonstrate the "besulim" of the Torah, alluding to the strength, ascendancy, and lofty attainments that can be reached through [Torah "וְתַבְעוֹ עֵלְבוֹנָה בָּבִית דִין בָאוֹמְרוֹ הַשְּעַרָה — And they will thus demand justice for the affront to [the Torah] in the Heavenly Court, as it says, to the elders of the city, to the gate. [25] This is as [the Sages] say in the Zohar (Vol. III 80a), הוא לַתְבוֹעַ עַלְבוֹנָה שֶׁל תוּרָה — that in the Future, the Holy One, blessed is He, will demand justice for the affront to the Torah, and as they say in the וכאומרם בַּמְשָׁנָה אוֹי לָהֶם לַבְּרִיוֹת מֵעֵלְבּוֹנָה שֶׁל תוֹרָה — and as they say in the Mishnah (Avos 6:2): Every day a Heavenly voice issues forth from Mount Chorey, announcing: "Woe to people because of their affront to the Torah!" Here too, the verse describes how Hashem and the Assembly of Israel will demand justice before the Heavenly Court from those who dishonor the Torah by abandoning its study.

^{22.} A besulah is a young maiden, who is still in her youthful strength (Or LaEinayim).

^{23.} See *Berachos* 35b. (See, however, *Or LaEinayim*, who explains that Or HaChaim uses the term "Assembly of Israel" to refer to a Kabbalistic concept

describing a specific Heavenly Attribute.)

^{24.} See the end of the following paragraph, where Or HaChaim elaborates on this further.

^{25.} The term gate is often used in reference to the gates of the court (e.g., above, 21:19).

קַרְתָּא לִתְרַע בֵּית דִּין אַתְרָא סִי וְיֵימַר אֲבוּהָא דְעוּלֶמְתָּא לְסָבָיָא יָת בְּרַתִּי יְהָבִית לְגַבְּרָא הָבִין לְאִנְתוּ וּסְנִנַּה: יוּ וְהָא הוּא שִׁנִּי תַּסְקוֹפֵי מִלִּין לְמֵימַר לָא אַשְׁכָּחִית לְבְרַתָּךְ בְּתוּלִין וְאָלֵין בְתוּלִי בְרַתִּי וְיִפְּרְסוּן שׁוֹשִׁיפָא קַרְתַּא הַהִיא יַת גַּבְרַאוֹיַלְקוּוְיָתָה: קַרְתָּא הַהִּיאיַת גַּבְרַאוֹיַלְקוּוְיָתָה: יהנער בין סז הָעֶיר הַשֶּׁעְרָה: וְאָמֵר אֲבָי °הַנַּעֲרָה אֶל־ הַזְּקֵנֶים אֶת־בִּהִּי נָתַׁתִּי לָאִישׁ הַזֶּה לְאִשֶּׁה ז וַיִּשְׂנָאֶהָ: וְהִנָּה־הוֹּא שָׂם עֲלִילֹת דְּבָרִים לֵאמֹר לְא־מָצֶאתִי לְבִתְּךְ בְּתוּלִים וְאֻלֶּה בְּתוּלֵי בִתִּי הּ וּפֶּרְשׁוֹּ הַשִּׁמְלָּה לִפְנֵי זִקְנֵי הָעִיר: וְלֵקְחָוּ זִקְנֵי הַעִיר־הַהָוֹא אֶת־הַאִישׁ וִיִּפְּרִוּ אֹתִוֹ:

רק"י

הַדְּבָּרִים כְּשִׁמְלָה (שם רלז; כתובות מו.): (יח) וְיִּסְּרוּ אֹתוֹ. מַלְקוּת (ספרי רלה; כתובות שם): (טז) וְאָמֵר אֲבִי הַנַּעֲרָה. מְלַמֵּד שֶׁחֵׁין רְשׁוּת לָּאִשָּׁה לְדַבֵּר בִּפְנֵי הָחִישׁ (טס): (יז) וּפָּרְשוּ הַשִּׁמְלָה. הֲרֵי זֶה מָשָׁל, מְחוּוְרִין

אור החיים -

וְהִנֵּה טַעֲנַת הָעוֹמֵד לִתְבּוֹעַ עֶלְבּוֹנָהּ כְּתוּבָה לְפָנֵינוּ, כְּאוֹמְרוֹ ״וְאָמַר אֲבִי הַנַּעֲרָה אֶל הַוְּקֵנִים אֶת בִּתִּיהָ לְעַגְּנָהּ בְּקֶרֶן זְוִית, אֶלָּא לְהִתְנַהֵג עִפָּהּ בְּמִנְהַג אִשָּׁה, בּּתִּיהָ לְעַגְּנָהּ בְּקֶרֶן זְוִית, אֶלָּא לְהִתְנַהֵג עִפָּהּ בְּמִנְהַג אִשָּׁה, לְבַל יִגְרַע שְׁאֵרָהּ כְּסוּתָהּ וְעוֹנָתָהּ⁶², כְּמוֹ שֶׁמְפוֹרָשִׁים שְׁלֹשֶׁת הַדְּבָרִים בְּסֵפֶּר הַזּוֹהַר (תיקונו זוהר תיקון ו) שֶׁבָּלָם צְרִיכִין לַתּוֹרָה⁷². ״וַיִּשְׂנָאֶהָ״, בָּאן רְמֵז סִיבַּת הַהַּרְחָקָה מִמֶּנָה, שֶׁבָּאָה מֵאוֹתָהּ בְּחִינָה הַנְּקְרֵאת שְׁנִאָה״.

- OR HACHAIM ELUCIDATED -

🗠 V. 16: אָמָר אָשָׁה וַיִּשְׂנָאֶה, The father of the girl will say to the elders, "I gave my daughter to this man as a wife, and he hated her":

יוני אָלָבוֹנָה בְּתוּבָה לְּבְּנֵינו — Now, the argument of [Hashem], Who rises to demand justice for the affront to [the Torah], is written before us in the next verse, בְּאוֹמְרוֹ ״וְאָמֵר אֲבִי הַנַּעֲרָה — As it says, The Father of the girl should say to the elders, "Jave my daughter to this man as a wife." שָּלְּאָנָה בְּקֵרֶן וְוִית — The meaning of the term as a wife in Hashem's demand is: I did not give [the Torah] to the Jewish people in order to let it languish in a corner, אָלָא לְהַתְּנַהְג עִמָּה בְּמִנְהָג אִשָּה – but for them to treat it in the manner of a man to a wife, שְׁלָּאָנָה בְּסֵלְּהָה נְּסוֹנְהָה לְּבֶל יְּגָרֵע שְׁאַרָה בְּסוֹנְהָה וְעוֹנְהָה (זֹה שְׁלִשְׁת בְּקֹרִים בְּסֵפֶּר הַזּוֹהַר שֶׁבֶּלֶם צְרִיכִין לַתּוֹרָה — as explained in the Book of the Zohar (Tikkunei Zohar §6), that all these three things are required for the Torah. הַהַּרְחָקָה מִמְנָה – The verse concludes: "and he hated her"; here it alludes to the cause of the person's estrangement from [the Torah], שְּבָּאָת שְׁנִאָּה הַאַרָּי i.e., the yetzer hara, man's inborn enemy. [28]

בּה V. 17: יְהְנֵּה הַּשִּׁמְלָה לְּפְנֵי זְקְנֵי הָעִיר לֹא־מָצָאתִי לְבִּתְּךְ בְּתוּלִים וְאֵלֶה בְּתִי וּפְרְשוֹּ הַשִּׁמְלָה לְפְנֵי זְקְנֵי הָעִיר Now, behold! he made a wanton accusation against her, saying, "I did not find signs of besulim on your daughter" — but these are the signs of besulim of my daughter! And they should spread out the proof before the elders of the city.

26. See following note.

27. These three obligations are stated in reference to what a man is obligated to provide his wife (Shemos 21:10): He shall not diminish her food, her clothing, or her time (marital relationship). Tikkunei Zohar explains that one is likewise obligated to "provide" these three obligations in his relationship to the Torah. "Food" refers to the actual study of Torah, which "provides sustenance," and supports that which is holy; "clothing" refers to tzitzis and tefillin; and "time" refers to the mitzvah of reciting Shema in its proper time.

Some commentators expound these three obligations regarding the Torah differently: "Time" refers to connecting to the Torah through thinking deeply about it; "clothing" refers to speaking the words of Torah (for thoughts are "clothed," or expressed, in words); and "food" refers to the performance of mitzvos, for just as food sustains life, the performance of mitzvos sustains the soul (see *Sefer Chareidim* cited in *Or Yakar* here; see also *Or Bahir* and *Or LaEinayim*).

28. One of the names of the *yetzer hara* is שוֹנָא, *enemy* (Succah 52a).

of the city, to the gate. ¹⁶ The father of the girl should say to the elders, "I gave my daughter to this man as a wife, and he hated her. ¹⁷ Now, behold! he made a wanton accusation against her, saying, 'I did not find signs of virginity on your daughter' — but these are the signs of virginity of my daughter!" And they should spread out the sheet before the elders of the city.

¹⁸The elders of the city shall take that man and punish him.

אור החיים -

ְנְנוֹתֵן טַעַם הַהַרְחָקָה מִפְּנֵי שֶׁלֹּא מָצָא בָּה תּוֹקֶף וְחוֹזֶק, וְהוּא אוֹמְרוֹ ״וְהִנֵּה הוּא שָׁם עֲלִילֹת וגו׳ ״, דְקְבֵּק לוֹמַר ״וְהִנֵּה הוּא״²⁰, לְהָעִיר כִּי אֵין זָה אֱמֶת, שֶׁלֹא נָּרַם לוֹ אֶלָא הַשׁוֹנֵא הַשׁוֹכֵּא הַשׁוֹכֵן בְּקְרְבּוֹ. ״וְאֵלֶּה בְּקְבִּל לוֹמַר ״וְהִנֵּה הוּא״²⁰, וְהָיוּ הַדְּבָרִים בְּשִׁמְלֶה²⁰ כַּמָה מַצְלוֹת וְחוֹזֶק הַתּוֹרָה, שֻׁתְּחִילַת כָּל דְּבָר בְּתוֹלֵי בִתִּי וגו׳ ״, וְהָיוּ הַדְּבָרִים בְּרוּרִים כַּשִּׁמְלֶה²⁰ כַּמְה מַצְלוֹת וְחוֹזֶק הַתּוֹרָה, שֻׁתְּחִילֵת כָּל דְּבָר בְּעוֹלְם כָּלוֹ בָּה נִבְרָא²¹, בִּשְׁבִילָה נִבְרָא²², וּבָה מִתְקַיֵּים (פּסחים סח:)³², וְכָל טוֹבָה הַצְפוּנָה לְעוֹלְם הָבָּא וְאוֹצְרוֹת הַחַיִּים וְהַטוֹב, נִקְנִים בָּהִיּי:

ֶּוֹאָמַר הַכָּתוּב כִּי זֶה יִהְיֶה מִשְׁפֵּט הָאִישׁ הַהוּא עַל פִּי בֵּית דִּין, רְאשׁוֹנָה ״וְיִסְרוּ אֹתוֹ״,

- OR HACHAIM ELUCIDATED -

In this verse, the father describes the complaint of this man against his daughter and refutes it. Or HaChaim explains:

וווֹקס — In this judgment against those who abandon the Torah, [this person] provides as reason for [his] estrangement from the Torah, that it is because he did " יוָהְנָה הוא שָם עַלִּילת וגוי — This is the meaning of not find stability and strength in it. [the verse's] statement: Now, behold! he made a wanton accusation against her, saying, "I did not find signs of besulim on your daughter." יוְהָנֵה הוֹא״ לְהָעִיר כִּי אֵין זֵה אֲמֵת — [The verse] was particular to say: Now behold! "he" made a wanton accusation, etc., [29] in order to point out that it is only he who claims that this is the cause of his estrangement; but it is not the truth, אַלָּא הַשוּנֵא הַשוּנֵן בְּקְרְבוּ — for it is none other than the enemy that dwells within him that caused him to reject the Torah. "יַאֵלֵה בְּתוֹלֵי בְתִּי וגוֹי" — The verse concludes: "but these are the signs of besulim of my daughter!" And they should spread out the proof (literally, sheet) before the elders of the החוֹדֶק הַתּוֹרָה בַּשְּׁמְלָה בַּמָּה מַעַלוֹת וְחוֹזֵק הַתּוֹרָה — That is, Hashem will demonstrate — and the matters will be clear as a spread-out sheet[30] — how much benefit and strength the Torah ה נברא בה נבר בל העולם כלו בה נברא — for in the beginning of everything, the entire world was created with [the Torah]; מון — and [the world] was created for the sake of [the Torah];[32] הָהָה מְתְקְיֵים — [the world] endures only through the study of [Torah];^[33] שוֹבָה לְעוֹלָם הַבָּא וְאוֹצְרוֹת הַחַיִּים וְהַטוֹב — and all the good hidden away for the righteous in the World to Come, and all the storehouses of life and good in this world בָּקְנִים בָּה — are acquired through [the Torah].[34]

🤜 V. 18: וְלַקְחוּ וְקְנֵי הָעִיר־הַהְוּא אֶת־הָאִישׁ וְיִסְּרוּ אֹתוּ, The elders of the city shall take that man and punish him: וְאָמֵר הַבָּתוּב בִּי זֶה יִהְיָה מִשְׁפַּט הָאִישׁ הַהוּא עַל פִּי בֵּית דִּין — The Torah then says that the judgment of that person, by the order of the Heavenly Court, will be as follows: ראשונָה ״וְיִסְרוּ אֹתוֹ״ — Firstly,

entire world was created and is sustained in the merit of Torah study, which is the source of all bounty and blessing in this world and the next. Thus, those who study Torah are not only supporting and bringing blessing to themselves, they are also bringing blessing to the entire world. However, instead of granting the Torah scholars their sustenance directly, Hashem entrusts it to others to give to them (see Or HaChaim to Vayikra 19:13 for discussion of why Hashem provides for Torah scholars in this manner).

^{29.} The word הוא, he, is redundant, for the word שָׁם itself means $he\ made\ (Or\ Bahir)$.

^{30.} See Rashi.

^{31.} Hashem used the Torah to create the world (Bereishis Rabbah 1:1; see Berachos 55a).

^{32.} Rashi to Bereishis 1:1 ד"ה בראשית ברא.

^{33.} Pesachim 68b; see Nefesh HaChaim 4:25.

^{34.} The slanderer's argument that the Torah does not provide sustenance is fundamentally flawed: The

יט וְיגָבּוּן מִנָּה מְאָה סְלְעִין דְּכְסָף וְיִתְנוּן לַאֲבוּהָא דְעוּלֶמְתָּא אֲרֵי אַפֵּק שׁוּם בִּישׁ עַל בְּתוּלְתָּא דְיִשְׂרָאֵל וְלֵה תְּהֵי לָאַנְתוּ לִית לָה רְשׁוּ לִמְפַּטֵרָה

יי וְעֵנְשׁוּ אֹתוֹ מֵאָה כָּסֶף וְנֵתְנוּ לַאֲבִי הַנַּעֲלָה כֵּי הוֹצִיא שֵׁם לָע עֻל בְּתוּלֵת יִשְׂרָאֵל ולוֹ־תהיַה לאשׁה לא־יוּכל לשַׁלחה

- אור החיים -

עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם זַ״ל (ברכות ה.): אִם רוֹאֶה אָדָם שֶׁיִּסוּרְין בָּאִים עָלָיו וכו׳, יִתְלֶה בְּבִיטוּל תּוֹרָה. פֵּירוּשׁ, עַל מַה שֶׁבִּטֵל הַתּוֹרָה, וְנִדְחֲקוּ הָאַחֲרוֹנִים בְּפֵירוּשׁ דָּבָר זֶה, בְּטַעֲנַת הֲלֹא בִּיטוּל עָוֹן נָּדוֹל הוּא, וְלָמָה לֹא הָּטַלְה בּוֹ עַד שֶׁלֹא מָצָא. וְיִשׁוּב הַדָּבָר הוּא, לְפִי שָׁאֵין שִׁיעוּר לְמֵה שֶׁצָרִיךְ בְּעֵסֶק הַתּוֹרָה, בְּאוֹמְרוֹ (אבות ב, טוֹ) וְאֵין אַתָּה בֶּן חוֹרִין לִיבָּטֵל מִמֶּנָּה, וַהֲגַם שֶׁיֵּרָאֶה בְּעִינֵי אָדָם שֶׁעָסַק, בְּשִׁיִּרְאָה יִסוּרִין בָּאִים עָלָיו בְּאֵין עָן, יֵדֵע כִּי כְּמוֹ שֶׁרָאוּי לוֹ לַעֲשׂוֹת לֹא עָשָׂה, וְעַל זֶה עַנְשׁוּהוּ:

ָןאוֹמְרוֹ ״וְעָנָשׁוּ אֹתוֹ מֵאָה כֶּסֶף״, רֶמֶז לְמֵאָה בְּרָכוֹת שֶׁחַיָּיב לְבָרֵךְ בְּכָל יוֹם³5, בְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ (מנחות מגּ תנחומא קרח, יב עפרש״ו) מֵאוֹמְרוֹ (לעיל י, יב): ״וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה ה׳ אֱלֹהֶיךְ שֹׁאֵל״, אַל תִּקְרֵי ״מָה״ אֶלֶא מֵאָה,

OR HACHAIM ELUCIDATED

The elders of the city shall take that man and punish him. This means that he will be punished with יתלה בְּבִיטוּל תוֹרָה עַל יו ובו׳ יְתְלֵה בְּבִיטוּל תוֹרָה שִׁיָּסוּרִין בַּאִים עַלַיו ובו׳ יְתְלֵה בְּבִיטוּל תוֹרָה — in afflictions in this world, accordance with that which [the Sages] say (Berachos 5a): If a person sees that he is experiencing affliction, he should examine his deeds ... If he examined his deeds and did not find any sin, he should attribute the matter to neglect of Torah study. שבטל התורה — meaning, he should know that the afflictions were brought upon him as punishment for having neglected the study of דנר בפירוש דבר וה Now, the later [commentators] have difficulty with the הוא ביטול עון גרול הוא — for they are troubled by correct interpretation of this statement, the following question: Why, neglect of Torah study is itself a great sin! וַלְמַה לֹא תַּלָה בּוֹ עַד שֵׁלֹא - Why, then, did [the person] not attribute his afflictions to that sin until later, when he could not find any other (as the Gemara states: if he examined his deeds and did not find any sin, he should attribute it to neglect of Torah)? הַתְּעָסֶק הַתּוֹרָה — The solution to this is because there is in fact no limit to the amount that one must engage in Torah study, as it says in the Mishnah about Torah study (Avos 2:16): You are not free to neglect it, i.e., no matter how much one has learned, he is not exempt from the obligation דַהַגַם שַּיַרַאָה בְּעִינֵי אָדָם שֵׁעָסַק — Therefore, although it might appear to the human to study more. eye that this person has in fact studied Torah sufficiently, which is why he did not initially attribute his afflictions to that sin, עון עון באַין עון – when he sees that he suffers afflictions without being able to identify any other sin, יַדַע בִּי בָּמוֹ שֵׁרָאוֹי לוֹ לַעֲשוֹת לֹא עָשָה וְעַל זָה עַנְשוֹהוֹ — he shall know that he did not do as much as he should have done with regard to Torah study, and that is why he was punished. Thus, when the verse states, and punish him, it refers to the afflictions that one who neglects Torah study experiences.

על בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל וְלוֹ־תִהְיֶה לְאִדִּיהַל לְשַׁלְּחָה V. 19: פִּי הוֹצִיא שֵׁם רָע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל וְלוֹ־תִהְיֶה לְאִדִּיהַל לְשַׁלְחָה And they shall fine him one hundred silver [shekels] and give them to the father of the girl, for he had issued a slander against a besulah of Israel, and she shall remain with him as a wife; he cannot send her away all his days.

Or HaChaim explains the allegorical meaning of these consequences for the one who issued the slander: יְּשְׁנְשִׁוּ אַהוּ מֵאָה בֶּסֶףְּיִ — When it says, And they shall fine him one hundred silver [shekels], — When it says, And they shall fine him one hundred silver [shekels], — it alludes to the hundred blessings that one is required to recite daily, [35] — as [the Sages] expound from that which [the verse] says (above, 10:12): Now, O Israel, what (מָה) does HASHEM, your God, ask of you? — אַל תִּקְרֵי "מָהִי" שֶׁלָּא מֵאָה — The Sages expound this verse as follows (Menachos 43b with Rashi; Tanchuma, Korach §12): Do not read it as "מִאָּה" (what), but as "מָאָה" (a hundred), alluding to the fact

¹⁹ And they shall fine him one hundred silver [shekels] and give them to the father of the girl, for he had issued a slander against a virgin of Israel, and she shall remain with him as a wife; he cannot divorce her

- אור החיים -

וּפְּסוּק זֶה בְּבַעַל תְּשׁוּבָה נֶאֱמֵר, בְּאוֹמְרָם בַּגְּמָרָא (בראשית רבה כא, ו)30 אֵין ״וְעַתָּה״ אֶלֶּא תְּשׁוּבָה, דְּכְתִיב ״וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה ה׳ אֱלֹהֶיךְ שֹאֵל וגו׳ ״³٦, עַד בָּאן, שֶׁחַיָּיב לְהִשְׁתַּדֵּל לְהַשְּׁלִימָם 30, וְאוֹמְרוֹ ״וְנָתְנוּ לַאֲבִי הַנַּעֵרָה״, שֵׁבּוּלֵן הֵם בָּרַכוֹת לָה׳ שֲׁהוּא ״אֵבִי הַנַּעֵרָה״⁰⁰.

וְאוֹמְרוֹ ״כִּי הוֹצִיא שֵׁם רָע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל״, שֶׁהִיא הַשְּׁכִינָה (זוהר ח״ג וּ:) שֶׁהִיא כְּלָלוּת יִשְׂרָאֵל, וְהִיא נִקְרַאת תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה כַּיָדוּעַ לְיוֹדְעֵי חֵן (זוהר חדש סתרי תְּיֹרָה שָׁבְּעַל פֶּה כַּיָדוּעַ לְיוֹדְעֵי חֵן (זוהר חדש סתרי תורה פרשת תולדות מאמר שבעה יומין עילאין)⁴:

וְאוֹמְרוֹ ״וְלוֹ תִהְיֶה וגו׳ ״, פֵּירוּשׁ, הָגֵם שֶׁאֵין חִיוּב בְּתַלְמוּד תוֹרָה אֶלָּא קְבִיעוּת עִתִּים¹⁴, אָדָם כָּזֶה

- OR HACHAIM ELUCIDATED —

דּפְּטוֹק זֶה בְּבַעֵּל הְּשׁוֹבְה נָאֲמֵר א אוֹז יִיְעָהָה יִשְׁלָּאָ הְשׁוּבָה האוֹמְרָם בַּגְּמָרָא אֵין יִיְעָהָה יִשְׁלָּאָ הְשׁוּבָה — Now, this verse is stated with regard to a penitent, בְּאוֹמְרָם בַּגְּמָרָא אֵין יִיְעָהָה יִשְׁלָּאָ הְשׁוּבָה — as [the Sages] say in the Gemara: הוֹ The word now always denotes repentance, בְּבְּחִיב יִיְעַהָּה יִשְׁרָאֵל וְגוּי יִי — as it is written in that very verse: Now, O Israel, what does HASHEM, your God, ask of you? הוֹ בְּאַן — The quote ends here. שְׁחַיִּב לְהַשְּׁתַּבְּל לְהַשְּׁלִּימִם — We see, then, that one who is repenting for his sins must exert extra effort to complete [the one hundred daily blessings]. Our verse is therefore saying that a person who seeks to repent for neglecting and slandering the Torah shall be "fined" one hundred blessings. הוֹ שְׁבִּילְהָ הַבְּעָרָה יִיִּוְנְהְנוּ לַאֲבִי הַנַּעָרָה " — When it then says, and give them to the father of the girl, "הוֹלְבְּרָה הַבַּעְרָה " הוֹלַבְּרָה " הוֹלַבְּרָה הוֹ בּרְרֹם בֹּרָר לִה שִׁרְרֹם הַלְּרָה הוֹ בּרְרֹם לִים בּרְרֹם לִים בּרְרַבּר הַנַעְרָה " הוֹ בַּעַרָה " הוֹ בַּעַרָה " הוֹ בַּעַרָה " הוֹ בַּבְרָה הוֹ בּרָה הוֹ לִים בּרְרַם בֹּר בּרֹם לִים בּרְרַם לִים בּרְרָבוֹת לַבֹּה יִבְּבֶּרְה " הוֹ בַּבְרָבוֹת לַבָּר לוֹת לַבָּר לוֹת לַבּר הוֹ שַׁבּר בְּרַבוֹת לַבָּר הוֹ בּרְרַבּר הוֹ בּרְרַם בּרְרָב לוֹת לַבָּר הוֹ בּרְרָבוֹת לַבָּר לוֹת לַבְּר לוֹת לַבְּר לוֹת לַבְּר לוֹת לַבְּר לוֹת לֵים בּרְרָבוֹת לַבְּר בֹּת לַבְּר לוֹת לֵב היֹ שְׁבּר בּר בּר בּלְר לוֹם בּרְרָב בְּלַר לוֹם בּרְרָב בּרְבּל הוֹ בּרְרָב לְּבִיך בּבְעַרְה הוֹ בּיִבְּר לְּבִיל בּיִים בְּלִים בְּיִב עִּיִב בְּעַל הְיִים בְּיִבְעַל לְיִבְי בְּבָּר בְּבָּבְר הוֹ בּיִים בּבְעַרְה הוֹ בּיִב בְּבָר בּיִב בְּבָּר הוֹ בּיִבְּר בּיִב בּיִבְּר הוֹ בּיִים בּיִבְּיִר בְּיִים בְּבִיב בּיִב בְּיִב בְּיִים בְּיִבְּיִים בְּיִבְּיִים בְּיִבְּיִים בְּיִבְיּים בְּיִבְיּים בְּיִבְיּים בְּיִב בְּיִים בְּיִבְיִים בְּיִבְיִים בְּיִבְיִים בְּיִבְיִים בְּיִבְיִים בְּיִבְיּים בְּיִבְיּים בְּיִבְיִים בְּיִבְיִים בְּיִבְּיִים בְּיִבְּיִים בְּיִבְיִים

[Or HaChaim interprets the following clause, for he had issued a slander against a besulah of Israel, as alluding to the person's slander of the Shechinah. This part of his explanation, which can be found in the Hebrew text in the paragraph beginning אָמֹרְוֹ כִּי הוֹצִיא, is of a Kabbalistic nature and beyond the scope of this work.[40]

Or HaChaim expounds the end of the verse:

יוְלוֹ תְהְיָה וגוי " פֵּירוּש — The meaning of that which it says, and she shall remain with him as a wife, is הַגָּם שָׁאֵין חִיוּב בְּתַלְמוּד תּוֹרָה אֶלָא קְבִיעוֹת עַתִּים — that although the minimum obligation of studying Torah is only to designate daily times for its study, and if necessary, one may pursue his livelihood the rest of the day, [41] that is true only for the majority of people; אַדָּם בָּוָה

- 36. This teaching does not appear in our versions of Gemara, but in *Bereishis Rabbah* 21:6.
- 37. This verse is interpreted as an exhortation to repent in light of its placement right after Moshe's rebuke of the Jewish people (see *Yefeh To'ar* ad loc.); see also Or HaChaim ad loc.
- 38. See following note.
- 39. The Torah alludes to blessings with the word קּבֶּק, which can have a connotation of *yearning* (see Or HaChaim above, 21:11 and *Vayikra* 25:37), for a person expresses his yearning to Hashem by praising Him (*Meorei Or*).

The commentators find some difficulty with this allegorical interpretation, for it emerges that the recitation of one hundred blessings is referred to by the verse as a "fine," when surely reciting blessings to Hashem is a privilege, not a fine or punishment!? *Bircas Shimon* suggests that a teaching of the *Baal Shem Tov* can shed

light on this issue. The Baal Shem Tov teaches that the punishments of Hashem are delivered through Hashem's Attribute of Mercy, by Hashem showering a person with abundant blessing. When the person becomes aware of the true Source of all his blessing, he is filled with shame for the sins that he had committed against such a Merciful and Gracious King. Similarly, suggests Bircas Shimon, by blessing Hashem, one attributes all the good that he receives to Hashem. The one who recites the full measure of one hundred daily blessings constantly highlights his indebtedness to Hashem, and the accompanying shame that he feels atones for him. Meorei HaChaim adds that we may thus interpret the word בַּסֶר in this verse as sharing a meaning with the Aramaic בָּסִיף, embarrassment; see there for further discussion.

- 40. An elucidation of this portion can be found in *Or LaEinayim*.
- 41. One who does not need to earn a livelihood is

ַבְּלּ־יָמֶיוּ: יְאִם־אֱמֶת הָיָּה בָּל יוֹמוֹהִי: יְאִם קּשְׁטָא הָבִין לָא הָבִין לָא הַבָּר הַזָּגָה לְא־נִמִצְאָוּ בְתוּלֵים לַנַּעֲרָה: אִשְׁהַּכָּחוּ בְתוּלִין לְעוּלֵמְתָּא: הַבָּין לָא

רם"י

(ב) וְאָם אֱמֶת הַיַּה הַדָּבַר. בָּעֵדִים וְהַתְּרָחָה, שֻׁזְנָתָה לְחַׁחֵר חֵירוּסִין (כתובות מד:):

- אור החיים

שֶׁהוֹצִיא שֵׁם רַע עָלֶיהָ, צָרִיךְּ לִשְׁקוֹד עַל דַּלְתוֹתֶיהָ כֶּל הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה, ״לֹא יוּכַל לְשֵׁלְחָהּ כֶּל יָמֶיו״⁴. וְכָזֶה מָצִינוּ לָהֶם לְרַבּוֹתֵינוּ זַ״ל (ויקרא רבה כה, א) שֶׁאָמְרוּ, שֶׁבַּעַל תְּשׁוּבָה אִם הָיָה רָגִיל לְלְמוֹד דַּף אָחָד יִלְמוֹד שְׁנִים, וְכֵן עַל זֶה הַדֶּרֶךְּ⁴ּ, וְזֶה בַּעַל תְּשׁוּבָה מִשְּׁאָר הָעֲבֵירוֹת, אֲבָל מוֹצִיא שֵׁם רַע עַל הַתּוֹרָה, מִשְׁפַּטוֹ, כֵּל יַמִיו עִמָּה יָשֶׁב, תּוֹרַתוֹ אוּמֵנִתוֹ:

וְאוֹמְרוֹ ״וְאִם אֱמֶת הָיָה הַדָּבָר וגו׳ ״. פֵּירוּשׁ, אִם אֵירַע כִּי תּוֹרָה שֶׁלְמַד זֶה הָאִישׁ וּכָחַן בָּה שֶׁאֵין לָהּ בְּתוּלִים, הַיִּתָה תּוֹרַת מִינוּת שֻׁלְמִדוּ צַדוֹק וּבַיִיתּוֹס⁴, וְתוֹרָה כַּזוֹ אֵין בַּה חוֹזֵק, וְהִיא חֵלֵק רַע⁴ּ:

— OR HACHAIM ELUCIDATED -

שׁ שִּׁהוֹצִיא שֵׁם רֵע עָלֶּיִהְ — but **such** a **person, who has issued** a **slander against [the Torah]** and seeks to repent, אָריף בְּלְשִׁלְּה בָּל הַיִּוֹם וְכָל הַלְּיָלָה — must diligently study all day and all night. — must diligently study all day and all night. — Thus, the verse concludes, *he cannot send her away all his days*, i.e., he may not cease from Torah study even in order to pursue a livelihood. [42]

Or HaChaim explains that this exclusive dedication to Torah study is a fitting penitence for this sin: אָמָרוּ וּשִׁאָמְרוּ אַרָּבּוֹתִינוּ זִי״ל שֶׁאָמְרוּ — Now, we find similarly that our Sages, of blessed memory, say (Vayikra Rabbah 25:1) שְּבַעֵּל הְשׁוּבְּה אִם הָיָה רָגִיל לִּלְמוֹד דַּף אָחָד יִלְמוֹד שְׁנֵים וְבֵן עֵל זֶה הַבֶּרֶךְ — that a penitent should increase his Torah study, so that if he was accustomed to learn one page of Scripture each day, he should learn two pages, and so on. (43) — דְיָה בַּעַל הְשׁאָר הָעֲבִירוֹת — This incremental increase in Torah study, however, applies only to one who is repenting from other sins. אַבָל מוֹצִיא שֵׁם — But for one who issued a slander against the Torah it is not sufficient to merely increase the amount that he studies, בעל הַוּיִבּר שִׁבּר הוֹרָתוֹ אוֹמְוֹב הַבּר בְּיִבְּר בְּיִבְּר בְּיִבְּר בְּיִבְּר בְּיִבְּר בְּיִב בְּי נְמִיוֹ עֲמָה יַשְׁב הוֹרָתוֹ אוֹמְוֹב בֹּע בֹּר בְּיִב בּיִב בּר בּיִב בּי נְמִיוֹ עַמָּה יַשֶּׁב הוֹרָתוֹ אוֹמְוֹב ה — rather his obligation is to remain with it all his days, as described in this verse, and to turn his Torah study into his sole occupation.

עּם **V. 20:** אָבר בּוּלִים לַנַּעֲרָה, But if this matter was true — signs of besulim were not found on the girl.

Since according to Or HaChaim's interpretation, "the girl" of this passage refers to the Torah, what does the verse mean by saying that the claims can be found to be true? Or HaChaim explains:

ין אַנְמְרוֹ יִיְנְאָם אֲמֶת הָּוָה הַדְּבֶּר וֹגוֹי ״ פֵּירוּשׁ — [The verse's] statement, But if this matter was true — signs of besulim were not found on the girl, means as follows: אָם אַירַע בִּי תּוֹרָה שֶׁלְמֵּר זֶה הָאִישׁ וּבָחַן בָּה שֶׁאֵין — The Torah provides for what should happen if it occurred that the Torah that this person studied, and perceived that did not contain besulim, i.e., it did not provide him with strength, — was actually Torah tainted with heresy, such as that which was taught by Tzadok and Baitos, who denied the Oral Tradition, [44] יְתוֹרָה בָּוֹוֹ אֵיִן בָּה חוֹנֶק וְהִיא חֵלֶּךְ רֵע — and indeed, such Torah study does not provide strength, and belongs to the element of evil. [45]

required to engage in Torah study all the time. Likewise, even one who needs to earn a livelihood is expected to treat Torah study as his main occupation and his work as incidental (see *Menachos* 99b; *Shulchan Aruch HaRav*, *Orach Chaim* 156:1; *Nefesh HaChaim* 1:8; *Mishnah Berurah* 155:4; and additional sources cited in *Meorei HaChaim*).

- 42. See Or LaEinayim and Meorei HaChaim.
- 43. See Shaarei Teshuvah 4:11 for discussion of this Midrash.
- 44. Tzadok and Baitos were two disciples of Antigonus of Socho who abandoned the Torah and founded the heretical Tzadoki and Baitosi sects, whose members denied the truth of the Oral Law. From these sects later arose the Karaites, who continued this heretical belief (see *Rambam*, *Peirush HaMishnah* to *Avos* 1:3).
- 45. [It should be noted that Or HaChaim pointed out in the Kabbalistic section above (not elucidated) that the slander of this person was directed against the *Shechinah* and the Oral Torah. Here, where the verse

all his days.

 ^{20} But if this matter was true — signs of virginity were not found on the girl —

אור החוום –

לְתוֹרָה כָּזוֹ יְצֵו ה׳ לִרְמוֹת בָּהּ אֶבֶן לְסוֹקְלֶהּ וּלְאַבְּרָהּ, בְּאוֹמְרוֹ ״וָמֵתָה״, הָגַם כִּי הֵן הַנָּה הַדְּבָרִים שְׁיִצְאוּ מִפּי הַקְּדוֹשׁ בָּרוּף הוּא, אַף עַל פִּי בֵן הַכַּנְּנָה לֹא כָּףְ הִיא, וּכְבָר אָמְרוּ זַ״ל (גיטין מה:) עַל סֵפֶּר שִּׁיְצְאוּ מִפְּי הַקְּדוֹשׁ בָּרוּף הוּא, אַף עַל פִּי בֵן הַכַּנְנָה לֹא כָּףְ הִיא, וּכְבָר אָמְרוּ זַ״ל (גיטין מה:) עַל סֵפֶּר תּוֹרָה שֶׁבְּתָבוֹ מִין יִשָּׁרָף, ״בִּי עַשְׁתָה נְבָלָה בְּיִשְׂרָאֵל לִוְנוֹת וגוּ 40 וּבְעַרְתָּ הָרָע״, כִּי זוֹ תִּקְּרֵא חֵלֶק רַע וְצִרִיף בִּיעוּר:

וְאוֹמְרוֹ עוֹד ״פִּי יִמָּצֵא אִישׁ שֹבֵב וגו׳ ״, יִתְבָּאֵר עַל פִּי דִּבְרֵיהֶם זַ״ל (סנהדרין נט.) שֶׁאָמְרוּ, גּוֹי הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה חַיָּיב מִיתָה, עַד בָּאן™. וְהוּא אוֹמְרוֹ ״בִּי יִפָּצֵא אִישׁ שֹבֵב עִם אִשָּׁה״ שֶׁהִיא מְאוֹרֶשֶׁת לְבַעְלָה,

OR HACHAIM ELUCIDATED

The following verse prescribes what should be done with such Torah study: *Then they shall take the girl to the entrance of her father's house, and the people of her city shall pelt her with stones and she shall die,* etc.

Regarding such Torah study, Hashem instructs to לתורה בוו יצו ה׳ לרמות בה אבן לסוקלה ולאברה throw stones at it, i.e., to disparage it and discredit it, as expressed in the verse by the commandment to stone it and to destroy it. "בְּאוֹמְרוֹ "וְמֵתְה" — This is as it says, and she shall die, for although true Torah comes from the Source of Life and is life-giving, such heretical "Torah" is false הוא בַּרוּך הַּוּשׁ בַּרוּך הוא בַּרוּה הַדְּבַרִים שָׁוַצְאוּ מִפִּי הַקְרוֹשׁ בַּרוּך הוא — For although the words of the and has no "life." Written Law studied by such sects are the very words that issued from the mouth of the Holy One, אף על פי כן הבונה לא כך היא — nonetheless, [their] intent in studying these words is not the same as Hashem's intent, since they deny the Oral Law, which is integral to the correct ישרף וישל שפת תורה שכתבו מין ישרף — Indeed, [the Sages], of interpretation of the Torah. blessed memory, have already said (Gittin 45b) regarding a Sefer Torah written by a heretic, that it must be burned despite the fact that it contains the words spoken by Hashem. Just as such a Sefer Torah lacks holiness if written by one who falsifies its intent, Torah study by one who falsifies the ייבִּי עָשִּׁתָה נָבַלָּה בִּיִשְׂרָאֵל לְזְנוֹת וגו׳ וּבְעַרָהַ הַרָע״ — The verse con-Torah must not be accorded any value. cludes: for she had committed an outrage in Israel, to commit adultery in her father's house, [46] and **you shall remove the evil** from your midst; בִּי זוֹ תִּקָרֵא חֲלֵק רֵע וִצְרִיךְ בִּיעוֹר — it must be destroyed, for this form of [Torah study] is called an "evil" portion, and, as the verse instructs, it must be

Or HaChaim extends this allegorical interpretation to the following verse (v. 22), which discusses the punishment for adultery: If a man will be found lying with a woman who is married to a husband, then both of them shall die, the man who lay with the woman and the woman; and you shall remove the evil from Israel:

דבריהָם וְ״ל בּי וְמָצֵא אִישׁ שׁבֶב וגוי ״ יְּהָבָּאָר עַל פִּי דְּבְרִיהֶם וְ״ל — That which it says further, If a man will be found lying with a woman who is married, may be explained in accordance with the words of [the Sages], of blessed memory (Sanhedrin 59a), שָאָמְרוֹ גוֹי הָעוֹטֵק בַּתוֹרָה חַוִּיב מִיתָה — who say: An idolater who engages in Torah study is liable to death. עַד בָּאן — The quote ends here. אוֹי יְבִי יִמְצֵא אִישׁ שׁבֶב עַם אִשְׁה״ — This, then, is what the verse means when it says, If a man will be found lying with a woman who is married to a husband, שַׁהִיא מְאוֹרָשֶׁת לְבַעֶּלָה

discusses a case where the accusation was in fact true, the allusion is therefore to one who sees a real deficiency in his Torah study because it lacks the vital component of the Oral Tradition.]

46. The misuse of Hashem's words to advance heretical ideas is tantamount to a woman betraying her husband (*Or LaEinayim*).

47. The Gemara derives this from the verse (below,

33:4): The Torah that Moshe commanded us is the heritage (מּוּרָשָה) of the Congregation of Yaakov. The word הַמְּוֹרָשָה can be interpreted to mean הַמְּאוֹרָשָה, betrothed, for the Torah is considered the betrothed wife of the Jewish people (see above, at note 9). The idolater who studies Torah is therefore guilty of adultery, which is a sin liable to death (see Gemara there for another method of deriving the severity of this prohibition).

כא וַיַפּקוּן יָת עוּלֵמְתָּא לִתְרַע בֵּית אָבוּהָא וִיִרגִּמְנַה אֵנָשִׁי קַרַתַּה בָּאַבְנַיָּא וּתִמוּת אֲרֵי עָבְדַת קְלָנָא בִּיִשְׂרָאֵל לְזַנָּאָה בֵּית אֲבוּהָא וּתְפַלֵּי עָבֵד דְּבִישׁ מְבֵּינֶךְ: כב אֲרֵי יִשְׁתִּכַח גָּבַר דּשָׁכֵב עם אָתִּתא אָתַת גָבַר וְיִתְקַשְּלוּן אַף תַּרְוֵיהוֹן גַּבְרָא דְשָׁכֵב עם אִתְּתָא וְאִתְּתָא וּתְפַּלֵּי עָבֵד דְּבִישׁ מִיִּשְׂרָאֵלּ: כג אַרֵי תִהֵי עוּלֵמְתָּא בְתֻלְתָּא דִּמְאָרְסָא לְגָבַר וִיַשִׁכְּחְנַה גַבר בְּקַרתָא וִישִׁכּוּב עְמַה: בד וְתַפְּקוּן יָת תַּרְוֵיהוֹן לִתְרַע קַרְתָּא הַהִיא וְתִרְגְּמוּן יָתְהוֹן בְאַבְנַיָּא וִימוּתוּן יָת עוּלֶמְתָא עַל עַסַק דִּי לָא צְוָחַת בְּקַרְתָא וְיָת גַּבְרָא עַל עִסַק דִּי עַנִּי יָת אָתַת חַבְרֵה וּתְפַלֵּי עָבֵד דְבִישׁ מְבֵּינָךְ: כה וְאִם בְּחַקְלָא יַשְׁבַּח גַבר יַת עוּלֵמְתָא דְמִאָרְסָא וִיִתְקָף בַּה גַבְרָא וִיִשְׁכּוּב עִמַה וְיִתְקָטֵל גַּבְרָא דִּי שָׁכִיב עִמַּה בְּלְחוֹדוֹהִי: כוּ וּלְעוּלֵמְתַּא לַא תַעְבֵּד מִדַעַם לֵית לְעוּלֵמְתַא חוֹבַת דִּין דִּקְטוֹל אֲרֵי כִּמָא די יִקוּם גַּבָרָא עַל חַבְרָה ויִקטִלֹנֵה נָפַשׁ כֵּן פִּתְנָּמָא הַבִין: כּז אֲבִי בְחַקּלַא אַשְׁכְּחַה צְוָחַת עוּלֶמְתָא דִמְאָרְסָא וַלֵית הָפָּרִיק לַה: כח אֲרֵי יַשְׁכַּח גְבַר עוּלֶמְתָא בְתֻלְתָא דִּי לָא מְאָרְסָא וְיֶחֱדְנַהּ וְיִשְׁכוּב עְמַה וְיִשְׁתַּכְּחוּן: כט וְיִתֵּן גַּבְרָא דְיִשְׁכָּב עִמַּה לַאֲבוּהָא דְעוּלֶמְתָא חַמְשִׁין סְלְעִין דְּכְסַף וְלֵה תִּהֵי לְאִנָתוּ חֱלַף דִּי עַנְיַהּ לֵית לֵהּ רְשׁוּ לְמִפְּטְרַהּ כָּל יוֹמוֹהִי: א לָא יִסַב גְּבַר יָת אִתַּת אֲבוּהִי וְלָא יָגַלֵּי כַּנָפָא דַאַבוּהִי: בּ לָא יִדְכֵּי דפָסִיק וִדִמְחַבַּל לִמֵעַל בִּקְהָלָא הנער כ׳ כא וְהוֹצִּיאוּ אֶת־°הַנְּעֲרָה אֶל־פֶּתַח בֵּית־אָבִיהָ °הנער כ׳ כא ּוֹסְקָלٌוּחָ אַנְשֵׁי עִירָהּ בָּאֲבָנִים וָמֵׁתָה בִּי־ עֲשְׂתֶה נְבָלָהֹ בְּיִשְׂרָאֵׁל לִזְנָוֹת בֵּית אָבֶיהָ בְּי־יִמָּצֵא אִׁישׁ ַב וּבְעַרְתָּ הָרֶע מִקּרְבֶּּר: שֹבֵב | עִם־אִשָּׁה בְעֻלַת־בַּעַל וּמֵתוּ נַם־ שְׁנֵיהֶׁם הָאֶישׁ הַשֹּׁכֵב עִם־הָאִשָּׁה וְהָאִשָּׁה שְׁנֵיהֶם שְׁנֵיהֶם בֵּי יָהְיֶה' °נְעַרָה ַכּג וּבְעַרְתָּ הָרֶע מִיּשְׂרָאֵל: ′נער כ° בְתוּלָה מְאָרָשָה לְאֵישׁ וּמְצָאָה אֶישׁ בָּעָיר ַר וְשָׁכַב עִמֶּה: וְהְוֹצֵאתֶׁם אֶת־שְׁנֵיהֶׁם אֶלֹ־שַׁעַר - - וְשָׁכַב עִמֶּה: וְהְוֹצֵאתֶׁם ן הָעֵיר הַהָּוֹא וּסְקַלְּתֶּׁם אֹתָם בְּאֲבָנִים וָמֵתוּ ָאֶת־°הַנַּעֲרָה עַלֹּ־דִּבַר אֲשֶׁר לֹא־צֶעֵקָה בָּעִיר הנער כ׳° ָוְאֶׂת־הָאִֿישׁ עַל־דְּבָר אֲשֶׁר־עִנָּה אֶת־אֲשֶׁת וֶאָם־בַּשַּׂבֵּה בה רַעֲהוּ וּבְעַרְתָּ הָרֶע מִקּרְבֶּּר: יִמְצֵא הָאִּישׁ אֶת־°הַנַּעֲרָהֹ הַמְאַרָשָׂה וְהֶחֱזִיק־ הנער כ׳° בָּה הָאָישׁ וְשָׁכַב עִמֶּה וּמֵת הָאֵישׁ אֲשֶׁר־שָׁכַב ר עָמֶה לְבַדְּוֹ: °וְלַנַּעֲרָה לֹא־תַעֲשֶׂה דָבָּר אֵין יּ יולנער כ׳° ֿלַנַּעֲרָה חֵטְא מֶוֶת בִּי כַּאֲשֶׁר יָלְוּם אָישׁ עַל־° 'לנער כי° ַר בַעָּהוּ וּרְצָחַוֹ נָּפָשׁ כֵּן הַדָּבָר הַזֶּה: כִּי בַשְּׂדֶה בּי ַמְצָאֶה צָעֲלָה °הַנַּעֲרָה הַמְאַרָשָּׂה וְאֵין מוֹשֶׁיע הנער כ'° בְּי־יִמְצָא אִׁישׁ °נַצֻרָה בְתוּלָהֹ אֲשֶׁר 'נער כ' ַנט לֹא־אֹרָשָׁה וּתְפָּשָׂה וְשָׁכַב עִמֶּה וְנִמְצָאוּ: וְנָתַן ָּהָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמֶּה לַאֲבִי °הַנַּעֲרָה חֲמִשִּׁים הנער כ׳° ַבֶּסֶף וְלוֹ־תִהְיָיָה לְאִשָּׁה ַתַּחַת אֲשֶׁר עִנָּה לְא־ לְא־יִקַּח אָיש א יוּכַל שַׁלְּחָה כָּל־יָמֶיוּ: ムコ ֿלָא־ ב אֶת־אֲשֶׁת אָבֶיו וְלָא יְגַלֶּה כְּנַף אָבִיו: יָבָא פְצְוּעַ־דַּכֶָּה וּכְרָוּת שָׁפְכָּה בִּקְהַל

מַמְפּיִנִין לָפּ עַד שֶׁפֵּלֵד (ערכין ז.): (בג) וּמְצָאָה אִישׁ בָּעִיר.
לְפִיכְּךְ שְׁכַב עַמָּה, פְּרְלָה קוֹרְחָה לַנֵּנְּב (ספרי רמב), הָח חִיפֹּוּ
יַשְׁבָּה בְּבֵיתָה לֹח חֵירַע לָפּ: (בו) בִּי בַּאֲשֶׁר יָקוּם וגוי. לְפִי
כְּשׁוּטוֹ זָהוּ מֵשְׁמָעוֹ: פִּי חֲׁנוּסָה הִיח וּבְּחָיְקָה עָמַד עַלְיָה, בְּחָדְּה הָעוֹמֵד עַל חֲבֵירוֹ לְהָרְגוֹ. וְרַבּוֹמֵינוּ דְרָשׁוּ בוֹ: הַרֵי זֶה בָח לְלַמֵּד וְנְמִנְח לָמֵד וכו' (סנהדרין עג.): (א) לא יִּקְח. חֵיִן לוֹ בָּהּ לִקּוּחִין

⁽בא) אֶל פֶּתַח בֵּית אָבִיהָ. רְאוֹ נִּידּוֹלִים שֻׁנַּדְּלְּפֶּם (שֹם מה.): אַנְשֵׁי עִירָה. בְּמַעֲמֵד כָּל "חַׁלָשִׁי עִירָהּ" (ספרי רמ): לְּדְנוֹת בֵּית אָבִיהָ. כְּמוֹ בְּ"בִּים (שִׁכּיף": (בב) וּמְתוּ גַּם שְׁנֵיהֶם. לְהוֹלִיא מַעֲשָׂה חַדּוּדִים (שם רמא), שֻׁמֵין הָאָשָׁה נֶהֶנִים מֵהָם: גַּם. לְרַבּוֹת הַבָּאִים חַׁמְרֵיהֶם וֹנ״א: מַאַחוֹרֵיהֶם) (שִׁם. דְּבָר חַׁמַר, גַּם שְׁנֵיהֶם לְרָבּוֹת אֶת הַוּלָד, שָׁאָם הָיְתָה מְעוּבְּרָת חַׁין

²¹ then they shall take the girl to the entrance of her father's house and the people of her city shall pelt her with stones and she shall die, for she had committed an outrage in Israel, to commit adultery in her father's house, and you shall remove the evil from your midst.

²² If a man will be found lying with a woman who is married to a husband, then both of them shall die, the man who lay with the woman and the woman; and you shall remove the evil from Israel.

²³ If there will be a virgin girl who is betrothed to a man, and a man finds her in the city and lies with her, 24 then you shall take them both to the gate of that city and pelt them with stones and they shall die: the girl because of the fact that she did not cry out in the city, and the man because of the fact that he afflicted the wife of his fellow; and you shall remove the evil from your midst.

²⁵ But if it is in the field that the man will find the betrothed girl, and the man will seize her and lie with her, only the man who lies with her shall die. ²⁶ But you shall do nothing to the girl, for the girl has committed no capital sin, for like a man who rises up against his fellow and kills him, so is this thing; ²⁷ for he found her in the field, the betrothed girl cried out, but she had no savior.

²⁸ If a man will find a virgin maiden who was not betrothed, and takes hold of her and lies with her, and they are discovered, 29 then the man who lay with her shall give the father of the girl fifty silver [shekels], and she shall become his wife, because he afflicted her; he cannot divorce her all his days.

¹A man shall not marry the wife of his father; and he shall not uncover the robe of his father. ² A man with crushed testicles or a severed organ shall not enter the congregation of HASHEM.

וְאַין הָדּוּשִׁין פּוֹפָסִין בָּהּ (קדושין סו:): וָלֹא יָגַלֵה בְּנַף אָבִיוֹ. מִימוֹת בִּית דִין , שָׁאֵין בַּעַרָיוֹת מִיתַת בֵּית דִין שָׁאֵין בָּה כָּרֵת (יבמות מט.): (ב) פצוע דבה. שנפלטו או נדכאו בילים שַׁלוֹ (ספרי רמז; יצמות עה.): וברות שַפְבַה. שַׁנְּכַרַת הַגְּיד, וְשוֹב חֵינוֹ יוֹרָה קִילוּחַ זַרֵע חֻלֵּח שוֹפַךְ וְשוֹמָת, וְחֵינוֹ מוֹלִיד (שם עה:):

שומרת יבם של אביו הראויה לאביו. והרי כבר מוזהר עליה מְשֹׁוּם "עַרְוַת חֲחִי חֲבִיך" (ויקרא יח, יד), חֻלָּא לַעֲבוֹר עַל זֶה בשני לחוין (יבמות ד.), ולסמוד לה "לא יבא ממור" (פסוק ג) ללמד שחין ממזר חלח מחייבי בריתות, וקל וחומר מחייבי

אור החיים

שָׁהִיא הַתּוֹרָה כַּלַת יִשְׂרָאֵל, ״וּמֵתוּ גַּם שְׁנֵיהֵם״, פֵּירוּשׁ, הַגּוֹי הַעוֹסֵק, וְגַם הַתּוֹרָה הַהִיא לֹא יִהְיֵה לָה עֵלְיָה אַלַא תִּדְעַךְ נֵרָה, וְאֵין לָה חִיּוּת פָּדֵרֶךְ אִמְרֵי תּוֹרָה, דְּכְתִיב (משלי ד, כב) ״בִּי חַיִּים הַם״:

- OR HACHAIM ELUCIDATED -

meaning, if an idolater will be found taking "a woman" who is betrothed to her husband — this refers to the Torah which is the bride of the Jewish people. בּירוּש הַגוֹי הַעוֹסֶק — Then both of them shall die, meaning that the idolater who engages in Torah בות החורה ההיא לא יהיה לה עליה — and that Torah that he studied will likestudy is liable to death, אַלָּא תִּדְעַךְ נֵרָה — Rather, its lamp will flicker out, wise not ascend. ואַין לַה חִיוּת כַּדֵרֶךְ אָמֶרֵי תּוֹרָה הַבְּתִּיב ״בִּי הַזִּים הַם״ — for it does not contain the power of life as the words of Torah ordinarily do for those who study it, **as it is written** (*Mishlei* 4:22), *For they are life* to he who finds them.

Reproduced from the Yaakov and Ilana Melohn Edition of Or HaChaim with permission of the copyright holder ArtScroll / Mesorah Publications Ltd.

23

דייָ: ג לָא יִדְבֵּי מַמְזֵרָא לְמֵעַל
בְּקְהָלֶא דִייָאַף דְּרָא צַשִּׁירָאָה לָא
יִּדְבֵּי לֵה לְמֵעַל בִּקְהָלָא דִייָ: - לָא
יִּדְבִּי לֵה לְמֵעַל בִּקְהָלָא דִייָ: - לָא
יִּדְבּוּן עַמּוֹנָאֵי וּמוֹאָבָאִי לְמֵעַל
לָא יִדְבֵּי לְהוֹן לְמֵעַל בִּקְהָלָא דִייָ
עָד עָלָם: ה עַל עַסְק דִּי לָא עֲרָעוּ
יָּתְכוֹן בְּלַחֲמָא וּבְמַיָּא בְּאִרְחָא
עָרָם דִּי לָא עֵרָעוּ
עֻלְךְּ יָת בִּלְעָם בִּר בְּעוֹר מִפְּתוֹר
אַרַם דִּי עַל פִּרָת לִלְשִׁיּוֹתַה:

ג יהוְה: לְא־יָבְא מַמְנוֶר בִּקְהַל יהוְה ְגַּם דְּוֹר עֲשִׂירִי לְא־יָבָא לָוֹ בִּקְהַל יהוְה: לְא־יָבָא עַמוֹנֵי וּמְוֹאָבֶי בִּקְהַל יהוְה עַד־עוֹלֵם: עַל־דְבֵּר הְלְא־יָבְא לָהֶם בִּקְהַל יהוְה עַד־עוֹלֵם: עַל־דְבֵּר הְאָשֶׁר לְא־קִדְּמְוּ אֶתְכֶם בַּלֶּחֶם וּבַמַּיִם בַּהֶרֶך בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרֶיִם וַאֲשֶׁר שָׁבַר עֻלֵּיך אֶת־ בַּלֵּים מִמְצְרֶיִם וַאֲשֶׁר שָׁבַר עַלִּיך אֶת־ בָּלִיר מִפְּתוֹר אָרֵם בַּהַרֵיִם לְקַלְלֵבָ:

(ג) לא יָבא מַמְזֵר בִּקְחַל ה׳. לא יָשָּׁא יִשְׁרְאֵלִית (יבמות עת:): עַל הָעֵנָה שָׁיָעֵלוּ אָקְכֶס לְהַחֲטִיאֲכֶס, וֹכְּדְכְתִיב "בִּדְבֵּר בּלְעָס" (במדבר לא, טו) (ספרי רט: בַּדְרַךְּ. כְּשַׁהַיִּתִס בּטֵירוּף (שַט: (ה) עַל דְבַר. (במדבר לא, טו) (ספרי רט: בַּדְרַךְּ. כְּשַׁהַיִּתִס בּטֵירוּף (שַט:

– אור החיים –

בג [ד־ה] לֹא יָבֹא עַמּוֹנִי וגו׳ עַל דְּבַר וגו׳. קָשֶׁה, אוֹמְרוֹ ״אֲשֶׁר לֹא קְדְּמוּ״, וַהֲלֹא מָצִינוּ שֶׁאָמֵר הַבָּר וֹגו׳ וְהַמּוֹאָבִים״, וּפֵירְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל (רש״י שם) שֶׁחוֹזֵר הַבָּתוֹיב (לעיל ב, כט) ״בַּאֲשֶׁר עָשׁוּ לִי בְּנֵי עֲשָׂו וֹגו׳ וְהַמּוֹאָבִים״, וּפֵירְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל (רש״י שם) שֶׁחוֹזֵר לְמַאֲמָר ״אֹכֶל בַּכֶּסֶף״ (שם פסוק כח). שֵׁנִית, אַחַר שֶׁהֵם שֶׂכְרוּ עֲלֵיהֶם בִּלְעָם לְקַלְּלֶם, מַה מָּקוֹם לָחוּשׁ עַל שׁלֹא קדמו בּלחם׳:

- OR HACHAIM ELUCIDATED —

23.

Or HaChaim points out that while our verse states that Moav did not provide food and water to the Jewish people, elsewhere the Torah seems to contradict this:

רַהְלֹא מָצִינוּ שֶׁאָמֵר The statement, that they did not greet, etc., is difficult: הַבְּלֹא מָצִינוּ שֶׁאָמֵר שׁוּ וֹגוּי וְהַמּוֹאָבִים Why, we find that when the Jewish people asked Sichon to allow them passage through his land, the Torah says that they asked Sichon to treat them as they had been treated previously; as the children of Eisav who dwell in Seir did for me, and the Moavites who dwell in Ar (above, 2:29). האבל בַּבְּטָף האבֹל בַּבְּטָף — And our Sages, of blessed memory, explain (Rashi ad loc.; see also Ramban here) that [the example] from the children of Eisav and the Moavites refers back to the previous statement (ibid. v. 28), You will sell food to me for money, and I shall eat; and you will give me water for money, and I shall drink. [1] The Jewish people were thus saying that they would like Sichon to provide food for them just as the Moavites did. How then can our verse state that the Moavites did not provide the Jewish people with bread and water?

A second difficulty with this verse:

שׁנִית אַחֵר שֶׁבֶּח שְּׁבְרוּ עֲלֵיהֶם בְּלְעָם לְּקַלְּכּם — Secondly, since it says subsequently that [the Moavites] hired Bilam against them to curse them, in order to destroy the Jewish people, מַה מְּקוֹם לָחוֹשׁ עַל — what place is there to also be concerned about the fact that [the Moavites] did not greet them with bread and water? Surely the first crime of attempted genocide makes the crime of withholding kindness insignificant![2]

Bamidbar 20:21 and Rashi, ibid. 21:13).

^{1.} That is, they did not mean that the children of Eisav and the Moavites granted them passage (which, in fact, they did not), but that they provided them with food when they passed near their territories (see

^{2.} When listing the crimes of a murderer, one does not say that he also did not offer his victims food (*Or Bahir*).

³ A mamzer shall not enter the congregation of HASHEM, even his tenth generation shall not enter the congregation of HASHEM.

⁴ An Ammonite or Moavite shall not enter the congregation of HASHEM, even their tenth generation shall not enter the congregation of HASHEM, to eternity, ⁵ because of the fact that they did not greet you with bread and water on the road when you were leaving Egypt, and because he hired against you Bilam son of Beor, of Pesor, Aram Naharayim, to curse you.

אור החיים -

וְאוּלֵי שֶׁאָמֵר ״עֵל דְּבֵר וגו׳ ״, לְהָעִיר, שֶׁעֵל סִיפָּה זוֹ בִּלְבַד יִתְחַיֵּיב הַדִּין לְהַרְחִיקֵם שֶׁלֹא יָבוֹאוּ בַּקְּהָל, וּפֵירוּשׁ ״קְדְמוּ״, הִיא לְהוֹצִיא דּוֹרוֹן לְסְעֹד לִבָּם בַּלֶּחֶם וכו׳, שֶׁהֵם חַיָּיבִין לַצֲשׁוֹת כֵּן מִבֶּל הָאוּמוֹת, כְּעַל בָּנִירוּשׁ ״קְדְמוּ״, הִיא לְהוֹצִיא דּוֹרוֹן לְסְעֹד לִבָּם בַּלֶּחֶם וכו׳, שֶׁהַם חַיָּיבִו לְעֲשׁוֹת בֵּן מִבֶּל הָאָתָם בָּעָרְוֹת עְּשֶׁר גְּמָלֶם אַבְרָהָם אָבִינוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם ּ, כִּי מַה שֶׁמְּכְרוּ לְהֶם לֶחֶם וּמֵים הָיָה לַהְנָּאָתָם שֶׁל מוֹאָב, גַּם לְפַתּוֹתָם לְהַפִּילֶם בַּעֲרְיוֹת ּ, וְהוּא מֵה שֶׁדְּקְדֵּק הַבָּתוּב לוֹמֵר ״לֹא קּדְמוּ אֶתְכֶם״, פֵּירוּשׁ, לְהַנַּאַתְכֵם:

OR HACHAIM ELUCIDATED -

Or HaChaim resolves the second question first:

" יְאַלְּי שֶּׁאָמֵּר "עַל דְּבֵּר וּגּו" — Perhaps it said, Because of the fact that they did not greet you with bread and water, לְּהָעִיר שֶׁעָל סִיבָּה זוֹ בַּלְבַר יִתְחַיֵּיב הַדִּין לְהַרְחִיקִם שֶּלֹא יָבוֹאוֹ בַּקְהָל — not to list the crimes of the Moavites, but only to convey that for that reason alone [the Moavites] should by rights be distanced from joining the Jewish people, and not be allowed to enter the congregation (i.e., marry into the Jewish people). The verse lists the more severe crime together with the lesser one to convey that even had they not actively tried to harm the Jewish people by hiring Bilam, their lack of compassion for the Jewish people is enough of a justification for their exclusion from them.

Or HaChaim now turns to the first question:

ובר לבֶּם בַּלָּחָם וברי — As for that which we find that they did in fact sell them bread and water, the meaning of the term greet in our verse (they did not greet you with bread and water) is to bring out food and drink as a gift and to offer to fortify them with bread and water without charge. Our verse charges the Moavites with extreme ungratefulness for not offering to help the האומות בן מכל האומות — for they, among all the nations, Jewish people out of kindness, in accordance with בעל כל הגמולות אשר גמלם אברהם אבינו עליו השלום were obligated to do this all the benefits that our forefather Avraham, may be rest in peace, bestowed upon them.[3] מה שמכרו להם לחם ומים היה להנאתם של מואב — For that which they sold them bread and water (as the verse says, You will sell food to me "for money," and I shall eat... as did ... the Moavites) was not out of gratitude, but for the monetary benefit of Moav, בם לפתותם להפילם בעריות — and also in order to lure [the Jewish people] in order to make them fall into immorality.^[4] והוא מה שדקדק הכתוב This, then, is why the verse was particular to say, they did not "greet" you, ש פירוש להנאתכם — meaning that they did not bring you food as a gift for your benefit, but instead sold you food for their own benefit.

✓ THE LAW OF MOAVITE WOMEN

Or HaChaim will present another solution to the second difficulty, this time from a halachic perspective. The Mishnah (*Yevamos* 76b) rules that the exclusion of converts of Ammon or Moav from marrying

3. The nations of Ammon and Moav descend from Lot, nephew of Avraham. Avraham went to battle in order to save Lot from captivity (*Bereishis* 14:12-16); and when Sodom was destroyed, it was Avraham's merit that saved Lot and his family (ibid. 19:29). The nations of Ammon and Moav therefore owe a great debt of

gratitude to the children of Avraham (Ramban).

4. In the incident at Shittim, the Moavites sold items to the Jewish people in order to lure them into immorality (so that they would be punished by Hashem), as described in *Sanhedrin* 106a, *Sifrei* to *Bamidbar* 25:1, and *Bamidbar Rabbah* 20:23.

- אור החיים

עוֹד ּ יִתְבָּאֲרוּ הַבְּתוּבִים עַל פִּי דִּבְרֵיהֶם זַ״ל בִּיבָמוֹת דַּף ע״ו (עמוד ב) שֶׁאָמְרוּ: מְנָא הָנֵי מִילֵי שֶׁמוֹאָבִית מוֹאָבִית זְיהָבָּאָמַר קְרָא ּ, אָמַר לֵיהּ אַבְנֵר: תְנֵינָא ״מוֹאָבִי״ וְלֹא מוֹאָבִית ּ, אָמַר לֵיהּ מוּהֶּרֶת, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: וכו׳ דְּקָאָמַר קְרָא ּ, אָמַר לֵיהּ אַבְנֵר: תְּנֵינָא ״מוֹאָבִי״ וְלֹא מוֹאָבִית, שָׁאנֵי הָכָא דִּמְפָּרֵשׁ דּוֹאֵג: אֶלֶּא מֵעַתָּה ״מַמְנִר״ (לעיל פּסוק ג) וכו׳ ״מִצְרִי״ (להלן פּסוק ח) וְלֹא מִצְרִית, שָׁאנֵי הָכָא דִּמְפָּרֵשׁ טַעְמָא ״עַל דְּבַר וֹגו׳ ״, דַּרְכּוֹ שֶׁל אִישׁ וכו׳ וְאֵין דַּרְכָּה וכו׳, הָיָה לְהֶם לְקַדֵּם וכו׳ וְנָשִׁים לִקְרַאת נַשִּׁים:

- OR HACHAIM ELUCIDATED

into the Jewish people applies only to men, and not women; a Moavite woman who converts may marry a Jew. Or HaChaim begins his analysis by citing a lengthy discussion in the Gemara regarding this Mishnah: [5]

עור יְתַבּאַרוּ הַבְּתוֹבִים עַל פִּי דְבְרֵיהָם וַ״ל בִּיבְמוֹת דַּף ע״ו שָאַמְרוּ — The verses may also be explained in accordance with the words of [the Sages], of blessed memory, in Yevamos 76b-77a, who say as הני מוּלָי שְׁמוּאָבִית מוּהָּרַת — From where is it derived that an Ammonite or Moavite **woman is permitted** to marry into the Jewish people? אַמֵּר קָרָא — R' Yochanan says...for the verse says in the narrative of David and Goliath (I Shmuel 17:55-56): When Shaul had seen David going forth toward the Pelishti, he said to Avner, the minister of the army, "Avner, whose son is this lad?" And Avner replied, "By your life, O king, I do not know." So the king instructed him, "You ask whose son this youth is." The Gemara explains that this verse is describing a halachic debate that took place between Avner, Shaul's general, and Doeg, David's archenemy, regarding David's lineage. Doeg argued that since David was descended from Rus the Moavite, he also had the status of a Moavite and אַמַר לֵיה אָבנֶר הְנֵינָא ״מוֹאָבִי״ וָלֹא מוֹאָבִית — Avner was forbidden to marry into the Jewish people. [6] said to [Doeg]: We have learned from the Oral Tradition that it is permitted, for the verse prohibits a Moavi [male Moavite], but not a Moavis [female Moavite]. Hence, Rus and her offspring are permitted. Doeg, however, rejected this teaching and sought to disprove it.[7] עמר לֵיה דוֹאָג אֵלָא מֵעַתַּה ״מַמְוֵר״ וכו״ — **Doeg responded: But accordingly,** i.e., if you follow the gender of the word *Moavi* and maintain that it excludes females, would you also say that when the Torah prohibits a manzer [8] (above, v. 3), using the masculine form, it does not include a female? Surely, all agree that that prohibition applies to females ימִצְרִי״ וְלֹא מְצְרִית Doeg further argued: Will you also say that the Torah's prohibition for an Egyptian to marry into the Jewish people before the third generation applies only to men and not women, because it says (below, v. 8) *Mitzri* [male Egyptian], not *Mitzris* [female Egyptian]? Why, in that case, too, all agree that it applies to both men and women! Doeg therefore argued that the word Moavi should likewise be understood as a general term for all people of Moavite descent, both men and women. " שאני הַכא דִמבַרשׁ טַעמַא "עַל דְבַר וגוי" — Avner replied: Although the prohibition regarding Egyptians applies to both men and women, here, with regard to the Ammonites and Moavites, it is different, for [the Torah] says the reason for the prohibition explicitly: Because of the fact that they did not greet דרבו של איש וכר ואין דרבה וכר – This reason applies only to men, for it is customary for men to greet travelers with bread and water, but it is not customary for women, for whom it is immodest to go out and greet travelers, to do so. Thus, the reason for the prohibition does not apply to the women. Doeg, however, attempted to refute this argument as well, saying — Doef, however, attempted to refute this argument.

- 5. The Gemara will cite our verse (because of the fact that they did not greet you ...) as one component of the source for this law, as Or HaChaim explains at length below.
- 6. Upon seeing David's prominence, Shaul began to worry that David would replace him as king. He therefore made inquiries to find out whether David's lineage would allow him to become king. Doeg sought to calm Shaul's fears by saying that not only is David not fit to be king, he is not even fit to marry into the Jewish people, because he descends from a Moavite woman, Rus.
- 7. Although the words Ammoni and Moavi are
- technically written in the masculine, these terms could also refer to any member of that nation, male or female. Avner had argued that in this case we should follow the literal implication of the terms, while Doeg countered that the terms must be taken to mean any member of that nation, as the Gemara recounts.
- 8. A *mamzer* is a child born from certain forbidden unions, and who is prohibited to marry a Jew of pure lineage.
- 9. Avner replied to Doeg that the implication of the term *mamzer* is a blemish that applies equally to both genders; see Gemara there.

אור החיים -

בָּעוּ לְאַכְרוֹזֵי עֲלֵיהּ, מִיָּד ״וַעֲמֶשָׂא וגו׳ ״ (שמואל־ב יז, כה), מְלַמֵּד שֶׁחָגֵר חַרְבּוֹ וכו׳ וְאָמֵר: כָּל מִי שֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ הֲלָכָה זוֹ יִדְּקֵר בַּחֶרֶב, כָּךְ מְקוּבְּלֵנִי מִפִּי בֵּית דִּינוֹ שֻׁל שְׁמוּאֵל ״מוֹאָבִי״ וְלֹא מוֹאָבִית, מְבֶּל מָקוֹם קַשְׁיָא, תַּרְגְּמֵה ״כָּל כְּבוּדָּה בַת מֶלֶךְ פְּנִימָה״ (תהלים מה, יד)¹¹, כְּתַנָּאֵי¹¹ ״עַמוֹנִי״ וְלֹא עַמוֹנִית מָּלֶר בְּנִימָה ״מוֹאָבִי״ וְלֹא מוֹאָבִית דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: ״עַל דְּבַר אֲשֶׁר לֹא וכו׳ ״ דַּרְבּוֹ שֶׁל אִישׁ לְקַהַם וכו׳ עכ״ל:

- OR HACHAIM ELUCIDATED -

that both the Moavite men and the Moavite women could have helped the Jewish people while not violating the standards of modesty, for the Moavite men **should have greeted** the Jewish men **and the women** should have greeted **the women!** Therefore, the fault of not going out to assist the travelers falls on the women as well, and they, too, are excluded from joining the Jewish people.

The Gemara relates that Avner had no answer to this argument, whereupon they turned to the Torah scholars of the day to resolve the question:

בְּעוּ לְאַבְרוֹוְי עֵלִיה — When they, too, had no answers to Doeg's arguments, they wished to declare about [David] that he is prohibited from marrying a Jewess. מיִד — **Immediately,** someone intervened. "יוַעָמִשָּא וגר" — This is derived from that which it says (II Shmuel 17:25): Amasa was the son of a man named Yisra the Israelite. But elsewhere (I Divrei HaYamim 2:17), the verse identifies him differently, writing that Amasa's father was a Yishmaelite. The Gemara answers that Yisra was indeed an Israelite, but it refers to him as a Yishmaelite because of his actions: מלמד שחגר חרבו וכוי — This teaches that when Doeg wanted to disqualify David, [Yisra] girded his sword like a Yishmaelite שאינו שומע הַלְכָה זו יַדְּקָר בַּחָרַב — and said: "Whoever does not accept this halachah shall be impaled דון לא מואָביי וְלא מואָבית – The following tradition with the sword! have I received from the court of Shmuel: The Torah prohibits an Ammoni [male Ammonite] but not an Ammonis [female Ammonite], and a Moavi but not a Moavis [female Moavite]." By citing an Oral Tradition handed down by the court of Shmuel, Yisra put an end to the discussion, and David was ruled fit to marry a Jewess. תְּבֶּל מְקוֹם קַשְׁוָא — To this, the Gemara asks: In any case, it is difficult! Why, in fact, are Ammonite and Moavite women permitted, when they too should have greeted the Jewish women with bread and water? "תַרְגַמַה ״כָּל כְּבוּדָה בַת מֵלֶךְ פְּנִימָה — The Gemara answers: The matter is explained based on the verse (Tehillim 45:14): Every honorable princess dwells within, i.e., the honor of a woman dictates that she remain indoors. For the women to go out, even only to greet the women travelers, would violate their modesty; there is therefore no fault attributed to the Moavite women for remaining home.[10]

Or HaChaim continues his citation of the Gemara. The Gemara cites a Baraisa bringing two opinions for the reason that Moavite women are permitted, each reflecting another of Avner's arguments above:

"עַמוֹנִי" יְלֹא עַמוֹנִית — The Gemara continues: The matter is the subject of a Tannaic dispute: מוֹאָבִית בְּתְּנָאִי — The verse's masculine term Ammoni indicates that the prohibition does not include a female Ammonis; similarly, the masculine term Moavi indicates that the prohibition does not include a female Moavis. דְּבְרִי וְבִּי יְהוּדָה — These are the words of R' Yehudah. רְבִּי שִׁמְעוֹן — R' Shimon says: "עַל דְּבַר אֲשֶׁר לֹא וֹבוֹי " — This law is derived from that which it says, Because of the fact that they did not greet you, etc. דְּרָבוֹ שֶׁל אִישׁ לְקַבְּם וֹבוֹי — This excludes women, since it is customary for men to greet travelers with bread and water, and not for women. עַר בָּאן לְשׁוּנוֹ — The quote ends here.

Before continuing to analyze the Gemara, Or HaChaim discusses Tosafos' comment to this Baraisa:

^{10.} Or HaChaim follows the simple reading of the Gemara, which applies this verse to the Moavite women. See, however, Maharshal ad loc. for another approach.

^{11.} Below, Or HaChaim will return to refine our understanding of what, exactly, is the subject of the Tannaic dispute to which the Gemara refers.

- אור החיים

ְוְכָתְבוּ הַתּוֹסָפּוֹת (שם עז.) בד״ה בְּתַנָּאֵי וְזֶה לְשׁוֹנָם: וְאִם תֹּאמֵר לְרַבִּי יְהוּדָה תַּקְשֵׁי לֵיהּ ״מִצְרִי״, וְאוֹמֵר רִ״י: דְּגַבֵּי ״עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי״ הָיָה לוֹ לְקַצֵר וְלְכְתּוֹב עַמּוֹן וּמוֹאָב, הִילְכָּף אִית לָן לְמִדְרַשׁ דִּלְמַעֵט עַמּוֹנִית רִ״י: דְּגַבֵּי ״עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי״ הָיָה לוֹ לְקַצֵר וְלְכְתּוֹב עַמּוֹן וּמוֹאָב, הִילְכָּף אִית לָן לְמִדְרַשׁ דְּלְמֵעט עַמּוֹנִית וּמוֹאָבִית, אֲבֶל ״מִצְרִי״ אִם הָיָה כּוֹתֵב מִצְרַיִם הָיָה מַאֲרִיךְ, וְהַאי דְּכַתַב ״אֲדֹמִי״ (להלן פּסוק ח) וְלֹא כָּתַב אֱדוֹם, אַבַּב ״מִצְרִי״ כָּתַב ״אֲדֹמִי״², עכ״ל:

ְוֹאֵין דִּבְרֵי הַתּוֹסָפוֹת נִרְאִים, כִּי לֹא מָצִינוּ שֶׁיֹאמֵר הַכָּתוּב לֶשׁוֹן בַּתְּחִילֶּה אַגַּב מַה שֶּׁעָתִיד לוֹמֵר אַחֲרָיוּ^{נּ}, וּמַה גַּם בְּמָקוֹם שֶׁיֵשׁ לְטְעוֹת בַּהֲלֶכוֹת. וְעוֹד, בִּשְׁלָמָא אִם חֲלוּקַת ״מִצְרִי״ עַצְמָה הָיָה צָריך הַכָּתוּב לְכְתוֹב ״מִצְרִי״, יָשׁ מֵקוֹם לוֹמֵר שֵׁשִּׁינַה הַבָּתוּב בִּשֵּׁלְפַנֵיהַ לְדֵבֵּר כִּיוֹצֵא בַּה, וְאָם ״מִצְרִי״ עַצְמַה לֹא דְּבֵּר הַבַּתוּב ״מִצְרִי״, יָשׁ מֵקוֹם לוֹמֵר שֵׁשִּׁינַה הַבָּתוּב בִּשֵּׁלְפַנֵיהַ לְדֵבֶּר כִּיוֹצֵא בַּה, וְאָם ״מִצְרִי״

— OR HACHAIM ELUCIDATED -

ונְה בְּתַנְאֵי ווָה לְשׁוּנָם - Now, Tosafos write there (77a) in ר"ה בְּתַנְאִי ווָה לְשׁוּנָם, and this is a ימִצְרִי״ הַּיְבֶּי לָיה ״מִצְרִי״ — According to R' Yehudah, ואם תאמר — You might ask: who derives the law from the masculine form of the words *Ammoni* and *Moavi*, the question raised by Doeg is still difficult: The term *Mitzri* is also masculine, yet we know that the prohibition regarding Egyptians applies to both men and women! Why, then, do we interpret the masculine forms of Ammoni ומואָב עמון ומואָב וּלְכָתוֹב עַמוֹן וּמוּאָב -Ri אוֹמָר רִ״י דְּגָבֶּי עַמוֹנִי וּמוֹאָבי הַיָּה לוֹ לְקַצֵּר וְלְכָתוֹב עַמוֹן and *Moavi* to prohibit only men? (Rabbeinu Yitzchak) answers that R' Yehudah holds that this inference can be made only regarding the terms Ammoni and Moavi, for if women were included, it should have written the shorter terms "Ammon" (עַמוֹן) and "Moav" הילְּבָּךְ אִית לָן לְמְדְרַשׁ דְּלְמַעָט עַמוֹנִית וּמוֹאָבִית — Therefore, from the fact that the verse uses the masculine, which is a longer version of the word, it is clear that this אָבָל ״מִצְרִי״ אָם הַנָה מּוֹתֵב מְצְרַיִּם הַנָה מאַריּך — However, excludes Ammonite and Moavite women. we cannot make the same inference about the term Mitzri, for if it would have written "Mitzrayim" (Egypt), it would have been lengthening the word rather than shortening it. Since it is generally better to write the shorter word, one can infer nothing from the fact that the Torah uses the shorter בּתָב ״אַדמִי״ וְלֹא בָּתָב ״אַדמי״ – As for why, then, it wrote in the same verse the masculine term **Edomi** (אָרמִי), **instead of writing** the shorter, **Edom** (אָרם), even though Edomite women are also prohibited until the third generation, יאַדמִי״ בַּתָב ״מִצְרִי״ בַּתָב – it is because since it wrote the word *Mitzri*, it wrote *Edomi* in the same format for consistency.^[12] עד כאן לשונו — The quote ends here.

Or HaChaim takes exception to Tosafos' assertion that the verse uses the term אֲדֹמִי to be consistent with the term *Mitzri*:

בּי לֹא מִצִּינוּ שֶׁיִּאמֵר — However, Tosafos' explanation does not seem correct, וְּאִין דְּבְרֵי הַחּוֹסְפּוֹת נְרְאִים — for the term Edomi appears in that verse before the term Mitzri, and we do not find that the Torah will use a specific form in the beginning of a verse because of what it is going to say afterward. המה בַּהַלְּבוֹת בָּהַלְבוֹת בַּהַלְבוֹת בַּהַלְבוֹת הַ בַּהְלְבוֹת — This is especially so in a place like this one, where one might err in the halachah as a result, for one may understand the masculine form of the word אֲבְּרִי מֵצְרְנִי "מַצְרָנִי" עַצְמָה הַּיָּה בְּיִרוֹב לְבְּתוֹב "מַצְרִי" בַּשְׁלָמָת "מִצְרִי" עַצְמָה הָּיָה בָּיִרוֹב לְבְתוֹב "מַצְרִי" בַּיִּלְבָּת "מִצְרִי" עַבְּמָה לַמִּר בְּשֶׁלְפְנֵיהָ לְרַבֵּר בַּיִּוֹצֵא בָּה — Furthermore, even if we were to disregard this question regarding the order of the words in the verse, [Tosafos' assertion] could be acceptable if with regard to the classification of Egyptian, the Torah would have ideally had to write it in the form of "Mitzri," and not "Mitzrayim"; בְּיִרְנֵא בָּה בִּרְנִבְּר בַּיוֹצֵא בָּה — יִשׁ מִּקְנִם לֹמַר שָׁשִׁינָה הַבְּתוֹב בְּשֶּלְפְנֵיהְ לְרַבֵּר בַּיוֹצֵא בָּה (massible to say that the Torah switched the wording in the previous phrase in order to speak in a similar fashion, saying Edomi instead of Edom in order to make it consistent with Mitzri, as Tosafos suggest.

^{12.} The verse states: לא תְתַעב אֲרֹמִי כִּי אָחִיךְ הוֹא לֹא תְתַעב אַרמִי כִּי אָחִיךְ הוֹא לֹא תְתַעב אַרְמִי כִּי גָר הְיִיתָ בָּאַרְצוֹ You shall not reject an Edomite, for he is your brother; you shall not reject an Egyptian, for you were a sojourner in his land. The verse continues to state that the third generation is permitted to marry into the Jewish people.

^{13.} If the Torah would have said the word *Mitzri* first in the verse, we could accept that it uses the same form for the word *Edomi*, but since the word *Mitzri* appears second, the Torah would not change the form of the earlier word to correspond with that which it will say later.

אור החיים

בַּהוֹגֶן, שֶׁהָיָה צָרִיךְ לִכְתּוֹב מִצְרַיִם לִכְלוֹל מִצְרִית, אֶלֶּא שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים שֶׁלֹא רָצָה לְהַאֲרִיךּ, אֵיךְ נֹאמֵר שָׁאַמַר ״אֲדֹמִי״ אַגַּב ״מִצְרִי״, שֶׁ״מִּצְרִי״ גּוּפָּה עֲלֵיהָ אֲנִי דָּןיּוּ:

וְלָבֹא לְעוֹמֶק הַדָּבֶר, יֵשׁ לְהָעִיר בְּדְבְרֵי אַבְנֵר, לָמָה אָחַז הַחֶבֶל בִּשְׁנֵי רָאשִׁין, מִתְּחַלָּה אָמֵר הִּיּוּק ״מוֹאָבִי״ כִּסְבֶרַת רַבִּי יְהוּדָה, וְחָזַר לָתֵת טַעַם ״עַל דְּבַר אֲשֶׁר לֹא קְדְמוּ וגו׳ ״ כִּסְבָרַת רַבִּי שַׁמְעוֹן, כִּי מִוֹאָבִי״ בִּסְבָרַת רַבִּי יִשְׁמְעוֹן, בִּי מָשַׁעַם הָרִאשׁוֹן זְּי, וְהַסְּבָרָא נוֹתֶנֶת כֵּן, שֶׁאִם לֹא מְנֵי לֹא חָזַר בּוֹ מִשַּעַם הָרִאשׁוֹן זְּ, וְהַסְּבָרָא נוֹתֶנֶת כֵּן, שֶׁאִם לֹא בֵּן לְמֵּה אָמֵר אָבָנַר טַעָם שְׁסְתִירַתוֹ בְּצִדּוֹ:

- OR HACHAIM ELUCIDATED -

בּהוֹגן שֶׁהָיִה צָריְךְ לְּכְתוֹב לְכְלוֹל מִצְרִית — But if the term "Mitzri" itself is not expressed in the ideal way, for, as Tosafos themselves say, it should have written Mitzrayim, in order to include Egyptian women, אַלא רָצָה לְהַאֶּרִים שֶׁלֹא רָצָה לְהַאֶּרִים — and the verse only said it in this way, because we say that it did not wish to use a longer form, אַרְמִי אַגַּב "מִאֶרִה" אָגַב "מִאָרִר" — how can we then say that it said "Edomi" to correspond to the word "Mitzri," אַנִּי דְּעָלִידָ אֲנִי דְּן — when I can contest the term "Mitzri" itself?!!^[14]

✓ A COMPREHENSIVE VIEW

Until this point, Or HaChaim had cited two sources from the Gemara for the law that permits Ammonite and Moavite women to marry into the Jewish people (the masculine form of the words Ammoni and Moavi; and the verse, because of the fact that they did not greet you). These sources were presented by three scholars (Avner, in R' Yochanan's presentation of the conversation with Shaul, Avner, and Doeg; and R' Yehudah and R' Shimon in the Baraisa). Or HaChaim also cited numerous arguments and counterarguments about those sources, some presented in the dispute between Anver and Doeg, some by Tosafos, and some by Or HaChaim himself. At this point, Or HaChaim goes back to analyze the Gemara from the beginning and present a comprehensive view of the three opinions and the arguments that apply to each. In the course of his discussion, Or HaChaim will present his own answer to Tosafos' question, and ultimately return to his question on this verse:

שי וּלָבא לעומק הַדְּבִּר — In order to properly plumb the depth of this subject, וּלָבא לעומק הַדְּבִּר — we must raise the following question about Avner's statements: אָמָה אָחָז הַחֶבֶל בָּשְׁנֵי רָאשִׁין — Why did he "hold the rope by both ends," i.e., why did he cite two different sources for his ruling permitting בּיִי יְהוּדָה — At first he said that the source is an inference from the fact that the Torah used the masculine term Moavi, which is like R' Yehudah's opinion cited in the Baraisa, יי וגר' יישל דבר אַשֵּר לא קדמוּ וגר' — but then, when Doeg questioned his words (from the similar term *Mitzri*, which is not limited to males), he gave a different reason, deriving his ruling from the statement, Because of the fact that they did not greet, etc., which excludes women (since it is not customary for women to greet travelers), בְּסָבָרֶת רָבִי שָׁמְעוֹן — which is like R' Shimon's opinion! פָי מִמַשָּׁמַנוּת הַלְּשוֹן מוּכָח שֵׁבְּשֵׁאָמֵר טַעַם שֵׁנִי לֹא חָזַר בּוֹ מְטַעַם הַרְאשׁוֹן — Now, we cannot say that the reason he gave a second source is because Doeg refuted his first source, for the expression Avner used in responding to Doeg clearly implies that when he stated the second reason, he was not retracting the first reason. [15] יַהַסְּבָרָא נוֹתֵנֵת בֵּן — Moreover, logic dictates that it is so, and that Doeg's question did not cause Avner to retract, שאם לא כן למה אמר אבגר טעם שסתירתו בצדו — for if it were not so, why did Avner initially say a reason that can be refuted so easily? Surely it is a simple

14. Or HaChaim maintains that the Torah would not change one word to correspond with another when the other word is itself not in its ideal form. In our case, the ideal form to express the idea of people from Egypt would be the word *Mitzrayim*, *Egypt* (which would include both men and women). The Torah, however, uses the less ideal word *Mitzri* because it is shorter. In this case, the Torah would not change the shorter and more ideal word *Edom* (for people of the Edomite nation), in

order to correspond with the format of the less ideal usage, Mitzri.

15. If Avner had accepted Doeg's objection and then offered a different source for his opinion, he would have used an expression that indicates retraction of his earlier position, such as, "Rather, the Torah says, etc." By saying, "It is different here, for the Torah says, etc.," he seems to be adding a second reason without retracting the first (see *Or Bahir*).

אור החיים -

בּשְׁלָמָא לְרַבִּי יְהוּדָה לְדִבְרֵי הַתּוֹסָפּוֹת, הֲגַם שֶׁהְקְשִׁינוּ עֲלֵיהֶם לִסְבָרָתָם, מִיהָא אָמַר דְּבָרָיו מִשַּעַם שָׁאָמְרוּ, אֶפָּא אַבְנֵר הֲרֵי גִּילָה דַּעְתּוֹ מִמֵּה שֶּׁחָזַר מִקּוּשְׁיַת ״מִצְרִי״, שֶׁאֵינוֹ סוֹבֵר לְחַלֵּק כְּמוֹ שֶׁחִלְקוּ הַתּוֹסָפּוֹת:

אָכֵן נִרְאֶה, כִּי כַּוָּנַת אַבְנֵר לִסְבָרַת רַבִּי יוֹחָנָן הִיא, שֶׁדּוֹרֵשׁ מֵאוֹמְרוֹ ״מוֹאָבִי״ וּמֵאוֹמְרוֹ ״עַל דְּבַר אֲשֶׁר וגו׳ ״, שֶׁזּוּלַת ״עַל דְּבַר״ יֵשׁ לְסְתּוֹר הַדְּרָשָׁה מִ״מִצְרִי״. וְטַעַם ״עַל דְּבַר אֲשֶׁר וגו׳ ״ לְבַר, אִם הָיָה אוֹמֵר מוֹאָב וְעַמּוֹן, הַגַּם שֶׁאָמְרוּ ״עַל דְּבַר וגו׳ ״, הָיִינוּ אוֹמְרִים הָגַם שֶׁהַטַעם אִינוֹ צוֹדֵק אֶלֶּא בָּאֲנְשִׁים, בָּאָה הַגְּזֵירָה עַל בָּלֶן בְּאָחַת. וְעוֹד, שֶׁהַנָּשִׁים בָּאִים גַּם כֵּן מִזֶּרַע פָּסוּל שֶׁהֵם הַזְּכָרִים שֶׁאֲסוּרִין, וּבְכִיוֹצֵא בָּזֶה אֵין אָנוּ הוֹלְכִים אֶלֶא אַחַר הָאָב, דְּכְתִיב (במדבר א, ב) ״לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם״. וְאִם אָמַר ״עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי״

OR HACHAIM ELUCIDATED -

matter to see that four verses later the Torah used a masculine term (*Mitzri*) with regard to a prohibition that is not limited to males. Clearly, Avner had some answer to Doeg's question. But in that case, why did he abandon his first source and introduce a second one?

Or HaChaim clarifies that this difficulty applies only to Avner, but not to R' Yehudah, who likewise cited the reason of the masculine terms *Ammoni* and *Moavi*:

Or HaChaim explains Avner's opinion:

יוֹתְנוֹ הָיא לְּסְבֶּרֶת רַבְּי יוֹתְנוֹ הִיא — In truth, it would seem correct to say that Avner's position, according to the opinion of R' Yochanan, who described the debate between Avner and Doeg, י וגו' יי that he expounds the exclusion of Ammonite — that the expounds the exclusion of the exclusion of Ammonite and Moavite women both from that which it says the masculine terms Ammoni and Moavi, and from that which it says, Because of the fact that they did not greet you, etc. That is, Avner maintains that both proofs are needed because each by itself can be refuted. שוולת ״על דבר״ יש לסתור הדרשה מ״מצרי״ — For if it were not for the statement, Because of the fact, etc., we could refute the exposition from the words Ammoni and Moavi based on the fact that the term Mitzri does not exclude women, ייַעַל דְּבַר אֲשֵׁר וגו׳ ״ לְבַר On the other hand, the reason based on that which it says, **Because of the fact that** they did not greet, etc., also does not suffice by itself; אם היה אומר for **if it would** in fact **have said "Moav" and "Ammon,"** terms that clearly include the מוֹאָב וְעַמוֹן "יעל דְבַר וגוי — then even though it says, Because of the fact, etc., בעם אַינו צורָק אַלָּא באַנִשִים — we would say that although the reason for the prohibition applies **only to the men,** not to the women, הַנְּיֵרָה עַל כְּלָן בְּאַחַת — the decree excluding them from marrying Jews was issued upon all of them together, for the Torah did not differentiate between men and women within one nation. ועוד שהַנַשִּים בַּאִים גַם כֵּן מִזְרֵע פַּסוּל שַהֵם הַזְּכַרִים שַאַסוּרון — Moreover, the Ammonite and Moavite women of later generations also come from ancestors who are disqualified, namely, the males, who are prohibited from marrying Jews. Although in the first generation, it was only the males who committed the treachery of not greeting the tired travelers, all later generations of Moavites, both men and women, descend from the first generation of men, who did sin! אַין אַנוּ הוּלְכִים אֵלָא אַחָר הָאָב — And although in some laws regarding lineage we follow the mother, in such cases, we follow the father only, דַּכְתִיב ״לְמְשָפָּחתָם לְבֵית אֱבתִם״ — as it is written (Bamidbar 1:2), according to their families, according to their fathers' household. ואם אמר "עמוני ומואבי"

- אור החיים

וְלֹא הָיָה לָנוּ טַעַם ״עַל דְּבַר״, הָיִינוּ אוֹמְרִים שֶׁאָמֵר ״מוֹאָבִי״ בְּמוֹ שֶׁאָמֵר ״מִצְרִי״ וַ״אֲדֹמִי״, וּמִשְּׁנֵיהֶם דּוֹרֵשׁ וְלֹא עַמוֹנִית וְלֹא מוֹאָבִית. וְלָזֶה אָמַר אַבָנֵר שְׁנֵי טְעָמִים הַנִּזְכָּרִים ּוּ:

וּמַחֶלוֹקֶת רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי שָׁמְעוֹן הִיא עַל זֶה הַדֶּרֶךְ, כִּי רַבִּי יְהוּדָה סוֹבֵר דְּטַעַם ״מוֹאָבִי״ לְבֵּד יִתְחַיֵּיבּ לוֹמֵר וְלֹא מוֹאָבִית, וּמַאֲמֵר ״עַל דְּבַר״ אֵינוֹ מְחַיִּיבֵנִי לֹא לְרַבּוֹת וְלֹא לְמַעַט, בַּאֲשֶׁר אֲבָאֵר הַשַּעַם ״וּ וְטַעַם ״מִצְרִי״ וַ״אֲדֹמִי״, מִשׁוּם שֶׁהַשַּעֵם שֶׁנָּתַן הַכָּתוּב מְחַיִּיבֵנִי לְכְלוֹל גַּם מִצְרִית וַאֲדוֹמִית, שֶׁכְּמוֹ כֵן הַם אַחִים הָאֲנָשִׁים כַּנָּשִׁים, גַּם גַּרוֹת הָאָרֶץ שֶׁהָיִינוּ בָּה שָׁוִים בָּה אֲנָשִׁים וְנָשִׁים יְּלֹא חָשׁ הַכָּתוּב לוֹמַר ״מִצְרִי״ וַ״אֵדֹמִי״, כִּיוַן שֵׁאָין מַקּוֹם לִּטְעוֹת בַּנִּזַכַּר:

- OR HACHAIM ELUCIDATED

דיינו אוֹמְרִים שְׁאָמֵר ״מוֹאָבִי״ בְּמוֹ שֶׁאָמֵר ״מִצְרִ״ בְּמוֹ שֶׁאָמֵר ״מִאָבִי״ בְּמוֹ שֶׁאָמֵר ״מִאָבִי״ בְּמוֹ שֶׁאָמֵר ״מִאָבִי״ — we would say that it used the terms Ammoni and Moavi the same way it uses the terms Mitzri and Edomi, even though in those cases women are not excluded, as Doeg argued. יְיאָדְימִי״ — From both proofs together, however, we expound that the prohibition does not apply to an Ammonis nor to a Moavis, but only to their male counterparts. The fact that women are not faulted for failing to greet the Jewish people with bread and water provides a basis for us to expound the masculine terms Ammoni and Moavi as excluding women, even though we do not expound the similar terms Mitzri and Edomi in the same way. יְלְוָה אָמֵר אַבְּבֵר שְׁנֵי טְעָמִים הַּנִוְּבָּרִים — That is why Avner said both of the above-mentioned reasons.

Turning to the Baraisa, Or HaChaim explains that, unlike Avner, R' Yehudah and R' Shimon both hold that one source is enough by itself; they disagree, however, about which is the correct one:

The dispute between R' Yehudah and R' Shimon is as follows: בִּי יְהוּדָה וְרַבִּי שְׁמְעוֹן הִיא עַל זֶה הַּדֶּרֶהְ — R' Yehudah is of the opinion that the reason based on the masculine term *Moavi* alone compels us to say that a Moavite woman is not included in the prohibition. שמָאָמֵר "עַל דְּבַר" אֵינוֹ מְחַוְיבֵנִי לֹא לְרַבּוֹת וְלֹא לְמֵעֵט — But, he maintains, the statement, *Because of the fact*, etc., does not compel me to include women nor to exclude them, בַּאֵשֶׁר אַבָּאַר הַשַּעֲם — as I will soon explain the reason. [17]

Having rejected Tosafos' explanation, Or HaChaim provides an alternative for how R' Yehudah would reply to Doeg's objection regarding the similar term *Mitzri* and *Adomi*, which all agree does not exclude women:

women, מְשִׁרִּחִי בְּּבְּרִיי לְּכְלוֹל גַּם מִּצְרִיי וַאֲדֹמִית — it is because the reason given by the Torah in that verse (v. 8) — You shall not reject an Edomi, "for he is your brother;" you shall not reject a Mitzri, "for you were a sojourner in his land" — compels me to include Egyptian and Edomite women as well, for these reasons apply to the women of the nation just as much as to the men; שְׁבְּמִים בְּנְשִׁים בְּנְשִׁים בְּנְשִׁים בְּנְשִׁים בְּנְשִׁים בְּנְשִׁים בְּנִשִׁים בְּנִשִׁים בְּנִשִׁים בְּנִשִׁים בְּנִשִׁים בְּנִשִׁים בְּנִשִׁים בְּנִשִׁים בְּנִשִּים בְּנִשִׁים בְּנִשִׁים בְּנִשִׁים בְּנִשִׁים בּוֹ בַּרָּתְיִ שְׁבִינִי בְּהִ אֲנְשִׁים בְּנִשִׁים בְּנִשִׁים בּוֹ בּרָּתְיִ שְׁבִינִי בְּהִ אֲנְשִׁים בְּנִשִׁים בְּנִשִׁים בְּנִשִׁים בּוֹ בּרָת הָאָרָץ שֶׁבִינִי בָּה שָׁוִים בָּהְ בָּרְתְּיִ בְּנִשְׁים בְּנְשִׁים בְּנִשִׁים בּוֹ בּרָת הַאָּבְיִים בּוֹ בּרָת הַאָּרְץ שֶׁבִינִי בָּה שָׁוִים בְּהָבְּלִים לִּמְלִם לְנְשִׁים בְּנִשִׁים בְּנִשִׁים בּוֹבְּרִי "יִאֲבְּרִי" [יִיאֲרְמִי מִּבְּרִי מִבְּרִייִ "ִיאֲרְמִי" בּוֹן שָׁאֵין מִקּוֹם לְטְעוֹת בְּנִוְכִּ בּרְבִּרְ לִיכִּרִי and Edomi, בְּיִןבְּ שְׁבִּין מְקוֹם לְטְעוֹת בְּנִוְכָּ — because there is no room to err in this regard,

16. Although both of the reasons are subject to refutation on their own, the combination of both is enough to convey that women are not included in this prohibition. When Avner heard Doeg's question, he responded with another source, not as a way of retracting his first, but to support it, for Avner maintained that the combination of the two sources provides satisfactory evidence of this law.

17. In the paragraph after the next.

18. The Torah states that Edomites and Egyptians

are forbidden to marry Jews until three generations after their conversion. The Torah explains that their prohibition is lifted after this time because, in the case of Edomites, they are your brother, and in the case of Egyptians, you were sojourners in their land. Or HaChaim points out that these reasons apply to the women of those nations as well as the men, and therefore it is clear that the women are just as much the subject of this verse — both the prohibition before three generations as well as the allowance afterward ($Or\ Bahir$).

אור החיים

וְלֹא סָבַר כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן לְהוֹכִיחַ מֵאוֹמְרוֹ ״עֵל דְּבַר״, אוֹ מִטַּעַם שֶׁכָּתַבְנוּ בְּפֵירוּשׁ דִּבְרֵי אַבְּנֵר⁰ּּ, אוֹ מִטַעַם שֶׁיֵשׁ לָחוּשׁ לִדְחִיָּיתוֹ שֶׁל דּוֹאֵג. וּמַה שֶׁתַּרְגְּמָא בַּגְמָרָא ״כָּל כְּבוּדָּה״, יֵשׁ לְצַדֵּד וְלוֹמַר, אֶפְשָׁר שֶׁלֹא אָמֵר ״כָּל כְּבוּדָה בַת מֶלֶךְ פְּנִימָה״, אֶלֶּא דַּוְקָא בִּכְבוּדָה, לֹא בְּזוֹנָה, אַחַר שֶׁאָנוּ רוֹאִים מַעֲשֵׂיהֶם מֵעֲשֵׂי חֲצוּפוֹת, גָּלָה כָּבוֹד מֵהָם, וְחָזַר לְדִין לוֹמַר הָיָה לָהֶם לְקַדֵּם וכו׳ וְנָשִׁים לַנְּשִׁים:

וְיֵשׁ פָּנִים לוֹמַר, שֶׁאֵין לְהָבִיא רְאָיָה מֵהַפְּקָרֶתָם לִזְנוּת, מִשְׁנֵי טְעָמִים, אֶחָד, אֲנוּסִים הָיוּ מִצַּד שֶׁהִפְּקִירוּם הָאֵנָשִׁים, שֵׁנִי, הַתּוֹרָה לֹא תַּקפִּיר עֲלֵיהֶם לָמָּה לֹא עֲשׂוּ דָּבָר שֶׁאֵין דֵּרֶךְ אֶרֶץ לְנָשִׁים לַעֲשׁוֹתוֹ מִשׁוּם ״בָּל

- OR HACHAIM ELUCIDATED -

since the very same verse clarifies that women are included, **as was** just **mentioned.** This is not the case, however, with regard to Ammonites and Moavites, as will soon be explained.

Or HaChaim explains why R' Yehudah disagrees with R' Shimon, and does not infer the exclusion of Ammonite and Moavite women from the verse, *Because of the fact that they did not greet*, etc.:

ייַעל דְבַר״ (R' Yehudah] does not agree with R' Shimon, who proves that Ammonite and Moavite women are permitted from that which it says, Because of the fact that they did not greet, etc. (and it is not customary for women to greet travelers), או מַטֵּעֶם שֶׁבֶּחַבֶנוּ either because of the reason we wrote in our explanation of Avner's opinion,[19] או מטעם שיש לחוש לדחייתו של דואג — or because R' Yehudah holds that Doeg's refutation that the Moavite women should have greeted the Jewish women must be taken into account. בגמרא "בל כבודה" — As for that which [the Sages] in the Gemara explained the matter, rejecting Doeg's argument, by citing the verse, *Every honorable* princess dwells within, יש לצַדֵּד וַלומַר — one אפשר שלא אמר ״כּל כּבוּדה בת מלך פּנימה״ אלא can suggest, according to the opinion of R' Yehudah, ברבודה — that it is possible that this that it says, Every honorable princess dwells within, applies only to a woman who is honorable, לא בְּזוֹנֶה – but not to an immoral woman. הואים מעשיהם מעשי חצופות — Therefore, since we see from their deeds, which were deeds of brazen and immodest women (for they seduced Jewish men for the purpose of causing them to sin; Bamidbar they have proven through their own actions that they are completely devoid 25:2), of honor, and certainly cannot claim that they should have remained home as befits every honorable יתור לְרִין לוֹמֵר הָיָה לָקָם לְקָדֶם וכוי וְנָשִׁים לְנָשִׁים לְנָשִׁים לְנָשִׁים לְנָשִׁים לְנָשִׁים לְנָשִׁים לְנָשִׁים לַנְשִׁים לְנָשִׁים לִּנְשִׁים לִּנְּשִׁים לְּנָשִׁים לְּנָשִׁים לְּנָּבְּים לִּנְּבָּם וּיִּים לִּנְשִׁים לְנָשִׁים לְּנָשִׁים לְנִשְׁים לְנִשְׁים לְנִשְׁים לְנָבְּים לְּנְשִׁים לְנִשְׁים לְנִשְׁים לְּנְשִׁים לְּנִשְׁים לְנִשְׁים לְּנִשְׁים לְּנִשְׁים לְּנִשְׁים לְּנִּים לְּנִים לְּיִּים לְּנְשִׁים לְּנִשְׁים לְּנִשְׁים לְּנִשְׁים לְּנִשְׁים לְּנִישִׁים לְּנִשְׁים לְּנִשְׁים לְּנִשְׁים לְּנִשְׁים לְּנִשְׁים לְּנִשִּׁים לְּנִישִׁים לְּיִּים לְּיִים לְּנִשִּׁים לְּנִישִׁים לְּישִׁים לְּנִשִּׁים לְּנִשִּׁים לְּנִשְׁים לְּיִּים לְּיִּים לְּנִשִּׁים לְּנִשִּׁים לְּנִישִׁים לְּיִּים לְּיִים לְּיִים בּיִּים לְּיִים לְּיִים בְּיִים בְּיִים לְּשִׁים בְּיִּשִׁים לְּנִשִּׁים לְּיִים לְּיִים בּּיִּשִׁים לְּנִשִּים לְּישִׁים בְּישִׁים לְּשִּים לְּישִׁים בְּישִׁים בְּישִׁים לְּישִׁים בְּיִים בּּיִּים בּיוּשִׁים לְּישִׁים בְּישִׁים בְּישִׁים בְּישִׁים בְּישִׁים בְּישִׁים בְּישִׁים בְּישִׁים בּּישִׁים בְּישִׁים בְּישִׁים בּּיִּים בּּיִּשִׁים בְּישִׁים בְּשִׁים בּינִישִׁים בְּשִׁים בְּעִּים בְּשִׁים בְּיִּים בְּיבִּים בּּיבִּים בּיבוּים בּים בּיבִּים בְּיבִּים בְּיבִּים בְּיבִּים בְּישִׁים בְּישִׁים בְּישִׁים בְּישִׁים the original argument, saying that the men should have greeted the men and the women should have greeted the women.

Now, although R' Yehudah maintains that the reason stated (because of the fact that they did not greet) does not exclude women, as Or HaChaim just explained, he cannot maintain that this reason clearly includes women as well. For if this were the case, then R' Yehudah should have disregarded the implication from the terms Ammoni and Moavi, just as he disregarded it when it came to Mitzri and Edomi, since the reasons in that verse (sojourning in their land, and brotherhood) apply to women, as explained above! Or HaChaim therefore explains that according to R' Yehudah, the reason of not greeting the travelers can be said either to apply to women or not, and therefore this alone cannot decide the matter either way:

דְּיֵשׁ פְּנִים לֹּמֵּר — There is, however, also a valid argument to be made in contrast to the one just mentioned, as follows: שָׁאִין לְהָבִיא רְאָהָה מֵהַפְּקְרָהֶם לְּוְנֵּוּת מִשְׁנֵי טְעָמִים — One cannot bring proof to say that the women are faulted for not greeting the travelers from the fact that they lost all claim to honor when they abandoned their honor for the purpose of immorality, as explained above, for two reasons: — אָהָר אֲנִנּסִים הָיוּ מִצְּר שֻׁהַפְּקִירוּם הָאֲנָשִׁים — Firstly, they were coerced into doing so since the men in whose charge they were (i.e., their fathers) put them into this promiscuous situation, and the women could not refuse them. שִׁנִּי הַתּוֹרָה לֹא תַּקְפִיר עֲלִיהֶם לְמָה לֹא עָשׁוּ דָּבָר שָׁאֵין דֶּרֶךְ אֶרֶץ לְנְשִׁים לְעֲשׁוֹתוֹ מִשׁוֹם — Secondly, the Torah would not fault them for refraining from that which is inappropriate for women to do (going out to greet travelers) on account of the principle, Every honorable

^{19.} I.e., either because the Torah did not differentiate between the men and women of one nation; or because the Jewish people.

אור החיים

ּבְּבוּדָּה״, הֲגַם שֶׁהֵם זִלְזְלוּ בְּעַצְמָן בְּדָבָר אַחֵר. וּמֵעַתָּה הַדְּבָרִים שְׁקוּלִים, וְאֵין הוֹכָחָה מֵ״עַל דְּבַר״, וְהוֹכִיחַ מִדְקִדּוּק ״עַמוֹנִי וּמוֹאַבִי״º:

וְדָרְשִׁינַן חַבְּר בְּהַכְּרָעָה, כִּי לְעוֹלָם יֶשְׁנָם בְּטַעַנַת ״כָּל כְּבוּדָּה״, וּפְטוּרִים מַהַקְדָּמַת הַלֶּחֶם, וְדָרְשִׁינַן עַבְּיִּ שָׁמְעוֹן סוֹבֵר בְּהַכְּרָעָה, כִּי לְעוֹלָם יֶשְׁנָם בְּעָעַנַת ״כָּל כְּבוּדָּה״, וּפְטוּרִים מַהַקְּדָּמַת הַלְּחָרָם מַנְּמְרָא (שם) בְּתַנָּאֵי, שֶׁחוֹזֵר עַל מַאֲמָר ״כָּל בְּבוּדָּה בַת מֶלֶן פְנִימָה״, וְלָזֶה סְמָכָה לָה, כִּי לְפִי פֵּירוּשִׁינוּ כָּל עִיקַר מַחֲלוּקְתָּם שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי שִׁמְעוֹן, אֵינָה אָלָא אָם יֵאַמֵר עַלֵיהֵם טַעַנַת ״כַּל בִּבוּדָה״ אוֹ לֹא:

נִמְצֵאתָ אוֹמֵר שֶׁלֹשׁ סְבָרוֹת בְּאַגֶּדָה זוֹ¹¹, לְפִי שְׁמוּעַת רַבִּי יוֹחָנָן דּוֹרֵשׁ מֵאוֹמְרוֹ ״מוֹאָבִי״ וּמֵאוֹמְרוֹ

- OR HACHAIM ELUCIDATED -

princess dwells within, הָבֶּם שְׁהֵּם וְלְּוֹלֵּוֹ בְּעַצְמִן בְּדָבֶר אַחֵּה — despite the fact that they later demeaned themselves by acting inappropriately in a different matter. ומֵעַתָּה הַדְּבָרִים שְּקוּלִים — Accordingly, R' Yehudah maintains that insofar as this reason is concerned, the matter is undecided, as one can argue that the reason includes women, or that it excludes them, "בְּבִּר הַ מִּ"עֵל דְּבַר הַ מַ"עַל דְּבַר הַ מַדְּקְדּוֹכְ הַ הַלְּיִים מִיעַל בְּבַר הַ הַיִּעִל בְּיִב בַּמוֹנִי וּמוֹאָבִי" — Therefore, [R' Yehudah] proved that women are excluded from the prohibition based exclusively on the inference from the words Ammoni and Moavi.^[20]

R' Shimon, however, who does derive the law from the reason given in the verse, disagrees with this position, and maintains that this reason does clearly exclude women:

בִּי לְעוֹלֶם יֶשְׁנָם בְּטַעֲנַת ״כָּל בְּבוּדָּה״ וּפְטוֹרִים מֵהַקְּדֶּמֶת — R' Shimon holds decidedly הַבְּקרִתְּה — ithat [all women] are always included in the claim of Every honorable princess dwells within, and therefore they were exempt from greeting the Jewish women with bread; וְּדְרְשִׁינוְ טֵעֵם — and as such, we expound the reason given by the verse as coming to exclude women from the prohibition.

Now that we explained that the subject of R' Yehudah and R' Shimon's disagreement is whether the Moavite women definitively had the right to the claim of *Every honorable princess dwells within*, a nuance in the Gemara can be explained:

אומרס בַּגְמָרָא בּתָנְאֵי — According to this approach, the statement of the Gemara introducing the opinions of R' Yehudah and R' Shimon, with the phrase, "It is a matter of Tannaic dispute" becomes clear, for it is not immediately evident from the Gemara itself what matter is the subject of the Tannaic dispute. שַחוֹוֶר עַל מַאַמָּר ״כָּל כְּבוּדָה בַת מֶלֶךְ פּּנִימָה״ — Based on what we have just explained, we may say that it is referring back to the statement in the Gemara immediately preceding this one: Every honorable princess dwells within. The Gemara is thus saying that while we have just applied the concept of Every honorable princess, etc. to the Moavite women, it is in fact a subject of Tannaic dispute whether it indeed applies to them. עלְהֵה סְמְּכָה לָה — It is for this reason, i.e., because the Tannaic dispute is about this idea, that [the Gemara] cited [the dispute] right after that state-דָבי שָׁמְעוֹן — For according to our explanation, בִּי לְבִי פֵּירוֹשֻׁינוּ בָּל עִיקֶר מַחֲלוּקְתַם שֶׁל רָבִי יְהוּדָה וְרֵבִי שָׁמְעוֹן the essence of the dispute between R' Yehudah and R' Shimon אַינַהּ אַלַא אָם יַאָמֵר עַלֵיהָם טַעַנַת ״כַּל הוד או לא — is only with regard to whether or not the claim of Every honorable princess dwells within can be said with regard to [the Moavite women].

Or HaChaim summarizes what emerges from his presentation of this Gemara:

aside from strict halachah. Or HaChaim refers to our Gemara as an "Aggadah" since it begins with a discussion regarding the interpretation of the narrative verses from the Book of *Shmuel*.

21. A section of Gemara that deals with matters

^{20.} Regarding the Edomites and Egyptians, however, the reason given clearly includes women as well, and he therefore disregards the narrow implication of the terms *Edomi* and *Mitzri*.

ּ וְלְא־אָבֶּה יהוָה אֱלֹהֶיךּ לִשְׁמִעַ אֶל־בִּלְעָם וּוְלָא אָבִי יְיָ אֶלָהָרְּ לְקַבְּּלָא מו בּלְעָם והַפּרְ יִי אֶלָהָר וַיִּהֲפֹרְ יהוֹה אֱלֹהָיִרְ לְּךָ אֶת־הַקְּלָלֶה לִבְרָכֵה לָּךְ יִת לְנָטִין לְבִּרְכָּן

– אור החיים –

דְּבַר״, וְלִסְבָרַת רַבִּי יְהוּדָה מֵאוֹמְרוֹ ״עַמוֹנִי״ לְבַד, וְלִסְבָרַת רַבִּי שִׁמְעוֹן עִקַּר הַדְּרָשָׁה הִיא מֵאוֹמְרוֹ ״עַל דבר״:

וּמֵעַתָּה, בִּשְׁלָמָא לְדִבְרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן, גַּם לִשְׁמוּעָתוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן יֵשׁ טַעַם נָכוֹן לְמַאֲמַר ״עַל דְּבַר״, אֶלָא לִסְבָרַת רַבִּי יְהוּדָה שֶׁאֵינוֹ דּוֹרֵשׁ אֶלָא מִתִּיבַת ״עַמוֹנִי וּמוֹאָבִי״, קוּשְׁיָתֵנוּ בִּמְקוֹמָהּ עוֹמֶדֶת, לְמָה הוּצָרַךְּ לוֹמֵר הַבָּתוּב ״עַל דְּבַר״, וִיְתִנִשֵּׁב בָּמוֹ שֵׁבַּתַבִנוּ בִּתְחִילֵת הַעְנָיַן:

שׁוּב²² עָמַדְתִּי עַל תּוֹכֶן עִנְיָן זֶה, וְרָאִיתִי שֶׁאֵין טַעֲנָה עַל הַנְּקֵבוֹת לְקַדֵּם לַנָּשִׁים, כִּי הַגַּע עַצְמְךּ שֶׁיּרְצוּ בְּלִבָּם לְקַדֵּם, הַיָּכוֹל יוּכְלוּ עֲשׁוֹת בְּלֹא רְשׁוּת בַּעְלֵיהֶן, וּמַה גַם בִּרְאוֹת בַּעְלֵיהֶן אוֹיְבִים לָהֶם, אֲנוּסִים הֵם,

- OR HACHAIM ELUCIDATED -

opinion of Avner as taught by R' Yochanan, it is expounded from a combination of the [verse's] saying the masculine terms Ammoni and Moavi, and that which it says, Because of the fact, etc. as explained above; יְלַסְבָּרֵת רֵבִּי יְהוּדָה מֵאוֹמְרוֹ "עֲמוֹנִי" לְבַּד (2) According to the opinion of R' Yehudah, it is derived only from that which it says, Ammoni and Moavi, and that reason itself suffices; יְלַסְבָּרַת בְּיִי שִׁמְעוֹן עֵקָר הַדְּרָשֶׁה הִיא מֵאוֹמְרוֹ "עֵל דְּבַר" — and (3) according to the opinion of R' Shimon, the primary derivation of this law is from that which it says, Because of the fact, etc., and this inference itself suffices.

Having set out these opinions, Or HaChaim now returns to the difficulty raised at the beginning of his discussion: After mentioning that the Moavites hired Bilam to eradicate the Jewish people, why did it also mention the relatively insignificant reason that they did not greet the Jewish people with food and water? Or HaChaim notes that according to two out of the three opinions set out above, this question is answered:

בי יוחנן (בו לשמועתו של רבי יוחנן — Accordingly, it is understood according to the position of R' Shimon, and also according to the teaching of R' Yochanan, יש טעם נכון למאמר ״על — for both hold that attributing the prohibition also to the fact that they did not greet the Jewish people with bread and water teaches that women are excluded (according to R' Shimon it is derived from this alone, and according to R' Yochanan, in combination with the term *Moavi*, as explained above), there is therefore a valid reason for writing the statement, Because of the fact, etc. יהודה שאינו דורש אלא מתיבת "עמוני ומואביי — However, according to the opinion of R' Yehudah, who does not expound it from there, but only from the masculine terms Ammoni and Moavi, יעל דבר" – למה הוצרך לומר הכתוב "על דבר" – Why did the שמקומה עומדת — our original question remains: הענין — Therefore, according Torah have to say, Because of the fact, etc.? to R' Yehudah the matter will have to be resolved as we wrote at the beginning of the discussion, that the Torah writes it to convey that even this smaller sin would have been enough to prohibit them from marrying into the Jewish people.

Above, Or HaChaim suggested that R' Yehudah and R' Shimon disagree as to whether the Moavite women could definitively claim, Every honorable princess dwells within. He now retracts that position: [22] שוֹב עָמִרְתִּי עֻל תּוֹכֶן עִנְיְן זֶה — After writing this I reconsidered and arrived at the essence of this matter, — and I realized that there is no legitimate charge against the women that they should have gone out and greeted the Jewish women; — בִּי הַנֵּע עַצְמִךְ — Even if they would have wished in their hearts to greet the Jewish travelers with bread and water, could they possibly have done so without their husbands' permission? שְּׁלִיהֶן אוֹיְבִים לְהֶם — Especially, at that time, when they saw that their husbands were enemies of [the Jewish people],

⁶ But Hashem, your God, was not willing to listen to Bilam, and Hashem, your God, reversed the curse to a blessing for you,

אור החיים —

הֲגַם שֶׁלֹא יְקַדְּמוּ אוֹתָם. וּמֵעַתָּה אֵין טַעֲנַת ״אֲשֶׁר לֹא קְדְמוּ״ אֶלֶּא עַל הַוְּכָרִים, וְעָמֵד הַהִּין ״עַמוֹנִי״ וְלֹא עַמוֹנִית, ״מוֹאָבִי״ וְלֹא מוֹאָבִית^{נָ}. וְטַעֲנַת הּוֹאֵג טַעֲנַת מִין^{גַ}, וּּכְמוֹ שֶׁאָמַר אֲחָיָה הַשִּׁילוֹנִי בְּשֶׁאָמְרוּ לְפָנָיו קוּשִׁיָא זוֹ, הֱפֵירָה וְאָמַר מִינָאָה, בָּאָמוּר בַּמִּדְרָשׁ (מדרש שמואל כב)ינּ:

ן ן **וֹן אָ אָבָה וגו׳.** אוֹמְרוֹ ״וְלֹא אָבָה״, פֵּירוּשׁ, הֲגַם שֶׁהָיָה מָקוֹם לִשְׁמוֹעַ מִצַּד עַנְפֵּי הַחֵטְא שֶׁהָיָה בִּלְעָם

— OR HACHAIM ELUCIDATED –

דְּמֵעָתָה אִין טֵעֲנַת "אָשֶׁר לא קְּדְמוּ" אָלָא עֵל הַּוְּכִרִים — they were forced to obey their husband's wishes, and cannot be blamed despite the fact that they did not greet [the women]. וּמֵעַתָּה אֵין טֵעֲנַת "אֲשֶׁר לֹא קְדְמוּ" אָלָא עֵל הַוְּכִרִים — Accordingly, the complaint of Because of the fact that they did not greet, etc., is only with regard to the males, not the females; וְעַמֵּר הַדִּין "עַמוּנִי" וְלֹא עַמוֹנִית "מוֹאָבִי" וְלֹא מוֹאָבִי — and as such, the law remains that the Torah prohibited an Ammoni man but not an Ammonis woman, and a Moavi man but not a Moavis woman. וְפַשְׁנֵת מִין — As for Doeg's argument that the women should have greeted the women, that is an argument of a heretic, לְפָנִיו — as the prophet Achiyah the Shilonite said, when they stated before him this question raised by Doeg; בְּמִרְרָשׁ — he dismissed [the question], and said, "Doeg is a heretic!" as stated in the Midrash (Midrash Shmuel Ch. 22). [25]

6. אֲבָה וגוי — BUT HASHEM, YOUR GOD, WAS NOT WILLING TO LISTEN TO BILAM, ETC.

Or HaChaim explains why the verse needs the words, was not willing, and did not say simply that Hashem "did not listen":

בְּנֵם שֶׁהָיָה מָקוֹם לִּשְׁמוֹעַ — The meaning of the statement was not willing is הַנֵּם שֶׁהָיָה מָקוֹם לִשְׁמוֹעַ — that although, in fact, there were grounds for Hashem to listen to Bilam מְצַר עַנְפֵי הַחֵטְא שֶׁהָיָה — on account of the "branches of sin" of the Jewish people to which Bilam attached

- 23. The idea that the women were not in a position to go out on their own is included in the Gemara's words, $\Box \eta$ אַין דְרָבָּה שָׁל אָשָׁה לְקְהַ , it is not customary for women to greet travelers.
- 24. Doeg did not present this argument because he thought it was the truth; rather he was looking for a way to disqualify David, and therefore rejected the Sages' received tradition regarding the permissibility of Moavite women (see *Or Bahir*; *Or LaEinayim*).
- 25. According to our version of the Midrash, it was Shmuel himself who exclaimed this. The Midrash then continues that Shmuel told them that although Doeg's position is false, he must give them some argument to use against it, and so he said, "Every honorable princess dwells within; it is for the man to greet travelers, and not for the woman."

Following Or HaChaim's retraction, which relies on this Midrash, we must explain that the Gemara's use of the argument *Every honorable princess dwells within* is similarly only stated as a way of rejecting Doeg's position, but in fact it is unnecessary, since, as Or HaChaim explains, the women cannot be blamed for not going out against their husbands' wishes. Furthermore, Or HaChaim retracts his position that R' Yehudah and R' Shimon disagree about

the applicability of the concept of Every honorable princess dwells within to the Moavite women. Rather, the question is whether despite the fact that women are not faulted at all, they are included because the entire nation was treated as one, or are considered to be descended from the men, who were at fault, as Or HaChaim suggested earlier. [The Gemara's statement of בְּתַנְּאֵי, the matter is a subject of Tannaic dispute, must be explained the way Rashi does, i.e., that the matter subject to dispute is the source of the exclusion of women from this law.]

An alternative way of understanding Or HaChaim's last argument is not as a retraction from his entire discussion, but a presentation of another view: The three views set out above (R' Yochanan, R' Yehudah, and R' Shimon) are to be understood as Or HaChaim set out earlier, and the Gemara's discussion of it is not customary for women to greet travelers and Every honorable princess dwells within is understood plainly. Or HaChaim notes here, however, that another view of the law, as reflected in the Midrash, does not see the entire claim against the women as having value at all, since ultimately, they had no choice at all.

[For a different approach to resolve many of Or HaChaim's questions in this passage, see *Ramban*.]

אַרֵי רַחַמָּך יִיָ אֵלָהָרְ: זּלָא תָתָבַּע שָׁלַמָהוון וָטַבַתְהון כַּל חַלַא תְרַחַק יומיך אַחוּרְ אַרֵי לַא תַרַחַק מִצְרַאַה אֱרֵי דַיַּר בַאַרְעַה: טבִנִין דִי יִתִילִידוּ לְהוֹן דָּרָא תִלִּיתָאָה יִדְכֵּי לְהוֹן לְמֵעַל בְּקְהַלַא דִייַ: י אַרֵי תִפּוֹק מַשְׁרִיתַא עַל בַּעֵלֵי דבבר ותסתמר מכל מדעם בִּישׁ: יא אַרֵי יִהֵי בָרְ גִּבַר דִּי לָא יְהֵי דְבֵי מִקְרֵה לֵילִיָא וִיִּפּוֹק לִמְבַּרָא לְמַשִּׁרִיתַא לַא יֵעוּל לְגוֹ מַשָּׁרִיתַא: יב וִיהֵי לִמִפְנֵי רַמִשַׁא ז כִּי אֲהֵבְּךָ יה(ה אֱלֹהֵיך: לְא־תִרְרָשׁ שְׁלֹמֶם
רביעי ח וְטְבָתֶם כָּל־יָמֶיךּ לְעוֹלֵם: לְא־תְתַעֵב מִצְרִי כִּי־
עֻּבֹלִי כִּי אָחֶיךּ הְוּא לְא־תְתַעֵב מִצְרִי כִּי־
עֻּבֹלְי בְּיִם אֲשֶׁר־יִנְלְּדָוֹ לָהֶם דְּוֹר
שְׁלִישִׁי יָבָא לָהֶם בִּקְתַל יהוְה: כִּי־
תַּצֵא מַחֲנֶה עַל־אִיְבֶיךְ וְנִשְׁמַרְהָּ מִכְּלֹ דָּבֶר
תצֵא מַחֲנֶה עַל־אִיְבֶיךְ וְנִשְׁמַרְהָ מִכְּלֹ דָּבֶר
אַ בְיּיִהְיָה בְּךָּ אִישׁ אֲשֶׁר לֹא־יִהְנָה טָהְוֹר
מִקְבַה־לָיְלָה וְיָצָא אֶל־מִחְוּץ לַמַּחֲנֶה לָא
בִּיבֹא אַל־תִּוֹךְ הַמְּחנה: וֹהִיה לפּנוֹת־עַרב

אֲדוֹם שַּקְדְּמָם בַּמֶרֶב לֹח נְמְעַב, וְכֵן מִלְּרֵיִם שַׁפְּבְּעוּם, וְאֵלֹּוּ שָׁבְּקְמָּס בַּמֶרֶב לֹח נִמְעַב, וְכֵן מִלְּרַיִם שַׁפְּבְּעוּם, וְאֵלֹּוּ שָׁבְּשָׁמִילְהִים נְמְעָבוּ וִכֹּס רנבו: (וּ) בִּי תֵצֵא וֹגוֹי וְנִשְׁמֵרְתָּ. שֻׁבְּשָׁטֶן מְקַעְרָג בִּשְׁעַת הַפַּבְּנָה וֹמִנוֹמוֹת וֹיגֹז אֹ; ירוֹזלמי שבת ב, וו: (יא) מִקְרֵה לָיְלֶה. דִיבֶּר הַבְּמוֹנֵה (ספרי רנה): וְיָצָא אֶל מְחוּץ לַמַּחֲנָה. זוֹ מִלְנַת עֲשָׂה. וְיְסִוּר לִיבָּנִם לְמִחֲנֵה תוֹךְ הַמַּחְנָה. זוֹ מִלְנַת לֹח תַעֲשֶׁה. וְיְסִוּר לִיבָּנִם לְמְחֲנֵה לְיִיָּה וֹלְפְבוֹּת עֶרֶב. לְנִיְה לִבְּבוֹת עֶרֶב. לְיִיָּה לִבְּבוֹת עֶרֶב. סְמִּהְ לֹהְטַרֶב שְׁמָשׁוֹ יִמְבּוֹל, שַׁמִיל מְסוֹר בּלֹח הַטְרֵב הַשְׁמַשׁ סְמוּרְב בַּמָּחָל הַעָרֶב הַשְׁמַל מְחֹר בּלֹח הַטְבֵּב הְשָׁמֵל הַ בְּמִיּיִם בְּמִיבּה הַשְׁמִּבֹּ הַשְׁמִּיֹב הַ בְּמָיִב הַשְׁמִיּן מְסוֹר בּלֹח הַטְרֵב הַשְׁמִּיֹך בּמִינִם לְמִבְּב הַשְׁמִּיִב בְּיִבְּיִם בְּמִבְּים בְּמִבְּים בְּמִיבְּים בְּמִבְּים בְּמִבְּיב בְּמִבְּים בְּמִבְּיב הַשְׁמִיב בְּבְּיִם בְּמִבְּים בְּמִבְּים בְּיִבְּים בְּבְּיִב בְּיִבְּים בְּיִבְּב בְּיִּבְּים בְּבְּיִב בְּיִבְּים בְּיִבְּיִּים בְּבְּבוֹת מִיבוֹר בִּלְים בְּבְּים בְּבְּים בְּבִּים בְּבְּבוֹת בְּבִים בְּעבּב בְּבְּים בְּשִׁבּים בְּבְּיִב בְּיִבְּיִם בְּבִּבּית בְּבִּבּים בְּבִּים בְּיִבְּיִב בְּיִבְּים בְּיִבְּיִם בְּיִבְּיִּבְּיִם בְּבִּיִּים בְּבִּבּית בְּבִּיִם בְּיִבְּיִם בְּעִבְּב בְּבְּיִם בְּבִּים בְּבִּים בְּבִּים בְּבְּיִבְּיִב בְּיִבְּיִם בְּבִּים בְּבְּיִבְּיִים בְּבִּים בְּעָבְיב בְּבִּים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִּיִים בְּיִבּיִים בְּבִּיּבְים בְּיִבְּבִּים בְּבִּים בְּיִבְּיִים בְּיִבְּיִים בְּיִּבְּיִים בְּיִּבְיּבְים בְּיִבְּיִים בְּיִבּים בּּיִּבְּיִבּים בְּיבִּים בְּיִבּים בְּיִּבְּים בְּיִּבְּים בְּבִּים בְּיִבְּבִים בְּיִבּים בְּיִבְּיִים בְּיִּבְּיִים בְּיִּבְּיִים בְּיִים בְּיִים בְּיִבּים בְּיִבְּיִים בְּיִיבְּים בְּיִים בְּיִים בְּיִבּים בְּיִּבְּיִים בְּיִים בְּיִים בְּיִּבְּיִים בְּיִים בְּיִבְּיִים בְּיִבְּבְּיִים בְּיִים בְּיִים בְּיִבּים בְּיִבְיבְּיִים בְּיִּבְּבְּיִים בְּיִים בְּיִים בְּיִיבְּיִים בְּיִיבְּיִים ב

(שם רנו):

אור החיים –

נֶאֶחָז בָּהֶם²º, אַף עַל פִּי כֵן נִתְרַצָּה ה׳ בְּלֹא טַעַם, וְלֹא שָׁמַע וגוי²², וְנָתַן הַטַּעַם ״בִּי אֲהַבְךּ ה׳ ״, פֵירוּשׁ, לֹא לְצַד שֶׁהָיִיתָ רָאוּי לְדָבָר זֶה, וְעַיֵּין מַה שֶׁפֵּירַשְׁתִּי בַּפָּסוּק ״וְלֹא אָבָה סִיחֹן״ (לעיל ב, ל):

- OR HACHAIM ELUCIDATED -

אף עַל פּי בּן נִתְרַצִּה ה' בְּלֹא טַעֵם וְלֹא שָׁמִע וגו׳ — nonetheless, Hashem favored the Jewish people without reason (i.e., although they were unworthy) and did not listen to Bilam. [27] That is why it says was not willing, which implies a refusal that does not follow the standard rules that would otherwise apply in that case. "וְּנָתְן הַשַּעֵם "בִּי אֲהַבְּךְ ה" " — [The verse] then provides the reason that Hashem did act this way: because HASHEM, your God, loved you, פּירוּשׁ לֹא לְצֵּד שֶׁהְיִתְ רָאוּי לְדָבֶר וָה — meaning, it was not because you were worthy of this miracle, but only because of Hashem's love for you. וְּעַבִּין בַּפְּטוּק "וְלֹא אָבָה סִיחֹן" — See what I have explained similarly regarding the implication of the word אַבָּה willing, on the verse (above, 2:30), But Sichon king of Cheshbon was "not willing."

10. בי תֵצֵא מַחֲנֶה וגוי — WHEN A CAMP GOES OUT AGAINST YOUR ENEMIES, YOU SHALL GUARD AGAINST ANYTHING EVIL.

Surely, a person must guard himself against evil at all times. Why does the verse specify that one must do so during a time of war?^[28]

26. This is an allusion to Or HaChaim's explanation (Bamidbar 23:8) regarding the source of Bilam's power. Or HaChaim writes there that when someone was deserving of punishment, Bilam was able to hasten the Divine anger upon that person. Or HaChaim's reference here to "branches of sin" refers to his discussion there of the effects that sin has upon a person's soul. Here, Or HaChaim explains that since the Jewish

people were not free of sin, Bilam's power should have been effective against them; see following note.

27. Hashem not only forgave the sins of the Jewish people, He also refrained from becoming angry during the entire time that Bilam attempted to curse them, thereby thwarting his plans (Or HaChaim loc. cit.; see *Rashi* there).

28. Or Bahir.

because Hashem, your God, loved you. ⁷ You shall not seek their peace or their welfare, all your days, forever.

⁸ You shall not reject an Edomite, for he is your brother; you shall not reject an Egyptian, for you were a sojourner in his land. ⁹ Children who are born to them in the third generation may enter the congregation of HASHEM.

¹⁰ When a camp goes out against your enemies, you shall guard against anything evil. ¹¹ If there will be among you a man who will not be clean because of a nocturnal occurrence, he shall go outside the camp; he shall not enter the midst of the camp. ¹² When it will be toward evening,

- אור החוום -

[י] כּי תֵצֵא מַחֲנֶה וֹגוֹ׳. פֵּירוּשׁ^{מּ}, הֲגַם שֶׁיֵּשׁ דִּקְדּוּקֵי עֲבֵירוֹת שֶׁה׳ לֹא יַעֲנִישׁ עֲלֵיהֶם^{מּ}, וְאִם יַעֲנִישׁ יִהְיֶה עוֹנֶשׁ קַל, מוֹדִיעַ הַכָּתוּב שֶׁבְּשְׁעַת הַסַּבָּנָה, שֶׁהוּא בִּוְמֵן שֶׁיוֹצְאִים עַל אוֹיְבֵיהֶם, צְרִיכִין שְׁמִירָה מִכָּל דְּכָר וֹגו׳ ״: דִּקְדּוּקֵי עֲבֵירוֹת^{מּ}, כָּאוֹמָרוֹ ״מִכֹּל דָּבָר וֹגו׳ ״:

וְכָלֵל בְּתֵיבַת ״דָּבָר״, גַּם סִיבּוֹת שֶׁמִּמֶּנוּ יְסוּבֵּב הָרֵע, וְהֵעִיר בְּמַה שֶׁצִּוָּה סְמוּךְ לָזֶה ״בִּי יִהְיֶה בְּךְּ אִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִהְיֶה טָהוֹר וגו׳ ״, וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל (עבודה זרה כּ:) שֶׁהְרְהוּרֵי עֲבֵירָה בַּיוֹם מְבִיאִן לִידֵי קְרִי לַיִּלָה, וְנַתְבַּוּוִן הַבַּתוּב בִּסְמִיכוּת זָה לוֹמֵר, שֲׁעַל בַּיוֹצָא בַּזָה יִצֵו בְּמֵאַמֵר ״וְנַשִּמֵרתַ מִבּל וגו׳ ״:

— OR HACHAIM ELUCIDATED –

בירוֹת שָׁה' לֹא יַעֵנִישׁ עֲלֵיהֶם — The meaning of this is that although there are some fine details of sins for which Hashem would not necessarily punish, וְאִם יַעֲנִישׁ יִהְיָה — or, even if He does punish, it would be a slight punishment, עוֹנָשׁ קַל — or, even if He does punish, it would be a slight punishment, עוֹנָשׁ קַל — the verse informs us that at a time of danger, such as a time when [the Jewish people] are going out to wage war against their enemies, עֲבִירוֹת — they need to be especially vigilant against even any fine details of sins, for at such times even those "sins" can put them in danger. עמבל דְּבָר וֹגוֹי " , מבל דְּבָר וֹגוֹי " — This is as it says, you shall guard against "מוֹל הַבָּר רָע " בְּבָר רָע " , an evil thing — but also against "anything" evil. i.e., even such minor "sins."

Or HaChaim explains why the verse says the word מָבֶל "דָּבָר", against anything evil (literally, against any evil "thing"), instead of saying merely מָבֵּל רָע, against any evil:

to do at that time.

^{29.} This refers to things that are not actual sins, but are somewhat connected to sin, i.e., slight infractions. Or LaEinayim suggests that the term דְּקְדּוֹקִי עָבִירוֹת refers to those things that, although not prohibited outright, one knows that Hashem would not wish him

^{30.} The Satan has a special power in times of danger to prosecute in Heaven for even minor sins (see *Rashi*).

יִסְחֵי בְמַיָּא וּכְמֵעַל שִׁמְשָׁא יֵעוּל לְגוֹ מַשְׁרִיתָא: יג וַאַתַר מִתַקַן יִהֵי לַךְ מִבָּרָא לִמַשִׁרִיתָא וְתִפּוֹק תַּמֶּן לְבָרָא: ידּ וְסִכְּתָא ּתְהֵי לָךְ עַל זֵינָךְ וִיהֵי בְּמִתְּבָךְ לִבָרָא וְתַחְפֵּר בַּהּ וּתִתוּב וֹתְכַסֵּי יָת מִפְּקָתָר: טוּ אֲבִי יְיָ אֱלָהָךְ שְׁכִינְתֵּהּ מְהַלְּכָא בְּגוֹ מַשִּׁרִיתַךְ לִשַּׁזָבוּתַךְ וּלְמִמְסַר בַּעַלֵי דָבַבַּךְ קַדַמַךְ וּתִהֵי מַשְׁרִיתַךְ קַדִּישַא וַלַא יִתְחֵזֵי בָרְ עַבַרַת פִּתִנָּם וִיתוּב מֵימִרָה מִלְאוֹטָבָא לָך: טוֹ לָא תִמְסַר עֶבֶד עַמְמִין לְיַד רִבּוֹנֵה דִּי יִשְׁתֵּוֵב לְּוָתָךְ מִן קֶדָם רִבּוֹנַה: יז עפָּר וִתֵב בֵּינָך בְּאַתְנָא דִי יִתִּרְעֵי בַּחֲדָא מָן קְרְוָיךְ בִּדְיֵיטַב לַה לָא תוֹנְגַה: יחלָא תְהֵי אָתִּתָא מִבְּנַת יִשְׂרָאֵל לְגִבַר עַבֵּד וְלָא יִסַב גַּבְרָא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָתִּתָא אָמָא: יט לָא תעל אַגַר זַנִּיתַא וְחוּלְפַן כַּלְבַּא לְבֵית מַקְדִּשָׁא דַייָ אֱלָהָךְ לְכָל נִדרָא אַרִי מִרָחָק קַדָם יִיַ אַלָּהָרְ אַף תַּרְוֵיהוֹן: כ לָא תִרַבֵּי לַאַחוּךְ רְבִּית כְּסַף רְבִּית עְבוּר רְבִּית בָּל מִדַעַם דִּי מִתְרַבֵּי: כּא לְבַר עַמִמִין תִּרַבֵּי וִלַאַחוּךְ לָא תְרַבֵּי בְּדִיל דִּיבְרֵכְנַּךְ יְיָ אֱלָהָךְ

ּיִרְחַץ בַּפָּיִם וּכְבָא הַשֶּׁמֶשׁ יָבָא אֶל־תִּוֹך י הַמַּחַנֶה: וִיָּר תִּהִיֶה לְּךְּ מִחְוּץ לַמַּחַנֶה וִיָצֵאתָ 🛚 ּרִ שָּׁפָּה חְוּץ: וְיָתֵר תְּהְיֵה לְךָּ עַל־אֲזֵנֶךְ וְהָיָה יִּ בְשִׁבְתָּךְ חוֹץ וְחֵפַרְתֵּה בָּה וְשַׁבְתָּ וְכִסְּיתָ ש אֶת־צֵאָתֶרָ: כִּי יהוֹה אֱלֹהֶיךָ מִתִהַלֵּךְ | בְּקֵרֶב מַחֲנֶּרָ לְהַצִּילְרָּ וְלָתֻת אִיְבֶּירָ לְפָנֶּירְ וְהָיָה מַחֲנֶיךּ קָדְוֹשׁ וְלָא־יִרְאֶה בְּךָּ עֶרְוַת דָּבָּר וְשָׁב ַלְא־תַסְגָּיר עֶבֶּד אֶל־אֲדֹנָיו טז מַאַחַרֶיך: ָאַשֶׁר־יִנָּצָל אַלֶּיךָ מֵעָם אֲדֹנֵיוּ: עִמְּךָ יֵשַׁב יִשְׁב יִשְׁב יִשְׁב יִשְׁב בְּקרְבְּרָ בַּמָּקְוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר בְּאַחַד שְׁעָרֶיךְ לא־תַהַיֵה יו בַּטְוֹב לָוֹ לָא תּוֹנֶנַוּ: קָדַשָּׁה מִבּנְוֹת יִשְּׂרָאֻל וְלֹא־יַהְיֵה קָדֵשׁ ים מִבְּנֵי יִשִּׂרָאֱלֹ: לְא־תָבִיא אֶתִנַּן זוֹנָה וּמְחֵיר יּ בֶּלֶב בֵּית יהוָה אֱלֹהֶיךּ לְכָל־גָרֵר כֵּי תְוֹצֲבַת לא־ ַ יהוָה אֱלֹהֶיךְּ גַּם־שְׁנֵיהֶם: ַתִשִּׁיךּ לְאָחִיךּ גָשֶׁךְ כָּסֶף גָשֶׁךְ אָכֶל נֶּשֶׁךְ בא כָּל־דָבֶר אֲשֶׁר יִשֶּׁרְ: לַנָּכְרֵי תַשִּׁיךְ וּלְאָחֶיךְ לָא תַשַּׁירְ לִמַּעַן יִבֶּרֵכִף יהוָה אֱלֹהֵיךְּ

(בראשית כב, ה), עם הַדּוֹמֶה לַמַמוֹר (קדושין סת). "וְלָּחׁ יַפַבּ גַּבְרָחׁ מִּבְּנִי יִשְׂרָחֵל חְׁמְּחָ חְׁמָה", שֻׁחַף הוּחֹ נַטֲשֶׁה קְדֵשׁ עַל יְדָהּ, שָׁבָּל בְּשִילוֹמִיו בְּשִילוֹמִיו בְּעִילוֹת וְנִּיּת שְׁחַיִּן קְדּוּשִׁין מּוֹבְּסוֹן לוֹ כָּהּ (שֹסִי (יש) אֶתְבַּן זוֹנְה. נָתַן לָהּ שְׁלֵּה בְּּחֶבְיָה בְּסְלֵּיְף שָׂה בְּכֶלֶב (ספרי רסח; תמורה כּט: בְּשְׁבְיִהְם. לְרָבּוֹת שִׁבּיִייָּסָ, כְּגוֹן חִמִּים וַעֲשָׁחָן סֹלֶת ממורה לֹט: (ב) לֹא תַשִּׁירְּה. חַׁיְסָרָה לַלֵּיָה שֶׁלְּיָה יִמְּן רָבִּית לַמֵּלְנָה וֹחַתַּר כָּבְּ חַׁוְּהְרָה לַמִּלְנָה "חָׁת כַּסְפְּבְּּ לֹח תִמֵּן לוֹ בְּנֶשִׁירְ. וְיִלְהֹ הַחְתִּיךְ, לָּחוֹ הַבָּח מִיִּכֹל עֲשָׂה, עֲשָׂר, לַעֲבּוֹר עָלִיו בִּשָׁיִר, לְחֹי בִּבְּיִ לַחִייךְ, לַלְחִיךְ, לָחוֹ הַבָּח מִבְּלֵל עֲשַׂה, עֲשָׂר, לַמִּי בִּשְׁרָי, לָחוֹיך. (יג) וְיֶד תִּהְיֶה לְּךְּ. כְּמַרְגּוּמוֹ "וַאַמַר", כְּמוֹ "אִישׁ עֵל יְדוֹ" במדבר ב, יז; ספרי רנז): מְחוּץ לַמַּחֲנֶה. חוּן לֶעָנֵן: (יד) עַל במדבר ב, יז; ספרי רנז): מְחוּץ לַמַּחֲנֶה. חוּן לֶעָנֵן: (יד) עַל שִס: (טוֹ) וְלֹא יִרְאָה בְּךְּ. הקב"ה עֶּרְוַת דָּבֶר: (טוֹ) לֹא בַּסְנִישׁךְ: אֲזנֵנֶף. מְּמִי כְּנִי יַיִּינֶךְ וֹספרי תַּסְנִיר עֶבֶד. כְּמַרְגּוּמוֹ. דְּבָּר חַמֵר, חֲפִילוּ עַבֶּד כְּנַעֵיִי שֶׁל יִסְבְּיוֹ עֶבֶד מִּנְעָיִי שֶׁל יִסְבְּיוֹ עֶבֶד מָנִינְיִ מְּחֹיִי, חֲפִּילוּ עָבֶד כִּנַעֵיִי שֶׁל יִחֹן מִה): יִסְׁרָחׁל שָבָּב חַמְרֹּי, מְקְנִי שֶׁל וֹשִם רנמי, גִימִין מה): וְלֹא יִהְיֶה קְּדֵשִׁה. מוּפְּקֶרֶת, מְקִּיְעֶל (וְבַּכ תְבִּד", שְׁמָל וְנִיתְ וֹלְוֹיִם לְנִיתְ בְּבִּר עַבָּד", שָׁמַף וֹיְלִיתְּלְנִים מְּנִינְת וְנִיבְי, שְׁמָּף וֹיְבְּיֹת מְלְנִים לְנִים בְּבִר", שְׁמָּף וֹיִ מִּלְיִם לְנִים בְּבִר", שְׁמָּף וֹיִ מְרְנִּים וְנִבְי וְנִים מְלִּבְי עְבָּד", שְׁמָּף וֹיִ מִּנְיְנִם לְנִים מִּבְּיִי וְתְּבִּים מִחְּלְים וְנִבְי בְּבִר", שְׁמָּף וֹיִ מְּבְּיִם מְבִּיִּים וְנִים מְנִים לְנִים בְּבִּר", שְׁמָּף וֹיִם מְּנִבְי עְבַּד", שָׁמַף וֹיִם מְּבְּיִם מְּבְּיִים מִּלְּנִים בְּבִּים מִּחְלִּים וְבִּים מִּחְלְים בְּבִים מְּחִיל לְנִים בּבְּים בְּבְּיִים בְּבְּים מְבִּים בְּבִּים בְּבִים בְּבִייִם בְּבָּים בְּבִים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִים בְּבִים בְּבִים בְּבִּים בְּבְּים בְּבְים בְּבְּים בְּבְּים בְּבְּבְי בְּבְּים בְּבְּר בְּבָּים בְּבְּבְי בְּבְים בְּבִּים בְּבְים בְּבְּים בְּבִּים בְּבְּים בְּבְים בְּבְּים בְּבִי בְּבְּים בְּבְּבְים בְּבְּים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִּים בְּבְּים בְּבִּים בְּיִים בְּבִים בְּבְּים בְּבִים בְּבִּים בְּבִּים בְּבְים בְּבִּים בְּבִים בְּבְים בְּבִּים בְּבְּים בְּבִים בְּבְּים בְּבְים בְּבְּים בְּבְּים בְּבְים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִּים בְּבְּים בְּבִּים בְּבִּים בְּבְּים בְּבִים בְּבִּים בְּבִּים בְּבְּים בְּבִּים בְּבִּים בְּבְים בְּבְּים בְּבְּים בְּבְּיִים בְּבִים בְּבְּיִים בְּיִים בְּבְּים בְּבְּים בְּיִים בְּיִים בְּיִיבְּיִים בְּבְּים בְּבְּיִים בְּבְּים בְּיִים בְּיִי בְּיִים בְּיִים בְּבְּיִי בְּיִיּיִיְם בְ

– אור החיים –

ָבא**ַ לַנְּבְרִי תַשִּׁיךְ וּלְאָחִיךְ לֹא תַשִּׁיךְ.** קָשֶׁה, לָמָה כָּפַל לוֹמַר ״וּלְאָחִיךְ לֹא תַשִּׁיךְ״ אַחַר שֶׁצִּנָה בְּסָמוּךְ

- OR HACHAIM ELUCIDATED -

21. בְּנְבְרִי תַשִּׁיךְ וּלְאָחִיךְ לֹא תַשִּׁיךְ – YOU MAY CAUSE AN IDOLATER TO TAKE INTEREST, BUT YOU MAY NOT CAUSE YOUR BROTHER TO TAKE INTEREST.

Or HaChaim points out a redundancy in the verse:

"קְּשֶׁה לָּמָה בְּפַל לוֹמֵר "וֹלְאָחִיךְ לֹא תַשִּׁין" — There is a difficulty here: Why did [the Torah] repeat itself by saying, but you may not cause your brother to take interest, אַחַר שֶּׁצְוָּה בְּסָמוּף — after instructing

he shall immerse himself in the water, and when the sun sets, he may enter the midst of the camp. ¹³ You shall have a place outside the camp, and to there you shall go out, outside. ¹⁴ You shall have a shovel in addition to your weapons, and it will be that when you sit outside, you shall dig with it; you shall go back and cover your excrement. ¹⁵ For HASHEM, your God, walks in the midst of your camp to rescue you and to deliver your enemies before you; so your camp shall be holy, so that He will not see a shameful thing among you and turn away from behind you.

¹⁶ You shall not turn over to his master a slave who is rescued from his master to you. ¹⁷ He shall dwell with you in your midst, in whatever place he will choose in one of your cities, which is beneficial to him; you shall not taunt him.

¹⁸ There shall not be a promiscuous woman among the daughters of Israel, and there shall not be a promiscuous man among the sons of Israel. ¹⁹ You shall not bring a harlot's hire or the exchange for a dog to the House of Hashem, your God, for any vow, for both of them are an abomination of Hashem, your God.

²⁰ You shall not cause your brother to take interest, interest of money or interest of food, interest of anything that he may take as interest. ²¹ You may cause an idolater to take interest, but you may not cause your brother to take interest, so that HASHEM, your God, will bless you

אור החיים

(לעיל פסוק כ) "לא תַשִּׁיךְ לְאָחִיךְ וֹגו׳ ", וְרַבּוֹתֵינוּ זַ"ל (בבא מציעא עה:) אָמְרוּ: לַעֲבוֹר עֶלָיו בִּשְׁנֵי לָאוִין: (לעיל פסוק כ) "לא תַשִּׁיךְ לְאָחִיךְ וֹגו׳ ", וְרַבּוֹתֵינוּ זַ"ל (בבא מציעא עה:) אָמְרוּ: שֶׁבְּנָּוּן לוֹמַר, שֶׁהָנָם שֶׁהַנְּשִׁיכָה הִיא לְגוֹי²², אָם הַדָּבָר עַל יְדֵי יִשְּׂרָאֵל אָסוּר, שֶׁרְּשִׁיכָה הָאוֹי בְּעַד הַלְנָאָתוֹי³³, אוֹ אָם אֵין בְּיָדוֹ מַשְׁכּוֹן הַגּוֹי⁴³, וְכָךְ הוּא בָּל עוֹד שֶׁיִּשְׂרָאֵל אֵינוֹ מַכִּיר הַגּוֹי בְּעַד הַלְנָאָתוֹיּ״, אוֹ אָם אֵין בְּיָדוֹ מַשְׁכּוֹן הַגּוֹי⁴³,

— OR HACHAIM ELUCIDATED —

us, in the **previous** verse: "לֹא חַשְּׁרֵךְ לְאָחִיךְּ וְגוּ" — You shall not cause your brother to take interest, etc.? יוְרָבּוֹחֵינוּ וַ"ל אָמְרוּ לַעֲבוֹר עָלִיוּ בִּשְׁנֵי לָאוּיוִן — Now, our Sages, of blessed memory, say (Bava Metzia 75b) that the repetition in the verse is to teach that one who borrows from a Jew on interest transgresses two negative commands for it. However, an explanation is still needed according to the plain meaning of the verse.

Or HaChaim explains that our verse alludes to a case where one lends money to an idolater with interest, but uses a Jew as a middleman: [31]

רואולי שָּנְּתְבַּוּון לוֹמֵר שֶּהַנְּשׁיכָה הִּיֹא לְגוֹי — Perhaps the intent of [the verse] is to say that even if the interest is charged to an idolater — as stated previously, you may charge an idolater interest [32] — if the matter is done through a Jew who acts as a middleman, it is forbidden, אָם הַּנְּבֶר עַל יְבִי יִשְּרָאֵל אָטוּר — as long as the lender, who is a Jew, does not recognize the idolater as the one accountable for his loan. אוֹ אָם אָין בְּיָרוֹ מַשְׁבּוֹן הַגוֹי – Or, even if

31. In our translation of the verse, the prohibition is addressed to the borrower, warning him not to pay interest to a Jewish lender. This follows most *Chumash* commentaries, as well as the Gemara's interpretation cited by Or HaChaim above. In the following approach, however, Or HaChaim takes the view (following *Rashbam* and *Ibn Ezra*) that the verse addresses the *lender*, and prohibits him from charging interest to a Jew לְּבֶּבְרֵי תַשִּׁיךְ לֹאְחֵיךְ לֹא תַשִּׁיךְ (אַ תַשִּׁיךְ לֹא תַשִּׁיךְ (אַ מַשְׁיִרְ לֹא תַשִּׁיךְ (אַ מַשְׁיִרְ לֹא תַשִּׁירָ). You may charge an idolater interest, but you may not charge interest

to your brother]. See further, note 35.

- 32. See previous note.
- 33. That is, it is forbidden if the (Jewish) middleman is accountable to the (Jewish) lender, and the borrower, who is an idolater, is accountable only to the middleman. In this case, the Jewish lender is considered to be lending money to the Jewish middleman on interest. It is permitted only if the borrower is directly accountable to the (Jewish) lender, with the middleman merely acting as an agent.

בְּכֹל אוֹשָׁטוּת יְדָךְ עַל אַרְעָא די אַתְּ עָלֵל לְתַפֶּן לְמִירְתַה: כב אָרִי תִדַּר נְדַר קֵדָם יְיָ אֱלָהָךְ לָא תְאַחַר לְשַׁלָּמוּתֵה אֲרֵי מִתְבַּע יִתְבְּעַנַּה יְיָ אֵלַהַךְ מִנְּךְ וִיהֵי בַּךְ חוֹבַא: אֵלַהַךְ מִנַּךְ וִיהֵי בַּךְ חוֹבַא: בְּכֹל מִשְׁלַח יָדֶּךְ עַל־הָאֶֿרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה בּ בָא־שָׁמָה לְרִשְׁתָּהּ: בִּי־תִדְּר נֶּדֶר לֵיהוָה אֱלֹהֶיךְ לָא תְאַחֶר לְשַׁלְּמִוֹ בִּי־דָרֹשׁ יִדִרשָׁנוּ יהוָה אֱלֹהֵיךְ מֵעִמַּׁךְ וִהָיָה בִךְּ חֵטָא:

_ רז"י —

(בב) לא תְאַחֵר לְשַׁלְמוֹ. שְׁלֹשָׁה רְגָלִים, וּלְמָדוּהוּ רַבּוֹמֵינוּ מִן הַמִּקְרָח (רחש השנה ד:):

אור החיים –

.35(יורה דעה סימן קסח־קסט, סעיף יג) הדין

עוֹד® וִרְמוֹז לְמֵה שֶׁחַלְקוּ הָאַחֲרוֹנִים שֶׁאֲפִילוּ לְגוֹי אָסוּר לְהַתְמִיד בָּזֶה, מִשׁוּם שֶׁמָא יָבֹא לִיתְּנוֹ גַּם לְיִשְׂרָאֵל, וְהוּא אוֹמְרוֹ ״לַנָּכְרִי תַשִּׁיךְ״, וּתְנַאי הוּא הַדָּבָר שֶׁלֹא תַעֲשֶׂה בְּאוֹפֶן שֶׁיֵצֵא מִזֶּה קִלְקוּל שֶׁתַשִּׁיךְ לְאָחִיךְּ:

[בב] וָהָנָה בָּךְ חֵטָא וגו׳. פֵּירוּשׁ, עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם זַ״ל (שבת לב:): בַּעֵוֹן נְדָרִים מֵתִים אִשְׁתוֹ וּבָנָיו שֶׁל

— OR HACHAIM ELUCIDATED –

the Jew does rely on the idolater for the loan, it is still forbidden **if he does not have the collateral of the idolater.** [34] יְּבֶּךְ הוֹא הַדִּין — Indeed, **that is the law** that emerges from the ruling of the *Shulchan Aruch* (Yoreh Deah §168-169:13). [35]

Alternatively, the verse alludes to a Rabbinic law regarding interest: [36]

עוד ירְמוּז לְמֵה שְּחְלְּכִּוּ הְאַחֲרוֹנִים — [The verse] also alludes to a distinction made by the later authorities, שְׁאָפִילּוּ לְּגוֹי אָסוּר לְהַתְּמִיד בְּוֶה — who say that it is forbidden to pay interest even to an idolater on a constant basis, שְׁמָּא יָבא לִיתְּנוֹ גַּם לְיִשְׂרָאֵל — lest one come to pay [interest] to a Jew as well. "ין הוא אוֹמְרוֹ "לַנְבְרִי תַשׁין" — This, then, is what [the verse] is saying: You may cause an idolater to take interest, but you may not cause your brother to take interest; meaning יּהְנָאי הוּא הַדָּבָּר הוֹא הַדָּבְּל שְׁתַשְׁיךְּ לְאָחִיךְ — it is permitted only on condition that you do not do it in such a manner (i.e., with such frequency) that it will result in a violation, i.e., that you may cause your brother to take interest.

22. 'וְהָיָה בְּךְ חֵשְא וגוי — WHEN YOU MAKE A VOW TO HASHEM, YOUR GOD ... AND THERE WILL BE A SIN IN YOU, ETC.

This statement seems superfluous: Certainly if one transgresses this prohibition he will have a sin! Or HaChaim therefore interprets the verse differently: [38]

דירוש עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם וַ״ל — The meaning of this statement is in accordance with what [the Sages], of blessed memory, say (Shabbos 32b): בַּעַוֹן נִדְרִים מֵתִים אִשָּׁתוֹ וּבְנִיוֹ שֵׁל אָדָם — Due to the sin of

34. If the borrower entrusts the collateral to the (Jewish) middleman, it is as though the middleman is lending to the idolater; when the middleman then takes money from the Jewish lender on interest (even though he will then lend it to the idolater), it is considered as if he is the one borrowing from the other Jew with interest, and it is therefore forbidden (see *Beis Yosef, Yoreh Deah* §168-169).

35. This law applies in the converse as well: A Jew may not borrow from an idolater with interest using a Jewish middleman unless the conditions cited above are in place (*Shulchan Aruch, Yoreh Deah* §168-169:17). [Or HaChaim's approach can therefore apply to the standard interpretation of the verse as well (see above, note 31). Perhaps Or HaChaim discusses the case of a Jewish lender because the primary halachic discussion among the authorities revolves around that case (see *Meorei HaChaim*).]

36. In the following approach, Or HaChaim reverts to the standard interpretation of the verse (see above, note 31), in which it is discussing the prohibition of *paying* interest to an idolater.

37. The Gemara (Bava Metzia 70b-71a) says the Sages forbade lending to an idolater with interest unless it is necessary for one's livelihood. [This law is no longer in effect (Shulchan Aruch, Yoreh Deah 159:1).] Or HaChaim, who mentions both charging and taking interest from an idolater, seems to follow those authorities who maintain that the law of the Gemara applies both to charging and taking interest (see She'eilos U'Teshuvos Beis David (Salonika), Yoreh Deah §78; Nachalas Tzvi, Yoreh Deah 159:1). It should be noted, however, that Rambam (Hil. Malveh VeLoveh 5:2) clearly states that the prohibition applies only to lending on interest, not to borrowing.

38. Or Bahir.

in your every undertaking on the Land to which you are coming, to possess it. ²² When you make a vow to Hashem, your God, you shall not be late in paying it, for Hashem, your God, will demand it of you, and there will be a sin in you.

- אור החיים -

אָדָם, עַד כָּאן. וְהוּא אוֹמְרוֹ ״וְהָיָה בְךָּ חֵטְא״, לְשׁוֹן חֶסְרוֹן^{נּג}ּ, שֶׁעַל יְדֵי אִיחוּר הַנָּדֶר יֶחְסַר מִמֶּנוּ אִשְׁתּוֹ שָׁהִיא בְּגוּפוֹ (ברכות כד.), אוֹ זַרְעוֹ שֶׁהוּא גַּם כֵּן חֵלֶק מִמֶּנוּ:

וְאוֹמְרוֹ ״וְכִי תֶחְדֵּל לִנְדֹּר לֹא יִהְיֶה בְּךְ חֵטְא״, יִתְבָּאֵר גַּם בֵּן עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם זַ״ל (גיטין ז.), אִם בֻּאָה אָרָם שֶׁנְּכָסְיו מְצוּמְצָמִים יַצְשֶׂה מֵהֶם צְרָקָה, וְעוֹד אָמְרוּ (כתובות סוּ:) מֶלַח⁰ מָמוֹן חָסֵר, וְהִנֵּה לְפִי שֶׁחָבִיב עַל הָאָדָם מְמוֹנוֹ אֵין נוֹחַ לְהוֹצִיאוֹ, וְלָזֶה תָּבֹא הַפְּבָרָא לָאָדָם לְהִתְחַבֵּם לְנְדּוֹר נֶדֶר לַה׳, שְׁבָּיה לוֹ נוֹחַ הָרָצוֹן לָתֵת מִנְּכָסְיו, לָזֶה בָּא דְּבֵר מֶלֶךְ וְהוֹדִיעוֹ הַיוֹצֵא מֵחְשַׁשׁ בִּישוּל הַנֶּדֶר, וְהַיּוֹצֵא שֵׁהַשְׁשׁ מְנִיעַת נְתִינַת צְרָקָה בְּפִי הַמִּתְחַיֵּיב. וְאָמֵר בְּנֶגֶּר אִיחוּר הַנֶּדֶר, שֻׁיָּה יְסוֹבֵב שִׁיִּהְיָה הַחְסְרוֹן מֵנִיעַת נְתִינַת צְרָקָה אָמֵר, ״וְכִי תַחְדֵּל לִנְדֹר״, הַגַם שֵׁאַתַּה בָּא לִידִי מִנִיעַת נְתִינַת הַצְרָקָה אָמֵר, ״וְכִי תַחְדֵּל לִנְדֹר״, הַגַם שֵׁאַתָּה בָּא לִידִי מִנִיעַת נְתִינַת נְתִינַת הַצְרָקָה אָמֵר, ״וֹכִי תַחְדֵּל לִנְדֹּר״, הַגַם שַׁאַתָּה בָּא לִידִי מִנִיעַת נְתִינַת הַעִּרָם הַּיִייִּ

- OR HACHAIM ELUCIDATED -

עד פָאן — The quote ends here. עַד פָאן — The quote ends here. יְהָיָה בְּךְ חֵטָאיי לְשׁוֹן חֶסְרוֹן — This, then, is what our verse means when it says, and there will be a ייְהָיָה בְּךְ חֵטָאיי יֹחִי חַיִּא here is interpreted as an expression of loss, so that the verse means, there will be a loss in you. The Torah clarifies that loss that comes as a result of this prohibition is one that is considered to be "in you," i.e., an integral part of you, שַׁעַל יְרֵי אִיחוּר הַנָּבֶר יָחְסֵר מִמְנוּ אִשְׁהוֹ שָׁהִיא — because through delaying the fulfillment of a vow, one's wife will be lost to him, and [one's wife] is like the person himself (Berachos 24a), אוֹ בַּרְעוֹ שֶׁהוֹא נַם בֵּן חֵלֶּק מִמְנוֹּנ — or he will lose his offspring, which is also like a part of him.

Or HaChaim explains the following verse in the same vein:

"אומרו ייוכי תַחַדַּל לנדר לא יָהיָה בַּךְ חָטָאי — That which it says, If you refrain from vowing, there will יתבאר גם כן על דרך אומרם ז"ל — may likewise be explained in this manner, be no "loss" in you, in accordance with that which [the Sages], of blessed memory, say (Gittin 7a): עובקיו מצומצמים וששה מהם צרקה — If a person sees that his possessions are restricted to exactly what he needs and no more, he should nevertheless take some and perform charity with them, for דעוד אמרו מלח ממון חסר — [The Sages] also said (Kesubos 66b): The this will bring him blessing. salt (i.e., preservative)[40] of money is its loss; i.e., the way a person can preserve his money is by diminishing it and giving some to charity. Here, too, we see that giving charity brings wealth. אספי שַחַבּיב עַל הָאָרָם מִמוּנוּ אֵין נוּחַ לָהוּצִיאוּ — Now, since a person's money is precious to him, it is not easy for him to spend it even for the purpose of giving charity, which he knows will bring him היבור לַבּר לְּאָרָם לְּאָרָם לְּאָרָם לְּאָרָם בּח — Therefore, it may occur to a person who wishes to give charity but sees that this is difficult for him, to act cleverly to outsmart his own inclina-יהָנָה יְהָנָה לוֹ נוֹחַ הַרְצוֹן לְתֵת מִנְכַסִיוּ — so that it tion by making a vow to Hashem to give charity, will be easier for him to be willing to give some of his possessions to charity, since now that he vowed, he will be afraid to transgress it. לָהָה בָּא דָבַר מַלֶּךְ וְהוֹרִיעוֹ הַיּוֹצֵא מְחֲשֵׁשׁ בִּיטוֹל הַנֵּדַר – Therefore, the word of the King in this verse comes and informs him of the risk that neglecting a vow הַמְּתְחַיִּיב בָּרָהָ בָּבִּי הָמְתְחַיִּיב — and, at the same time, what the risk of refraining from giving charity according to his obligation entails, so that he can assess both risks before deciding on a course of action. This is the meaning of the two verses in our passage: — Thus, it first says in v. 22, with regard to delaying a vow, בּהַקְּקְרוֹן בּו — that this will cause a loss to occur in him, i.e., the loss of his wife and children, as בקבה אמר - and then, with regard to refraining from giving mentioned above; יובי תחדל לנדר" הגם שאתה בא לידי מניעת נתינת הצדקה — If you refrain from **charity, it says** in v. 23: vowing, meaning, even if by refraining from vowing you may come to refrain from giving charity, כג נַאֲרֵי תִתְּמְנֵע מִלְמִדֵּר לָא יְהֵי בָּךְּ חוֹבָא: כּר אַפָּקוּת סִפְּנָתֶךְ תִּשֶׁר וְתַעְבֵּד כְּמָא דִי נְדַרְתָּא קָדָם יִיָּ אֵלֶהָךְ נְדַבִּתָּא דִּי מַלְלִתָּא ַג וְכֵי תֶחְדֵּל לִנְדֵּר לֹא־יִהְיֶה בְּךָּ חֵטְא: רּ מוֹצָא שְׂפָתֶיךּ תִּשְׁמִר וְעָשֶׂיתָ כַּאֲשֶׁׁר נָבַרְתָּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָּ נְדַבָּה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ

י"נס

(בד) מוצא שִּפַתִיךְ תִּשִׁמֹר [וְעַשִּׁיתָ]. לִימֵן עֵבֶׂה עֵל לֹא חַעֵבֶׂה (בס ו.):

- אור החיים -

זֶה יְסוֹבֵב חֶסְרוֹן בַּמָּמוֹן, אֲבָל בְּךְ בְּוַדַּאי שֶׁלֹּא יִהְיֶה חֵטְא, וְהוּא אוֹמְרוֹ ״לֹא יִהְיֶה בְךְ חֵטְא״: וְאוֹמְרוֹ^{22,1} ״מוֹצָא שְׁפָתֶיךְ תִּשְׁמֹר וגו׳ ״, פֵּירוּשׁ, תַּמְתִּין (רש״י בראשית לז, יא) מִלְּהוֹצִיא הַנֶּדֶר מִפִּיךְ עַד שֶׁתּוּכֵל לַעֲשוֹת, פֵּירוּשׁ, לְקַיֵּים הַנֶּדֶר, אָז תִּדּוֹר וּתְקַיֵּים הַנֶּדֶר סָמוּךְ לְנִדְרְךְ, וְהוּא אוֹמְרוֹ ״וְעָשִׂיתָ בַּאֲשֶׁר נָדַרְתָּ״נ״, וְכֵן הָיָה הִלֵּל עוֹשֶׁה שֶׁהָיָה מֵבִיא קֵרְבָּנוֹ לַעֲזָרָה וְאוֹמֵר וכו׳ (נדרים ט:)44:

אוֹ שִׁיעוּר הַכַּתוּב הוּא עַל זֵה הַדֵּרֵךְ, ״מוֹצָא שִׂפַתֵיךְ תִּשִׁמֹר״ מִלְּדַבֵּר, וְתַעֲשֵׂה כִּאִילּוּ ״נַדַרְתַּ לַה׳

OR HACHAIM ELUCIDATED -

merit of charity to bring you blessing, אָבֶל בְּךְ בְּוַדֵּאי שֶׁלֹא יִהְיֶה חֵטְא — but there will certainly be no loss in you, i.e., you will not suffer the loss of your wife and children, which is a punishment only for the sin of delaying one's vows. "יְּהָיָה הַּיְהָ בְּךְ חֵיִא אוֹמְרוֹ "לֹא יִהְיָה בְּךְ חֵטְא" — That is what the verse means when it says, If you refrain from vowing, there will be no loss (חֵטְא) in you, i.e., there will be no loss in what is considered part of you, i.e., your wife and children, but only something that is outside of you, i.e., your finances. The verse thus conveys that it is not wise to vow to give charity in order to compel yourself to give, for the risk of delaying the fulfillment of a vow is greater than that of not giving charity.

V. 24 seems to be a repetition of the warning issued in v. 22, not to delay fulfilling vows.[41] Or HaChaim

therefore interprets the verse as instructing a person under what circumstances he can vow. In this interpretation of the verse, the word אָפָּהִיף וֹנְישִׁמֹר is defined not as you shall guard, but as you shall wait: [42]

— [The verse's] statement, What emerges from your lips you shall wait (אָמָרְה וְּגִּיָּא שָּפְּהִייְּךְּ תִּשְׁמֹר וְגִּרִי בְּנֶּרֶר מִפִּיּךְ עַר מְּפִּיְּךְ עַר שְׁמִר וְגִּרְי בְּפִירוֹשׁ בְּמִיְרוֹ מִלְּהוֹצִיא בָּנֶּרֶר מִפִּיּךְ עַר שְׁמִר מִּרוֹשׁ לְבְיֵים בְּנֶּרֶר מְפִיּרְ עַר מְּפִּיְרְ עַר מְּבִּיְר מְבִּיְר עַר מְּבִּיְר עַר מְּבִּיְר בְּעִר מְבִּיְר בְּעִר מְבִּיִּר בְּעִרְר מְמוֹךְ בְּנְרְרְ בְּעִר בְּעִבְּיִם בְּנֶּרֶר בְעִבְּעִר בְּעִבְּע בְּעִר בְעִר בְּעִר בְּעִר בְעִר בְעִייִם בְּעָּעִיר בְעִיִּיִם בְּעָּעִיר בְעִיִּבְי בְעִיּשְׁר בְּעִייִם בְּעִייִם בְּעִייִם בְּעִייִם בְּעִייִם בְּעִייִם בְּעִייִם בְּעִיּשְׁר בְּעִר בְּעִייִם בְּעִייִם בְּעִייִם בּעִישְׁיִם בְּעִייִם בְּעִייִם בּעִייִם בּעִייִם בּעִישְׁיִם בְּעִייִם בְּעִייִם בּעִישְׁיִם בְּעִייִם בּעְשִׁיִם בְּעִייִם בְּעִייִם בְּעִייִם בְּעִייִּם בְּעִייִם בְּעִייִם בְּעִייִם בְּעִייִם בְּעִיִּים בְּעִייִם בְּעִייִם בְּעִייִּם בְּעִייִּם בְּעִייִּם בְּעִיִּיִּם בְּעִייִּם בְּעִייִּם בְּעִייִּים בְּעִייִּם בְּעִייִּם בְּעִייִּם בְּעִייִּם בְּעִייִּם בְּעִיִּים בְּעִיִּים בְּעִיּיִם בְּעִיּיִם בְּעִיּיִם בְּעִיּיִּם בְּעִיִּיִּם בְּעִיִּיִּיְ בְעִיּיִּים בְּעִיּיִם בְּעִיּיִּם בְּעִיּיִּים בְּעִיּיִּם בְּעִיּיִּים בְּעִיּיִּים בְּעִּיִּים בְּעִיּיִּים בְּעִיּיִּי בְּעִיּים בְּעְּעִים בְּעִייִּים בְּעִייִּים בְּעִיְּעְיִים בְּעִיּיִּיְיְּב בְּעִיּיִּים בְּעִייִּיְּבְּיְים בְּעְּיִּבְּיְ בְּעְיִּבְיְּב בְּעִיּבְּיִים בְּעִּיְּבְּיבְּע בְּעִיּבְּיבְּים בְּעִייִּבְּבְּיבְּי בְּעִיּבְּים בְּעִּבְּיבְּיב בְּעְיבְּבְיבְּבְּע בְּב

Or HaChaim's following approach follows the translation of the word תִּשְׁמֹר as you shall guard. Or HaChaim also addresses another point in this verse, i.e., that which the verse begins by referring to his obligation as a vow, but then refers to it as a donation (בָּאֲשֶׁר נָדַרְתָּ לַה׳ אֱלֹהֶיךְ נְדָבָה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ בְּפִיךְ, just as you "vowed" a "donation" to HASHEM, your God):

ימוֹצָא — Alternatively, the meaning of the verse is as follows: ימוֹצָא — What emerges from your lips you shall guard, meaning that you shall guard yourself against uttering a vow with your lips at all. וְתַעֵּשֶׁה בָּאִילוּ ״בַּרָתְּ לָה׳ אַלהָיר״ הָגָם

^{41.} Or Bahir.

^{42.} Or HaChaim often defines the root שמר in this way (see *Rashi* to *Bereishis* 37:11).

^{44.} Hillel was concerned that if he consecrated it earlier, he might transgress the prohibition against delaying a vow (see *Ran* ad loc. ה"ה נדבה").

^{43.} Or LaEinavim.

²³ If you refrain from vowing, there will be no sin in you. ²⁴ What emerges from your lips you shall guard and carry out, just as you vowed a donation to HASHEM, your God, whatever you spoke with your mouth.

- אור החיים -

אֱלֹהֶיךְ״, הֲגַּם שֶׁאֵינָהּ אֶלֶּא נְדָבָה, וְהוּא אוֹמְרוֹ ״כַּאֲשֶׁר נָדְרְתָּ ... נְדָבָה״, אֲשֶׁר נַדְבָה רוּחַךְּ, כִּי מַשְׁמַעוּת נְדָבָה הוּא בַּלֵב, כְּאוֹמְרוֹ (שמות כה, ב) ״אֲשֶׁר יִדְּבֶנוּ לִבּוֹ״, ״נַדְבָה רוּחוֹ״ (שם לה, כא):

וְאוֹמְרוֹ ״אֲשֶׁר דִּבּּרְתָּ בְּפִיךְ״, יִתְבָּאֵר עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם בַּזּוֹהַר (ח״ג רצד.) בַּפָּסוּק ״בִּי עוֹף הַשָּׁמִים יוֹלִיךְ אֶת הַקּוֹל״ (קהלת י, כ), כִּי בְּשֶׁאָדָם חוֹשֵׁב בְּדַעְתוֹ מַחֲשָׁבָה, שַּׁפְתוֹתָיו דּוֹבְבוֹת מֵעַצְמָן בְּלֹא יְדִיעָתוֹ, וְהוּא אוֹמְרוֹ ״אֲשֶׁר דְּבַּרְתָּ בְּפִיךְ״, כִּי הָגָם שֶׁלֹא עֲשֶׂה אֶלֶא מַחֲשָׁבָה, פִּיךְ דְּבֵּר מַה שֶׁחָשַׁב. וְלָזֶה דְּקְדֵּק לוֹמֵר ״בְּפִיךְ״, וְכִי אֵין אָנוּ יוֹדְעִים כִּי הַדִּיבוּר הוּא בַּפֶּה, וְלִדְבָרֵינוּ יָבֹא ״בְּפִיךְ״, שֶׁאָם לֹא כֵן לָמָּה הוּצְרַךְ לוֹמֵר ״בְּפִירְ״, וְכִי אֵין אָנוּ יוֹדְעִים כִּי הַדִּיבוּר הוּא בַּפֶּה, וְלִדְבָרֵינוּ יָבֹא עַל נָכוֹן. וְרַבּוֹתֵינוּ זַ״ל (ראש השנה וּ.) דְּרְשׁוּ הַכָּתוּב בְּאוֹפֶן אַחֵר⁴ ٬ וְשִׁבְעִים פָּנִים לַתּוֹרָה (במדבר רבה יג, טרטז):

– OR HACHAIM ELUCIDATED —

במדיר שׁאַינָה אֶלָא וְּרָבָה — But even though you do not actually utter a vow, the verse continues, you shall carry it out as though you vowed to Hashem, your God, even though in fact there is no vow here, but only a donation, i.e., a voluntary act. "יַּבְּאָשֶׁר נְּדְרָהְ — This, then, is the meaning of [the verse's] statement, which begins by referring to it as a vow, and then refers to it as a donation: you shall carry it out (יְּנְשִׁיתִי וֹ as though you vowed (בְּאַשֶּׁר נִדְרָהְ בֹּי מִשְׁשָׁר נִדְרָהָ הוֹא בַּלֵב — i.e., that your spirit motivated you to bring an offering, for the term "donation" implies motivation in the heart, "יַּבְּבָּנ לְּבוֹי — as it says (Shemos 25:2): from every man whose heart motivates (יִדְבָה רוּהוֹי him, and as it says (ibid. 35:21): everyone whose spirit motivated (נְּרָבָה) him. Accordingly, the verse instructs one to refrain from uttering a vow, but nonetheless to treat the inspiration that he had in his heart as a vow, and to be sure to fulfill it.

The end of the verse explains why one must make sure to fulfill that which he planned to do, even though he did not actually take a vow:

דהר אומרם בּזוֹהַר על דַּרָךְ אומרם בּזוֹהַר — The concluding statement, whatever you spoke with your mouth, may be explained in accordance with that which [the Sages] say in the Zohar "בַּפְּסוּק ״בִּי עוֹף הַשָּׁמֵיִם יוֹלִיךְ אֵת הַקּוֹלי — regarding the verse (Koheles 10:20), Even in (Vol. III, 294a) your thoughts do not curse a king . . . for a bird of the skies may carry the sound, etc. What "sound" is there when one curses in his thoughts? כִּי כִּשָּאַדֶם חוֹשֵב בָּדַעַתוֹ מַחַשָּבָה שִּפְתוֹתִיו דוֹבְבוֹת מֵעַצְמֵן בְּלֹא The Zohar explains that when a person has a thought in his mind, his lips move on their own and utter the words that he thought without his realizing it. וָהוֹא אוֹמְרוֹ ״אֵשֶׁר דְבַּרְתַּ — This, then, is what our verse means when it says, whatever you spoke with your mouth: בי הַגַּם שֵׁלֹא נְשָה אַלָּא מַחֲשָׁבָה פִּיךְ דְּבֶּר מַה שֶׁחָשָׁב — that although [you] did nothing other than plan to bring an offering, your mouth automatically spoke that which [you] thought. "בְּפִיךְ" — That is also why [the verse] was particular to say the words, with your mouth; לא כן למה הוצרך לומר "בפיף" — for if it were not so, i.e., if the verse was discussing a case where the person actually spoke, why did it have to say, with your mouth? וֹכִי אֵין אַנוּ יוֹדְעִים כִּי הַדִּיבּוּר הוּא בַּבֶּה — Do we not already know that speech is done with the mouth? ולדברינו יבא על נכון — According to our explanation, however, it can be understood properly, for the very point of the verse is that plans that one makes in his mind are to be taken as spoken words, and he must therefore make sure אַחֵר הַבּּאוֹפֵן אַחֵר — Now, our Sages, of blessed memory (Rosh to fulfill them. Hashanah 6a), **expound the verse differently**, [45] שבעים פָּנִים לַתּוֹרָה — **but** our interpretation is nevertheless valid, for there are seventy ways to explain every part of the Torah (Bamidbar Rabbah 13:15-16).

^{45.} The Gemara there derives a separate law from each part of the verse.

כד

ששי

בפומָך: תַתַּגַר כה אַרֵי בָּכַרְמָא דְחַבְרֶךְ וְתֵיכוּל עִנְּבִין בְּנַפְשָׁךְ שִׂבְעָרְ וּלְמָאנָךְ לָא תַתַּן: כּוּ אֲרֵי תִתָּגַר בְּּקַמְתָא דְחַבְרָךְ וְתִקְטוֹף מְלִילָן בִּידָךְ וּמַגְּלָא לָא תְרִים עַל קַמְתָא דְחַבְרָךְ: א אֲרֵי יִסַּב גְּבַר אָתְּתָא וְיִבְעֻלְנַהּ וִיהֵי אָם לָא תַשִּׁכַּח רַחַמִין בְּעֵינוֹהִי אַרֵי אַשִּׁכַּח בַּהּ עַבַרַת פִּתְגָּם וִיִכִתוֹב לַה גַט פּטוּרִין וִיהַב מְבֵּיתָה: וִיפִטִרנַה בִּידַה בוְתפּוֹק מִבֵּיתֵה וּתְהַךְ וּתְהֵי לֹגְבַר אָחֶרָן: ג וְיִסְנִנַּה גַּבְרָא בַתְרָאָה וְיִכְתּוֹב לַה גַּט פִּטוּרִין וְיִתֵּן בִּידַה וְיִפְטְרנַה מִבֵּיתַה אוֹ אַרֵי יִמוּת גַּבְרָא בַתְרָאָה די נָסְבַה לֵה לִאִנְתוּ: דּלֵית לַה רשוּ לְבַעַלַה קַדְמָאָה די פָּטְרַהּ לְמִתַּב לְמִסְבַה לְמֶהֵנִי לֵהּ לְאִנְתוּ בָּתַר דִי אָסְתָּאָבַת אֲרֵי מְרָחָקָא הִיא קֶדָם יְנָ וְלָא תְחַיַּב נָת אַרְעָא ַדִּי יְיָ אֱלָהָךְ יָהֵב לָךְ אַחֲסָנָא: ה אַרֵי יִסַב גָּבַר אָתִּתָא חַדְתָּא ה לָא יִפּוֹק בְּחֵילָא וִלָא יִעִבַּר עֲלוֹהִי לְכָל מִדָּעַם פָּנֵי יְהֵי לְבֵיתֵה שַׁתָּא חַדָא וְיַחְדֵּי יַת אָתִּתֶה דִּי נָסַב: וּ לָא יִסַב מַשְׁכּוֹנָא רַחָיַא וְרְכְבַּא אֲרֵי בהון מִתְעֵבֵר מַזוֹן לְכַל נְפַשׁ: ז אֲרֵי יִשְׁתְּכַח גְּבַר גָּנֵב נַפְשָׁא מאֲחוֹהִי מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִתְּגַר בַּה וִיזַבְּנְנֵה וִיִתְקְטֵל גַּנְּבָא הַהוא ותפַלֵּי עָבֵד דְבִישׁ ַבְּי תָבֹא בְּבֶרֶם רֵעֶׁךְ וְאָכַלְתָּ כה בַּפֵיך: חמישי בְּנַפְשָׁךָ שָׂבְעֶךָ וְאֶל־כֶּלְיְךָ לְא עַנָבֵים בֶּי תָבֹא בְּקָמַת רֵעֶּרְ וְקָטַפְתָּ כו עעוו: מְלִילָת בְּיָבֶךְּ וְחֶרְמֵשׁ לְֹא תָנִיף עֻל קָמַת בְּי־יִקַּח אֵישׁ אִשָּׁה וּבְעָלֶהּ וְהָיָּה א רַעֶּך: אָם־לָא תִמְצָא־חֵן בְּעִינָיו כִּי־מֶצָא בָהֹ עֶרְוַת דָּבָּר וְכָּתַב לָה סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָה ַר וְשִׁלְּחָה מִבֵּּיתְוֹ: וְיָצְאָה מִבֵּיתֵוֹ וְהֶלְכֶה וְהֵיְתָה ג לָאֵישׁ־אַחֵר: וּשְׂנֵאָהֹּ הָאֵישׁ הָאָחַרוֹן וְלַתַב לָה סֵפֶר כְּרִיתָת וְנָתַן בְּיָרָה וְשִׁלְחָה מִבֵּיתְוֹ אָוֹ כֵּי יָמוּת הָאֵישׁ הָאַחֲרוֹן אֲשֶׁר־לְקָחָה ֿרַלְוֹ לְאִשָּׁה: לְאֹ־יוּכֵל בַּעִלֶה הָרִאשְׁוֹן אֲשֶׁר־ שַׁלְּחָה לָשׁוּב לְקַחְתָּה לְהְיָוֹת לְוֹ לְאִשָּׁה אַחַרַיֹּ אֵשֶׁר הָטַפָּאָה כִּי־תְוֹעֵבֶה הָוֹא לִפְנֵי יהוָה וִלָּא תַחַטִּיא אֶת־הָאָבץ אֲשֶׁר יהוְה בִּי־יִקַּח אִישׁ ה אֱלֹהֶירָ נֹתָן לְרָּ נַחֲלֶה: הַ אָשֶׁה חַדָשָּׁה לָא יֵצֵא בַּצָבָא וִלֹא־יַעֲבְר עָלֵיו לַכָּל־דַּבָּר נָקִּי יָהָיֶה לְבֵיתוֹ שַׁנָה אֶחָׁת וִשִּׂמֵח ּ אֶת־אִשְׁתִּוֹ אֲשֶׁר־לָקָח: לֹא־יַחֲבָל רֵחַיִם וְרֶכֶב ּ כִּי־נַפֵּשׁ הָוֹא חֹבֵל: כִּי־יִמָּצֵא אִישׁ ּגֹב נֶפֶשׁ מֵאֶחָיוֹ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵׁל וְהִתְעַמֶּר־ בָּוֹ וּמְכָרָוֹ וּמֵתֹ הַגַּנָּב הַהֹּוּא וּבְעַרְתַּ הָרָע

דְּבַר הַנְּבָּח: לְבַל דָבַר. שֶׁהוּא נוֹרֶךְ הַנְּבָּא, נֹא לְסַפֵּק מַיִס וּמָזוֹן וַלא לְתַקּן דְרַכִים. אֲבָל הַחוֹזְרִים מְעוֹרְכֵי הַמִּלְחַמָה עַל פִּי כּהַן, בְּגוֹן בָּנֶה בַיִּת וְלֹח חֵנֶכוֹ אוֹ חֲרֵשׁ חִשֶּׁה וְלֹח לְקָחָה, מַסְפִּיקִין מַיִם וּמָזוֹן וּמִחַקּגִין מֻת הַדְּרָכִים (שם ושם): יִהְיֵה לְבֵּיתוֹ. מַף בּשָׁבִיל בֵּיתוֹ, אָם בַּנָה בַיִּת וַחַנָכוֹ, וְאָם נַטֵע בַּרֶם וְחַלְּלוֹ, חֵינוֹ זַז מְבֵּיתוֹ בִּשְׁבִיל לָרְכֵי הַמִּלְחָמָה: לְבֵיתוֹ. זֶה בִיתוֹ: יְהָוֶה. לְרַבּוֹת אָת כַּרָמוֹ (ספרי שם; סוטה מג.): וְשִוֹפֵח. יָשַׁמַח אֶת אָשִׁתּוֹ, וְתַרְגּוּמוֹ "וְיַחָדֵי יָת אָפָּמִיפּ". וְהַמְתַרְגֵּם וְיֵחְדֵי עָם אָפְּמֵיפּ (תרגום יונתן) טוֹעָה הוּא, שָׁאֵין זֶה פַּרְגוּם שֶׁל וְשָׁמֵח אֶלָּא שֶׁל וְשָׁמַח: (ו) רַחַיִם. הִיא הַפַּקְּפּוֹנָה: וָרֶבֶב. הִיא הָעֶלְיוֹנָה: לֹא יַחֲבֹל. אם בא למשפנו על חובו בבית דין, לא ימשפננו בדברים שעושים בַּהָן חוֹכֵל נַפָּשׁ (בבח מליעה קיג., קטו.): (ז) בִּי יִמַצֵא. בְּעַדִים (ספרי רעג) וְהַתְּרָחָה, וְכֵן כָּל "יִמָּגַח" שַׁבַּתּוֹרָה (מכילתא נזיקין פרק ה): וְהָתְעַמֵּר בּוֹ. חֵינוֹ חַיָּיב עַד שַׁיִּשְׁמַמֵּשׁ בּוֹ (ספרי שם):

(בה) בִּי תַבֹא בִּבֵרָם רֵעֶךָ. בִּפוֹעֵל הַכָּתוּב מְדַבֵּר ובנח מליטא פו:): בְּגַבְּשְׁךְּ. כַּמָּה שֶׁמְרְגֶה (שם): שַׂבְעֶךְ. וְלֹא חֲכִילָה גַפָּה (שם): ואַל בֵּלִיךְ לֹא תִתֵּן. מִכָּאן שַׁלֹּא דְבָּרָה חוֹרָה חֻלָּא בּשְׁעַת הַבָּנִיר, בּוּמֵן שְׁחַפָּה נוֹמֵן לְכֵלִיוֹ שֵׁל בַּעַל הַבַּיִת, חֲבָל אָם בַּח לַעַדוֹר וּלָקַשָׁקָשׁ אֵינוֹ חוֹכֵל (שם פעי): (בוּ) בִּי תַבא בְּקַמַת רֵעֶך. אַף זוֹ בְּפוֹעֵל הַכָּתוֹּב מְדַבֵּר (שם פו:): (א) בִּי מַצַא בָה עַרְוַת דַבָּר. מִלְוָה וֹעָלָיו לְגָרְשָׁהּוֹ שֵׁלֹּא מִמְנָא מַן בּטֵינִיו (גיטין ל:): (ב) לְאִישׁ אַחֶר. חֵין זֶה בַּן זוּגוֹ טֵל רָחֹשׁוֹן, הוּא הוֹלִיא רְשָׁעָה מִתּוֹךְ בֵּיחוֹ וְיֶה הְכְנִיסָה (שם): (ג) וּשְׂגַאָה הַאִישׁ הַאַחַרוֹן. הַכָּתוּב מִבַּשִּׁרוֹ טֵּפוֹפוֹ לִשְׂנֹחוֹתָהּ, וְחִׁס לָחוֹ קוֹבַרְתּוֹ שָׁנָחֵמֵר "חוֹ כִי יַמוּת" (ספרי ער; גיטין שס): (ד) אַחַרִי אַשֶּׁר הָשַּמַאַה. לְרַבּוֹת סוֹטָה שֶנְסְתְּרָה (ספרי שס; יבמות יא:): (ה) אִשַּׁה חַדַשָּׁה. שֶׁהִיח חַדָּשָׁה. שֶׁהִיח חַדָּשָׁה לוֹ, וַחֵפִילוּ חַלְמָנָה, פְּרָט לְמַחַוִיר גָּרוּשָׁתוֹ (ספרי רעה; סוטה מד.): ולא וַעבר עַלַיו.

²⁵ When you come into the vineyard of your fellow, you may eat grapes as is your desire, to your fill, and you may not put into your vessel.

²⁶ When you come into the standing grain of your fellow, you may pluck ears with your hand, and you may not lift a sickle against the standing grain of your fellow.

24

¹ If a man marries a woman and lives with her, and it will be that she will not find favor in his eyes, for he found in her a matter of immorality, and he wrote her a bill of divorce and presented it into her hand, and sent her from his house, ² and she shall leave his house and go and marry another man, ³ and the latter man hated her and wrote her a bill of divorce and presented it into her hand and sent her from his house, or the latter man who married her to himself will die — ⁴ her first husband who divorced her shall not again take her to become his wife, after she had been defiled, for it is an abomination before HASHEM. You shall not bring sin upon the Land that HASHEM, your God, gives you as an inheritance.

⁵ When a man marries a new wife, he shall not go out to the army, nor shall it obligate him for any matter; he shall be free for his home for one year, and he shall gladden his wife whom he has married.

⁶ One shall not take a lower or upper millstone as a pledge, for he would be taking a life as a pledge.

⁷ If a man is found kidnaping a person of his brethren among the Children of Israel, and he enslaves him and sells him, that kidnaper shall die, and you shall remove the evil from your midst.

. אור החוות

[כה] וְאֶל בֶּלְיְךְּ לֹא תִתֵּן. אוֹמְרוֹ ״וְאֶל בֶּלְיְךְ״ בְּתוֹסֶפֶת וָא״ו, לְהָעִיר שֶׁקֶּרְמָה מִצְוָה אַחֶרֶת, וְהוּא שֵׁלֹא יֹאכַל אֲכִילָה גַּפָּה, וְהוּא מַה שֶׁדְּיֵיק בְּאוֹמְרוֹ ״שָׂבְעֶךְ״, וְדָרְשׁוּ וַ״ל (בבא מציעא פוּ) וְלֹא אֲכִילָה גַּפָּה, וְהוֹא מַה שֶׁדְּיֵיק בְּאוֹמְרוֹ ״שָׂבְעֶךְ״, וְדָרְשׁוּ וַ״ל (בבא מציעא פוּ) וְלֹא אֲכִילָה גַּפָּה, וְהוֹסִיף עוֹד לוֹמֵר ״וְאָל בֶּלִיךְּ לֹא תָתַן״:

OR HACHAIM ELUCIDATED

25. אֶל בֶּלְיְךְּ לֹא תִתֵּן — WHEN YOU COME INTO THE VINEYARD OF YOUR FELLOW, YOU MAY EAT GRAPES AS IS YOUR DESIRE, TO YOUR FILL, AND YOU MAY NOT PUT INTO YOUR VESSEL.

While the previous statement in the verse permits a laborer in a vineyard to eat grapes, the present statement restricts him from putting grapes into his vessel. Accordingly, the $vav\ (and)$ prefix at the beginning of this clause seems out of place. Or HaChaim therefore explains that this wording alludes to another law:

That which it says, "and" you may not put into your vessel, with an added vav, אַמְרָתְּה מֵצְוָהְ אַחָּרֶת — Conveys that there is another mitzvah that precedes this one. By stating the clause with the vav, and, the verse alludes to the fact that this law of not putting the grapes into his vessel is in addition to a previous, unspoken limitation on the laborer's permission to the grapes. What is this other law? הַּבְּילָהְ נַּשְׁה הַּבְּעָרְה בַּשְׁה — That is, that even when the laborer eats from the owner's grapes, he may not eat excessively (after he is satisfied). יישְבְּעֶךְי — This law, although not explicit, is derived from that which [the verse] was particular to say, you may eat grapes ... to your fill, הַּבְּילָה נַּשָּׁה — from which [the Sages], of blessed memory, expound (Bava Metzia 87b): You may eat your fill, but you may not eat to excess. Thus, the verse already placed a restriction on the laborer's right to eat; "וְבִילָּה בָּלִיךְּ לֹא תַבֵּוֹיִ — it then adds another restriction here, saying: "and" you may not put into your vessel.

מְבֵּינָךְ: הַאָסְתַּמֵּר בְּמַכְתַשׁ סָגִירוּ לִמְטַר לַחֲדַא וּלְמֵעְבַּד בכל די יַלְפוּן יַתְכוּן כָּהַנַיָּא לַנָאֵי כִּמָא דִי פַקַדִתִּנּוּן תִּטְרוּן לְמֶעְבָּד: ט הֱנֵי דְכִיר יָת דִּי עַבַר יְיָ אֱלָהָךְ לְמִרְיָם בְּאָרְחָא בִּמִפָּקכוֹן מִמִּצְרָיִם: יאַרֵי תִרְשֵׁי בְחַבְרָךְ רְשׁוּ מִדָּעַם לָא תעוּל לְבֵיתֵה לִמְסַב מַשִּׁכּוֹנָה: יא בִּבָרָא תִקוּם וְגַבְרָא דִּי אַתְּ רַשִּׁי בָה יַפֵּק לְוַתַךְ יַת יב וָאָם לָבַרַא: מַשְׁכּוֹנָא גָּבַר מִסְכֵּן הוּא לַא תִשִׁכּוּב בְּמַשְׁכּוֹנֵה: יג אָתָבָא תָתֵב לַה יַת מַשִּׁבּוֹנָא בִּמֵעַל שִׁמְשָׁא וִישִׁכּוּב בִּכִסוּתֵה וִיבָרֵכִנַּךְ וַלַּךְ ּתְהֵי זְכוּתָא קֶדָם יְיָ אֱלָהָךְ: יר לָא תְעִשׁוּק אֲגִירָא עַנְיָא וּמִסְבֵּנָא מֵאַחִיךְ אוֹ מִגִּיּוֹרָךְ דִי בְאַרְעָךְ בְּקֹרְנִיךְ: טוּ בְּיוֹמֵה תִּתֵן אַגָּרָה וִלָּא תֵעוּל עַלוֹהִי שִׁמִשָּׁא אַרֵי עַנִיָא הוּא וְלֵה הוא מסר יַת נַפִּשָה וְלַא יִקרי עַלָּךְ קַּדָם יִיָ וִיהֵי בָּךְ

השַׁמֵר בּגֵגַע־הַצָּרֵעַת לִשִׁמְר ין מַקּרַבַּף: ָמְאַד וְלַעֲשָׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר־יוֹרוּ אֶתְכֶּם הַכְּהֲנִים ּט הַלְוֹיָם כַּאֲשֶׁר צִוּיתֶם תִּשְׁמְרָוּ לֵעֲשְׂוֹת: זָבֿוֹר אָת אֲשֶׁר־עָשָּׂה יהוָה אֱלֹהֶיךּ לְמִרְיֶם בַּדֶּרֶך בֶּי־תַשֵּׁה בָרֱעַךְּ י בַּגַאַתְכֵם מִמִּצְרָיִם: ַמַשַּׁאת מְאָוּמָה לְא־תָבָא אֶל־בֵּיתָוֹ לַעֲבְט עַבטו: בַּחוץ תַעַמָּד וְהָאִישׁ אֲשֵר אַתָּה נשֵה בוֹ 😽 יוֹצֵיא אֵלֱיךּ אֶת־הֶעַבְוֹט הַחְוּצָה: וְאִם־אֵישׁ עָנֶי 🗠 ַר הָוֹא לָא תִשְׁכָּב בַּעֲבֹטְוֹ: הָשֵׁב ּ תָשִׁיב לְוֹ אֶת־ יַּ הָוֹא לָא ָהָצֵבוּט כְּבְוֹא הַשֶּׁמֶשׁ וְשָׁכֵב בְּשַׁלְמָתְוֹ וּבֵרֶכֶךָ יר וּלְךּ תַּהָיֵה צִדָּלָה לִפְנֵי יהוָה אֱלֹהֵיךִ: שביעי תַּצִשְׁק שַׂבֶיר עַנֵי וִאֵבְיָוֹן מֵאַחֵיךּ אָוֹ מִגַּרְךָּ רּאַרְצְרָ בִּשְׁעָרֶיך: בְּיוֹמוֹ ּתִתֵּן שְׂכָרוֹ וִלְא־יּ תַבְוֹא עָלֶיו הַשָּׁמֶשׁ כֵּי עָנִי הוֹא וְאֵלֶיו הְוֹא נִשֵּא ָאַת־נַפִּשָׁוֹ וִלְא־יִקְרָא עַלֵּיךָ אֵל־יהוֹה וִהָיָה בְּךָ

מַפְל מָקוֹס וּלְּךְּ תִּהָיָה צְּדָקָה (ספרי זס): (יד) לֹא תַעֲשֹׁק שָׁבִיר. וַבְּלֹח כְּכָּר כָּמִּרְבּ וֹ"לֹח מַעֲשֹׁק אֶת רֵעֲדְ"] (ויקרֹח יט, יג), אֶלֶח לְעֲבּוֹר עֵל הָטְּבְּיוֹן בָּשְׁבִיר לֹחְיוֹן, לֹא תַעֲשֹׁק שְׂבִּר שָׁבִיר עָבְר הָטְּרְיוֹן בְּשְׁבִיר עָבְר הְּנִיְרְה לֹא תַעֲשֹׁק שְׁבִּיר עַבְּרְי הַּחֹן, וְעַבְּיוֹן וֹרְרֵעֲדְ, שְּבְּילְל "לֹח תַעֲשֹׁק שְׁת רֵעֲדְ": אֶבְיוֹן. הַשָּּחַב וְעַל הָעָשִׁק הְעָב רְבִּיך הִּנְּרְר. זְּה בִּר לְּלָת עַבְּילוֹ (זְס וֹבֹס: בְּעַדְ": אֶבְיוֹן. הַשָּּחַב בְּשִׁרְרְּרָ, זְה בִּר מִּנְרְךּ. זְה בִּר לְבָילוֹת (זס וֹבס: בְּעַרְירָ, גָה בִּר מִּנְּרָ בַּלִיס (זס וֹבס: (טוֹ) וְאַלָיוֹ הוֹא נֹשֵׁא אֶת בְּבְּשְׁר. אֶל הַבְּלָר בְּטָּה הוּח נוֹבֵּח אָת נְפְבוֹ לְמוּת, עָלָה בַּבָּבֶּל נְבִילוֹת מְבָּר בְּחָר, עָלָה בַּבָּבֶּל נְבִילוֹ (ספרי רְשׁמִ: וְהָנָה בְּךְּ חַשְׁא. וְנִיבְ הַבְּרִי עַל וְדֵי הַקּוֹרֶת (ספרי רִשׁמ; בּבֹח מִישׁה קִיב: וְהָנָהְ בְּךְ חַשְׁא. מִכְּלְה בְּחִילָּה בְּחָבְיֹּת עַל וְדֵי הַקּוֹרָת (ספרי מסוּר בִּיִם עַל וְדֵי הַקּוֹרָת (ספרי מסוּר בַּיִּת עַל וְדֵי הַקּוֹרָת (ספרי מסוּר) מִבְּיִב עַל וְדִי הַקּוֹרָת (ספרי מסוּר בִּיּר שִׁרְיִר בָּיִבְּיר עַל וְיִבִי הַקּוֹרָת (מְּלִם מִלְּוֹם (מְלְוֹם מִלְּיֹם (מְּלִם לְּבִיר עִבְּיר בְּבִּיר עִבְּיִבְּי עַל וְיִבִי הַקּוֹרְת (ספרי מסוּר בִּיִיב בְּּר בְּבִיר עִבְּיִב עַל וְדִי הַקּוֹרְת (ספרי מסוּי

(ח) הָשְּמֶר בְּנָגַע הַצְּרַעַת. טָלֹּל פְּקְלוֹט סִימָנִי טוּמְּחָׁה וְלֹל פְּקְלוֹט סִימָנִי טוּמְהָה וְלֹל פְּקְלוֹט חָל הַ כַּבַּכֶּרֶת (מכות כבו): בְּבֹל אֲשֶׁר יוֹרוּ אֶתְבֶּם. חִס לְּסַבְּלִיט, חֹס לְּטַבֵּר: (ט) זְבוֹר אֵת אֲשֶׁר עֲשָׁה וֹגו׳ לְמִרְיָם. חִס בְּחֹת לְהִיָּס שֶׁדְּבְּרָה בְּחָיִה וְלָקְתָה בְּנָגְעִים חַל פְּסַבְּרֹ וְנוֹי לְמִרְיִם שָׁדְּבְּרָה בְּחָבִיךְהְ: מַשְׁאַת מְאוּמָה בִּרְטִי, וֹלוֹ תְּשָׁבָּב בַּעֲבְּטוֹ. וֹלוֹ תִשְׁאַת מְאוּמָה. חוֹב שֶׁלְ בְּלוֹס: (יב) לֹא תִשְׁבֶּב בַּעֲבְּטוֹ. וֹלוֹ תִשְׁאַת מְאוּמָה. חוֹב שֶׁלְ בְּנוֹים כְּנִיבִּוֹטוֹ לִינְלָה הּתֹוֹ. וְמְסֹ מְּבוֹיִלְה בַּבְּרָוֹ מִשְׁאַת הְיֹבְיֹי בְּבְּבְעוֹים וְבִּבּוֹטוֹ לִילָּה הּתֹוֹ וְמְסֹ בְּכוֹיוֹ בִּבְּרָ בִּבְּבְעוֹים הְבִּיבְּנִים מְּלִבְּיִבְּנִים לְּבִּיוֹם מְּלִבְיִים בְּבִּבְּרוֹים בְּבִבְּעִבׁים וֹעבּוֹטוֹ בְּבִּבְּעִים וֹלוֹי בְּבָּרְ (בִּס רִיוֹם הַחֲיִנְהוֹ בְּבָּרְ (בּס רִיוֹם הַחֲדִיכְהוֹ בַּבְּקְר (בּס רִיוֹם הָּבְּיִבְּבְּר וֹבְס רְנוֹי בְּבָּרְ (בּבּיוֹ בְּבִּבְּרְ (בִּס רִיוֹם הָחָוִירָהוֹ בְּבָּלְיִם (בּבּלוֹ בְּלִבְירִ בְּבִּר בֹּבִי בְּבְּבְּרִים בְּבְבְּר (בְּס רְעוֹי) הָבְּבָר בְּבִילוֹם הְבָּבְר בַּבְּיב בְּבְבּר בְּבָּבְים הִלְּבְּבְּיִים מְּבְּבְבָּר (בּבּיוֹ בּבּלוֹ הַשְׁתָּשׁ הְיבִיבְּיב בּיִבְּבְּבוֹים בּבְּבְבר בְּבְּבּבוֹים בְּבְּבִים בְּבְבּבוֹים בּבּים בּבְּבְבר בְּבִיבוֹם בְּבְּבְים בּיִבְּבִים בּבְּבְבר בְּיִוֹם מְּבָּבְיב בִּבְּבר בְּיוֹם מְבָּבְים בְּבִים בּבּים בּבּבּים בְּבָבוֹים בּבּים בּבּבּים בּבְּבבר בְּבִים בּבּים בּבּבּים בּבּבּים בּבְּבּבוֹים בּבּים בּבּים בּבּבּים בּבּים בּבּבּים בּבּבּים בּבּבּים בּבּבּים בּבּים בּיבּים בּיוֹים בְּבִיבּים בּיוֹ בּבּים בּיבּים בּבּים בּבּבּים בּבּבּים בּבּים בּבּבּים בּבּבּים בּבּים בּבּים בּיבּים בּיבּים בּבּים בּבּים בּבּים בּיבּים בּבּים בּבּים בּבּים בּבּים בּבּבּים בּבּים בּיבּים בּיבּים בּבּים בּבּים בּבּים בּבּבּים בּבּבּים בּבּים בּבּים בּבּים בּבּים בּבּבּים בּבּבּים בּבּים בּבּבּים בּבּבּים בּבּבּים בּבּים בּבּבּים בּבּבּים בּבּבּים בּבּבּים בּבּבּים בּבּבּים בְּבִיבְיבִים בְּבִיבּים בּבּבּים בּבּים בּבּבּים בּבּבּים בּבּב

– אור החיים –

עָקוּץ לְהַזְּהִיר לְבַל יָקוֹץ שָׁאָמְרוּ (שבת קלב:) אָבָּע וגו׳ **זְבוֹר וגו׳.** לְדְבְרֵיהֶם זַ״ל שֶׁאָמְרוּ (שבת קלב:) שֶׁבָּא לְהַזְּהִיר לְבַל יָקוֹץ

— OR HACHAIM ELUCIDATED

24.

8-9. הְשָׁמֶר בְּנֶגַע וגו׳ וְכוֹר וגו׳ — GUARD YOURSELF REGARDING A TZARAAS AFFLICTION, ETC., REMEMBER WHAT HASHEM, YOUR GOD, DID TO MIRIAM, ETC.

According to Sifra (Vayikra 26:3), these two verses are part of one message: Guard yourself against tzaraas; and how can you do so? By avoiding lashon hara: Remember that Miriam, who spoke lashon hara (Bamidbar 12:1-10), was afflicted with tzaraas (see Ramban to v. 9; Chafetz Chaim, Pesichah, Lavin §3). Here, Or HaChaim cites another view as to the meaning of v. 8, and must therefore clarify the connection between the two verses according to that view:

בּהַרְתּוֹ שָּׁבָּא לְהַוְהִיר לְבַל יָקוֹץ בַּהַרְתּוּ — According to the words of [the Sages], of blessed memory, who say (Shabbos 132b, cited by Rashi) that this statement, Guard yourself regarding a

⁸ Guard yourself regarding a tzaraas affliction, to be very careful and to act; according to everything that the Kohanim, the Levites, shall teach you — as I have commanded them — you shall be careful to perform. ⁹ Remember what HASHEM, your God, did to Miriam on the way, when you were leaving Egypt.

¹⁰ When you shall claim a debt of any amount from your fellow, you shall not enter his home to take security for it. ¹¹ You shall stand outside; and the man from whom you claim shall bring the security to you outside. ¹² If that man is poor, you shall not sleep with his security. ¹³ You shall return the security to him when the sun sets, and he will sleep in his garment and bless you, and for you it will be an act of righteousness before HASHEM, your God.

¹⁴ You shall not cheat a poor or destitute hired person among your brethren, or a proselyte who is in your Land, or one who is in your cities. ¹⁵ On that day shall you pay his hire; the sun shall not set upon him, for he is poor, and his life depends on it; let him not call out against you to HASHEM, for it shall be a sin in you.

– אור החיים –

בַּהַרְתּוֹ¹, נִתְבַּוּון בְּהַסְמָכַת ״זָכוֹר אֵת אֲשֶׁר עָשָה ה׳ ... לְמִרְיָם״, לְהוֹדִיעַ שׁוֹרֶשׁ שֶׁמִּמֶנוּ יִהְיֶה הַנֶּגַע, וְאוֹתוֹ יְצֵו ה׳ לַקוֹץ וְרָפָא לוֹ, לֹא שֶׁיָקוֹץ הַנָּגַע עַצְמוֹ, וְשׁוֹרְשׁוֹ עוֹדֶנוּ מוֹשְׁרָשׁ בּוֹ²:

[טוֹ] וְאֵלְיוֹ הוּא נֹשֵׂא וגו׳ וְהָנָה בְּךְּ חֵטְא. הַכַּנָנָה, שֶׁהַגַם שֶׁעוֹשֵׁק שְׂכַר שָׂכִיר אֵינוֹ אֶלְּא גּוֹזֵל מְמוֹן, אַף עַל פִּי כֵן אֵין עוֹנְשׁוֹ מָמוֹן אֶלָא נְפָשׁוֹת, וְהוּא אוֹמְרוֹ ״וְהָיָה בְּךִּ״, פֵּירוֹשׁ ״בְּרִ״, בְּנַפְשְׁךְּ,

— OR HACHAIM ELUCIDATED –

נְתִּבַּוּוִן בּיִתְּיִם משׁמּרָ נוֹ (a kind of tzaraas), בּּתְבְּוּוִן בְּיִּתְּיִם משׁמָּה מּלְּוֹלְיִנִי שׁוֹרָשׁ שָּמְּהְּנוֹ (a kind of tzaraas), בּּתְבְּוּוִן — [the Torah's] intent in placing the verse, Remember what HASHEM, your God, did to Miriam, etc., right afterward — is to inform us that the root from which the tzaraas affliction develops is the sin of lashon hara, וְצִּיוֹ בְּיִנְעִ שׁוֹרָשׁ וְרָפָּא לוֹ — and that is what Hashem instructs the afflicted person to "cut off" so that he will be healed; בּי מְשׁרְשׁוֹרְשׁוֹ עוֹרָשׁוֹ מוֹשְׁרְשׁׁ עוֹרָשׁׁ בּוֹנִ מוּשְׁרָשׁׁ בּוֹנ מוּשְׁרָשׁׁ בּי — not to cut off the affliction itself, while its root, the sin of lashon hara, is still ingrained in him. [2]

15. אָלָיו הוּא נֹשֵׂא וגו׳ וְהָיָה בְּךְ חֵטְא — AND HIS LIFE DEPENDS ON IT, ETC., FOR IT SHALL BE A SIN IN YOU.

The final clause seems superfluous, as it is obvious that if one transgresses this prohibition he will have committed a sin:

The intent of this statement is that although one who cheats a hired worker is only stealing money, אַף עַל פִּי כֵן אֵין עוֹנְשׁוֹ מְמוֹן אֶלָא נְּפְשׁוֹת — nonetheless, his punishment will not be a monetary one, but will involve a loss of life. יְּהָיָה בְּךְ״ פֵּירוֹש — That is what it means when it says, for it shall be in you, meaning in you, i.e., in your

- 1. That is, if a person sees a *baheres* (or other form of *tzaraas*) on himself, he must show it to a Kohen and follow his instructions; it is forbidden for him to simply cut off that area of his skin. According to this interpretation, the verse speaks of a person who already has *tzaraas*. What, then, is the point of referring to the incident of Miriam in the next verse?
- 2. Thus, even according to this interpretation, the two verses form part of one teaching: Discover and uproot the cause of the *tzaraas* in the soul, not the symptom of the *tzaraas* on the body. By committing himself to refrain from *lashon hara* in the future, the *metzora* will be healed from the *tzaraas*, which afflicted him because of this sin (see further, Or HaChaim to *Vayikra* 14:2).

חוֹבָא: טוֹ לָא יִמוּתוּן אֲבָהָן על פום בנין ובנין לא ימותון על פום אַבַהַן אַנַשׁ בַּחוֹבָה יִמוּתוּן: יוּ לָא תַצְלֵי דִין גִּיוֹרָא וְיָתַמַא וְלָא תְסֵב מַשְׁכּוֹנַא אַרִמְלַא: יח וְתַדְכַּר לבוש אָרֵים עַבְדָּא הֲוֵיתָא בְּמִצְרַיִם וּפָרְקָךְ יִיָ אֱלָהָרְ מִתַּמָּן עַל בֵן אַנָא מִפַּקּדָרְ לִמֵעבִּד יָת פַּתְגָּמָא הָדֵין: יט אֲבֵי תַחִצוֹד חַצָּדָרְ בִּחַקּלֶרְ וִתִנִשֵׁי עָמִרָא בִחַקּלָא לָא תִתוּב לִמִּסְבֵה לְגִיּוֹרָא לְיִתַּמָּא וּלְאַרְמְלָא יִהֵי בִּדִיל דִּיבָרֵכְנַּךְ יִיָ אֵלְהַךְּ בָּכֹל עוֹבַדִי יִדְרָ: כַּ אֲרֵי תַחְבּוֹט זֵיתַךְ לַא תִפַּלֵי בַּתְרַךְ לִגִּיוֹרַא לִיַתַּמַא וּלְאַרְמִלַא יְהֵי: כּא אַרִי תָקָטוּף כַּרָמַך לַא תָעַלֶּל בַּתָרַך לִגִּיוֹרַא לִיִתַּמַא וּלְאַרְמִלַא יִהֵי: בב ותדכַר אַרִי עַבְדָּא הַוִיתַא בּאַרעַא דִמִצְרַיִם עַל כֵּן אֲנַא מְפַקְּדָךְ לְמֵעבִּד יַת פִּתְגַּמֵא לא־יומתו אַבות על־בַּנִים טז חטא: וּבַנֵים לא־יִוּמְתוּ עַל־אַבְוֹת אֵישׁ בְּחֵטְאַוֹ לא תַשָּׁה מִשְׁפֵּט גֵּר יַתִוֹם וִלְא יז יומתו: ַתְחַבֿל בֶּגֶד אַלְמָנֶה: וְזָכַרְתָּׁ כֵּי עֵבֶד הָיִּיתָ 🗝 תַחַבֿל בָּמִצְרַ֫יִם וַיִּפִּדְרֶ יהוָה אֵלֹהֵיךְ מִשָּׁם עַלֹּבֵּון יש אַנֹכֵי מְצַוְּךְּ לַצֲשׁוֹת אֶת־הַדָּבֶר הַזֶּה: תַקצֹר קצִירָךְ בִשָּׂבֶׁךְ וִשֶּׁכַחָתָּ עְמֶר בַּשָּׁבָׁה לָא תַשׁוּב לְקַחָתוֹ לַגֵּר לַיַּתוֹם וְלַאַלְמַנַה יָהִיֶה לִמָעַן יִבָּרֵכְךְּ יהוָה אֵלֹהֵיךְ בִּכְל מַעַשֵּה בֵּי תַחָבּט זֵיתָרְּ לְא תִפַּאֵר בא אַחַבִיךּ לַגַּר לַיַּתוֹם ולַאַלְמַנַה יַהִיֵה: כֵּי תִבְצֹר בַּרְמְךָּ לָא תְעוֹלֵל אֲחֲרֶיךְ לַגַּר לַיָּתְוֹם בּ וַלֵאַלְמָנֶה יָהְיֶה: וְזֶכַרְתָּׁ פִּי־עֶבֶר הָיֶיתָ בְּאֶבֶץ מִצְרֵיִם עַל־כַּוֹ אַנֹכֵי מִצְוָךְּ לַעֲשׁוֹת אֵת־הַדַּבַר

"=5

שַׁשְּׁכֵּח מַקְּצָׁהָה מִלְּקְנוֹר: לֹא תָשׁוֹב לְּקְחְתוֹ. מִפְּחֹן חָׁמְרוּ: שְׁבְּחָרְ בִּיִּ שְׁבִּרְ לְּבְּחָתוֹ. מִפְּחֹן חָׁמְרוּ: שְׁבְּחָרְ בִּי שְׁבְּחָרְ בְּבִּרְ שְׁבִּרְ בְּבִּרְ בְּבִרְבְּרְ. וְמִׁחְ שֵׁנִי שְׁבָּחָת וְיָדוֹ שְׁלֹּחְ בְּמִחְ בְּבִּרְבְּרְ. וְמַחְ שְׁנִי שְׁבָּחֹת וְיָדוֹ שְׁלֹחׁ בְּמִחְ בְּבִּרְן, קַל חְוֹשְׁ עֵל פִי שְׁבָּחֹת וְיָדוֹ שְׁלֹחׁ בְּמִחְ בְּבָּרְן, קַל מְיִלְין מְמְחֹר מְעַפֶּה: כְּבְּלָה סָלֵע מִיְּדוֹ וֹתְּעִׁחְּה עָנִי וֹמְלֹחְ בְּשְׁרִבְּם בְּהָ, הַבִי הּוּחֹ מִקְּבָּרְךְּ עָלֶיהָ וֹפִפִּיוֹ שְּסִי: (בא) לא הְעוֹלְלוּ. חִׁ מִּבְּחָר וִשְׁסִי: (בא) לא הְעוֹלְלוּ. חִבְּיִרְיְרְ. זוֹ שְׁכְּחָה וֹשִׁמִי: (בא) לא הְעוֹלְלוּ. חִבּי מִנְלֹח לֹח מִקְּמָבְּהָ וְמִיוֹ הִיחׁ עוֹלֵח, בָּלְ שְׁמִין לָה מִבְּיִלְם בְּבִי בְּיִּיִם בְּבִיּי הִיחֹ עְלַבְּתִּ בְּבִּיִם בְּבִּיִם בְּבִּיִם בְּבִיּי הִיחֹ בְּבָּיִת בְּבִיּי הִיחֹ בְּבָּיְרְה בִּבְּיִתְ פִּחְרִיךְ. זוֹ שְׁבְּרְה בְּבְּיִתְ בִּבְּיִם בְּבִיּי הִיחֹ בְּבָּיִל הַבְּיִבְּי הִיחִ בְּבְּיִם בְּבִיּי הִיחֹ בְּבִּיְ בְּבִּיִם בְּבִיּי מִבְּיִם בְּבִּיִם בְּבִּיִם בְּבִּיִם בְּבִּים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִּיִם בְּבִּיִם בְּבִּים בְּבִים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִּים בְּבּבְּלְ בְּבִּעְם בְּבִּים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִים בְּבִּים בְּבִים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִּים בְּבְּים בְּבִים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִים בְּבְּים בְּבְּים בְּבְּים בְּבְּים בְּבִים בְּבְּים בְּבְּבְּים בְּבְּים בְּבּים בְּבּים בְּבְּבְּבְּים בְּבְּים בְּבְּים בְּבְּבְּבְּבְּים בְּבְּים בְּבּים בְּבְּים בְּבְּים בְּבְּים בְּבְּים בְּבְּים בְּבְים בְּבְּים בְּבְּים בְּבְּים בְּבְּים בְּבְּיוּ בְּבְּיוּ בְּבְיבְּיוּ בְּבְּים בְּבְּים בְּבְּים בְּבְּיוּ בְּבְּיוּ בְּבְיוּ בְּבְּים בְּבְים בְּבְּיוּ בְּבְּיוּבְים בְּבְּיוּ בְּבְּיוּבְיוּ בְּבְּבְיוּם בְּבְּים בְּיוּבְיּיוּ בְּבְּיִים בְּבְיוּים בְּבְ

(טז) לא יוּמְתוּ אָבוֹת עַל בָּנִים. בְּעֵדוּת בָּנִיס. וְחָס פֹּחֹמֵר בַּעֵין בָּנִיס, כְּבָר נֶחָמֵר אִישׁ בְּחָטְאוֹ יוּמְתוּ (זס רפו. מְבָּל מִי זְּמָתוֹ חִיס רפו. מְבָּל מִי זְּמָתוֹ חִיס מִיס בַּעוֹן אָבוֹת מִי זְּמָתוֹ וֹזְס מִיס בַּעוֹן אָבוֹת בָּעֵוֹן אָבוֹת מִים בַּעוֹן אָבוֹת בַּעִי זְשָׁה מִשְׁבֵּט וֹנִר יְלִחְ תַּשָּׁה מִשְׁבָּט וֹנִר כְּבָר הוּוְסֵר "לֹח תַשֶּׁה מִשְׁבָּט" (למיל מו, ימ), וְזְּבָרְה בָּעִנִי לַחִין, וֹזְשַׁהְ עַל הָעָנִי הִוְּסִר "לֹח תַשֶּׁה עַנִיר בָּנִיס", וּוּלְפִי זְבָּקְל לְסִפּוֹת מִשְּׁפֵּט עָנִי יוֹמֵר מִשְּׁלְּתְ עַבְּר, לְּלָהְ הִוֹּחְר, עַל מִנְם בַּנְיִם בְּעָיוֹ לֹא תַחָּבל. בְּלֹח בִּבְעָת הַיְּלְבְּה הִוּחְהָ עִנְיר, לְּלָהְ הִוֹחְר חִיּקוֹתְי לְמָרוֹר חִיּקוֹת הַעְּלְיכִי וֹנִים בְּעָנִי וֹמֵר בְּלַוֹלְי מִיְר לְבִינוֹ בְּלְבִירְת. עַל מִנַת כַּן פְּדִיתִיךְ לִּזְמוֹך תִּיְּלְי לְּמְרֹר מִיּלְּלְתְּלְיתִר בְּיִב בְּלִי מִבְר (פוֹן בִּקְבָּר. עַלְיתִיך בִּיִם בְּבָּר: (יש) וְשָׁבַחְתָּ עְמֶּר. וְלֹח גָּרְים בְּבִּר: (יש) וְשְׁבַחְתָּ עמֶר. וְלֹח בְּנִים וּלְנִיתוֹ הְלְּכְתוֹ תִּקְרוֹן בִּים בַּבְּבָר: (יש) בְּבִים בּלְכִים הַבְּלִים וּלְח בְּבִיר בְּבִוֹת לִיתְר בְּבָּר: (ישׁר בְּבָּר: וִישׁ הְבִּיוֹך בְּשְׁרָה וֹלְיבְתוֹר בּבְּעָר הִבּּר. נִישְׁ בְּבִים בְּבִים בְּנִים בְּבְּבִים בְּבִים בְּנִים בְּבְּבִים בְּבִּים בְּבִים בְּבִּים בְּבִים בְּבִּים בִּבּים בּבְּיִים בְּבִּים בְּבִים בְּבִּים בְּבִים בְּבִים בּבּים בּבּים בְּבִים בּבּים בְּבִים בּבּים בּיִבּים בּבּים בּיִים בּבּים בּבּים בּיִבּים בְּבִּים בְּבִים בְּבִים בְּבִים בְּבִּים בְּבִים בְּבִים בְּבִּים בְּיִים בְּבִים בְּבִים בְּבִים בְּבִים בְּבִים בְּבִים בְּבִים בְּבִּים בְּבִים בְּבִים בּבּים בּבּים בּים בְּבִים בְּבִים בּבּים בּיִבּים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִים בְּבִּים בְּיבְּבִים בְּבִּים בְּבִים בְּבִים בְּבִים בְּבִים בְּבִּים בְּבִים בְּבִים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִים בְּבִּים בְּבִּים בְּיבִים בְּיבִּים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִים בְּבִּים בְּבִּים בְּיבּים בְּבִים בְּבִּים בְּבִים בְּבִים בְּיבִּבּים בְּבִּים

- אור החיים -

״חֵטְא״, עַל דֶּרֶךְ ״וְהָיִיתִי אֲנִי וּבְנִי שְׁלֹמֹה חַטָּאִים״ (מלכים־א א, כא)3 וְהִקְדִּים טַעַם הָעוֹנֶשׁ בְּאוֹמְרוֹ ״וְאֵלָיוּ הוא נֹשֵׂא אֵת נַפִּשׁוֹ״, וּמֵעַתַּה יִהִיֵּה הַמִּשִׁפַּט נֵפֶשׁ תַּחַת נַפֵּשׁ⁴:

OR HACHAIM ELUCIDATED

life, "יְּהְיִיתִי אֲנִי וּבְנִי שְׁלֹמֹה חַשָּאִיים" — understanding the word "חָטָאי,", to mean a loss, in accordance with that which it says (I Melachim 1:21), I and my son Shlomo will be missing (חַטָּאִים).

[3] The verse is thus warning the employer that withholding the wages of a worker will result in the loss of his own life. "וְּהַלְּיִים עֲעַם הָעוֹנֶשׁ בְּאוֹמְרוֹ "וְאֵלִיוֹ הוֹא נַשֵּׁא אֶת נַבְּשׁוֹי — [The verse] prefaces its warning by stating the reason for this punishment: and his life depends on it, meaning that the life of the laborer depends on his wages. וּמֵעַתָּה יְהְיֵה הַמּשְׁבָּט נָבֶּשׁ תַּחַת נָבֶּשׁ תַּחַת נָבֶּשׁ תַּחַת tִבָּשׁ — Accordingly, it is appropriate that the judgment for withholding wages should be a life for a life. [4]

¹⁶ Fathers shall not be put to death because of sons, and sons shall not be put to death because of fathers; a man should be put to death for his own sin.

¹⁷ You shall not pervert the judgment of a proselyte or orphan, and you shall not take the garment of a widow as a pledge. ¹⁸ You shall remember that you were a slave in Egypt, and HASHEM, your God, redeemed you from there; therefore I command you to do this thing.

¹⁹ When you reap your harvest in your field, and you forget a bundle in the field, you shall not turn back to take it; it shall be for the proselyte, the orphan, and the widow, so that HASHEM, your God, will bless you in all your handiwork.

²⁰ When you beat your olive tree, do not remove all the splendor behind you; it shall be for the proselyte, the orphan, and the widow. ²¹ When you harvest your vineyard, you shall not glean behind you; it shall be for the proselyte, the orphan, and the widow. ²² You shall remember that you were a slave in the land of Egypt, therefore I command you to do this thing.

- אור החיים -

[יז] לֹא תַשֶּׁה מִשְׁפַּט גֵּר וֹגוֹ׳. פֵּירוּשׁ, שֶׁמֶּא תֹּאמֵר כֵּיוָן שֶׁצִיוַּנִי ה׳ עַל הַגֵּר ּ, אַשֶּה דִּינוֹ לִזְכוּתוֹ, תַּלְמוּד לוֹמַר ״לֹא תַשֶּׁה וֹגו׳ ״. וְגָמֵר אוֹמֶר ״וְלֹא תַחֲבֹל בֶּגֶד אַלְמָנָה״, פֵּירוּשׁ, רַק בַּדָּבָר הַזֶּה אֲנִי מְצַוְּךְ לְהַטּוֹת לִזְמֵר ״לֹא תַחֲבוֹל בָּגֶד שֶׁלֹא בִּשְׁעַת הַלְנָאָה״, הַגַּם שֶׁכָּל חוּץ מִמֶּנָה יַחֲבוֹל בָּגְדִיהָם:

— OR HACHAIM ELUCIDATED –

17. 'לא תַּשֶּה מִשְׁפֵּט גֵּר וגוי — YOU SHALL NOT PERVERT THE JUDGMENT OF A PROSELYTE, ETC.

This statement seems unnecessary, for the Torah (above, 16:19) already forbade perverting the judgment of any litigant:

— The meaning of this statement is as follows: פֵּירוֹשׁ — Perhaps one will say: Since Hashem instructed me to be especially careful regarding the treatment of a proselyte and orphan, שֵׁשֶׁה דִּינוֹ לִוְכֵּוּתוֹ — I shall alter his judgment in his favor. "יַלָּא תַשֶּׁה וּגוֹי" — [The verse] therefore teaches, You shall not pervert the judgment of a proselyte or orphan.

According to the above explanation, the two parts of the verse do not seem to be connected: The first clause warns us not to alter judgment in *favor* of a proselyte or orphan, whereas the second clause warns us not to do something *against* a widow. Or HaChaim explains:

ן נְמָת אוֹמֶר ״וְלֹא חַחֲבל בֶּגֶר אַלְמְנְה״ — It then concludes its statement by saying, and you shall not take the garment of a widow as a pledge, בְּּרֶבוּת לְּיְבְּטוֹת לְיְבְּטוֹת לִיְבְּוֹת שַּׁבְּיִבְּר הַנֶּה אֲנִי מְצַוְּךְ לְהַטוֹת לִיְבוֹת — meaning: Only in this matter do I instruct you to alter matters in favor of a widow, שלא חַחְבוֹל בֶּגֶר שֶׁל אַלְמְנָה שֶׁלא — and that is that you shall not take the garment of a widow as a pledge when it is not the time of the loan, הַנְם שֶׁבֶל חוץ מְמֶנְה יַחֲבוֹל בִּגְדִיהֶם — although with regard to anyone else one may take their garments as a pledge.

notes that the withholding of wages from workers, who often risk their own lives to perform their tasks just so that they can receive payment, is so severe as to warrant the death of the employer.

- 5. As it says (Shemos 22:20-21): You shall not taunt or oppress a proselyte... You shall not cause pain to any widow or orphan.
- 6. I.e., to treat her better than you would treat others $(Meorei\ Or)$.
- 7. See *Rashi*. When a borrower is unable to pay a debt, the Torah allows the lender to take a pledge against his will, as stated above, vv. 10-11. Our verse teaches that one may not take this type of pledge from a widow (see *Bava Metzia* 115a).

כה

יָהָרין: א אָרִי יְהֵי רִין בִּין אָּבְרַיָּא יְתְקֶּרְבוּן לְדִינָא וִידוּנְנּוּן וִיוַפּוּן יָת זַפָּאָה וִיחַיְבוּן יָת חַיָּבָא בּוִיהֵי אִם בַּר חַיָּבָא לְאַלְקְאָה הַיְּבָא וְיִרְמִבּה דַיָּנָא וְיַלְקְנֵּה ג אַרְבְּעִין יַלְקְנֵּה לָא יוֹסֵף ג אַרְבְּעִין יַלְקְנֵּה לָא יוֹסֵף הִילְמָא יוֹסֵף לְאַלְקִיוֹתָה עַל אַלֵּין מָחָא רַבָּא וְיַקַל אֲחוּך הְיִישָה: ה אֲרֵי יַתְבוּן אַחוּך לְעִינִיךְ: דְּלָא תַחוֹד פּוּם תּוֹרָא לְיִישָה: ה אֲרֵי יִתְבוּן אַחוּך לְיִת לֵה לָא תְחוֹד פּוּם תּוֹרָא לְבָרָא לִגְבָר אוֹחֲרָן יְבָמַה יַעוּל לְבָרָא לִגְבָר אוֹחֲרָן יְבַמַה יַעוּל עַלָּה וְיִסְבָּה לָה לִאְנִתוּ וְיִבְּמַה: אַ הַגָּה: פִּי־יִהְיָה רִיבֹ בֵּין אֲנָשִׁים וְנִגְּשָׁוּ אֶל־הַמִּשְׁפֶּט וּשְׁפָטֻוּם וְהִצְהִּיקוּ אֶת־הַצִּהִּיק בְּוְהַרְשָׁיעוּ אֶת־הֶרָשֵׁע: וְהָיֶה אִם־בִּן הַבְּיֹת הַרְשֶׁעִן וְהִפִּילוּ הַשֹּׁפֵט וְהִצְּהוּ לְפָנִיו בְּדֵי הַלְּעָים יַבֶּנוּ לְא יֹסֶיף פֶּן־ יֹסִיף לְהַכִּתְוֹ עַל־אֵלֶה מַבֶּה רַבָּה וְנִקְלָה אָחֶיךְ יִסִיף לְהַכֹּתְוֹ עַל־אֵלֶה מַבְּה רַבָּה וְנִקְלָה אָחֶיךְ הַיִּישְׁבוּ אַחִים יַחְדָּוּ וּמֵּת אַחָד מֵהֶם וּבֵן אֵין־ לוֹ לֹא־תְהְיֶה אֲשֶׁת־הַמֵּת הַחְוּצָה לְאִישׁ זֶר יַבַּמַה יַבְא עַלֵּיה וּלִקְחָה לֵוֹ לִאִשָּׁה וִיִּבְּמֵה:

רְשָׁט, וּמְשֶׁלֶּקָה קוֹרְחֹוֹ חִׁחִיךְ (ספרי שסו: (ד) לא תַחְסֹם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ. דְּבֶּר הַכָּמוּב בַּמּוּחָה, וְהוּחֹ הַדִּין לְכָל בְּהַמָּה חַיָּה וְעוֹף הְטוֹף הְטוֹף בְּדִישׁוֹ. דְּבֶּר הַכָּמוּב בַּמּוּחָה, וְהוּחֹ הַדִּין לְכָל בְּהַמָּה חַיָּה וְעוֹף הְטוֹף הַמְּלֹּחְה הָשְׁרָם (ספרי רפוּ; בבֹח מיִשׁח פרוּ: בְּדִישׁוֹ. יְכוֹל מִיְּסְמֵפּוּ מִבְּחוּן, פַּלְמוּד לוֹמֵר "לֹח מַקְסֹס שׁוֹר", מִפֶּל מָקְסׁ (בּבֹח מִישׁר אוֹ. וְלְמָה נֶּלְמָתֵּ וֹדְיִשׁוֹ, לוֹמֵר לְּדְ מֵה דֵּיִשׁ מְיּיּחָד דְּבָּר שֶׁלֹח מִישְׁח בּיִּי בְּבְּר שְׁלֹח מִישְׁח בְּבִּר שְׁלֹח וֹבְיִילוֹ מִן הָחָרָך, מַף בְּל בִּיוֹלֵח בּוֹיְנִתְ הַמְּמָבְיר וְהַמְּמַבְּן שְׁחִין וְיִדְּוּלוֹ מִן הָחָרֶך, מַף בְּל בִּיוֹלֵח בִּיְנִיתְ הַבְּלְבְּן וְהַמְּמַבְּן שְׁחִים וְנִידְּנוֹ מִן הָחָנֶך, יָלָח בַּלְּחֹ בְּבְּרִיבְּרוֹ מִן הְחָבֶּן, יַלְּחְ בְּלְחִים בְּבָּוֹלְהוֹת בִּיְ בְּתְּתִירִם הְבָּנִתְם לְּמָעֵשֵּלֵר (שם פּטוֹ: (הוֹ) בִּי יִשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּרוֹ. בַּמְיִנִים לְּבָּלְּהְיִם בְּבַּוֹלְהוֹ מִן הְשָׁלְם לְּחָלוֹן מִנְ הְשָׁבוּ שְׁחִים יִחְדְּבָּוֹ שִׁלְּרִוּ בְּתְּבִים לְחָלִה וְמִים בְּבוֹל (בּוֹ בְּתְּיִה לְּהָי לְּבָּבְּיבְּלְיה בְּבִּילְבְּח וֹבְבִיבְּם בְּבוֹי בְּחְבִיבוֹ שְׁחִים יִחְדְבָּוֹ בְּתְּבִים בְּבֵוּלְהוֹ מִן בְּמָּבְּלְם לְחִים בְּבּוֹלְם בְּבִילְם לְחִים בְּבּוֹלְם בִּעִים לְחָשָׁם לְחִים בְּבּוּלְם בְּבִילְם לְחָיִיו מִן הְשָׁם מִשׁ מִבּר וִבּם מִבּבוּ חֹוֹב בַת בָבּבוּ חוֹ בַּת הַבּבוּ, אוֹן בַּבְ בָּבּן חוֹ בַּת הַבּבּן, אוֹ בַן הַבָּם חוֹ בַּת הַבָּבוּ, אוֹן בַן בַבּּן חוֹ בַת הַבָּבוּ, אוֹ בַן הַבָּב חוֹר בַּת הַבָּבּן בְּיִבְּים בְּיִבּים בְּבִּים בְּבִים בְּחִיבּים בְּבִים בְּבֹים בְּבִּים בְּבֹים בְּבִּים בְּיבּים בְּיִבְּים בְיִים בְּבִים בְּיִבְּים בְּיבְּבּים בְּיִבְּים בְּיִבְּים בְּבִים בְּיבְּים בְּיִים בְּיִים בְּיִים בְּבְּים בְּבִים בְּיִים בְּים בְּיִבְּים בְּבִּים בְּיִבְּים בְּיִים בְּיִבְּים בְּיבְּים בְּבְּים בְּבְּים בְּיִם בְּים בְּבִים בְּיִבְּים בְּיִבְים בְּיִבְּיִם בְּיִבּים בְּיבְּים בְּבִּים בְּיִבְּיִים בְּבְּיִיבְּיְם בְּיִבְּיִם בְּבְּבְּים בְּיִים בְּיִּבְּיִים בְּיִבְּיְבְּיִים

(א) בִּי יִהְיָה רִיב. סוֹפְס לְהִיוֹת נְגָּשִׁים אָל הַמִּשְׁפָּט. אֲמוֹר מִטְפָּס לְהִיוֹת נְגָּשִׁים אָל הַמִּשְׁפָּט. אֲמוֹר מִטְפָּה: אֵין שָׁלוֹם יוֹצִאׁ מִמּוֹךְ מְרִיבָּה. מִי גָּרֶס לְלוֹט לְפְּרוֹשׁ מִן הַבְּּצִּיּק, הֻוִי אוֹמֵר: זוֹ מְרִיבָה וֹספּרי רפוֹ: זְהַרְשִׁיעוּ אֶת הָרְשָׁע. יְכוֹל בָּל הַמִּמְקִיּיִבִין בַּדִּין לוֹקוֹ, פַּלְמוּד לוֹמֵר "יְהָיָה חִס בּן הַכּוֹת הָרָשָׁע. מְלַמְר פְּטָמִים לוֹקָה פְּטָמִים אֵינוֹ לוֹקָה. וּמִי הוּאֹ הַפּּוֹקְה, לְמוֹד מִן הָעִנְיִן, "לֹח מַקְסְם שׁר בְּיִשׁוּ" וּפִסוֹק דו, לָחוֹ לַמְּלְקְין חֹוֹחוֹ לֹח מִעְּכְין, "לֹח יִשְׁבָּים מְלַמְיִ מִּלְּין חֹוֹחוֹ לֹח עוֹמְר וְלֹבִיר וְלָבְיִי הְבִּיִּ רְשְׁעֲתוֹ. מִלְּחָבְייוֹ מְבִּיִי וְפִבִּיי מְלְּכִין חֹוֹחוֹ לְחְ הַבְּיִלְם מִנְיִם מְּלְבְּיִי הְבִּיִי בְשִׁבְּיי הַבְּעִים וְלְחֹ מִנְּקְלְין חֹוֹחוֹ לְחְ בְּבִּיִי בְּיִי שְׁמָּרִי וֹ מִפְּרִי וֹספּרי שֹם; מכוֹת שֹבּו: בְּמִסְבֵּר וֹלְחַבְּיִי מִנְּקְלָין מִּחְתוֹ לְּלְּבְּיִים וְלְּלְּבְיִים מְלְבְּבִיים וְלְחֹ מִנְּחְלְּבִיים וְלְלֹח מִבְּלְיִם מְלְבְּיִים הְלָתְל בְּבִּיִם הְלָבְיִים הְלָּבְיִים הְלָּבְייִם הְלָּבְיים הְלָּבְיים הְלָבְיים הְלָבְיים הְלָּבְיים הְלָּבְי אָבְּיִים וְלְּבְּיִים הְלָבִיים הְּבָּבִיים וְלָחֹ מִנִין שְׁהָּוֹ מִוֹבְי בְּבִים הְבִּיים וְלְחֹי מִנְים הְּבִּים הְבָּבִיים הְבָּבִיים הְבָּבִיים הְמָבִר וֹם הִבּיים הְמָבר וֹקִים מִּבְּים הְבָּבְיִם הְבָּבִיים הְבָּבִי הְבָּבִים הְחָבִּר וֹם מִבּירוֹ פִבּים וְפִבּיים וְלֹח מִבּירוֹ פִבּים הְבִּבִּים הְבָּב בְּיִם הְבָּבִים הְבִּים הְבָּביׁ הְבָּיִים וְבִּבּיים וְלֹבּי הִיבְּים הְּבִּים הְבִּים הְּבִּים בְּבִּים בּיבּיוֹם בּבּיים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִּים בּיִבּים בּיִבּים בּיִבּים הְעִּבְּים הְּבִּים בְּבִים בְּבִּים בְּבּים בְּבִים מִּבִּים בְּבִּים בּיבּים בְּבּים בְּבּיים בּבּים בְּבִּים בְּבִּים בּיִים בְּבִּים בְּבִים בּיבּים בּיִּים בְּיבִים בְּבִּים בְּיבְּבִּים בּבִּים בְּיִבְּים בְּיִים בְּבְּיִבְּיִים בְּבְּיִים בְּיִים בְּיִבְּיִים בְּבְּבִים בְּבְּבְיים בְּיִים בְּבְּיִים בְּבְּיִּים בְּבְּיִים בְּבְּיִים בְּיִים בְּבְּיִים בְּבְּיִים בְּבְּיִים בְּבְּיִבְּבְיִים בְּבְ

אור החיים –

בה [ב] אָם בָּן הַבּוֹת וגו׳. אָמַר¹ ״בִּן״ בְּחִירִי״ק², רָמֵז שֶׁצָרִיף לְהַתְבּוֹנֵן בּוֹ לָדַעַת אִם יָכוֹל לְסְבּוֹל הַבְּי מָה שַׁאַמֵרוּהוּ (מכות כב:)נּ: הַאַרְבַּעִים, אַבַל אִם אַמַרוּהוּ לְפַחוֹת מִכֵּן, אֵינוֹ לוֹקָה אָלֵא לְפִי מַה שַׁאַמֵרוּהוּ (מכות כב:)נּ:

- OR HACHAIM ELUCIDATED -

25.

2. אם בן הבות וגוי — IF THE WICKED ONE IS LIABLE TO LASHES, ETC.

The word בָן, liable to (literally, a son of [lashes]) is usually vowelized בָּן. Here, though, it is vowelized בַן. Or HaChaim explains why: $^{[1]}$

אַמָּר ״בּן״ בְּחִירִּ״ק בּקּיִרְּי״ק - [Our verse] says ״בּן״, with a chirik under the beis, so that the word can also be interpreted as בְּיִם, examine. [2] בְּמִי שָׁצָּרִיךְּ לְהַתְּבּוֹגֵן בּוֹ לְרַעֵת אָם יָכּוֹל לְּסְבּוֹל הָאַרְבָּעִים — With this, [the Torah] alludes to the law that [beis din] must examine [the sinner] to determine whether he can endure forty lashes, for only then does beis din administer the full forty lashes. אַכָּל אִם אַמְרּוֹהוּ — However, if they assess his health and determine that he can endure only less than that number of lashes, אַלָּא לְפִּי מֵה שֻׁאַמְרוֹהוּ — he is given only the number of lashes that he is assessed to be able to withstand (Makkos 22b). [3]

^{1.} The unusual vowelization does not change the word's meaning, but, Or HaChaim maintains, must nevertheless contain some allusion.

^{2.} See Baal HaTurim, who gives the same explanation

for the vowelization of p here and in several other places in Scripture where it appears.

^{3.} The forty lashes mentioned in verse 3 (interpreted by the Sages to mean thirty-nine lashes; see Mishnah,

25

¹When there will be a grievance between people, and they approach the court, and they judge them, and they vindicate the righteous one and find the wicked one guilty; ² it will be that if the wicked one is liable to lashes, the judge shall cast him down and strike him, before him, according to his wickedness, by a count. ³ Forty shall he strike him, he shall not add; lest he strike him an additional blow beyond these, and your brother will be degraded before your eyes. ⁴ You shall not muzzle an ox in its threshing.

⁵When brothers dwell together and one of them dies, and he has no child, the wife of the deceased shall not be married outside to a strange man; her brother-in-law shall come to her, and take her to himself as a wife, and perform levirate marriage with her.

אור החיים

[ה] לֹא תִהְיֶה אֵשֶׁת הַמֵּת וֹגוֹ׳. אַזְהָרָה לָה וּלְבָאֶיהָ⁴, וְחִיוּב מַלְקוֹת הִיא וְהַבָּא עָלֶיהָ. וְאוֹמְרוֹ ״יְבָמְהּ יָבֹא עָלֶיהָ״, רָמֵז שֶׁאֵין חִיוּב עַל הַיָּבָם אֶלֶא בִּיאָה אַחַת, וּלְמַאֲמַר רַבִּי יוֹטֵי (שבת קיח:) חָמֵשׁ בְּעִילוֹת בָּצִי לְּתִי וְחָמֵשׁ וְטִיעוֹת נָטַעְתִּי, וְאָמְרוּ בִּירוּשֵׁלְמִי (יבמות א, א) שָׁנָּפְלוּ לוֹ חָמֵשׁ יְבָמוֹת מֵחֲמִשָּׁה אַחִים וְנִזְקַקּ בָּעֵלְתִי וְחָמֵשׁ וְטָיעוֹת נָטַעְתִּי, וְאָמְרוּ בִּירוּשַׁלְמִי (יבמות א, א) שָׁנָּפְלוּ לוֹ חָמֵשׁ יְבָמוֹת מֵחֲמִשָּׁה אַחִים וְנִזְקַקּ בַּעֵם אַחַת לְּבֵל אַחַת:

- OR HACHAIM ELUCIDATED -

5. 'לא תָהְיֵה אֱשֶׁת הַמֵּת וגוי — THE WIFE OF THE DECEASED SHALL NOT BE MARRIED, ETC.

Or HaChaim analyzes the clauses of this verse. He begins with the words, the wife of the deceased shall not be married outside to a strange man:

אַזְהָרָה לָה וּלְבָּאֶיהְ — Although, at first glance, these words seem to be addressing the woman, in fact this **prohibition** is addressed **to her and to** anyone **who might cohabit with her,** that is, she is forbidden to marry a strange man (anyone other than the *yavam*, i.e., her brother-in-law), and a strange man is forbidden to marry her. ^[4] — And since the prohibition applies to both man and woman, **both she and any** other man **who cohabits with her are liable to malkus**.

Or HaChaim discusses our verse's next clause:

"אָמָהוֹ יִיְבְּמָהּ יָבֹא עָלֶיהִי — By saying, her brother-in-law shall come to her, and take her to himself as a wife, instead of saying merely, "her brother-in-law shall take her to himself as a wife," רְמֵּז שָׁאִין — [the Torah] indicates that the yavam is obligated to perform only one act of cohabitation with the yevamah (widow); even if he divorces her immediately afterward, he has fulfilled the mitzvah of yibum. רְמִי יִּבְי יִּיִּטִי — This accords with the statement of R' Yose (Shabbos 118b): רְבִּי יִּיְטִי הַבְּי יִּיְטִי — "I performed five marital acts and thereby planted five trees" (i.e., I had five sons, who were all great sages). רְאָמְרוֹ בִּירוֹשֵלְמִי שֻׁנְּפְלוֹ לוֹ חָמֵשׁ יְבְמוֹת — In Yerushalmi (Yevamos 1:1), [the Sages] explain what R' Yose was referring to: Five yevamos, the widows of five different brothers of R' Yose who had each died childless, became subject to yibum from [R' Yose]. רְנִיְּבֶלְ פַּעָם אַחַת לְכָל אַחַת — He cohabited with each of them only a single time, and thereby fulfilled the mitzvah of yibum.

Makkos 22a) is the *maximum* number of lashes a person can be given for a single transgression. If he is not strong enough to survive the full number of lashes, he is given only what he can bear (see *Makkos* ibid.).

4. The Torah does not address her directly and say, "She may not marry a strange man," which would imply that she is the one who is forbidden to get married. And it does not address the man and say, "A strange man may not marry her," which would imply that it is the man who is forbidden to marry her. Rather, the Torah uses

neutral language — the wife of the deceased shall not be married outside — meaning that no outside marriage may occur. The prohibition thus applies to both people involved in such a marriage (*Or Bahir*).

5. With this report, *Yerushalmi* is explaining why R' Yose performed only five marital acts — after all, a person is obligated to cohabit with his wife on a regular basis, to fulfill the mitzvah of *onah*. *Yerushalmi* thus states that these marital acts were not within the context of a regular marriage, but with five different

וויהי בּוּכָרַא דִּי תַלִּיד יָקוּם על שמא דאַחוּהִי מִתְנַא וְלַא יִתְמְחֵי שָׁמָה מִיִּשַׂרָאֵל: זוָאָם לַא יִצְבֵּי גַבְרַא לִמְסַב יַת יִבִמתֵה וִתְסַק יִבִמתֵה לִתְרַע בֵּית דִּינָא לָקָדָם סַבַיָּא וִתֵימַר סָרֵב יִבָּמִי לַאֲקָמָא לַאַחוּהִי לַא בִּישַראַל לַיַבַּמוּתִי: ח וַיָּקרוּן לָה סָבֵי קַרְתָּה וִימַלְלוּן עִמֵּה וִיקוּם לִמְסָבַה: לוַתָה יִבִמְתֵה ט וִתִתְקַרַב לָקַרָם סָבַיָּא וִתַשִׁרֵי סֵינַהּ מֵעַל רַגְלֵה וִתֵרוֹק בְּאַנְפּוֹהִי וִתָּתֵב וָתֵימַר כַּדֵין יִתִעַבֵּד לְגִבַר דִּי לָא יִבְנֵי יָת בֵּיתָא דַאַחוּהִי: בישראל בַּית שָׁרִי סֵינַא: יא אַרֵי יִנְצוּן גָּבָרִין כַּחַדַא גָּבַר וַאַחוּהִי

י וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלֵּד יָקְיּם עַל־שֵׁם אָחֶיו י הַמֵּת וְלְאֹ־יִמָּחָה שְׁמֻוֹ מִיִּשְׂרָאֵל: וְאִם־לְּא יַחְפּּץ הָאִישׁ לָקַחַת אֶת־יְבִמְתִּוֹ וְעֵלְתָה יְבִמְתִּוֹ וְעֵלְתָה יְבָמְתִּוֹ וְתַלְתָה מֵאֵן יְבִמְתוֹ הַשִּׁעְרָה אֶל־הַזְּקִנִים וְאֵמְרָה מֵאֵן יְבָמְיּי לְהָלִים לְאָחֵיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל לְא אָבֶה יִבְמְתוֹ וְאָלֵּי לְא חָפָּצְתִּי לְקַחְתֵּה: וְנִגְּשָׁה יְבִמְתוֹ אֵלִיוֹ לְעִינֵי הַזְּקֵנִים וְחֵלְצָה נֵעֲלוֹ מַעַל רִגְלוֹ וְיִרְקָה בְּפָנֵיו וְעֵנְתָה וְאָמְרָה מַעֵּל מַעַל רֵגְלוֹ וְיִרְקָה בְּפָנֵיו וְעֵנְתָה וְאָמְרָה בָּיִת בְּכָה יֵעְשֵּׂה לָאִישׁ אֲשֶׁר לְא־יִבְנֶה אֶת־בֵּית יִבְחָחִי: וְנִקְּרָא שְׁמִוֹ בְּיִשְׂרָאֻל בָּית חֲלִוּץ

"בח

בּלְשׁוֹן הַקּוֹדֶּשׁ וספרי ראא; יבמות קוו: (ט) וְיַרְקָה בְּבָּנִיוּ. עַל גַּבֵּי קַרְקַע (שם ושם): אֲשֶׁר לֹא יִבְנָה. מִכְּאוֹ לְמִי שֶׁחָלֵן שָׁלֹּא יַחֲזוֹר וְיַבַּס, דְּלָּא כְתִיב חֲשֶׁר לֹא יִבְנָה חָלָּא "חֲשֶׁר לֹא יִבְנָה", כֵּיוּן שֶׁלֹא בָּנָה שִׁבְּי וֹספרי שם; יבמות יו): (י) וְנְקְרָא שְׁמוֹ וגוי. מִּעְוֹה עַל כָּל הָעוֹמְדִים שָׁם לוֹמֵר "חַלִּין הַנָּעַל" (ספרי שם; יבמות קוו): (יא) בִּי וַבַּצוֹ אַבַּשִׁים. סוֹפַן לָבֹא לִיִדִי מַבּוֹת, כְּמוֹ שַׁנְּאַמַר (1) וְהָנָה הַבְּבוֹר. נְּדְוֹל הָאַתִים הוּא מְיַיַבֶּם אוֹתָה (ספרי רפמ; יפמות כד.): אֲשֶׁר תֵּלֶד. פְּרָט לְמִילוֹנִית שֶׁחֶנָה יוֹלֶדֶת (שם ושם): נְקוֹם עֵל שֵׁם אָחִיוּ. זֶה שָׁיִּבֶּם אֶת אְשָׁמוֹ יְפוֹל נַחֻלַת הַמֵּת בְּנְכְםי אָתְיוּ. זֶה שָׁיִּבֶּם אֶת אְשָׁמוֹ יְפוֹל נַחֲלַת הַמָּת בְּנְכְםי אָבִיו (שם ושם): (ז) הַשַּׁעְרָה. פְּמַרְנִּוּמוֹ, "לְּמְרֵע בֵּית דִּינִל": (ח) וּעַמֵּד. בַּעַמִידָה (ספרי רל): (אַמַר. בּלְשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ, וְאַף הִיתֹ דְּבָרִיהַ וְעַמְר. בּלְשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ, וְאַף הִיתֹ דְּבָרִיהַ וְעַמְר.

אור החיים -

וְאוֹמְרוֹ ״וּלְקֶחָה״, שֶׁלֹא תֹאמַר שֶׁאוֹסְרָהּ עָלֶיו מִכָּאן וְאֵילָךְּ®, תַּלְמוּד לוֹמַר ״וּלְקָחָה לוֹ לְאִשֶּׁה״, שֶׁהַרְשׁוּת בִּיָרוֹ אָם יִרְצָה לְקַיִּמָה עוֹלַמִית^י:

OR HACHAIM ELUCIDATED

Since the *yavam* may divorce the *yevamah* after a single marital act, our verse's next clause — *and* take her to himself as a wife — requires explanation:

"אִּלְקְחָהּ" בּאָמְרָה "יּוּלְקְחָהּ" — That which [our verse] then says, and take her to himself as a wife, שָאוֹסְרָהּ עָלִיוֹ מָבָּאון וְאַילְךְּ — means that you should not say that once the yavam has performed the mitzvah of yibum (i.e., cohabited with the yevamah a single time), [the Torah] forbids her to him from that point on. רוּלְּמִיךְ הוֹל וֹלְאַשָּׁה ־ — Rather, [the Torah] teaches us, by saying, and take her to himself as a wife, שְּהִרְשִּׁוּת בְּיִרוֹ אָם יִרְצֶה לְקְיִימָה עוֹלְמִית — that [the yavam] has the right to keep [the yevamah] permanently as a wife if he wishes. רוֹל בּיִר בְיִר בּיִר בְיִר בְיִר בְיִר בְּיִב בּיִר בְּיִר בְּיִב בּיִר בְיִר בְּיִב בּיִר בּיִר בּיִר בּיִר בְּיִב בּיִר בְּיִב בּיִר בְיִר בּיִר בּיִר בּיִר בּיִר בּיִר בּיִר בּיִר בּיִר בְיּיִיבְּיִב בּיִר בְיִר בְּיִר בְּיִר בְּיִב בּיִר בְּיִב בּיִר בְיִב בּיִר בְּיב בּיִר בְיּיבְיב בּיִר בְּיִר בְּיִב בּיִר בְיִר בְּיִבְּיִי בְיִבְּי בְּיִי בְּיִב בּיִר בְּיִר בְּיִב בּיִי בְּיִבְיִי בְּיִבְּי בְּיִי בְּיִר בְּיִר בְּיִר בְּיִב בּיִי בְּיִבְּי בְּיִבְּי בְּיִבְּי בְּיִבְּי בְּיִבְּי בְּיִבְּי בְּיִי בְּיִבְּי בְּיִי בְּיִבְּי בְּיִבְּי בְּיִבְּי בְּיִי בְּיִבְּי בְּיִבְּי בְּיִי בְּיִי בְּיִי בְּיִּי בְּיִי בְיִי בְּיִי בְּיִי בְּיבְיּי בְּיִי בְּיִי בְּיִי בְּיבְּיִי בְּיִי בְּיִי בְּיִי בְּיִ

yevamos. He cohabited with each one to fulfill the mitzvah of yibum, which is fulfilled with a single act of cohabitation. Once he fulfilled the mitzvah, he divorced the yevamos (see Shabbos 118b, with Tosafos (Talmud Bavli)) gives a different interpretation of R' Yose's statement; see Shabbos ibid. In addition, the Gemara's version of R' Yose's statement differs slightly from the version cited by Or HaChaim.]

6. Under regular circumstances, the wife or widow of one's brother is forbidden to him (Vayikra 18:16,

Yevamos 55a). Only in the case of *yibum* is she permitted. Since, as we have said, the mitzvah of *yibum* is fulfilled with a single act of cohabitation, one might think that once that act is done, the *yevamah* is once again forbidden to her brother-in-law.

7. See *Yerushalmi* ibid. for the reason R' Yose did not keep his five *yevamos* as wives.

It should be noted that the Gemara (Yevamos 39a) derives a different law from the phrase, and take her to himself as a wife (see also Tosafos, Yevamos 8b מר״ה מלמד).

⁶ It shall be that the firstborn — if she can bear — shall succeed to the name of his dead brother, so that his name not be blotted out from Israel. ⁷ But if the man will not wish to marry his sister-in law, then his sister-in-law shall ascend to the gate, to the elders, and she shall say, "My brother-in-law has refused to establish a name for his brother in Israel, he did not consent to perform levirate marriage with me."

⁸ Then the elders of his city shall summon him and speak to him, and he shall stand and say, "I do not wish to marry her."

⁹ Then his sister-in-law shall approach him before the eyes of the elders; she shall remove his shoe from on his foot and spit before him; she shall respond and say, "So is done to the man who will not build the house of his brother." ¹⁰ Then his name shall be proclaimed in Israel, "The house of the one whose shoe was removed!"

¹¹ If men fight with one another, a man and his brother,

אור החיים —

וְאוֹמְרוֹ ״וְיִבְּמָה״, שֶׁלֹא תֹּאמַר שֶׁלֹא נֶאֶמְרוּ כָּל הַדְּבָרִים הָאֲמוּרִים אֶלָא רְשׁוּת, לְפִי שֶׁאֲסָרָהּ הַכָּתוּב לַעוֹלַם הִתִּירַהּ לַיַּבָם, אূבָל הַתּוֹרָה לֹא חִיִּיבַתוּ בַּדַּבַר®, תַּלְמוּד לוֹמַר ״וִיִבְּמַה״ּ

[ט] וְעָנְתָה וֹגו׳. אָמַר לְשׁוֹן עֲנָיָה, פֵּירוּשׁ, הְשׁוּבָה לְדִבְרֵי הַיָּבָם שֶׁאָמַר ״לֹא חָפַצְהִּי לְקַחְתָּהּ״, הַּעֲנֶה היא ותאמר ״בּכה יעשה לאישׁ וגו׳ ״:

OR HACHAIM ELUCIDATED

The verse's final clause:

אַמְתְרוֹ "וְיְבְּמְהֹ" — Although the verse already said, her brother-in-law shall come to her, etc., [the Torah] adds, and he shall perform yibum with her, שַּלא רְשׁוּת הַּבְּרִים הָאָמִרוּ בָּל הַדְּבְרִים הָאָמִרוּ בָּל הַדְּבְרִים הָאָמִרוּ בָּל הַבְּרִים הָאָמִרוּ בְּל הַבְּרִים הָאָמִרוּ בּל הַבְּרִים הַאָּמִרוּ בּל הַבְּרִים הַמְּמוֹרִם אָלָא רְשׁוּת — That is, one might think that since the Torah prohibited [the yevamah] to the rest of the world, it said in our verse that she is permitted to the yavam; אַבָּל הַבְּרִבּר לּאַ חִיְּיַבְתוּ בֹּדְבִר לּאַ חִיְיַבְתוּ בֹּלְא חִיְיַבְתוּ בּלְא חִיִּבְתוּ בּרָבוּ בּרְבּר לֹא חִיִּבְתוּ בּרְבּר לֹא חִיִּבְתוּ בּרְבּר לוֹמֵר — The verse therefore teaches otherwise by stating, and he shall perform yibum with her, which implies that he is obligated to do so. [9]

9. 'וְעַנְתַה וֹגוֹי — SHE SHALL RESPOND, ETC.

Or HaChaim explains what she is responding to:

אָמֵר לְשׁוֹן עֲנְוָה — [The verse] uses an expression of "responding" rather than an expression of "saying"; "אָמַר לְשׁוֹן עֲנִה – this means that as an answer to the words of the yavam, who said, "I do not wish to marry her," מַעְנֶה הִיא וְתֹאמֵר ״בְּבָה יֵעָשֶׁה לָאִישׁ — she shall respond and say, "So is done to the man who will not build the house of his brother." She is not simply making a general statement about the nature of chalitzah; she is obligated to address these words to the yavam, in beis din, as a direct response to his words.

- 8. That is, when our verse says that the *yavam* shall marry the *yevamah*, it does not mean that he is obligated to do so, but simply that she is prohibited from marrying anyone other than him.
- 9. Or, if he does not want to perform *yibum*, he can perform *chalitzah*, as the Torah describes. Even if the *yevamah* has no intention of remarrying him or anyone

else, the yavam is still obligated to perform yibum or chalitzah. See discussion in Teshuvos Chacham Tzvi §1; Haamek She'eilah 154:1.

The Gemara (Yevamos 39b) derives this law from a different phrase in our verse; see Or Bahir; Bircas Shimon.

יְתְתְּקְרֵב אַתַּת חַד לְשֵׁנָבָא יַת בַּעַלַה מִיַּד מָחוּהִי וְתוֹשֵׁט יַב וּתְקְנִץ יָת יְדַה לָא תְחוּס יַב וּתְקְנִץ יָת יְדַה לָא תְחוּס יַב וּתְקַנִץ יָת יְדַה לָא תְחוּס יַב וּתְקַנִץ יָת יְדַה לָא תְחוּס יַב וּתְקַנִץ יָת יְדַה לָא תְּחוּס יַב וּתְקַנן וּמַרְקָלין יַבְּתָא וּוְעָרְתָא: טוּ מַתְקְלְין שָׁלְמִין דִּקְשׁוֹט יְהוֹן לָךְ בְּרִילֶן שֶׁלְמִין דִּקְשׁוֹט יְהוֹן לָךְ בְּרִילְן שֶׁלְמִין דִּקְשׁוֹט יְהוֹן לֶךְ בְּרִילְן שֶׁלְמִין דִּקְשׁוֹט יְהוֹן לֶךְ בְּרִיל שֶׁלְתָּךְ יָהֵב לָךְ: טוּ אֲרִי מְנִיתְ בָּל עָבֵד שְׁלָר: יוּ הָנֵי דְכִיר יָת דִּי עַבָּד לַךְּ עַמֵּלֵק בְּאַרְחָא יִבְּלַרְבָּהֹ אֲשֶׁת הֲאֶחֶׁד לְהַצִּיל אֶת־אִישֵׁהּ מִיַּד
יבּ מַבֵּהוּ וְשֵׁלְחָה יָדָה וְהָחֲזִיקָה בִּמְבָשֵׁיוּ: וְקַצֹּתָה
יג אֶת־כַּפָּה לָא תָחָוֹס עִינֶךְּ: לֹא־יִהְיָה לְךְּ
יִּ בֶּיסְךְּ אֶבֶן וָאֶבֶן גִּדוֹלֶה וּקְטַנָּה: לֹא־יִהְיָה לְךְּ
יִּ בְּיסְךְּ אֶבֶן וָאֶבֶן גִּדוֹלֶה וּקְטַנָּה: אֶבֶן
שִׁלְמָה וָצָּדֶקֹ יִהְיֶה־לָּךְ אֵיפָּה שְׁלַמָּה וָצֶדֶקֹה
יִּ לְהָיִרְ לְמַעַן יַאֲרֵיכוּ יָמֶיךְ עַל הַאֲדָמָה וַצֶּדֶקֹה
יִ הַנְה בְּל־עְשֵׂה אֱלֹהֶיךְ נַתְן לֵךְ: כִּי תְוֹעֲבֶת יהוָה
אֶלהֶיךְ בָּלֹר עֲשֵׂה אֶלֶה בְּל עִשֹׁה עֵנֶל:
יִ זַבְּוֹר אֵת אֲשֶׁר־עַשֵּׂה לְּךְּ עַמַלֵק בַּהֵרָךְ

מפטיר

גְדוֹלֶה בְּשָׁמֶּכְחֶשֶׁת אֶת הַקְּעַנְּה, שֻׁלֹּח יְהָח נוֹעֵל בּגְדוֹלֶה וּמַחְזִיר בּקְעַנְה (שם רצד): לא יִהְיָה לְּךְ. אִם עָשִׁיתָ כֵּן לֹח יִהְיֶה לְךְ בְּלוּם (שם): אֶבֶן וָאֶבֶן. מִשְׁקלוֹת: (טו) אֶבֶן שְׁלַמָה וָצֶדֶק יִהְיֶה לְךְ. אִם עָשִׁית כֵּן יִהְיֶה לְךְ הַרְבֵּה (שם): (יו) זְבוֹר אֵת אַשֶּר עַשַּה לֹךְ. אִם שַׁקָרָתְּ בְּמִדּוֹת וּבְמִשְׁקלוֹת הֵנִי דוֹאָג

מִיַּד מַבְּהוּ. חֵין שָׁלוֹס יוֹנֵח מִמוֹךְ יְדֵי מַלּוֹת וספרי רלב):
(יב) וְקַצֹּתָה אֶת בַּפָּה. מָמוֹן דְמֵי כְּשְׁפוֹ, הַכּּלֹ לְכִּי הַמְבַיִּישׁ וְהַמִּי בָּשְׁפוֹ, הַכּּלֹ לְכִּי הַמְבַיִּישׁ וְהַמִּי בָּשְׁפוֹ, הַכָּלֹ לְכִּי הַמְבַיִּישׁ וְהַמִּתְם, בֹּמְמַבְישׁ, לֹחַמֵּר כָּאוֹ לֹא תְחוֹס וְמְמִין "לֹח תְחוֹס" (לשיל יש, כא), מַה וְקְשַבָּה. לְּהַבָּלְן מְמוֹן חַף כָּאֹן מְמוֹן וספרי רֹצו: (יג) גְּדוֹלֵה וּקְשַבָּה.

אור החוום

[יא] לְהַצִּיל וֹגו׳ וְשָׁלְחָה יָדָה וֹגו׳. וְלֹא אָמֵר הַכָּתוּב וְשֶׁלְחָה יָדָה וֹגו׳ לְהַצִּיל אֶת אִישָׁהּ. הֵעִיר בָּזֶה, שְׁאִם לֹא הָיָה לָהִּצִיל לְהַצִּיל בְּעְלָה מִיַּד מַבֵּהוּ אֶלֶא עַל יְדֵי זֶה, לְפִי שֶׁאֵין כֹּחַ בָּה לְהַצִּיל אֶלֶא בְּדֶרְךְ זֶה, פְּטוּרָה (בבא קמא כח.), וְדַוְקָא שֶׁהָיָה חֲבֵרוֹ מַבֵּהוּ מַבַּת נֶפֶשׁ¹. לָזֶה הִקְּדִּים מַאָמַר ״לְהַצִּיל״ קוֹדֶם מַאָמַר ״וְשֵׁלִּחָה״, לוֹמֵר שֵׁאִם יַדַעְנוּ שֵׁלֹא שֵׁלְחַה אָלֵּא לִהַצִּיל, פִּטוּרָהייִ.

— OR HACHAIM ELUCIDATED

11. 'יְבָּה וְגו' וְשֶׁלְחָה יָרָה וְגו' / AND THE WIFE OF ONE OF THEM APPROACHES TO RESCUE HER HUSBAND, ETC., AND SHE STRETCHES OUT HER HAND, ETC.

This passage teaches that a woman who embarrasses her husband's attacker is punished. Now, generally, when relating an event, one first describes the action that took place and then mentions the reason for the action. Here, though, the Torah first mentions the reason for this woman's action (to rescue her husband) and then mentions what she did (she stretches out her hand, etc.). Or HaChaim explains why: ולא אָמַר הַבְּתוֹב וְשַׁלְחָה וָדָה וגר לְהַצִּיל אָת אִישָה — **The Torah did not say,** as would seem to be more logical: "And the wife of one of them approaches, and she stretches out her hand and grasps his embarrassing place, **to rescue her husband** from the hand of the one who is striking him." – הַעִּיר בָּוָה – **By this** choice of wording, [the Torah] informs us אַאם לא הַיָה לָה מָנִי לַבְעַלָּה מָיַר מַבָּהוּ אַלָּא עַל יְדֵי וָה — that if this woman's action was the only possible way for her to rescue her husband from the hand of the one striking him, דה להציל אלא בדרך זה — for she did not have the ability to save him in any other manner, בטורה — she would be exempt from any punishment (Bava Kamma 28a) — יוַדְוּלָא שְׁהַיִּה חָבַרוּ מַבָּהוּ מַבָּת וְבָּשׁ provided that the other person was striking him mortally.[10] "הָקְבִּים מַאַמַר ״לְהַצִּיל״ קוֹרָם מַאַמָר "וְשָׁלְחָה" — To teach this, [the Torah] places the statement, to rescue her husband from the hand of the one who is striking him, before the statement, and she stretches out her hand and grasps his embarrassing place; לומָר שָאם יַדַענוּ שַׁלֹא שָׁלָחָה אָלָא לָהַצִּיל — this indicates that if the case were otherwise, i.e., we knew that she did not stretch out her hand for any purpose

^{10.} The term לְהַצִּיל, to rescue, used by our verse, implies was not in danger, the woman is punished even if she rescuing from death (Meorei Or). If her husband's life had no other way to save him.

and the wife of one of them approaches to rescue her husband from the hand of the one who is striking him, and she stretches out her hand and grasps his embarrassing place, ¹² you shall cut off her hand; your eye shall not show pity.

¹³ You shall not have in your pouch a weight and a weight — a large one and a small one. ¹⁴ You shall not have in your house a measure and a measure — a large one and a small one. ¹⁵ A perfect and honest weight shall you have, a perfect and honest measure shall you have, so that your days shall be lengthened on the Land that HASHEM, your God, gives you. ¹⁶ For an abomination of HASHEM, your God, are all who do this, all who act corruptly.

¹⁷Remember what Amalek did to you, on the way, when

אור החיים — אור החיים — אור החיים — אור החיים קל עֹשֵׂה אֵלֶה בֹּל עֹשֵׂה עָנֶל. פֵּירוּשׁ ״כָּל עֹשֵׂה אֵלֶה״, ״אֶבֶן וָאָבֶן״, ״אֵיפָה וְאֵיפָה״ (לעיל פּסוּק יג־יד), ״כֹּל עֹשֵׂה עָנֶל״, הַדּוֹמֶה לָאֵלֶה, שֶׁלֹא תֹאמֵר שֶׁגְזֵירַת הַכָּתוּב הִיא עַל שְׁנֵי דְּבָרִים אֵלוּ וְלֹא עַל דּוֹמֵיהֶם²¹, תַּלְמוּד לוֹמַר ״כֹּל וגו׳ ״:

other than to save her husband's life, for there was no other way for her to save him, פְּטוּרָה — she is exempt from punishment.[11]

16. בַל עשה אֱלֶה כּל עשה עוֵל — ALL WHO DO THIS, ALL WHO ACT CORRUPTLY.

Although these two phrases seem redundant, in fact they each refer to a different matter:

"אַפָּרְ וְאָבֶּן" "אֶבֶּרְ וְאָבֶּן" "אַבָּרְ וְאָבֶּן" "אַיָּפָּה וְאֵיפָה — The meaning of the phrase, all who do this, is: anyone who has in his possession a weight and a weight, or a measure and a measure, as mentioned above (vv. 13-14), i.e., a person who owns false weights and measures. "בּל עשָׁה עָוֶל" — The meaning of the next phrase, all who act corruptly, is: anyone who has other items used for swindling, similar to these false weights and measures. "שָּלְא תַּאמֵר שֶּׁנְיֵּוְיַרָת הַבְּתוֹב הִיא עַל שְׁנֵי דְּבָרִים אֵלוּ וְלֹא עַל — The Torah adds this extra phrase so that you should not think that it is a decree of the Torah that only these two items (false weights and measures) are forbidden to be owned, but it is not forbidden to own similar items. "תַּלְמִוּר לִימֵר "בֹל וְגוֹי " — [The verse] therefore teaches us, by saying, all who act corruptly, that it is prohibited to own any items that can be used for swindling.

17. יְבוֹר וֹגוי — REMEMBER WHAT AMALEK DID TO YOU, ON THE WAY, WHEN YOU WERE LEAVING EGYPT.

Or HaChaim explains why we are commanded to remember Amalek for infamy more than any of the other nations that attacked us:

שָאֵין כַּיּוֹצֵא בָּהֶם — The Torah tells us that there was no other enemy like [Amalek], שֶׁיִנָא עַל יִשְׂרָאֵל הימוּת יְדִיעָתִם מִמְּנוּ — for he went forth against the Jewish people without their having advance

11. To clarify: When the Torah mentions an action and then gives its reason, it implies that the action was performed solely for that reason. Here, the Torah gives the reason (to rescue her husband) after mentioning that this woman approached the attacker but before mentioning that she embarrassed him. This implies that in the Torah's case, although she approached the attacker for the sole purpose of rescuing her husband, that was not the (only) reason she embarrassed the attacker—for she could have saved her husband some other way but nevertheless chose to humiliate his attacker. It is

in such a case that she is punished as the Torah prescribes here. If, however, there had been no other way for her to save her husband's life, she would be exempt from punishment (see *Or Bahir*, *Or Yakar*).

12. Obviously, a person may not swindle others in any manner. However, vv. 13-14 add that a person is forbidden to have false weights and measures in his possession, even if he does not use them (Rambam, Sefer HaMitzvos, Lo Saaseh 272). One might have thought that this prohibition applies only to the items mentioned explicitly in the Torah and not to other tools of theft.

בְּמִפֶּקְכוֹן מִמְצְרָיִם: יח דִי עָרְעָךְ בְּאָרְחָא וְקָטֵל בָּךְ כָּל דַּחֲווֹ מתאחריו בתרב ואם משלהי ולאי

בְּרֶּ בָּלֶּרֶךְ וַיְזַגָּב הְּאֲשֶׁר קֵרְךְּ בַּלֶּרֶךְ וַיְזַגָּב הּי בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרֵיִם: אֲשֶׁר קְרְךְּ בַּלֶּרֶךְ וַיְזַגַּע בְּרֶּ כָּל־הַנֶּחֲשָׁלִים אַחֲרֶיךְ וְאַתָּה עָיֵף וְיָגֵעַ

. רגן"י

בְּחִוֹכָה, בָּה בֶּן בְּלַיַעַל אָחָד קְפַּן וְיָרֵד לְחִוֹכָה, חַׁף עַל פִּי שְׁכְּוֹה הַקְּרָה חֹוֹסָה בְּפְנֵי מְחָרִים (שם): וַיְדַבֵּב בְּךּ. מַכַּח זָנָב, חוֹמַךְ מִילוֹת וְזוֹרֵק בְּלַפִּי מִעְלָה (שם יו: בָּל הַנְּחֲשָׁלִים אַחֲרֶיךְ. חַסְרֵי כֹח מַחֲמַת חֶטְאָס, שָׁסִיּה הָעָנָן פּוֹלְטָן (שם): וְאַתָּה עֲיֵחְ דְּנִבְּע. עִיף בַּנְּמָת הָטְטְס, שָׁסִיּה הָעָנָן פּוֹלְטָן (שם): וְאַתָּה עָיֵחְ וְיָנֵעַ. פּרְרְ הַבְּיִיבְ חַׁמָּרָיוֹ "וַיְבֹּח עַמְלַק" (שם ה; תנחומה שם): וְיָבֵעַ. בדרך וּכְּמִיב חֲחָרִיוֹ "יִנְבֹח עַמְלַק" (שם ה; תנחומה שם): וְיָבֵעַ. בדרך (מב):

מְגַרוּי הָאוֹנֵב שֶׁבֶּשְׁמֵר "מֹאֹזְנֵי מִרְמָה הּוֹשְבַת ה' " (משלי יא, אֹרְמִיב בַּמְרֵיה "בָּא זְדוֹן וַיְּבֹּא קָלוֹן" (שם ב; מנחומא ח):
(יח) אֲשֶׁר קַרְךְּ בַּדְרֶךְּ. לְשׁוֹן מִקְרֶה (ספרי ראׁ). דְּבָּר חַמַּר, לְשׁוֹן מָקְרֶה (ספרי ראׁ). דְּבָּר חַמַּר, לְשׁוֹן מָקְרֶה (חַפּרי ראׁ). דְּבָּר חַמַּר, לְשׁוֹן קַרִי וְטוּמִּחָה שׁ), שֶׁהָיָה מִשְמִּחֹן בְּמִּשְׁכַּבּ וְכוּר. דְּבָּר חַמֵּר, לְשִׁרֹן קוֹר וְחוֹם, צִבְּיֶרְ וְיִהְפְּשִׁירְךְּ מֵרְמִיּמְתֶּרְ, שָׁהִי הְּבֹּר חְבִּר חַמֵּת הְבֹּא זְה וְהַבְּשִׁרְרְּךְּ מַרְמִיּמְתָּבְּ, שָׁהִי בְּלֹוֹמְ מִנְוֹם בָּבֶּכ, וּבָּא זֶה וְהַבְּשִׁרְ וְבְּרְיָה יְכוֹלָה מִקוֹם בָּלָה לִיִרָד בְּלְיִה יְכוֹלָה לֵיִרָד בְּלַתְרִים. מָשֶׁל לְאְמְבַּמִי רוֹמַחַת שְׁמֵין כָּל בְּרִיָה יְכוֹלָה לֵירֵד

אור החיים -

יִרְאֵה הַנֵּשֵׁר ּ13, וְהוּא ״קַרְךְּ בַּדֵּרֵךְ״:

OR HACHAIM ELUCIDATED -

knowledge of his arrival; אָלָא בַּאַשֶּׁר יִּדְאֶה הַנָּשֶׁר — rather, he came suddenly and swiftly, as an eagle swoops. הוא "קַּרְךְּ בַּדֶּרֶךְּה" — That is what the next verse indicates when it says, that he happened upon you on the way: it means that he came upon you suddenly and unexpectedly, and thus his attack was so much more frightening than attacks by other nations.

18. אַשֶּׁר קַרְךָ — THAT HE HAPPENED UPON YOU ON THE WAY.

The Torah does not say simply, "Amalek attacked you"; it uses a number of unusual expressions to describe the attack. Or HaChaim analyzes each clause of this verse to describe the details of Amalek's attack. Or HaChaim begins with the words, he happened upon you on the way. In the previous verse, Or HaChaim gave one explanation for these words; he now offers another interpretation:

יַתְבַּאַר עַל פִּי דְּבְרֵיהָם וְ״ל שָאַמְרוּ — [These words] can be explained in accordance with the words of [the Sages], of blessed memory (see Rosh Hashanah 3a), who say שָהַעַנַן הַיָה מִכַּסֵּה עַל יִשְרָאֵל וִלֹא הַיָּה ב אולם ברוע לעולם — that throughout the forty years spent in the Wilderness, the Heavenly Cloud would cover the Jewish people and hide them from view, and as a result, their location was unknown to אַלא בְּשֶׁמֵת אָהַרן — It was only when Aharon died the rest of **the world**. נסתלקו ענני כבוד ובא הכנעני שראל ביילחם עם ישראל — that the Clouds of Glory, which had been present in Aharon's merit, departed and left the Jewish people exposed, whereupon the Canaanite nation came and warred against Israel, as stated in Bamidbar 21:1.[14] Until that point, however, when the Jewish people were still surrounded by the Clouds of Glory, no nation could find the Jewish people to attack them. ואם כן תקשה — That being the case, you might ask: מנין ידע עמלק מקום חניית ישראל — **How,** so many years earlier, when they just left Egypt and were still covered by the Clouds, did Amalek know the location of the Jewish that he was able to approach them and wage war against – לבא אצלים להלחם עמים "לְוָה אַמַר ״אַשֶּׁר קַרָף — To address this, [the Torah] says, that he happened upon you on the them? meaning that [Amalek] just happened to chance upon — פירוש יקר מקרהו וידע מחניהם "בדרך" the Jewish people while he was in the Wilderness, and he thus found out the location of their encampment while he was traveling on the way.[15]

15. It was only from Amalek's perspective that this

seemed like happenstance. The Sages teach that Hashem allowed Amalek to find and attack the Jewish people because their devotion to Torah had weakened (*Mechilta* to *Shemos* 17:8; see Or HaChaim to *Shemos* 17:8).

^{13.} Stylistic usage of 28:49 below.

^{14.} See *Rashi* and Or HaChaim to *Bamidbar* 21:1 regarding the identity of these "Canaanites."

you were leaving Egypt, ¹⁸that he happened upon you on the way, and he struck those of you who were hindmost, all the weaklings at your rear, when you were faint and exhausted,

– אור החיים –

וְאוֹמְרוֹ ״וַיְזַנֵּב בְּךּ וגו׳ ״, פֵּירוּשׁ, לֹא שֶׁהֶעָנָן הִנִּיחוֹ לִּיכָּנֵס לִפְנִים מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל, אֶלֶא בְּאוֹתָן שַׁהַנָּה הַעָּנַן פּוֹלִטַן (תנחומא י), וְהוּא אוֹמְרוֹ ״וַיִנַנַּב בִּךְּ״ אוֹתַם ״הַנֵּהֵשַׁלִים אַחַרִיךּ״:

בּוֹלְבֻעָּה עֲיֵף וְיָגֵעַ וֹגוֹ׳. ״עֲיֵף״ עֲדַיִּין מִשִּׁעְבּוּד מִצְרִיִם, ״וְיָגֵעַ״ מִטוֹרַח הַדֶּרֶךְ³. וְאוֹמְרוֹ ״וְלֹא יָרֵא אֱלֹהִים״, בּירוּשׁ, וּבָזֶה בָּא הַמוֹרֶךְ בִּלְבָבְךְ יוֹתֵר מִמִּפְעַל עֲיֵיפוּת וִיגִיעוּת, עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (ישעיה לג, יד) ״פָּחֲדוּ בְצִיוֹן חַטְּאִים״¹¹, אֲבָל אִם הָיוּ צַדִּיקִים לֹא יִפְחֲדוּ וְלֹא יִרְאוּ בְּמִלְחַמְתּוֹ:

וְהַעִיר הַבָּתוּב בַּטְּעָמִים שֶׁמַשְׂנִיאִים אוֹתוֹ בְּלְבֵּנוּ, כִּי הַצֵּר לְיִשְׂרָאֵל צָרָה גְּדוֹלָה, שֶׁבָּא יְהַעָה, בְּטֹּ שֶׁרָמֵז גַּם כֵּן בַּמַאֲמַר ״קַרְדּ״¹⁸, וְהֵם יְגַעִים וַעֲיֵיפִים, עֲלֵיהֶם כַּאֲשֶׁר יִדְאֶה הַנָּשֶׁר בְּלֹא יְדִיעָה, כְּמוֹ שֶׁרְמֵז גַּם כֵּן בַּמַאֲמַר ״קַרְדּ״¹⁸, וְהֵם יְגַעִים וַעֲיֵיפִים,

- OR HACHAIM ELUCIDATED —

Or HaChaim explains our verse's next words:

שוֹמְרוֹ "וֹיְוַנְבֵּב בְּךְ וֹגוֹ" " פֵּירוֹשׁ — The meaning of the subsequent statement, and he struck those of you who were hindmost, all the weaklings at your rear, is as follows: לֹא שָׁהֶעָנָן הִנִּיחוֹ לִיכָּנֵס לְפְנִים מַחְבֵּה — You should not think that the Cloud allowed [Amalek] to enter inside the Jewish encampment; בְּלָא בְּאוֹתָן שֻׁהָיִה הָעָנָן פּוֹלְטָן — rather, he was able to attack only those whom the cloud ejected because of their sins. "אַלָּא בְּאוֹתָן שֻׁהָיִה הַעָּנָן פּוֹלְטִן — That is what the Torah means when it says, and he struck those of you who were hindmost, those weaklings at your rear, i.e., those who were weak due to their sins, and therefore had to travel behind the encampment (Tanchuma §10, cited by Rashi).

□ אָנְעָ וְנְגַעַ וּגוי — WHEN YOU WERE FAINT AND EXHAUSTED, AND NOT FEARFUL OF GOD.

Or HaChaim explains the meaning of the terms faint and exhausted:

ייְעֵבְיִין מִשְּעְבּוּר מִצְרַיִם — The Torah means that you were still faint from the Egyptian servitude "יְנְגַעִ" — and exhausted from the exertion of the journey.

Or HaChaim examines the verse's concluding phrase — and not fearful of God. Why is the fact that the Jewish people were not fearful of God a reason to hate Amalek?^[16]

דומְתוֹ יִיְלֹא יִרָא אֱלֹהִים״ פֵּירוֹש — The meaning of the statement, and not fearful of God, is as follows: רְּבֶּוֹהְ בְּלְבָבְּךְ יוֹתֵר מִמְּפְעֵל עֲיִיפּוֹת וִיגִּיעִוּת — Because you did not fear God, weakness entered your heart and made you even more vulnerable than you already were as a result of the physical faintness and exhaustion. עַל דְּבֶּךְ אוֹמְרוֹ ״פְּחֵדוֹ בְּצִיוֹן חֵטָּאִים״ — A lack of fear of God leads to fear from worldly terrors, in accordance with that which [the verse] says (Yeshayah 33:14): Sinners were afraid in Tzion. [17] — אַבָּל אִם הָיוֹ צַדִּיקִים לֹא יִפְחָדוֹן וְלֹא יִרְאוֹ בְּמִלְחָמְתוֹ — Had [the Jewish people] been righteous and Godfearing, though, they would not have been terrified or fearful during the battle with [Amalek].

Or HaChaim explains why our verse describes Amalek's attack in such detail:

שמשוניאים אותו בְּלְבֵנוּ — By elaborating on Amalek's attack, the Torah is making us aware of reasons that will bring hatred of [Amalek] into our hearts; בִּי הֵצֶר לְיִשְרָאֵל צָרָה גְּדוֹלָה — namely, that he caused the Jewish people great distress המוש הַנָּשֶׁר בְּלִא יְדִיעָה בַּאָשֶׁר יִדְאֶה הַנָּשֶׁר בְּלֹא יְדִיעָה — by coming against them as an eagle swoops, swiftly and without their awareness, בְּמִי שֶׁרָהְי — as the statement, that he happened upon you, also indicates; [18] הַבְּיִצְיִנִיפִים — וּהַבּיִצְיִנִיפִים הַּבְּשִׁאֲמַר יִקְרְהַיּ

16. According to Or HaChaim, the words וְלֹא יְרֵא מֵלֹקִים mean that the Jewish people did not fear God at the time of Amalek's attack. Rashi, however, interprets these words to mean that Amalek did not fear God and thus did not refrain from attacking the Jewish people.

17. The Gemara (Berachos 60a) derives from this verse that it is characteristic for sinners — who do not fear Hashem as they should — to experience heightened anxiety and terror.

18. That is, in addition to the interpretation given

וְלֶא דָחֵיל מִן קֵדָם וְיָ: יְּט וְיהֵי בָּד יְנִיחַ יְיָ אֱלָהָךְּ לָךְ מִכָּל בַּעֲלֵי דְבָבָךְ מִסְחוֹר סְחוֹר בְּאַרְעָא דִּייְיָ אֱלָהָךְ יָהֵב לָךְ אַחֲסָנָא לְמִירְתַה מִּמְחוֹת שִׁמֵּיָא לֵא תִּתְנִשִׁי: מִתְחוֹת שִׁמֵּיָא לֵא תִּתְנִשִׁי: יט וְלָא יָרֶא אֱלֹהִים: וְהָיָה בְּהָנִיחַ יהוָה אֱלֹהֶיךְ וֹ לְּךְּ מִכָּל־אִיְבֶׁיךְ מִסְּבִּיב בָּאָּרֶץ אֲשֶׁר יהוְה־ אֱלֹהֶיךְ נֹמֵן לְךָּ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּה תִּמְחֶה אֶת־ זֵכֶר עֲמָלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמֵיִם לְא תִּשְׁבֶּח: פ פ פ ק״י פּטוּקים. על״י סימו.

רבי ענקלק (ספרי שם) אֱלֹהִים, מִלְּהָרַע לָּךְ: (יט) תִּמְחֶה שֶׁה" (זמואל־א טו, ג), שֶׁלֹּא יָבַא שֵׁס עַמָּלֵק נִזְּכֶּר טֲפִילּוּ עֵל שָׁר יְנִא מָמָלַק (ספרי שם) אֱלֹהִים, מִלְּהָרַע לָּךְ: (יט) תִּמְחֶה שָׁה" (זְמִי בּבְּהַמֶּה, לוֹמַר: בְּהַמֶּה זוֹ מִשֶּׁל עֲמָלַק הָיְהָה (פּסִיקּמּא זוטרמּא):

אור החיים —
אור החיים הַבַּר הַמַּצְּמִיד הַבּּחַ בִּיבוֹלֶת הַנֶּצְלָם אֵין עִמֶּם"ּ, מַה שֶׁלֹא הָיָה בֵן בִּשְׁאָר בָּל הַמִּלְחָמוֹת,

OR HACHAIM ELUCIDATED

and he did so while they were faint and exhausted הַבְּעָלִם הַיָּנְעָלִם הַיָּנְעָלִם אֵין עִמְם — and did not have with them that which preserves one's strength through a hidden force — namely, fear of God, which provides protection from fear of the enemy. בוֹ בְּשִׁאַר בָּל הַמִּלְחָמוֹת — This

above (at note 15), that Amalek chanced upon the Jewish people in the Wilderness and thereby found out the location of their encampment, the words אֲשֶׁר קֵּרְכְּּא also allude to the suddenness of Amalek's

attack, as Or HaChaim explained in the previous

19. See *Meorei Or*. For an alternative interpretation of this sentence, see *Segulas Moshe* and *Or Yakar*.

and not fearful of God. ¹⁹ It shall be that when HASHEM, your God, gives you rest from all your enemies all around, in the Land that HASHEM, your God, gives you as an inheritance to possess it, you shall wipe out the memory of Amalek from under the heaven — you shall not forget!

THE HAFTARAH FOR KI SEITZEI APPEARS ON PAGE 371.

אור החיים ———
ψ שָּמִלְבַד שָׁלֹא יִיצְפוּ וְלֹא יִיגְעוּ בַּמִּלְחָמוֹת, עוֹד לָהֶם כֻּלָם צַדִּיקִים יִרְאֵי אֱלֹהִים נְמוּכֵי לֵב $^{\infty}$:
OR HACHAIM ELUCIDATED —

was not the case, however, with all the other battles that were waged against the Jewish people: שְּמִלְּבֵּר שֻׁלֹא יִיגְעוּ בַּמִּלְחָמוֹת — For aside from the fact that they were not faint or exhausted during the other battles, עוֹד לָהֶם בָּלָם צַּדִיקִים יִרְאֵי אֱלֹהִים נְמוּבֵי לֵב — they had another advantage: they were all righteous, God-fearing, and humble, and therefore they were not as vulnerable as they were during this battle against Amalek. [20]

^{20.} See note 15.

